

OSREDNJA
KNJIŽNICA
CELJE P8089

MOHORJEV KOLEDAR 2000

MOHORJEVA
DRUŽBA

Celje 1999

1999
KALJEN
1999

MOHORJEV KOLEDAR

MOHORJEV KOLEDAR
2000

Izdala in založila Mohorjeva družba v Celju
v redni knjižni zbirki za leto 1999

JANUAR – PROSINEC

1. Sobota	NOVO LETO, OSM. BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA, DAN MIRU (1) Našli so Marijo, Jožefa in dete (Lk 2, 16 – 21)
2. Nedelja	2. NEDELJA PO BOŽIČU; Bazilij Vel., Gregor Nac., šk. in cerk. uč. Beseda se je učlovečila in naselila med nami (Jn 1, 1 – 18)
3. Ponedeljek	Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež, mučenec
4. Torek	Angela Folinjska, red.; Rigobert, opat
5. Sreda	Simeon Stilit, puščavnik; Emilijana (Milena), dev.
6. Četrtek	GOSPODOVO RAZGLAŠENJE, Sv. Trije kralji (1), (Mt 2, 1 – 12) ● 19.15
7. Petek	Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan Antioh., duh.
8. Sobota	Severin Noriški, op.; Erhard, šk.; Jurij iz Hozibe, red.
9. Nedelja	JEZUSOV KRST; Julijan iz Bazilisa, muč.; Hadrijan, opat Nebeški Oče razodene, da je Jezus njegov Sin (Mr 1, 6b – 11)
10. Ponedeljek	Viljem iz Bourgesa, šk.; Agaton, papež; Peter Orseolo
11. Torek	Pavlin Oglejski, šk. (3); Teodozij, opat
12. Sreda	Aelred, opat; Tatjana (Tanja), muč.; Ernest, škof
13. Četrtek	Hilarij, škof, cerkv. uč. (4); Veronika Milanska, dev.
14. Petek	Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red. ☾ 14.35
15. Sobota	Pavel, puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok
16. Nedelja	2. NAVADNA (2); Marcel, papež; Berard in tov. franč. mučenci Prva dva učenca govorita z Jezusom (Jn 1, 35 – 42)
17. Ponedeljek	Anton (Zvonko), puščavnik (3); Marijan, diakon, muč.
18. Torek	Marjeta Ogrska, red.; Priska, mučenka
19. Sreda	Kanut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.
20. Četrtek	Fabijan, papež in Boštjan (Sebastijan), mučenca (4)
21. Petek	Neža (Agnes, Janja), devica, muč. (3); Epifanij, škof ○ 05.42
22. Sobota	Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4); Teodolinda, kraljica
23. Nedelja	3. NAVADNA (2); Emerencijana, mučenka; Ildefonz, škof; Pavel, mučenec Spokorimo se in verujmo evngeliju (Mr 1, 14 – 20)
24. Ponedeljek	František Saleški, šk., cerkv. uč. (3); Felicijan, šk., muč.
25. Torek	Spreobnitev apost. Pavla (2); Ananija iz Damaska
26. Sreda	Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Štefan, Alberik, opati
27. Četrtek	Angela Merici, devica (4); Vitalijan, papež
28. Petek	Tomaž Akvinski, duh., cerkv. uč. (3); Peter Nolasko, red. ☾ 08.59
29. Sobota	Valerij, škof; Julijan Ubogi, spokornik
30. Nedelja	4. NAVADNA (2); Martina, dev., muč.; Hijacinta (Jacinta) Marescotti Jezus uči, kakor kdor ima oblast (Mr 1, 21 – 28)
31. Ponedeljek	Janez Bosco, red. ust. (3); Marcela, vdova

 gnojimo, zalivamo

*

 obrezujemo, presajamo (lončnice z gomolji in čebulami, jabolane) ● ●

*

 obrezujemo, presajamo (lončnice z gomolji in čebulami, jabolane) ● ●

 obrezujemo, presajamo (lončnice z gomolji in čebulami, jabolane) ● ●

 sejemo v zabožčke, zalivamo ●

 sejemo v zabožčke, zalivamo ●

 sejemo v zabožčke ●

 sejemo v zabožčke ●

*

 škropimo ●

*

 škropimo ●

 zalivamo

 zalivamo

 zalivamo, gnojimo (zrel kompost)

 zalivamo, gnojimo (zrel kompost)

 zalivamo, gnojimo (zrel kompost)

 obrezujemo, presajamo (lončnice z gomolji in čebulami, jabolane) ● ●

*

 obrezujemo, presajamo (lončnice z gomolji in čebulami, jabolane) ● ●

FEBRUAR – SVEČAN

1. Torek	Brigita Irska, devica; Sever, škof
2. Sreda	Jezusovo darovanje, Svečnica (2) – Simeon in Ana Jezusa prinesejo v tempelj (Lk 2, 22 - 40)
3. Četrtek	Blaž, škof, muč. (4); Oskar (Ansgar), škof (4)
4. Petek	Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, mučenec
5. Sobota	Agata, devica, muč. (3); Ingenuin in Albiun, šk. ● 14.05
6. Nedelja	5. NAVADNA (2); Pavel Miki in tov. muč.; Ljubo (Amand), belgijski škof Ozdravil je raznovrstne bolnike (Mr 1, 29 - 39)
7. Ponedeljek	Nivard, redovnik; Adavkt in frigijski mučenci
8. Torek	Hieronim Emiliani, redovnik (4); Prešernov dan
9. Sreda	Apolonija, devica, mučenka; Nikefor, muč.
10. Četrtek	Sholastika, devica (3); Viljem Veliki, puščavnik
11. Petek	Lurška Mati božja (4) – svetovni dan bolnikov
12. Sobota	Evlalija, mučenka; Benedikt Anianski, opat
13. Nedelja	6. NAVADNA (2); Katarina de Ricci, redovnica; Gregor II., papež ☾ 00.22 Jezus ozdravi gobavca (Mr 1, 40 - 45)
14. Ponedeljek	Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kvertfurtski, muč.
15. Torek	Jordan Saški, opat; Klavdij, redovnik
16. Sreda	Julijana, mučenka; Onezim, škof
17. Četrtek	Sedem ustanoviteljev servitov (4); Frančišek Clet, muč.
18. Petek	Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof
19. Sobota	Konrad iz Piacence, spokornik; Barbat, škof ○ 17.28
20. Nedelja	7. NAVADNA (2); Sadot in tov. muč.; Evherij, škof; Leon, škof Sin človekov z oblastjo odpušča grehe (Mr 2, 1 - 12)
21. Ponedeljek	Peter Damiani, škof, cerkv. uč. (4); Maksimijan Puljski, škof
22. Torek	Sedež apostola Petra (2); Marjeta, spokornica
23. Sreda	Polikarp, škof, cerkv. uč. (4); Dositej, menih
24. Četrtek	Matija, apostol (2); Sergij, mučenec
25. Petek	Valburga, devica; Viktorin Egiptovski, mučenec
26. Sobota	Matilda iz Hackenborna, devica; Porfirij, škof
27. Nedelja	8. NAVADNA (2); Gabrijel Žalostne Matere božje, red.; Leander, škof ☾ 04.57 Nebeški Oče snubi svoje ljudstvo po sinu (Mr 2, 18 - 22)
28. Ponedeljek	Ožbolt, škof; Roman, opat
29. Torek	Prestopni dan

 gnojimo, obrezujemo drevje ●

 gnojimo, obrezujemo drevje ●

*

 gnojimo, obrezujemo drevje ●

 čistimo (krtačimo) drevesna debla, škropimo ●

 čistimo (krtačimo) drevesna debla, škropimo ●

 sejemo v zabožčke, presajamo lončnice, zalivamo ●●

*

 sejemo v zabožčke, presajamo lončnice, zalivamo ●●

 sejemo v zabožčke, presajamo lončnice, zalivamo ●●

 presajamo lončnice, sejemo krešo (v zabožček) ●●

 presajamo lončnice, sejemo krešo (v zabožček) ●●

 sejemo v zabožčke, presajamo lončnice, zalivamo ●●

 sejemo v zabožčke, presajamo lončnice, zalivamo ●●

 škropimo ●

 škropimo ●

*

 zalivamo

 zalivamo

 zalivamo

 zalivamo

 zalivamo

 obrezujemo drevje ●

*

 obrezujemo drevje ●

 obrezujemo drevje, gnojimo (zrel kompost) ●

MAREC – SUŠEC

1. Sreda	Albin, škof; Evdoksija, mučenka
2. Četrtek	Neža Praška, devica; Karel Dobri, knez
3. Petek	Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, mučenca
4. Sobota	Kazimir, kraljevič (3); Arkadij, škof, mučenec
5. Nedelja	9. NAVADNA (2); Janez Jožef od Križa, redovnik; Evzebij, mučenec Sin človekov je gospod tudi sobote (Mr 2, 23 – 28; 3, 1 – 6)
6. Ponedeljek	Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nikoleta, Nika), devica ● 06.19
7. Torek	Perpetua in Felicita, mučenki (3); pust
8. Sreda	++ PEPELNICI; Janez od Boga, red. ustanovitelj; Filemon, mučenec
9. Četrtek	Frančiška Rimska, red.; Gregor Niški, škof
10. Petek	+ Štirideset mučencev; Makarij, škof
11. Sobota	Sofronij, škof; Evlogij, mučenec; Konstantin, spokornik
12. Nedelja	1. POSTNA (1); Doroteja (Rotija), mučenka; Gregor, pp.; Inocenc I, pp. Jezusa satan skuša in angeli mu strežejo (Mr 1, 12 – 15)
13. Ponedeljek	Kristina, devica; Teodora (Božidara), mučenka ☾ 08.00
14. Torek	Matilda, kraljica; Florentina, opatinja
15. Sreda	Klemen Marija Dvořak, redovnik; Ludovika de Marillac, red.
16. Četrtek	Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, škof; Julijan, mučenec
17. Petek	+ Patrik, škof; Jedrt Nivelska, opatinja
18. Sobota	Ciril Jeruzalemski, škof, cerkv. uč.; Salvator, redovnik; kvatre
19. Nedelja	2. POSTNA (1); JOŽEF, mož device Marije; Sibilina, devica Nebeški Oče razodene, da je Jezus njegov sin (Mr 9, 2 – 10)
20. Ponedeljek	Klavdija in tovarišice, mučenke; Kutbert, škof ○ 05.45
21. Torek	Nikolaj iz Flüe, puščavnik; Filemon, mučenec
22. Sreda	Lea, spokornica; Zaharija, papež
23. Četrtek	Turibij iz Mongroveja, škof; Jožef Oriol, duhovnik
24. Petek	+ Dionizij in tov. muč.; Katarina Švedska, red.
25. Sobota	GOSPODOVO OZNANJENJE (2) – Dizma, desni razbojnik
26. Nedelja	3. POSTNA (1); Evgenija, mučenka; Kastul, mučenec Poderite ta tempelj in v treh dneh ga bom postavil (Jn 2, 13 – 25)
27. Ponedeljek	Rupert Salzburški, škof; Lidija, mučenka
28. Torek	Milada Praška, devica; Bojan (Vojan), knez, muč. ☾ 02.24
29. Sreda	Bertold, red. ustanovitelj; Helmut, škof
30. Četrtek	Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa, muč.
31. Petek	+ Modest Gosposvetski, škof; Gvido, opat

- obrezujemo drevje ●
- čistimo drevesna debla, nabiramo zdravilne rast. (kor.), odstremo grede ●
- čistimo dreves. debla, nabiramo zdrav. rast. (kor.), odstremo grede ●
- čistimo dreves. debla, nabiramo zdrav. rast. (kor.), odstremo grede ●
- zalivamo

*

- zalivamo

- sejemo, sadimo, presajamo ● ● ●

- sejemo, sadimo, presajamo ● ● ●

- sadimo buče v zabojček, (posebnost) ●

- sadimo buče v zabojček, (posebnost) ●

*

- zalivamo, cepimo drevje + vrtnice, sejemo, sadimo ● ●

- zalivamo, cepimo drevje + vrtnice, sejemo, sadimo ● ●

- sejemo rože ●

- sejemo rože ●

*

- cepimo drevje + vrtnice, zalivamo, sadimo trajnice (grmov., čebul., koren) ●

- cepimo drevje + vrtnice, zalivamo, sadimo trajnice (grmov., čebul., koren) ●

- obrezujemo, odstremo grede, gnojimo (zrel kompost) ●

- obrezujemo, odstremo grede, gnojimo (zrel kompost) ●

- obrezujemo, odstremo grede, gnojimo (zrel kompost) ●

*

- obrezujemo, sejemo korenaste vrtnine ● ●

- obrezujemo, sejemo korenaste vrtnine ● ●

- nabiramo zdrav. rastl. (korenine), odstremo grede, škropimo ● ●

- nabiramo zdrav. rastl. (korenine), odstremo grede, škropimo ● ●

- nabiramo zdrav. rastl. (korenine), odstremo grede, škropimo ● ●

APRIL – MALI TRAVEN

1. Sobota	Hugo Grenobelski, škof; Venancij, škof, mučenec
2. Nedelja	4. POSTNA (1); Francišek Paolski, red. ust.; Teodozija, mučenka Bog je poslal svojega sina, da bi svet odrešil (Jn 3, 14 – 21)
3. Ponedeljek	Rihard, škof; Sikst I., papež; Agapa, mučenka
4. Torek	Izidor Seviljski, škof, cerkv. uč.; Zosim, puščavnik ● 20.15
5. Sreda	Vincenc Ferrer, duhovnik; Nikefor I., patriarh
6. Četrtek	Irenej Sirmijski, škof, muč.; Celestin I., papež
7. Petek	+ Janez Krstnik de la Salle, red. ust.; Aleksander, mučenec
8. Sobota	Albert, škof, mučenec; Valter, opat
9. Nedelja	5. POSTNA - TIHA (1); Marija Klopajeva, svetop. žena Če seme umrje, obrodi obilo sadu (Jn 12, 20 – 33)
10. Ponedeljek	Ezekijel, prerok; Apolonij in tov., mučenci
11. Torek	Stanislav, škof, mučenec; Domnij (Dujam), škof ☾ 15.32
12. Sreda	Zenon Veronski, škof; Julij I., papež
13. Četrtek	Martin I., papež, mučenec; Ida, redovnica
14. Petek	+ Lidvina, devica; Valerijan in tov., mučenci
15. Sobota	Anastazija, mučenka; Peter Gonzales, redovnik
16. Nedelja	CVETNA, Bernardka Lurška, devica; Benedikt J. Labre, spokornik Blagoslovljen, ki prihaja v Gospodovem imenu (Mr 11, 1 – 10) Trpljenje našega Gospoda Jezusa Kristusa (Mr 14, 1 – 72; 15, 1 – 47)
17. Ponedeljek	Rudolf, mučenec; Fortunat, mučenec; Vando, opat
18. Torek	Apolonij, mučenec; Eleverterij Ilirski, mučenec ○ 19.42
19. Sreda	Leon IX., papež; Ema Saška, redovnica
20. Četrtek	VEL. ČETRTEK (1); Hilda, devica; Teotim, škof; Sulpicij, mučenec
21. Petek	++ VEL. PETEK (1); Anzelm, škof, cerkv. uč.; Konrad iz Parzhama
22. Sobota	VEL. SOBOTA (1); Leonid, mučenec; Agapit, papež
23. Nedelja	VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE; Jurij, muč.; Vojteh, šk. Jezus vstane od mrtvih (Jn 20, 1 – 9)
24. Ponedeljek	Velikonoč. ponedeljek; Fidel (Zvest) Sigmarinški, duh., muč.
25. Torek	Marko, evangelist (2); Ermin, škof, mučenec
26. Sreda	Pashazij, opat; Mati dobrega sveta; Marcellin, pap. ☾ 21.33
27. Četrtek	Hozana Kotorska, devica; Cita, devica; Dan upora
28. Petek	Peter Chanel, duh., muč. (4); Vital (Živko), muč.
29. Sobota	Katarina Sienska, dev., c. uč. (3); Peter Veronski, mučenec
30. Nedelja	2. VELIKONOČNA – BELA (1); Pij V., pp.; Jožef Cottolengo, red. ust. Čez osem dni je prišel Jezus (Jn 20, 19 – 31)

 gnojimo, zalivamo

 gnojimo, zalivamo

*

 odstremo grede, zrahljamo prst, nabiramo zdrav. rastline

 odstremo grede, zrahljamo prst, nabiramo zdrav. rastline

 sejemo listne vrtnine, presajamo, sadimo

 sejemo listne vrtnine, presajamo, sadimo

 sadimo buče

 sadimo buče

 sadimo buče

*

 sejemo, sadimo (fižol, grah), zalivamo

 sejemo, sadimo (fižol, grah), zalivamo

 rahljamo prst, plevemo

 rahljamo prst, plevemo

 sejemo in sadimo rože

 sejemo in sadimo rože

 sejemo in sadimo rože, zalivamo

*

*

 sejemo in sadimo rože, zalivamo

 zalivamo, sadimo krompir

 sadimo trajnice, zalivamo, cepimo drevje in vrtnice, sadimo krompir

 sadimo trajnice, zalivamo, cepimo drevje in vrtnice, sadimo krompir

 nabiramo zdrav. rastline, sadimo trajnice, sadno drev.

 nabiramo zdrav. rastline, sadimo trajnice, sadno drev.

 cepimo drevje in vrtnice, obrezujemo

*

 cepimo drevje in vrtnice, obrezujemo, sejemo korenaste vrtnine

 cepimo drevje in vrtnice, obrezujemo, sejemo korenaste vrtnine

 kosimo zelenice, uničujemo škodljivce (škropimo), nabiramo zdravilne rastline

 kosimo zelenice, uničujemo škodljivce (škropimo), nabiramo zdravilne rastline

 zalivamo

 zalivamo

 zalivamo

*

MAJ – VELIKI TRAVEN

1. Ponedeljek	Jožef Delavec (2); Iztok, škof; Praznik dela
2. Torek	Atanazij, škof, cerk. učitelj (3); Boris, knez
3. Sreda	Filip in Jakob ml., apostola (2); Teodozij Kijevski, menih
4. Četrtek	Florijan, mučenec (4); Cirijak, škof ● 06.14
5. Petek	Gotard, škof; Angel, mučenec; Juta, spokornica
6. Sobota	Marija srednica milosti; Dominik Savio, dijak
7. Nedelja	3. VELIKONOČNA (1); Gizela, opatinja; Dominicijan, škof Kristus je moral trpeti in vstati od mrtvih (Lk 24, 35 – 48)
8. Ponedeljek	Viktor Milanski, mučenec; Desider (Željko), škof
9. Torek	Pahomij, opat; Beat Švicarski, puščavnik
10. Sreda	Antonin, škof; Gordijan, mučenec ☾ 22.02
11. Četrtek	Sigismund (Žiga), kralj; Alojzij Rabatta, redovnik
12. Petek	Leopold Mandič, duh. (3); Pankracij, mučenec
13. Sobota	Servacij, škof; Mucij, mučenec
14. Nedelja	4. VELIKONOČNA (1); Bonifacij, mučenec; Justina, mučenka Dobri pastir da življenje za svoje ovce (Jn 10, 11 – 18)
15. Ponedeljek	Zofija (Sonja), mučenka; Izidor, kmet
16. Torek	Janez Nepomuk, duhovnik, muč. (3); Andrej Bobola, mučenec
17. Sreda	Jošt, opat (4); Pashal Bajlon, redovnik
18. Četrtek	Janez I., papež, mučenec (4); Erik (Oroslav), kralj ○ 19.35
19. Petek	Peter Celestin, papež; Ivo Bretonski (Ives), duhovnik
20. Sobota	Bernardin Sienski, duhovnik (4); Elfrida, redovnica
21. Nedelja	5. VELIKONOČNA (1); Krispin, duh.; Valens, škof; Hospicij, puščavnik Kdor ostane v meni in jaz v njem, ta rodi obilo sadu (Jn 15, 1 – 8)
22. Ponedeljek	Renata, spokornica; Marjeta (Rita) Kasijska, redovnica
23. Torek	Janez de Rossi, duhovnik; Evfrozinja, redovnica
24. Sreda	Marija Pomagaj (3); Servul, mučenec
25. Četrtek	Urban I., pp. (4); Beda Častitljivi, cerkv. uč. (4); Gregor VII., pp. (4)
26. Petek	Filip Neri, duh. (3); Lambert de Vence, škof ☾ 13.57
27. Sobota	Avguštin Canterburyški, škof (4); Julij, mučenec
28. Nedelja	6. VELIKONOČNA (1); German Pariški, škof; Bernard Menthonski, škof Kdor zares ljubi, da življenje za svoje prijatelje (Jn 15, 9 – 17)
29. Ponedeljek	Maksim Emonski, škof (4); Teodozija, mučenka; prošnji dan
30. Torek	Kancijan in tov. muč. (3); Ferdinand Aragonski, kralj; prošnji dan
31. Sreda	Obiskanje Device Marije (2); Vital, menih; Silvij, škof; prošnji dan

 nabiramo zdravilne rastline, škropimo, rahljamo prst, plevemo

 nabiramo zdravilne rastline, škropimo, rahljamo prst, plevemo

 sadimo krompir (zadnja možnost)

 sadimo krompir (zadnja možnost)

 sadimo buče

 sadimo buče

 sejemo, sadimo, presajamo, zalivamo

*

 sejemo, sadimo, presajamo, zalivamo

 sejemo rože

 sejemo rože

 sadimo rože, zalivamo

 sadimo rože, zalivamo

*

 sadimo rože, zalivamo

 presajamo, zalivamo

 presajamo, zalivamo

 kosimo zelenice, vlagamo

 kosimo zelenice, nabiramo zdrav. rastl., pobiramo pridelke, vlagamo

 kosimo zelenice, nabiramo zdrav. rastl., pobiramo pridelke, vlagamo

 presajamo dvoletnice in trajnice

*

 presajamo dvoletnice in trajnice

 kosimo zelenice

 kosimo zelenice

 kosimo zelenice

 zalivamo, gnojimo, rahljamo prst

 zalivamo, gnojimo rahljamo prst,

 plevemo, rahljamo prst, nabiramo zdrav. rastl., vlagamo

*

 plevemo, rahljamo prst, nabiramo zdrav. rastl., vlagamo

JUNIJ - ROZNIK

1. Četrtek	VNEBOHOD (1); Justin, mučenec; Kaprazij, opat Bil je vzet v nebo in sedel na božjo desnico (Mr 16, 15 – 20)
2. Petek	Marcelin in Peter, mučenca (4); Erazem, škof, mučenec ● 14.16
3. Sobota	Karel Lwanga in tov. muč. (3); Klotilda, kraljica
4. Nedelja	7. VELIKONOČNA (1); Frančišek Caracciolo, red. ust.; Kvirin iz Siscije, šk. Verniki naj bodo eno, kakor sta Oče in Sin eno (17, 11b – 19)
5. Ponedeljek	Bonifacij, škof, mučenec (3); Svetko (Svetopolk), muč.; Igor, mučenec
6. Torek	Norbert, škof, red. ust. (4); Bertrand Oglejski, škof
7. Sreda	Robert Newminsterski, opat; Pavel Carigrabski, opat
8. Četrtek	Medard, škof; Viljem iz Yorka, škof
9. Petek	Efrem Sirski, diakon, c. u.; Primož in Felicijan, mučenca (4) ☾ 05.31
10. Sobota	Bogumil, škof; Janez Dominici, dubrovniški škof
11. Nedelja	BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA; Barnaba, apostol Jesus pošilja učence in daje Svetega duha (Jn 20, 19 – 23)
12. Ponedeljek	Marija, Mati Cerkve (2); Janez Fakundski, redovnik
13. Torek	Anton Padovanski, redovnik, c. u. (3); Trifil, škof
14. Sreda	Elizej, prerok; Metodij Carigrabski, škof
15. Četrtek	Vid (Vitomir), mučenec (4); Benilda, mučenca
16. Petek	Frančišek Regis, duh.; Beno, škof; Gvido Kortonski, redovnik ○ 00.28
17. Sobota	Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof; kvatre
18. Nedelja	PRESVETA TROJICA (1); Marko in Marcelijan, muč.; Amand (Ljubo), škof Jesus naroči krščevati (Mt 28, 16 – 20)
19. Ponedeljek	Romuald, opat (4); Nazarij, škof; Gervazij, Protazij, muč.
20. Torek	Silverij I., papež; Marjeta, redovnica
21. Sreda	Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, redovnik (3); Demetrija, mučenca
22. Četrtek	SVETO REŠNJE TELO (1); Pavlin iz Nole, šk.; Tomaž More, muč. To je moje telo (Mr 14, 12 – 16. 22 – 26)
23. Petek	Agripina, dev., muč.; Jožef Cafasso, duhovnik
24. Sobota	Rojstvo Janeza Krstnika (1); kres; Faust, mučenec
25. Nedelja	12. NAVADNA (2); Viljem, opat; Doroteja, devica; Dan državnosti ☾ 03.02 Kristus je gospodar narave (Mr 4, 35 – 41)
26. Ponedeljek	Vigilij (Stojan), škof; Pelagij, mučenec
27. Torek	Ema (Hema) Krška, kneginja (3); Ladislav Ogrski, kralj
28. Sreda	Irenej, škof, mučenec (3); Potamijena, muč.; Marcela, muč.
29. Četrtek	PETER IN PAVEL, apostola (1); Marcel, mučenec Jesus obljubi Petru najvišjo oblast (Mt 16, 13 - 19)
30. Petek	SRCE JEZUSOVO (1); Prvi muč. rimske Cerkve; Emilijana, mučenca

✂ plevemo, škropimo, nabiramo zdravil. rastl. ● ●

*

✂ plevemo, škropimo, nabiramo zdravil. rastl. ● ●

🌱 sejemo listne vrtnine, sadimo, presajamo, zalivamo ● ● ●

🌱 sejemo listne vrtnine, sadimo, presajamo, zalivamo ● ● ●

*

🌱 kosimo travnike

🌱 kosimo travnike

✂ sejemo in sadimo rože ● ●

✂ sejemo in sadimo rože ● ●

✂ sejemo in sadimo rože ● ●

🌱 sadimo rože, zalivamo ●

🌱 sadimo rože, zalivamo ●

*

🌱 sadimo buče, paradižnik, fižol, grah, zalivamo ●

🌱 sadimo, presajamo, zalivamo ● ●

🌱 kosimo travnike

🌱 kosimo travnike

✂ nabiramo zdravil. rastl. ●

🌱 sejemo in sadimo rastl. z gomolji, čebulami, koreniki ● ●

🌱 sejemo in sadimo rastl. z gomolji, čebulami, koreniki ● ●

*

✂ pobiramo pridelek, plevemo, nabir. zdravil. rastline ●

✂ pobiramo pridelek, plevemo, nabir. zdravil. rastline ●

✂ pobiramo pridelek, plevemo, nabir. zdravil. rastline ●

✂ obrezujemo gmičevje, zalivamo

*

✂ obrezujemo gmičevje, zalivamo

✂ pobiramo pridelek, vlagamo, škropimo, rahljamo prst ● ●

✂ pobiramo pridelek, vlagamo, škropimo, rahljamo prst ● ●

*

✂ pobiramo pridelek, vlagamo, škropimo, rahljamo prst ● ●

✂

✂

✂ plevemo, škropimo, rahljamo prst, nabiramo zdravilne rastline ● ●

*

✂ plevemo, škropimo, rahljamo prst, nabiramo zdravilne rastline ● ●

JULIJ – MALI SRPAN

1. Sobota	Srce Marijino (3); Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopisem. žena ● 21.22
2. Nedelja	13. NAVADNA (2); Oton Bamberški, škof; Ptujskogorska Mati božja Jezus pokliče deklico nazaj v življenje (Mr 5, 21 – 43)
3. Ponedeljek	Tomaž, apostol (2); Anatolij, škof
4. Torek	Urh, škof (4); Elizabeta Portugalska
5. Sreda	CIRIL in METOD, slovanska apostola (1); Anton M. Zaharia, duh.
6. Četrtek	Marija Goretti, dev., mučenka (4); Bogomila, spokornica
7. Petek	Izaija, prerok; Vilibald, škof; Edelburga, devica
8. Sobota	Kilijan, škof, mučenec; Prokop, mučenec ☾ 14.54
9. Nedelja	14. NAVADNA (2); Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci Kristusa rojaki niso sprejeli (Mr 6, 1 – 6)
10. Ponedeljek	Amalija (Ljuba), redovnica; Rufina in Sekunda, mučenki
11. Torek	Benedikt, opat (2); Olga Kijevska, kneginja
12. Sreda	Mohor in Fortunat, mučenca (4); Janez Gualbert, red. ust.
13. Četrtek	Henrik I. (Hinko), kralj (4); Evgen, škof
14. Petek	Kamil de Lellis, duh. (4); Frančišek Solan, redovnik
15. Sobota	Bonaventura, škof, c. uč. (3); Vladimir Kijevski, knez
16. Nedelja	15. NAVADNA (2); Karmelska Mati božja; Evstatij, škof ○ 15.57 Jezus pošilja apostole (Mr 6, 7 – 13)
17. Ponedeljek	Aleš (Aleksej), spokornik; Marcelina, devica
18. Torek	Friderik (Miroslav), škof, mučenec; Arnold, škof
19. Sreda	Arsen, diakon, puščavnik; Makrina, devica
20. Četrtek	Marjeta Antiohijska, dev., muč.; Elija, prerok
21. Petek	Lovrenc iz Brindisija, duh., c. uč. (4); Danijel (Danilo), prerok
22. Sobota	Marija Magdalena (Majda) (3); Menelij, opat
23. Nedelja	16. NAVADNA (2); Brigita Švedska, red. ust.; Apolinarij, škof, mučenec Jezus skrbi za svoje ovce (Mr 6, 30 – 34)
24. Ponedeljek	Krištof (Kristo), muč. (4); Kristina, dev. muč.; Boris in Gleb, mučenca ☾ 14.04
25. Torek	Jakob st., apostol (2); Olimpija, vdova
26. Sreda	Joahim in Ana, starša D. M. (3); Valens (Valuk), škof
27. Četrtek	Gorazd, Kliment, Naum in drugi učenci Cirila in Metoda (3)
28. Petek	Viktor (Zmago), papež; Samson (Samo), škof
29. Sobota	Marta iz Betanije (3); Olaf, kralj, mučenec
30. Nedelja	17. NAVADNA (2); Peter Krizolog, škof, c. u.; Ingeborga, kneginja Kristus daje za vse kruha v obilju (Jn 6, 1 – 15)
31. Ponedeljek	Ignacij Lojolski, red. ust. (3); Fabij, mučenec ● 04.27

- zalivamo
- sadimo, presajamo, zalivamo, sejemo listnate vrtnine
- *
- kosimo travnike
- kosimo travnike
- sejemo in presajamo rože
- sejemo in presajamo rože
- kosimo travnike, žanjemo, zalivamo
- kosimo travnike, žanjemo, zalivamo
- sejemo, presajamo, obrezujemo sad. drevje in ribez, zalivamo
- *
- sejemo, presajamo, obrezujemo sad. drevje in ribez, zalivamo
- sejemo, presajamo, obrezujemo sad. drevje in ribez, zalivamo
- obrezujemo sad. drevje in ribez
- obrezujemo sad. drevje in ribez
- obrezujemo sad. drevje in ribez
- obrezujemo sad. drevje in ribez
-
- nabiramo zdravil. rastl., pobiramo pridelke
- nabiramo zdravil. rastl., pobiramo pridelke
- obrezujemo sad. drevje, zalivamo
- obrezujemo sad. drevje, zalivamo
- obrezujemo sad. drevje, zalivamo
- kosimo zelenice, pobiramo pridelek, vlagamo
- kosimo zelenice, pobiramo pridelek, vlagamo
- *
-
-
- plevemo, pobiramo pridelek, nabiramo zdrav. rastl., vlagamo
- plevemo, pobiramo pridelek, nabiramo zdrav. rastl., vlagamo
- zalivamo
- zalivamo
- gnojimo, skropimo, pobiramo pridelek, nabiramo zdrav. rastl., vlagamo
- *
- gnojimo, skropimo, pobiramo pridelek, nabiramo zdrav. rastl., vlagamo

AVGUST – VELIKI SRPAN

1. Torek	Alfonz Marija Ligorij, šk., c. uč. (3); Makabejski bratje
2. Sreda	Porciunkula; Evzebij, škof (4); Štefan I., pp., muč.
3. Četrtek	Lidija, makedon. žena; Avguštin Kazotič, zagreb. škof
4. Petek	Janez M. Vianney, duhovnik (3); Perpetua, žena
5. Sobota	Posvetitev bazilike Marije Snežne (4); Ožbalt, kralj
6. Nedelja	JEZUSOVA SPREMENTEV NA GORI (2); Pastor, mučenec Ta je moj ljubljeni Sin (Mr 9, 2 – 10)
7. Ponedeljek	Sikst II., papež in tov. muč. (4); Kajetan, duhovnik (4) ☾ 03.03
8. Torek	Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Cirijak
9. Sreda	Peter Faber, redovnik; Jaroslav (Verijan), mučenec
10. Četrtek	Lovrenc, diakon, muč. (2); Asterija (Zvezdana), mučenka
11. Petek	Klara (Jasna), devica (3); Tiburcij in Suzana, mučenca
12. Sobota	Evplij, mučenec; Inocenc XI., papež
13. Nedelja	19. NAVADNA (2); Poncijan, papež in Hipolit, duhovnik, mučenca Živeti moremo le v moči Jezusovega kruha (Jn 6, 41 – 51)
14. Ponedeljek	Maksimilijan Kolbe, mučenec (3); Evzebij iz Rima
15. Torek	MARIJINO VNEBOVZETJE (1) – Tarzicij, mučenec ○ 07.15 Bog povišuje nizke (Lk 1, 39 – 56)
16. Sreda	Rok, spokornik (4); Štefan Ogrski, kralj (4)
17. Četrtek	Hijacint Poljski, red.; Liberat (Svobodan), op., muč.
18. Petek	Helena (Jelka, Alenka), cesarica; Agapit iz Preneste
19. Sobota	Janez Eudes, red. ust. (4); Ludvik Toulouški, škof
20. Nedelja	20. NAVADNA (2); Bernard, opat, c. u.; Samuel (Samo), prerok Jezus nam daje sam sebe v hrano (Jn 6, 51 – 58)
21. Ponedeljek	Pij X., papež (3); Baldvin, kralj; Sidonij, škof
22. Torek	Devica Marija Kraljica (3); Siegfrid (Zmago), škof ☾ 20.52
23. Sreda	Roza iz Lime, devica; Timotej Galski, mučenec
24. Četrtek	Jernej, apostol (2); Emilija de Vialar, redovnica
25. Petek	Ludvik IX., francoski kralj (4); Jožef Kalasanc, redovnik (4)
26. Sobota	Ivana Elizabeta Bichier, red. ust.; Rufin, škof
27. Nedelja	21. NAVADNA (2); Monika, mati sv. Avguština; Cezarij, škof Kristus ima besede večnega življenja (Jn 6, 60 – 69)
28. Ponedeljek	Avguštin, škof, cer. uč. (3); Hermes, mučenec
29. Torek	Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, mučenka ● 12.21
30. Sreda	Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gavdencija, mučenka
31. Četrtek	Rajmund (Rajko) Nonat, redovnik; Pavlin, škof

- sejemo in sadimo rože
- sejemo in sadimo rože
- sejemo in sadimo rože, zalivamo
- sejemo in sadimo rože, zalivamo
- sejemo in presajamo, zalivamo
- cepimo (okuliramo) in potaknemo vrtnice, zalivamo

*

- cepimo (okuliramo) in potaknemo vrtnice, zalivamo
- obrezujemo sad. drevje in gmičevje, kosimo travn.
- obrezujemo sad. drevje in gmičevje, kosimo travn.
- obrezujemo sad. drevje in gmičevje, kosimo travn.
- obrezujemo sad. drevje in gmičevje
- obrezujemo sad. drevje in gmičevje

- obrezujemo sad. drevje in gmičevje, zalivamo

*

- obrezujemo sad. drevje in gmičevje, zalivamo
- obrezujemo sad. drevje in gmičevje, zalivamo
- kosimo zelenice, pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline
- kosimo zelenice, pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdravilne rastline
- sadimo trajnice (gomoljnice, čebulnice, korenaste r.) in dvoletnice

*

- sadimo trajnice (gomoljnice, čebulnice, korenaste r.) in dvoletnice, škropimo
- pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdrav. rastl., škropimo
- pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdrav. rastl.
- cepimo vrtnice, zalivamo
- cepimo vrtnice, zalivamo
- cepimo vrtnice, zalivamo
- škropimo, gnojimo, plevemo, rahljamo prst

*

- škropimo, gnojimo, plevemo, rahljamo prst

- sejemo in sadimo rože
- sejemo in sadimo rože, zalivamo

SEPTEMBER – KIMOVEC

1. Petek	Egidij (Tilen), opat (3); Verena, devica
2. Sobota	Maksima, mučenka; Kastor, škof
3. Nedelja	22. NAVADNA - ANGELSKA (2); Gregor Veliki, papež; Mansvet, škof Ne nadomeščajmo božjih zapovedi s človeškimi izročili (Mr 7, 1 – 8. 14 . 15. 21 – 23)
4. Ponedeljek	Rozalija (Zalka), devica; Ida, spokornica; Mojzes, prerok
5. Torek	Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, mučenec ☾ 18.29
6. Sreda	Petronij, škof; Bertrand, redovnik
7. Četrtek	Regina, dev., muč.; Marko Križevčan in tov. muč.
8. Petek	Marijino rojstvo (2); Hadrijan, mučenec
9. Sobota	Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, mučenca
10. Nedelja	23. NAVADNA (2); Nikolaj Tolentinski, spokornik; Otokar, red. Jezus pomaga bolnikom (Mr 7, 31 – 37)
11. Ponedeljek	Prot in Hijacint, mučenca; Emtruda (Erna), dev.
12. Torek	Marijino ime; Gvido, spokornik; Tacijan (Tihomil), mučenec
13. Sreda	Janez Zlatousti, škof, cer. uč. (3); Ljubo (Amat), opat ○ 21.39
14. Četrtek	Povišanje Sv. Križa (2); Notburga, devica
15. Petek	Žalostna Mati Božja (Dolores) (3); Melita, muč.
16. Sobota	Kornelij, pp. in Ciprijan, šk., muč. (3); Ljudmila, kneginja; kvatre
17. Nedelja	24. NAVADNA (2); Robert Belarmino, šk., c. u.; Lambert, šk., muč. Verujemo v Kristusovo božanstvo, čeprav mora trpeti (Mr 8, 27 – 35)
18. Ponedeljek	Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, mučenki
19. Torek	Januarij, škof, muč. (4); Emilija de Rodat, redovnica
20. Sreda	Korejski mučenci (3); Kandida (Svetlana), muč.
21. Četrtek	Matej (Matevž), apostol, evangelist (2); Jona, prerok ☾ 03.30
22. Petek	Tomaž Vilanovski, škof; Mavricij in tov. mučenci
23. Sobota	Patemij (Domogoj), škof in muč.; Lin, papež
24. Nedelja	25. NAVADNA (2); bl. A. M. Slomšek, šk.; Rupert s., šk.; Marija reš. jet.; Jezusov učenec je drugim služabnik (Mr 9, 30 – 37)
25. Ponedeljek	Avrelija (Zlata), devica; Sergij Radoneški, škof
26. Torek	Kozma in Damijan, mučenca (4); Nil, opat
27. Sreda	Vincenc Pavelski, duhovnik (3); Adolf Španski, mučenec ● 21.54
28. Četrtek	Venčeslav (Vaclav), muč. (4); Lovrenc Ruiz in japonski muč. (4)
29. Petek	Mihael, Gabrijel, Rafael, nadangeli (2)
30. Sobota	Hieronim, duh., c. u. (3); Zofija, spokornica

 sejemo in sadimo rože, zalivamo

 sejemo, presajamo, zalivamo

 sejemo, presajamo, zalivamo

*

*

 sadimo jabolane (samo!)

 sadimo jabolane (samo!)

 sadimo jabolane (samo!)

 zalivamo

 zalivamo

 pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdrav. rastl.

 pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdrav. rastl.

 po praznih gredah raztrosimo kompost (nezrel) in jih zastremo (rahlo)

 po praznih gredah raztrosimo kompost (nezrel) in jih zastremo (rahlo)

*

 po praznih gredah raztrosimo kompost (nezrel) in jih zastremo (rahlo)

 škropimo, pobiramo pridelek, nabiramo zdrav. r., zastiramo praz. grede

 škropimo, pobiramo pridelek, nabiramo zdrav. r., zastiramo praz. grede

 gnojimo, zalivamo

 gnojimo, zalivamo

 pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdrav. r.

 pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdrav. r.

*

 škropimo

 škropimo

 pospravljamo korenaste in gomoljaste vrtnine

 pospravljamo korenaste in gomoljaste vrtnine

 zalivamo

 zalivamo

OKTOBER – VINOTOK

1. Nedelja	26. NAVADNA - ROŽNOVENSKA (2); Terezija DJ, c. u.; Remigij, škof Sprejemajmo vse, ki niso proti nam (Mr 9, 38 – 43. 45. 47 – 48)
2. Ponedeljek	Angeli varuhi (3); Teofil (Bogomil, Bogoljub), spokornik
3. Torek	Evald, muč.; Kandid (Žarko), muč.; Frančišek Borgia, redovnik
4. Sreda	Frančišek Asiški, red. ust. (3); Petronij, škof
5. Četrtek	Marcelin, škof; Flavija, mučenka ☾ 13.00
6. Petek	Bruno, red. ustanovitelj (3); Renato, škof
7. Sobota	Rožnovenska Mati Božja (3); Marko I., papež
8. Nedelja	27. NAVADNA (2); Demetrij, muč.; Pelagija, mučenka Kar je Bog združil, naj človek ne loči (Mr 10, 2 – 16)
9. Ponedeljek	Dioniz, škof in tov. muč. (4); Janez Leonardi, duh. (4)
10. Torek	Florencij, red., muč.; Hugolin, mučenec
11. Sreda	Emilijan (Milan, Milkko), škof; Etelburga, opatinja
12. Četrtek	Maksimilijan Celjski, muč. (4); Serafin, red.
13. Petek	Fatimska Mati Božja; Edvard, kralj; Koloman, muč. ○ 10.56
14. Sobota	Kalist I., pp., muč. (4); Gavdencij (Veselko), škof, muč.
15. Nedelja	28. NAVADNA (2); Terezija (Zinka) Jezusova, dev., c. u.; Avrelija, dev. Če Jezus kliče, se moramo vsemu odreči (Mr 10, 17 – 30)
16. Ponedeljek	Hedvika, red. (4); Marjeta M. Alakok, dev. (4); Gal, opat
17. Torek	Ignacij Antioh., šk., muč. (3); Viktor, škof
18. Sreda	Luka, evangelist (2); Peter Alkantarski, red.
19. Četrtek	Izak Jogues in kanadski muč. (4); Pavel od Križa (4)
20. Petek	Irena (Miroslava), mučenka; Vendelin, opat ☾ 10.02
21. Sobota	Uršula, dev. mučenka; Hilarion, opat
22. Nedelja	29. NAVADNA (2) - MISIJONSKA; Marija Saloma, svetop. žena Božji Sin je dal življenje za nas (Mr 10, 35 – 45)
23. Ponedeljek	Janez Kapistran, duh. (4); Severin iz Kölna, škof
24. Torek	Anton Marija Claret, škof (4); Feliks, škof, muč.
25. Sreda	Krizant, mučenec; Darinka (Darija), mučenka
26. Četrtek	Lucijan, mučenec; Amand iz Strassbourga, škof
27. Petek	Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, škof ● 09.59
28. Sobota	Simon in Juda Tadej, apostola (2); Cirila, mučenka
29. Nedelja	30. NAVADNA - ŽEGNANJSKA; Narcis, škof; Ermelinda Brab., devica Slepi prosijo Jezusa, da bi spregledal (Mr 10, 46 – 52)
30. Ponedeljek	Marcel, škof; Angel, redovnik; German, škof
31. Torek	Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, mučenec; Dan reform.

presajamo trajnice in lončnice, zalivamo, sadimo vrtnice in sadno drevje, zalivamo ●●

presajamo trajnice in lončnice, zalivamo, sadimo vrtnice in sadno drevje, zalivamo ●●

zastiramo prazne grede

zastiramo prazne grede

zastiramo prazne grede

sadimo trajnice (drevesa, gmovnice) ●

sadimo trajnice (drevesa, gmovnice) ●

*

pobiramo pridelek, škropimo, nabiramo zdr. rast. (korenine) ●●

pobiramo pridelek, škropimo, nabiramo zdr. rast. (korenine) ●●

zalivamo, škropimo ●

zalivamo, škropimo ●

pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdrav. rastl. ●

pobiramo pridelek, vlagamo, nabiramo zdrav. rastl. ●

trosimo nezrel kompost na prazne grede in jih zastiramo, škropimo ●

*

trosimo nezrel kompost na prazne grede in jih zastiramo, škropimo ●

pobiramo pridelek, zalivamo (drevje), nabir. zdrav. r. ●

pobiramo pridelek, zalivamo (drevje), nabir. zdrav. r. ●

pobiramo pridelek, zalivamo (drevje) ●

gnojimo, zastiramo grede, zalivamo

zastiramo grede, zalivamo

sadimo jablane ●

sadimo jablane ●

*

sadimo trajnice (drevesa, gmovnice) ●

NOVEMBER – LISTOPAD

1. Sreda	VSI SVETI (1) Veliko je plačilo v nebesih (Mt 5, 1 – 12a)
2. Četrtek	Spomin vseh vernih rajnih (1)
3. Petek	Viktorin Ptujski, šk., muč. (4); Just Tržaški, muč. (4); Martin Porres, šk. (4)
4. Sobota	Karel Boromejski, škof (3); Vital in Agrikola, mučenca ☾ 08.27
5. Nedelja	31. NAVADNA - ZAHVALNA (2); Zaharija in Elizabeta, starša Jan. Krst. Zapoved ljubezni do bližnjega je enaka ljubezni do Boga (Mr 12, 28b – 34)
6. Ponedeljek	Lenart (Narte), opat (4); Sever, škof, mučenec
7. Torek	Engelbert, šk., muč.; Ernest, opat; Vilibrord, škof
8. Sreda	Bogomir (Mirko), škof; Bogdan (Deodat), škof
9. Četrtek	Posvet. lateran. bazilike (2); Teodor (Božidar), mučenec
10. Petek	Leon Veliki, pp., c. u. (3); Andrej Avelinski, duhovnik
11. Sobota	Martin iz Toursa, škof (3); Menas, puščavnik ○ 22.17
12. Nedelja	32. NAVADNA (2); Jozafat Kunčević, š., muč. (3); Kunibert, škof Uboga vdova je dala več kot vsi (Mr 12, 38 – 44)
13. Ponedeljek	Stanislav Kostka, red. (4); Homobonus, trgovec
14. Torek	Nikolaj Tavelić, muč.; Lovrenc O'Toole, škof
15. Sreda	Albert Veliki, šk., c. u. (4); Leopold (Polde), knez
16. Četrtek	Marjeta Škotska, kraljica (4); Jedrt (Gertruda) iz Helfe, dev. (4); Otmar, opat
17. Petek	Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla, mučenki
18. Sobota	Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4); Abdija, prerok ☾ 16.27
19. Nedelja	33. NAVADNA (2); Narsej, škof, mučenec; Barlam, mučenec Ob sodbi bo Kristus zbral vse svoje zveste (Mr 13, 24 – 32)
20. Ponedeljek	Edmund, kralj, mučenec; Feliks Valois, redovnik
21. Torek	Marijino darovanje (3); Gelazij I., papež
22. Sreda	Cecilija, dev., muč. (3); Mavricij, muč.; Filemon, uč. sv. Pavla
23. Četrtek	Klemen, papež, muč. (4); Kolumban, opat (4)
24. Petek	Andrej Dung-Lac in tov. vietnam. muč. (3); Flora, dev., muč.
25. Sobota	Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, mučenec
26. Nedelja	KRISTUS KRALJ (1); Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, škof Kristus spričuje, da je res kralj (Jn 18, 33b – 37) ● 00 13
27. Ponedeljek	Virgil, apostol Karantanije (4); Marija s čud. svetinjo; Fakund, muč.
28. Torek	Jakob iz Marke, duhovnik; Eberhard, škof
29. Sreda	Satumin, mučenec; Radogost (Radbod), škof
30. Četrtek	Andrej, apostol (2); Justina, devica

zalivamo drevje

*

zalivamo drevje

zalivamo drevje

presajamo lončnice ●

presajamo lončnice ●

obrezujemo drevje, pobiramo pridelek ● ●

*

obrezujemo drevje, pobiramo pridelek ● ●

zalivamo

zalivamo

obrezujemo drevje, pobiramo pridelek, vlagamo ● ●

obrezujemo drevje, pobiramo pridelek, vlagamo ● ●

trosimo nezrel kompost po gredah in jih zastiramo

trosimo nezrel kompost po gredah in jih zastiramo

*

trosimo nezrel kompost po gredah in jih zastriramo

zalivamo

zalivamo

zalivamo

zalivamo

obrezujemo drevje, vlagamo ●

obrezujemo drevje, vlagamo ●

*

pospravljamo vrt

pospravljamo vrt

pospravljamo vrt

DECEMBER - GRUDEN

1. Petek	Eligij, škof; Natalija (Božena), spokornica
2. Sobota	Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spokornica
3. Nedelja	1. ADVENTNA (1); Francišek Ksaver, duh.; Kasijan, mučenec Naše odrešenje je blizu (Lk 21, 25 – 28. 34 – 36)
4. Ponedeljek	Janez Damaščan, duh., c. u. (4); Barbara, dev. mučenka ☾ 04.56
5. Torek	Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage, škof
6. Sreda	Miklavž (Nikolaj), škof (3); Dionizija, mučenka
7. Četrtek	Ambrož, škof, c. u. (3); Agaton, mučenec
8. Petek	BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE (1)
9. Sobota	Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak
10. Nedelja	2. ADVENTNA (1); Melkijad, papež; Judita, svetopisemska žena Vsi bodo deležni zveličanja (Lk 3, 1 – 6)
11. Ponedeljek	Damaz I., papež (4); Danijel Stilit, puščavnik ○ 10.05
12. Torek	Ivana Franciška Šantalska, red. (4); Amalija, mučenka
13. Sreda	Lucija, devica, mučenka (3); Tilka (Otilija), opatinja
14. Četrtek	Janez od Križa, duh., c. u. (3); Spiridion (Dušan), škof
15. Petek	Kristina (Krista), dev.; Marija di Rossa, red. ust.
16. Sobota	Albina, dev., muč.; Adelhajda (Adela), cesarica
17. Nedelja	3. ADVENTNA (1); Lazar iz Betanije; Jolanda, devica Pripravimo se na odrešenje (Lk 3, 10 – 18)
18. Ponedeljek	Teotim in Bazilijan, mučenca; Gacijan, škof ☾ 01.44
19. Torek	Urban V., papež; Favsta, spokornica; Tea, mučenka
20. Sreda	Evgenij in Makarij, mučenca; Ptolomej, muč.
21. Četrtek	Peter Kanizij, duh., c. u. (4); Severin, škof
22. Petek	Demetrij, muč.; Franciška Cabrini, redovnica
23. Sobota	Janez Kancij, duh., c. u. (4); Viktorija, dev., muč.; kvatre
24. Nedelja	4. ADVENTNA (1); Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev. Spočela boš in rodila Sina (Lk 1, 26 – 38)
25. Ponedeljek	BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1) ● 18.24 O Jezusovem rojstvu (Lk 2, 1 – 14; Lk 2, 15 – 20; Jn 1, 1 – 18)
26. Torek	Štefan, prvi muč. (2); Dan samostojnosti
27. Sreda	Janez, evangelist, apostol (2); Fabiola, spokornica
28. Četrtek	Nedolžni otroci, mučenci (2); Kastor in tov. mučenci
29. Petek	Tomaž Becket, škof, mučenec (4); David, kralj
30. Sobota	Roger, škof; Evgen, škof; Sabin Spoletski, muč.
31. Nedelja	SV. DRUŽINA (1); Silvester, papež; Melanija, opatinja Dvanajstletni Jezus med učitelji (Lk 2, 41 – 52)

zalivamo

*

zalivamo

obrezujemo drevje ●

obrezujemo drevje ●

zalivamo

zalivamo

zalivamo

zalivamo

zalivamo

zalivamo

obrezujemo drevje ●

obrezujemo drevje ●

obrezujemo drevje ●

Januar	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	07.44	07.44	07.42	07.40	07.36	07.32	07.27
zahod Sonca	16.26	16.31	16.37	16.43	16.50	16.57	17.05
dolžina dneva	08.42	08.47	08.55	09.03	09.14	09.25	09.38

Do konca meseca se dan podaljša za 56 minut.

Sonce stopi v znamenje Vodnarja 20. januarja ob 19.24.

Lunine mene: mlaj 6. ob 19.15, prvi krajec 14. ob 14.35, ščip 21. ob 05.42, zadnji krajec 28. ob 08.59.

Februar	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	07.25	07.19	07.12	07.04	06.56	06.48
zahod Sonca	17.06	17.13	17.21	17.28	17.36	17.43
dolžina dneva	09.41	09.54	10.09	10.24	10.40	10.55

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 24 minut.

Sonce stopi v znamenje Rib 19. februarja ob 09.34.

Lunine mene: mlaj 5. ob 14.05, prvi krajec 13. ob 00.22, ščip 19. ob 17.28, zadnji krajec 27. ob 04.57.

Marec	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	06.41	06.31	06.22	06.12	06.03	06.53	06.43
zahod Sonca	17.49	17.56	18.02	18.09	18.16	19.23	19.29
dolžina dneva	11.08	11.25	11.40	11.57	12.13	12.30	12.46

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 38 minut.

Sonce stopi v znamenje Ovna 20. marca ob 08.31. Začetek pomladi.

Lunine mene: mlaj 6. ob 06.19, prvi krajec 13. ob 08.00, ščip 20. ob 05.45, zadnji krajec 28. ob 02.24.

April	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	06.42	06.32	06.23	06.14	06.05	05.56
zahod Sonca	19.31	19.37	19.44	19.51	19.57	20.04
dolžina dneva	12.49	13.05	13.21	13.37	13.52	14.08

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 30 minut.

Sonce stopi v znamenje Bika 19. aprila ob 20.40.

Lunine mene: mlaj 4. ob 20.15, prvi krajec 11. ob 15.32, ščip 18. ob 19.42, zadnji krajec 26. ob 21.33.

Maj	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	05.49	05.41	05.34	05.28	05.23	05.19	05.15
zahod Sonca	20.10	20.17	20.23	20.29	20.35	20.40	20.45
dolžina dneva	14.21	14.36	14.49	15.01	15.12	15.21	15.30

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 9 minut.

Sonce stopi v znamenje Dvojčkov 20. maja ob 19.50.

Lunine mene: mlaj 4. ob 06.14, prvi krajec 10. ob 22.02, ščip 18. ob 09.35, zadnji krajec 26. ob 13.57.

Junij	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	05.14	05.12	05.11	05.10	05.11	05.12
zahod Sonca	20.46	20.50	20.53	20.55	20.57	20.57
dolžina dneva	15.32	15.38	15.42	15.45	15.46	15.45

Do 21. junija se dan podaljša za 14 minut, nato pa skrajša do konca meseca za 3 minute.

Sonce stopi v znamenje Raka 21. junija ob 03.46. Začetek poletja.

Lunine mene: mlaj 2. ob 14.16, prvi krajec 9. ob 05.31, ščip 17. ob 00.28, zadnji krajec 25. ob 03.02.

Julij	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	05.15	05.18	05.22	05.27	05.32	05.37	05.43
zahod Sonca	20.56	20.55	20.52	20.49	20.44	20.39	20.33
dolžina dneva	15.41	15.37	15.30	15.22	15.12	15.02	14.50
	Do konca meseca se dan skrajša za 51 minut. Sonce stopi v znamenje Leva 22. julija ob 14.43. Lunine mene: mlaj 1. ob 21.22, prvi krajec 8. ob 14.54, ščip 16. ob 15.57, zadnji krajec 24. ob 13.04, mlaj 31. ob 04.27.						
Avgust	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	05.44	05.50	05.56	06.03	06.09	06.15	06.21
zahod Sonca	20.31	20.24	20.17	20.09	20.00	19.51	19.42
dolžina dneva	14.47	14.34	14.21	14.06	13.51	13.36	13.21
	Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 26 minut. Sonce stopi v znamenje Device 22. avgusta ob 21.49. Lunine mene: prvi krajec 7. ob 03.03, ščip 15. ob 07.15, zadnji krajec 22. ob 20.52, mlaj 29. ob 12.21.						
September	1.	6.	11.	16.	21.	26.	
vzhod Sonca	06.23	06.29	06.35	06.41	06.48	06.54	
zahod Sonca	19.40	19.31	19.21	19.11	19.01	18.51	
dolžina dneva	13.17	13.02	12.46	12.30	12.13	11.57	
	Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 32 minut. Sonce stopi v znamenje Tehtnice 22. septembra ob 19.24. Začetek jeseni. Lunine mene: prvi krajec 5. ob 18.29, ščip 13. ob 21.39, zadnji krajec 21. ob 03.30, mlaj 27. ob 21.54.						
Oktober	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	07.00	07.07	07.14	07.20	07.27	07.34	06.41
zahod Sonca	18.42	18.32	18.23	18.14	18.05	17.57	16.49
dolžina dneva	11.42	11.25	11.09	10.54	10.38	10.23	10.08
	Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 34 minut. Sonce stopi v znamenje Škorpijona 23. oktobra ob 04.48. Lunine mene: prvi krajec 5. ob 13.00, ščip 13. ob 10.56, zadnji krajec 20. ob 10.02, mlaj 27. ob 09.59.						
November	1.	6.	11.	16.	21.	26.	
vzhod Sonca	06.43	06.50	06.57	07.04	07.11	07.18	
zahod Sonca	16.48	16.41	16.34	16.29	16.24	16.21	
dolžina dneva	10.05	09.51	09.37	09.25	09.13	09.03	
	Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 8 minut. Sonce stopi v znamenje Strelca 22. novembra ob 01.20. Lunine mene: prvi krajec 4. ob 08.27, ščip 11. ob 22.17, zadnji krajec 18. ob 16.27, mlaj 26. ob 00.13.						
December	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	07.24	07.29	07.34	07.38	07.41	07.43	07.44
zahod Sonca	16.18	16.17	16.16	16.17	16.19	16.22	16.26
dolžina dneva	08.54	08.48	08.42	08.39	08.38	08.39	08.42
	Do 21. decembra se dan skrajša za 16 minut, potem pa podaljša do konca meseca za 4 minute. Sonce stopi v znamenje Kozoroga 21. decembra ob 14.36. Začetek zime. Lunine mene: prvi krajec 4. ob 04.56, ščip 11. ob 10.05, zadnji krajec 18. ob 01.44, mlaj 25. ob 18.24.						

JANUAR	FEBRUAR	MAREC	APRIL	MAJ	JUNI
1 Po Novo leto	1 Če Brigita	1 Če Albin	1 Ne 5. postna, Teodora	1 To Jožef delavec	1 Pe Justin
2 To Bazilij	2 Pe Svećnica	2 Pe Neža	2 Po Francšek	2 Sr Atanazij	2 So Marcellin
3 Sr Genovefa	3 So Blaž	3 So Kunigunda	3 To Irena	3 Če Filip, Jakob	3 Ne BINKOSTI, Karel Lwanga
4 Če Angela	4 Ne 5. navadna, Andrej	4 Ne 1. postna, Kazimir	4 Sr Izidor	4 Pe Florian	4 Po Marija Mati Cerkve
5 Pe Simeon, Milena	5 Po Agata	5 Po Evzebij	5 Če Vincenc Ferrer	5 So Gotard	5 To Bonifacij
6 So Trije kralji	6 To Pavel	6 To Fridolin	6 Pe Irenej	6 Ne 4. velikonočna, Dominik	6 Sr Norbert
7 Ne Jemsov krst, Rajmund Pen.	7 Sr Rihard	7 Sr Perpetua	7 So Janez de la Salle	7 Po Gizela	7 Če Robert
8 Po Severin	8 Če Hieronim - Preš. d.	8 Če Janez od Boga	8 Ne Cvetna, Valter	8 To Viktor	8 Pe Medard
9 To Julijan	9 Pe Apolonija	9 Pe Franciška	9 Po Ezekijel	9 Sr Pahomij	9 So Primož, Felicijan
10 Sr Viljem	10 So Sholastika	10 So 40 mučencev	10 To Engelbert	10 Če Antonin	10 Ne Sveta Trojica, Bogumil
11 Če Pavlin Oglej.	11 Ne 6. navadna, Lurika MB	11 Ne 2. postna, Sofronij	11 Sr Stanislav	11 Pe Žiga	11 Po Barnaba
12 Pe Aelred	12 Po Evalija	12 Po Gregor	12 Če Julij	12 So Leopold	12 To Eskil
13 So Hilarij	13 To Katarina	13 To Kristina	13 Pe Martin	13 Ne 5. velikonočna, Servacij	13 Sr Anton
14 Ne 2. navadna, Feliks N.	14 Sr Valentin	14 Sr Matilda	14 So Lidvina	14 Po Bonifacij	14 Če Sveto Rešnje telo
15 Po Pavel Pušč.	15 Če Jordan	15 Če Klemen Dvořak	15 Ne VELIKA NOČ	15 To Zofija	15 Pe Vid
16 To Marcel	16 Pe Julijana	16 Pe Hilarij, Tacijan	16 Po Bernardka	16 Sr Janez Nepomuk	16 So Francšek Regis
17 Sr Anton	17 So Silvin	17 So Patrik	17 To Rudolf	17 Če Jošt	17 Ne 11. navadna, Gregor Barbarigo
18 Če Suzana	18 Ne 7. navadna, Simeon	18 Ne 3. postna, Ciril Jeruz.	18 Sr Apolonij	18 Pe Janez I.	18 Po Marcel
19 Pe Kanut	19 Po Konrad	19 Po Jožef	19 Če Leon	19 So Peter Celestin	19 To Romuald
20 So Boštjan	20 To Sadot	20 To Klavdija	20 Pe Hilda	20 Ne 6. velikonočna, Bernardin	20 Sr Silverij
21 Ne 3. navadna, Neža	21 Sr Peter Damiani	21 Sr Justinijan	21 So Anzelm	21 Po Teobald - proš. dan	21 Če Alojzij
22 Po Vincencij	22 Če Marjeta	22 Če Lea	22 Ne Bela nedelja	22 To Renata - proš. dan	22 Pe Srce Jezusovo
23 To Ildefonz	23 Pe Polikarp	23 Pe Turibij	23 Po Jurij	23 Sr Janez de Rossi - proš. dan	23 So Srce Marijino
24 Sr Francšek Sal.	24 So Matija	24 So Dionizij	24 To Fidelis	24 Če Vnebohod	24 Ne 12. navadna, Janez Krstnik - kres
25 Če Spreobrnitev ap. Pavla	25 Ne 8. navadna, Taras	25 Ne 4. postna, Gospodovo oznanjenje	25 Sr Marko	25 Pe Beda Častiljvi	25 Po Viljem - dan državnosti
26 Pe Timotej, Tit	26 Po Matilda	26 Po Evgenija	26 Če Pashazij	26 So Filip Neri	26 To Vigilij
27 So Angela	27 To Gabrijel ŽMB	27 To Rupert	27 Pe Cita - Dan upora	27 Ne 7. velikonočna, Avgustin	27 Sr Ema
28 Ne 4. navadna, Tomaž Adv.	28 Sr Pepelnica	28 Sr Bojan	28 So Peter Chanel	28 Po German	28 Če Irenej
29 Po Valerij		29 Če Bertold	29 Ne 3. velikonočna, Katarina	29 To Maksim	29 Pe Peter in Pavel
30 To Martina		30 Pe Amadej	30 Po Pj V.	30 Sr Kancijan	30 So Prvi muč. Rim. C.
31 Sr Janez Bosko		31 So Modest		31 Če Marijino obiskanje	

JULIJ	AVGUST	SEPTEMBER	OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
1 Ne 13. navadna, Estera	1 Sr Alfonz	1 So Egidij	1 Po Terezija DJ	1 Če Vsi sveti	1 So Elijij
2 Po Oton	2 Če Evzebij	2 Ne 22. navadna, Maksima	2 To Angeli varuhi	2 Pe Spomin vernih rajnih	2 Ne 1. adventna, Biblijana
3 To Tomaž	3 Pe Lidija	3 Po Gregor Veliki	3 Sr Žarko	3 So Viktorin Ptujski	3 Po Francišek Ksaver
4 Sr Urh	4 So Janez Vianey	4 To Rozalija	4 Če Francišek Asiški	4 Ne Zahvalna, Karel Boromejski	4 To Barbara
5 Če Ciril, Metod	5 Ne 18. navadna, Marija Snežna	5 Sr Rozvita	5 Pe Marcelin	5 Po Zaharija, Elizabeta	5 Sr Krispina
6 Pe Marija Goretti	6 Po Jezusovo spreminjenje	6 Če Petronij	6 So Bruno	6 To Lenart	6 Če Miklavž
7 So Vilhald	7 To Kajetan	7 Pe Marko Križevčan	7 Ne 27. navadna, Rožnovenska MB	7 Sr Engelbert	7 Pe Ambrž
8 Ne 14. navadna, Kilijan	8 Sr Dominik	8 So Marijino rojstvo	8 Po Demetrij	8 Če Bogomir	8 So Brezmadežna
9 Po Veronika	9 Če Jaroslav	9 Ne 23. navadna, Peter Klaver	9 To Dionizij	9 Pe Božidar	9 Ne 2. adventna, Peter Fourier
10 To Amalija	10 Pe Lovrenc	10 Po Nikolaj Tavelič	10 Sr Florencij	10 So Leon Veliki	10 Po Melkijad
11 Sr Benedikt	11 So Klara	11 To Prot, Hijacint	11 Če Emilijan	11 Ne 32. navadna, Martin	11 To Damaz
12 Če Mohor, Fortunat	12 Ne 19. navadna, Evplij	12 Sr Tihomil	12 Pe Maksimilijan Celjski	12 Po Jozafat	12 Sr Ivana Šantalska
13 Pe Henrik	13 Po Poncijan, Hipolit	13 Če Janez Zlatousti	13 So Edvard	13 To Stanislav Kostka	13 Če Lucija
14 So Kamil	14 To Maksimilijan Kolbe	14 Pe Povišanje sv. Križa	14 Ne 28. navadna, Kalist I.	14 Sr Nikolaj	14 Pe Janez od Križa
15 Ne 15. navadna, Bonaventura	15 Sr Marijino vnebovzetje	15 So Žalostna MB	15 Po Terezija Jezusova	15 Če Leopold	15 So Kristina
16 Po Karmelska MB	16 Če Rok	16 Ne 24. navadna, Korneij	16 To Hedvika	16 Pe Jedrt	16 Ne 3. adventna, Albina
17 To Aleš	17 Pe Hijacint	17 Po Robert Belarmin	17 Sr Ignacij Antiohijski	17 So Elizabeta	17 Po Lazar
18 Sr Friderik	18 So Helena	18 To Jožef Kupertin	18 Če Luka	18 Ne 33. navadna, Roman	18 To Teotim
19 Če Arsen	19 Ne 20. navadna, Janez Eudes	19 Sr Januarj	19 Pe Pavel od Križa	19 Po Narsej	18 To Urban
20 Pe Marjeta	20 Po Bernard	20 Če Evstahij	20 So Irena	20 To Edmund	20 Če Evgen
21 So Lovrenc	21 To Pij X.	22 So Tomaž Vilanovski	21 Ne 29. navadna, Uršula	21 Sr Maver	21 Pe Peter Kanizij
22 Ne 16. navadna, Marija Magdalena	22 Sr Marija Kraljica	22 Ne 25. navadna, Paternij	22 Po Marija Saloma	22 Če Cecilija	22 So Demetrij
23 Po Brigita	23 Če Roza iz Lime	24 Po Bl. A. M. Slomšek	23 To Janez Kapistran	23 Pe Klemen	23 Ne 4. adventna, Janez Kancij
24 To Kristof	24 Pe Jemej	25 To Avrelija	24 Sr Dejan	24 So Krizogon	24 Po Adam, Eva
25 Sr Jakob	25 So Ludvik	26 Sr Kozma, Damijan	25 Če Krizant	25 Ne KRISTUS KRALJ	25 To BOŽIČ
26 Če Ana, Joahim	26 Ne 21. navadna, Ivana	27 Če Vincenc Pavelski	26 Pe Lucijan	26 Po Leonard Portomavriški	26 Sr Štefan
27 Pe Gorazd, Kliment	27 Po Monika	28 Pe Venceslav	27 So Vincenc, Sabina	27 To Virgil	27 Če Janez Evangelist
28 So Viktor	28 To Avgustin	29 So Mihael, Gabrijel, Rafael	28 Ne 30. navadna, Simon, Juda	28 Sr Berta	28 Pe Nedolžni otroci
29 Ne 17. navadna, Marta	29 Sr Mučen. Jan. Krstnika	30 Ne Hieronim	29 Po Narcis	29 Če Saturnin	29 So Tomaž Becket
30 Po Peter Krizolog	30 Če Feliks		30 To Marcel	30 Pe Andrej	30 Ne Sv. Drušina, Rajner
31 To Ignacij	31 Pe Rajmund		31 Sr Volbenk		31 Po Silvester

PRESTOPNO LETO 2000

ima 366 dni, začne se s soboto in konča z nedeljo. Februar ima 29 dni.

Zlato število VI
Sončev krog 21
Epakta 24
Nedeljska črka B, A
Rimsko število 8
Letni vladar Saturn

Začetek letnih časov:

začetek pomladi: dne 20. marca ob 08^h 35^m; Sonce stopi v znamenje Ovna (pomladno enakonočje);

začetek poletja: dne 21. junija ob 03^h 48^m; Sonce na Rakovem obratniku;

začetek jeseni: dne 22. septembra ob 19^h 27^m; Sonce stopi v znamenje Tehtnice (jesensko enakonočje);

začetek zime: dne 21. decembra ob 14^h 37^m; Sonce na Kozorogovem obratniku.

Navedeni časi vzhoda in zahoda sonca veljajo za Ljubljano, za druge kraje v Sloveniji se razlikujejo za največ 6 minut (glej tabelo na prejšnjih straneh!).

VIDNOST PLANETOV LETA 2000

MERKUR je na nebu vedno blizu Sonca in se od njega lahko oddalji največ za 10 do 28 stopinj. Pot Merkurja okoli Sonca je namreč dokaj sploščena elipsa in je največja navidezna oddaljenost od Sonca odvisna od Merkurjeve trenutne lege na tiru in istočasne lege Zemlje. Merkur lahko opazujemo samo zvečer nad zahodnim delom obzorja po sončevem zahodu ali zjutraj na vzhodnem nebu pred sončnim vzhodom. Na večernem nebu je letos viden ob datumih okoli 14. II., 10. VI. in 7. X., na jutranjem nebu pa ob datumih okoli 29. III., 28. VII. in 15. XI.

Merkur sreča Luno 6. I., 6. II., 5. III., 2. IV., 3. V., 4. VI., 2. VII., 29. VII., 31. VIII., 29. IX., 27. X., 24. XI. in 25. XII., Venero 15. III., 28. IV. in 2. VII., Mars 19. V., 7. VII. in 10. VIII., Jupiter 8. V., Saturn 9. V., Uran 28. I. in Neptun 21. I. in Pluton 12. XII.

VENERA je do maja Danica. Sredi januarja vzide okoli 5^h, sredi februarja ob 5^h 45^m. Navidezno se približuje Soncu in je čedalje krajši čas vidna: sredi marca vzide 40 minut pred Soncem, sredi aprila 20 minut, sredi maja samo še 10 minut pred Soncem. V juniju ni vidna, ker je 11. VI. v zgornji konjunkciji. V juliju lahko Venero že vidimo kot Večernico na zahodnem delu neba: sredi meseca zaide 35 minut za Soncem. Sredi avgusta zaide 45 minut za Soncem. Postopoma je čedalje dlje vidna: sredi oktobra zaide ob 19^h 30^m, ob koncu novembra ob 19^h 10^m, ob koncu leta pa ob 20^h 20^m.

Venera sreča Luno 3. I., 2. II., 4. III., 3. IV., 3. V., 2. VI., 2. VII., 1. VIII., 31. VIII., 30. IX., 30. X., 29. XI. in 30. XII., Merkur 15. III., 28. IV. in 2. VII., Mars 21. VI., Jupiter 17. V., Saturn 18. V., Uran 4. III. in 24. XII. Neptun 22. II. in 12. XII., Pluton 9. I. in 28. X.

MARS je bil lani 24. IV. v opoziciji s Soncem. Njegove opozicije si sledijo vsakih 780 dni, tako da je letos Mars skoraj tri četrt leta razmeroma blizu Sonca in ni v primerni legi za opazovanje. Na začetku leta je v ozvezdju Vodnarja in zahaja okoli 20^h 30^m. V naslednjih dveh mesecih ga vidimo le v zgodnjih večernih urah v ozvezdju Rib: zahaja okoli 20^h 40^m. Navidezno se približuje Soncu, tako da zaide sredi aprila eno uro in 50 minut, sredi maja pa eno uro in 10 minut za Soncem. Junija in julija ni viden, saj je 2. VII. v konjunkciji s Soncem. Avgusta ga lahko vidimo zjutraj nad vzhodnim obzorjem v ozvezdju Raka: sredi meseca vzhaja okoli 4^h 45^m. V septembru je v ozvezdju Leva. Vzhaja vedno prej: sredi septembra ob 4^h 30^m, sredi oktobra ob 4^h 15^m v novembru pa okoli 3^h. Ob koncu leta vzide Mars v ozvezdju Device ob 2^h 20^m.

Mars sreča Luno 10. I., 8. II., 8. III., 6. IV., 5. V., 3. VI., 1. VII., 30. VII., 28. VIII., 25. IX., 24. X., 21. XI. in 20. XII., Merkur 19. V., 7. VII. in 10. VIII., Venero 21. VI., Jupiter 6. IV. in Saturn 15. IV.

JUPITER je na začetku leta v ozvezdju Rib in zaide sredi januarja ob 0^h 45^m. Nato zahaja čedalje bolj zgodaj: sredi februarja ob 23^h 5^m, sredi aprila ob 21^h 15^m. Dne 8. V. pride v konjunkcijo s Soncem in ni viden. Potem se navidezno oddaljuje od Sonca. Tako ga ob koncu julija najdemo takoj po eni nad vzhodnim obzorjem v ozvezdju Bika, kjer se zadržuje do konca leta. Sredi septembra vzide ob 22^h 20^m. Po zastoju 29. IX. se giblje navidezno obratno. Postaja primernejši za opazovanje, saj pride 28. XI. v opozicijo s Soncem in je viden vso noč. Sredi decembra zahaja okoli 6^h.

Jupiter sreča Luno 14. I., 11. II., 9. III., 6. IV., 4. V., 1. VI., 29. VII., 23. VIII., 19. IX., 17. X., 13. XI. in 10. XII., Merkur 8. V., Venero 17. V., Mars 6. IV. in Saturn 28. V.

SATURN se zadržuje prvo tromesečje v ozvezdju Oвна. Do 12. I. se giblje navidezno obratno, potem pa naprej. Viden je na zahodnem delu neba in zahaja sredi januarja okoli 2^h, v marcu v poznih večernih urah, potem pa čedalje prej in ni primeren za opazovanje. Dne 11. V. pride v konjunkcijo s Soncem. V juliju ga najdemo v zgodnjih jutranjih urah v ozvezdju Bika na vzhodnem delu neba. Sredi julija vzhaja okoli 2^h, nato pa čedalje prej in postaja primernejši za opazovanje. Sredi avgusta vzhaja okoli polnoči, sredi septembra pa že okoli 22^h. Po zastoju 12. IX. se giblje navidezno obratno. Dne 19. XI. pride v opozicijo s Soncem in je viden vso noč. Ob koncu leta zahaja kmalu po 4^h.

Saturn sreča Luno 15. I., 12. II., 10. III., 7. IV., 4. V., 1. VI., 1. VI., 28. VI., 26. VII., 22. VIII., 19. IX., 16. X., 12. XI. in 9. XII., Merkur 9. V., Venero 18. V., Mars 15. IV. in Jupiter 28. V.

URAN je na meji vidnosti s prostim očesom. Vse leto se giblje v ozvezdju Kozoroga. V konjunkcijo s Soncem pride 6. II., zato na začetku leta ni viden. Dne 25. V. je v zastoju in vzide ob 1^h 25^m. V opozicijo s Soncem pride 11. VIII. Tedaj je vso noč nad obzorjem. Dne 26. X. je spet v zastoju in zaide ob 0^h 50^m.

Uran sreča Luno 9. I., 5. II., 4. III., 31. III., 28. IV., 25. V., 21. VI., 18. VII., 14. VIII., 11. IX., 8. X., 4. XI., 2. XII. in 29. XII., Merkur 28. I., Venero 4. III. in 24. XII.

NEPTUN je mogoče opazovati le z zelo močnimi daljnogledi. Vse leto se giblje v ozvezdju Kozoroga. V zastoju je 8. V. in vzide ob 1^h 50^m. V opozicijo s Soncem pride 28. VII., zato je tedaj vso noč nad obzorjem. Dne 15. X. je spet v zastoju in zaide ob 0^h 25^m.

Neptun sreča Luno 8. I., 4. II., 3. III., 30. III., 26. IV., 24. V., 20. VI., 17. VII., 13. VIII., 10. IX., 7. X., 3. XI., 1. XII. in 28. XII., Merkur 21. I., Venero 22. II. in 12. XII.

PLUTON, deveti, najoddaljenejši znani planet, je v opoziciji s Soncem 2. VI., v konjunkciji pa 5. XII. Letos se giblje v ozvezdju Kačenosca.

Pluton sreča Luno 3. I., 31. I., 27. II., 25. III., 22. IV., 19. V., 15. VI., 12. VII., 9. VIII., 5. IX., 2. X., 30. X., 26. XI. in 24. XII., Merkur 12. XII., Venero 9. I. in 28. X.

Pregled vidnosti

Venera je do maja Danica, od julija pa Večernica.

Mars je na začetku leta viden le v večernih urah, junija in julija ni viden, v avgustu je jutranji planet, ob koncu leta je viden po 2^h.

Jupiter je na začetku leta viden v prvi polovici noči, v maju ni viden,

v avgustu je viden vso drugo polovico noči, ob koncu novembra vso noč, v decembru zahaja v jutranjih urah.

Saturn je viden na začetku leta vso prvo polovico noči, v maju ni viden, v avgustu je viden vso drugo polovico noči, v novembru vso noč.

MRKI

V letu 2000 so štirje Sončni in dva lunina mrka:

Dne 21. januarja je **POPOLNI LUNIN MRK**, ki je viden iz obeh Amerik, Grenlandije, Evrope, Afrike in zahodnega dela Azije. Mrk je viden tudi iz naših krajev. Delni mrk se začne ob 4^h 6^m. Ob 5^h 8^m nastopi popolni mrk in traja do 6^h 25^m. Delni mrk se konča ob 7^h 28^m. Sonce vzide tega dne ob 7^h 36^m, Luna pa zaide ob 7^h 44^m.

Dne 5. februarja je **DELNI SONČNI MRK**, ki je viden na južnem delu Tihega oceana in iz Antarktike.

Dne 1. julija je **DELNI SONČNI MRK**, ki je viden na južnem delu Tihega oceana in z Ognjene zemlje.

Dne 16. julija je **POPOLNI LUNIN MRK**, ki je viden iz zahodnega dela Severne Amerike, Avstralije, Nove Zelandije in pretežnega dela Azije.

Dne 31. julija je **DELNI SONČNI MRK**, viden iz evropskega dela Rusije, severne Skandinavije, severne Grenlandije in iz severnega dela Severne Amerike.

Dne 25. decembra je **DELNI SONČNI MRK**, ki je viden iz severozahodnega dela Severne Amerike in južne Grenlandije.

OPOMBA: Vse navedene ure so po srednjeevropskem času, od 26. marca do 29. oktobra pa po našem poletnem času.

MLADIKA NEUMRLJIVEGA ŽIVLJENJA

Skoraj 200.000-glava množica se je v nedeljo, 19. septembra, zgrnila v Maribor, da bi prisostvovala zgodovinskemu dogodku slovesne beatifikacije škofa Antona Martina Slomška.

Razglasitev škofa Slomška za blaženega je krona dolgega procesa želja, hrepenenj in zgodovinskih prizadevanj slovenskega naroda, že od Slomškove smrti leta 1862. Prepričanje ljudstva, da je bil ta mož, prvi škof v Mariboru, svetnik, ni nikoli zamrlo.

To so potrdile tudi množice vernikov, ki so se že v zgodnjih jutranjih urah zgrinjale proti Betnavski poljani. Njihov pogled, poln pričakovanja, je bil uprt v veliki oder. *Sveta vera bodi vam luč, materni jezik pa ključ do zveličavne narodove omike*, je bila osrednja Slomškova misel, ki je oklepala sliko ptujskogorske Matere božje. Pod oltarnim prostorom je bil na sredini Slomškov relikviarij, umetniško delo češkega kiparja Otmarja Olive.

Zbor 2.500 pevcev, ki ga je vodil Jože Trošt ob spremljavi pihalnega orkestra, je ob papeževem prihodu k daritvenemu oltarju zapel mogočno *Ti si Peter Skala*. Dotlej v molitev sklenjene roke so se dvignile v pozdrav možu, ki kaže posebno pozornost in naklonjenost do slovenskega naroda in mlade slovenske države.

Častitljivi božji služabnik Anton Martin Slomšek se odslej imenuje blaženi in se njegov god obhaja na krajih in po ustaljenih pravnih predpisih vsako leto štiriindvajsetega septembra. V imenu Očeta in Sina in Svelega duha.

Medtem sta zbor in ljudstvo prepevala Slomškovo *V nebesih sem doma*. Pod Slomškovo sliko je Miha Herman, župnik iz Slomškovega rojstnega kraja Ponikve, prinesel relikviarij, ki ga je že prej počastil sveti oče. Evharistično slavje se je nadaljevalo.

Verjetno se bomo še dolgo spominjali izbranih besed iz papeževe homilije: ... *Današnji evangelij, ki govori o trti in mladiki, nas opominja, da je mogoče obroditi sadove samo v povezanosti s Kristusom. S tem nam Jezus pojasnjuje svetost Antona Martina Slomška, ki sem ga danes z veseljem razglasil za blaženega. On je bil mladika, ki je obrodila obilne sadove krščanske svetosti, visoke omike in ljubezni do domovine, zato stoji danes pred nami kot sijajen zgled življenja po evangeliju. ... Hodite po sledih tega svojega svetniškega in velikodušnega rojaka, ki je hrepenel spoznati božjo voljo in jo uresničevati za vsako ceno!*

Besedilo in fotografije Alenka Veber

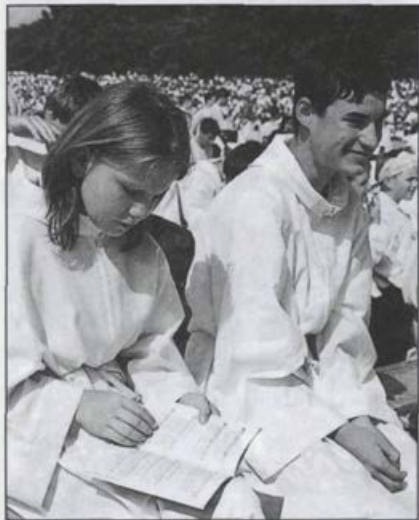
FOTOREPORTAŽA Z DOGODKA

Papamobil znova v Mariboru

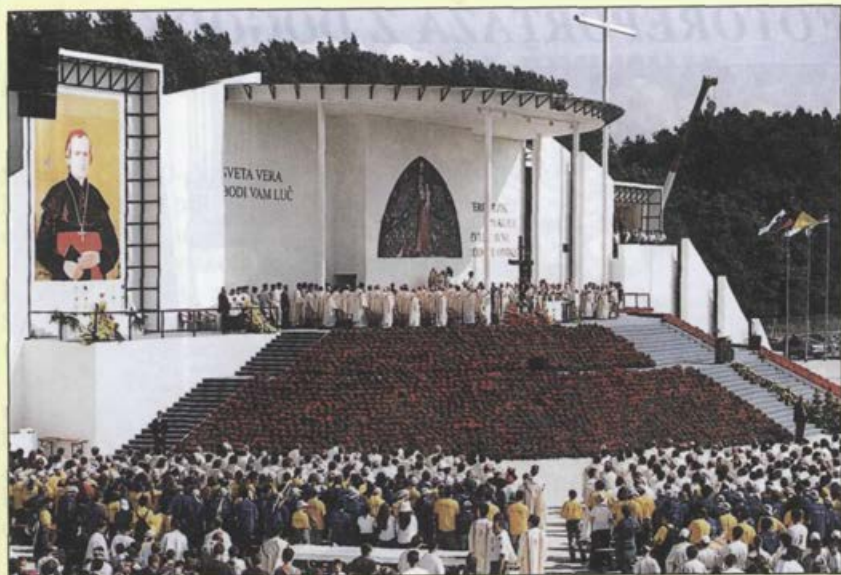
Orgle na prostem

Novi časi mašne strežbe

Voziček ni ovira

Velikačen razgled

Pod okriljem ptujskogorske Marije

Relikviarij

Sestrsko pomoč

Čar trenutka

Fotoreporterji

Škof med ljudstvom

Predobhajilo

Vzemite in jejte...

Povzdignjenje slovesnosti

HIC EST DIES QUEM FECIT DOMINUS

»To je dan, ki ga je naredil Gospod ...« (Ps 118, 24)

*Zvonovi so zapeli,
pripravljen je oltar ...*

»Dan, ki ga naredil je Gospod ...«

In tisti dan je prerok dvignil se,
z visoke lece je zaplaval glas:

»Postavljen si na svečnik,
da boš svetil vsemu svetu,
s svojim vedenjem in svojim naukom:
učenik boš vernikom,
tolažnik boš žalostnim,
zdravnik na duši bolnim ...«

In tako se je zgodilo:
si lomil kruh,
sad zemlje in dela človeških rok,
z njim hranil žalostne,
in stiskal grozd,
dar zemlje in človeških rok,
krepil z njim vse na duši bolne,
življenje vse pa si vihtel še uma svetle meče,
ko v zmešani si svet poslal svetlo resnico.

Pa je sovrage teptal ta naša žitna polja,
pa je v vinogradu sovrage nam rezal trte
in mi samí – »Bodimo kot bogovi!« – smo rezali si žile.
Da, sámí priklicáli smo si nadse dneve groze
in kri mučencev napojila je to tvojo, našo zemljo.
Zaradi te krvi, to zdaj vemo, spet je napočil

dan, ki ga naredil je Gospod.

Rjave kljukaste smo križe izravnali
in snope zla smo črnega razdrli,
naj srpe – rekli smo – odslej vihtijo roke

spet samó za žetev kruha,
in kládíva pojo odslej le za kovanje src –
– in se zgodilo je:

Še neposlušni slišali so Svetega duha,
prevzeli vsa bremena smo na svoje lastne rame,
prvič na zemlji tej, ki nam jo dal je v last Gospod –
– svobodni, tvegali smo vse.

In komaj nekaj let za tem
ti, s trnjem kronani vladar slovenskih src,
tudi zaradi tvojega krvavega potu spet je napočil

dan, ki ga naredil je Gospod,

ko nisi ti, prerokovani,
postavljen nam samo na svečnik –
– ko si postavljen tja med sveče, na oltar.

O, blaženi Anton Martin!

Če kdaj, to bil je čas,

ker čas se je iztekal ...

... že smo v omotici, na duši bolni,
sami pričeli rezati si žile,
tokrat samí pričeli si natikati verige,
ugašati je že pričela lučka vere,
rjaveti smo pustili svetli ključ
omike zveličavne –

ko je tedaj zaradi tebe spet napočil

dan, ki ga naredil je Gospod – – –

– – – ne, ne! Ne dan! Začela se je

DOBA, KI JO NAREDIL JE GOSPOD.

O, blaženi Anton Martin,
slovenstva žive vode večni vir:
Slovenska doba, ki jo je priklical On
tako za zdaj, za vedno in za vekomaj.
Amen.

Zorko Simčič

SLOMŠEK - APOSTOL CERKVENE EDINOSTI

Slovenci, posebej še slovenski kristjani, smo dočakali velik dogodek svoje zgodovine – razglasitev Antona Martina Slomška, enega največjih mož našega naroda, za blaženega, to je za prvega pred vesoljno Cerkvijo priznanega slovenskega svetnika.

Slomšek je postal svetnik tudi zato, ker je bil velik apostol cerkvene edinosti. Bolela ga je zlasti verska needinost med Slovani. Zato je velik del svojih življenjskih moči, svojih prizadevanj in svojih molitev posvetil edinosti med kristjani in krščanskimi cerkvami. Zgledoval se je pri Kristusu, ustanovitelju Cerkve, velikem Zedinjevalcu. Moč za svoje delovanje je iskal in najdeval v Sveti trojici, vzoru in viru edinosti. Po zgledu svetih bratov Cirila in Metoda, apostolov Slovanov, je pri svojih načrtih znal naravne danosti usklajevati z nadnaravnimi darovi, zato je vselej na prvo mesto postavljaj molitev. In prav zato je njegov apostolat edinosti prinašal obilne sadove.

Pravzaprav je bilo vse Slomškovo delovanje zaznamovano z njegovo željo po edinosti. Ker je bil usklajen sam v sebi in je v sebi doživljal edinstvo z Bogom, z bližnjim in s celotnim stvarstvom, je tega duha edinosti nevsiljivo širil tudi v svoji okolici, v vseh svojih nastopih, zlasti kot duhovnik in škof.

Škof Slomšek je bil odličen dušni pastir in je z vso gorečnostjo skrbel za edinstvo duhovnikov in vernikov v svoji škofiji, tako v krščanskem nauku kot v življenju po evangeliju. Njegovi govori in nastopi so bili vsepovsod polni Kristusovega duha miru, krotkosti, odpuščanja in ljubezni. Kot pobudnik in nadzornik šol je imel blagodejen vpliv na mladino.

Za edinstvo vsega slovenskega naroda je deloval s svojimi spisi in z izdajanjem zbornikov (Drobtinice) in drugih knjig, posebno s pomočjo knjižne založbe, Družbe sv. Mohorja, ki jo je s sodelavci ustanovil leta 1852 in je s svojim delovanjem dvignila slovenski narod na visoko kulturno stopnjo in ki v Slomškovem duhu uspešno deluje še danes.

Vse Slomškove knjige (okrog 50), pridige, molitveniki, šolski učbeniki, članki, pripovedi ali pesmi, so vlivale v srca bralcev duha medsebojnega spoštovanja in razumevanja, duha enakopravnosti, edinosti, miru in ljubezni.

Velik je bil Slomškov prispevek za utrditev in rast žive vere, edinosti, medsebojne ljubezni in resnične svetosti v Cerkvi tedanje Evrope, ko je sprejel in uspešno izpeljal, ob vsem svojem rednem delu in ob svoji bolehnosti, vizitacijo skoro vseh 19 (razen dveh ali treh) benediktinskih sa-

mostanov v tedanji občirni Avstriji: v solnograški nadškofiji (Salzburg), v dunajski nadškofiji (Dunaj) ter v praški (Praga) in olomuški (Olomuc) nadškofiji. To izredno naporno delo je škof Slomšek z veliko vestnostjo in v zadovoljstvo svojih predstojnikov opravil v dveh letih (1856–1857; prim. Franc Kovačič, Služabnik božji A. M. Slomšek, Celje 1934–1935; Buenos Aires 1962; 251–257).

Slomšek je v duhu vesoljne edinosti Cerkve goreče podpiral misijonsko dejavnost za širjenje vere med poganskimi narodi. V marcu 1854 se je osebno srečal z velikim slovenskim misijonarjem med ameriškimi Indijanci Friderikom Barago, ki je Slomška obiskal v Celovcu. Svojim duhovnikom je z veseljem in širokosrčnostjo dovoljeval, da so odhajali na misijonsko delo v Ameriko in Afriko.

Najbolj pa je Slomšek posegel na področje vsekrščanske edinosti z ustanovitvijo molitvene družbe za edinost Cerkve, »Bratovščine sv. Cirila in Metoda«, ki jo je priklical v življenje leta 1851 in za prvo nalogo članov postavil molitev. Tu je Slomšek velikopotezno in z zaupno vizijo v prihodnost, v soglasju s Svetim duhom, posebej presegal ozke meje svoje škofije in svojega naroda ter postal eden prvih in najbolj glasnih klicarjev k molitvi in delu za odpravo stoletnih razdorov in za zidanje popolnejše edinosti med kristjani in krščanskimi Cerkvami, v duhu Kristusove molitve: »Da bi bili vsi eno« (Jn 17,21).

Sam je za člane Bratovščine sestavil tudi molitev za edinost in vanjo vtisnil svojo ljubezen do Kristusove Cerkve. Takole naj bi skupaj z njim zaupno molili: *»O Bog, ki si nas po svetih bratih Cirilu in Metodu k edinosti vere poklical, zedini zopet naše ločene brate in sestre v svoji sveti katoliški Cerkvi, naj bo kakor v nebesih tako tudi na zemlji le en hlev in en najvišji pastir pravovernih kristjanov. Tega te prosimo po zasluženju Jezusa Kristusa, po prošnji Marije, sv. Cirila in Metoda in vseh svetnikov. Amen. – Preljuba sveta brata, apostola Slovanov, pobratita nas v Cerkvi pravovernih kristjanov«* (Zgodnja Danica 1852, 116).

Tako lahko danes, po 150 letih, kar je Slomšek, oprt na razne pobude, začel to molitveno gibanje za krščansko edinost, mirno rečemo, da je naš blaženi škof Anton Martin Slomšek eden najpomembnejših apostolov cerkvene edinosti nove dobe v svetovnem merilu, in ga lahko imamo za pionirja sodobnega ekumenizma in še posebej, zaradi njegove vsestransko usklajene osebnosti, zdrave pobožnosti in resnične svetosti, za zavetnika »duhovnega ekumenizma«, ki je po besedah 2. vatikanskega koncila »duša vsega ekumenskega gibanja« (Odlok o ekumenizmu, 8).

Slomšek je samo nekaj mesecev pred svojo smrtjo, kljub boleznim in utrujenosti, poromal v Rim, na grobova svetih apostolov Petra in Pavla ter na obisk k rimskemu škofu, »apostoliku« (kot sta papeža imenovala sv. Ciril in Metod) Kristusove Cerkve, ter tako izpričal in potrdil svojo edinost

s papežem in vesoljno Cerkvijo.

Škof Slomšek, novi blaženi vesoljne Kristusove Cerkve in prvi slovenski svetnik, vse slovenske kristjane in vse Slovence vabi, da bi ga posnemali v svetosti in še posebej v njegovem prizadevanju za edinost. On naj bi bil tisti, ki bo vse Slovence, danes tako zelo razcepljene med seboj, spravil in zedinil na temeljih neuničljivih vrednot resnice, pravice, poštenja, miru in ljubezni. On naj bi ob velikem jubileju, 2000. obletnici Kristusovega rojstva, vse slovenske kristjane spodbujal, da bi vse svoje moči strnili v skupno graditev ene, svete, vesoljne in apostolske Kristusove Cerkve, ki naj bi v tretjem tisočletju osvetljevala pot tudi našemu narodu in ga vodila v polnost življenja.

Stanko Janežič

CERKEV V SLOVENIJI IN PO SVETU

Nekateri dogodki od velikega šmarna 1998 do velikega šmarna 1999

Od velikega šmarna 1998 do velikega šmarna 1999 se je v Cerkvi na Slovenskem in po svetu (v vesoljni Cerkvi) zgodilo veliko pomembnega. Na kratko bomo predstavili le del tega, pri izboru pa smo upoštevali pomembnost, zanimivost, raznolikost in kraj dogodka. Začeli smo doma, nato pa vsaj malce »obiskali« središče krščanstva ter nekatere kraje, osebnosti in cerkve v svetu.

49.115 podpisov za papežev obisk v Sloveniji

Urednik Radia Ognjišče Franci Trstenjak je 19. avgusta 1998 po splošni papeževi avdieni v Vatikanu papežu Janezu Pavlu II. izročil paket s 49.115 podpisi Slovencev za ponovni obisk v Sloveniji in razglasitev mariborskega škofa Antona Martina Slomška za blaženega v Mariboru. Pri tem mu je prebral tudi del spremnega pisma, v katerem ga skupaj z direktorjem Ognjišča Francem Boletom vabita na ta obisk. Tako se je tudi Ognjišče z zbiranjem podpisov za papežev obisk v Sloveniji – akcijo je začelo sredi julija – pridružilo uradnemu povabilu Slovenske škofovske konference papežu Janezu Pavlu II., naj ob tretji obletnici prvega apostolskega obiska v Sloveniji (od 17. do 19. maja 1996) zopet obiše našo domovino, pri tem pa v Mariboru razglasi za blaženega božjega služabnika škofa Slomška.

Srečanje treh dežel v Bovcu

V soboto, 22. avgusta 1998, je bilo pri starodavni romarski cerkvi device Marije v Polju pri Bovcu, ki jo je posebej močno prizadejal potres na veliko noč v Posočju, sedemnajsto Srečanje treh dežel. Gostitelj je bil ljubljanski nadškof in metropolit dr. Franc Rode, sogostitelja pa videmski nadškof dr. Alfredo Battisti in krški škof dr. Egon Kapellari. Geslo srečanja je bilo *Dajmo Posočju novo upanje*. Tega so jim v besedah prinašali prireditelji, več tisoč udeležencev pa je »potresnikom« namenilo denarne darove za popravilo domov. Kakšno škodo je v Bovcu in okolici naredil potres, so lahko romarji videli ob ogledu mesta ter vožnji po Posočju. Tradicionalnega vsakoletnega Srečanja treh dežel se je udeležil tudi 93-letni avstrijski kardinal Franz König, ki je poudaril, da je pomoč ljudem v Posočju prava pot do še večjega zблиževanja narodov na stičišču slovanskega, germanskega in romanskega sveta ter v vsej Evropi.

Spomenik prevajalcu Božanske komedije

V Begunjah pri Cerknici so 30. avgusta v parku znamenitih mož odkrili spomenik najbolj učenemu rojaku, prvemu prevajalcu celotne Danteeve *Božanske komedije* v slovenščino, duhovniku dr. Jožetu Debevcu (1867–1938). Odkril ga je predsednik SAZU dr. France Bernik, o Debevčevem življenju, delu in pomenu pa je govoril dr. Joža Mahnič. Tudi za dr. Debevca je bilo značilno, kot za številne pomembne slovenske duhovnike, da je bil po drugi svetovni vojni po krivici premalo upoštevan. Te krivice ga je »rešil« sam dr. Bernik, ki je na slovesnosti odkritja in blagoslovitve spomenika (ljubljski pomožni škof Jožef Kvas) o dr. Debevcu dejal, da je s prevodom enega največjih del svetovne književnosti »razširil duhovno in estetsko obzorje Slovencev«.

Papež sprejel novega slovenskega veleposlanika

Novi veleposlanik Republike Slovenije pri Svetem sedežu dr. Karl Bonutti – prejšnji, prvi, je bil dr. Štefan Falež – je 7. septembra papežu Janezu Pavlu II. med sprejemom v papeški poletni rezidenci Castelgandolfo izročil poverilna pisma. V pozdravnem govoru je poudaril, kako pomembno vlogo je imel Janez Pavel II. pri osamosvajanju Slovenije, njegov obisk pri nas pa je uvrstil med »najpomembnejše dogodke v zgodovini slovenskega naroda«.

Med rojaki v Avstraliji

Slovence v Avstraliji sta od 23. avgusta do 16. septembra obiskala ljubljanski pomožni škof Alojz Uran in frančiškanski provincial p. Stane Zore. Obisk je bil v znamenju praznovanja obletnic blagoslovitve njihovih verskih središč: cerkve sv. Cirila in Metoda v Melbourne (20. oktobra 1968

koprski škof dr. Janez Jenko), cerkve nadangela sv. Rafaela v Sydneyju (14. januarja 1973 ljubljanski pomožni škof dr. Stanislav Lenič) in cerkve sv. Družine v Adelaidi (13. februarja 1983 ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar).

Jubilejne slovesnosti v Stični

Stiški cistercijani so 3. in 4. oktobra slovesno sklenili jubilejno leto ob 900. obletnici ustanovitve cistercijanskega reda obenem pa tudi ob 100. obletnici vrnitve menihov cistercijanov v Stično. Praznovali so tudi z izvedbo oratorija Maša na polju (3. oktobra), ki ga je posebej za to priložnost zložil skladatelj Avgust Ipavec, in z njegovo Mašo narodov (4. oktobra). Stiškim cistercijanom se je za veliko delo, ki ga opravljajo in so ga opravljali v zgodovini slovenskega naroda – prav tako tudi njihov samostan – pri sklepnih zahvalni maši 4. oktobra popoldne zahvalil ljubljanski nadškof dr. Franc Rode.

K rojakom v Argentino

Z ljubljanskega letališča je 6. in 8. oktobra odpotovalo na daljši obisk k rojakom v Argentino in romanje v njihove svete kraje 170 Slovencev. K njim so odšli predvsem zato, da bi se skupaj spominjali njihovega odhoda iz begunskih taborišč zunaj Slovenije proti obalam daljne Argentine, ki jih je v hudi življenjski stiski sprejela, potem ko jim je domovina že prej zaprla vrata oziroma s telesi njihovih somišljenikov po končani drugi svetovni vojni napolnila brezna in druge kraje, kjer so umirali pod likvidatorjevo roko. Preživeli in rešeni so po letu 1948 začeli v novi domovini ustvarjati to, čemur danes pravimo »argentinski čudež«.

Obisk kardinala dr. Alojzija Ambrožiča

Torontski nadškof kardinal dr. Alojzij Ambrožič (za kardinala ga je 21. februarja 1998 imenoval papež Janez Pavel II.) je bil na povabilo ljubljanskega nadškofa dr. Franca Rodeta od 9. do 11. oktobra na obisku v domovini. Vrhunec obiska je bil zadnji dan, ko se je pri dopoldanski maši in po njej srečal z vernimi rojaki rojstne župnije Dobrova nad Ljubljano, vaščani rojstne vasi Gabrje ter pri slovesni maši v ljubljanski stolnici z duhovniki ljubljanske nadškofije in vernim ljudstvom. Kardinal Ambrožič je imel v Sloveniji še veliko drugih srečanj, pred prihodom v domovino je 4. oktobra prevzel v simbolično posest rimsko cerkev sv. Marcelina in Petra, 7. oktobra pa so ga v kulturnem središču Lojze Bratuž v Gorici pozdravili zamejski rojaki.

Stoletnica zamisli o škofijski gimnaziji

Zavod sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano je na god svojega zavetnika 13. novembra praznoval stoletnico zamisli tedanjega ljubljanskega knezoškofa Antona Bonaventure Jegliča o ustanovitvi škofijske klasične gimnazije z vzgojnim zavodom, kot je to priporočal tridentinski koncil. Te zamisli, posebej še Jegličeve skrbi za dobro vzgojo in izobrazbo slovenske mladine, se je v govoru spomnil direktor zavoda dr. Borut Košir. Plemenito Jegličevo izročilo in prizadevanja nadaljuje v novih razmerah in časih pred leti znova obujeni in obnovljeni zavod.

Lavtižarjevi dnevi v Ratečah in v Kranjski Gori

V župnijah Rateče in Kranjska Gora so se od 12. do 15. novembra prvikrat v okviru Lavtižarjevih dnevov spomnili velikega rojaka, dolgoletnega rateškega župnika (1896–1943), skladatelja, zgodovinarja, svetovnega popotnika in potopisca Josipa Lavtižarja. Župnijski urad Kranjska Gora je na pobudo župnika Marka Benedika izdal originalno Lavtižarjevo Rateško kroniko, njenega avtorja pa sta predstavila prof. dr. Metod Benedik z ljubljanske Teološke fakultete in žirovski kaplan Klavdio Peterca, ki je o Lavtižarju napisal diplomsko nalogo; v Ljudskem domu v Kranjski Gori pa so pripravili razstavo Lavtižarjevih del.

Zlati grb župniku Francu Prelcu

Občina Portorož je 2. decembra podelila portoroškemu župniku Francu Prelcu najvišje priznanje – zlati grb. Dobil ga je, ker poleg rednega dušnopastirskega dela pomaga pri zdravljenju zasvojenih z mamili: sodeluje v Don Pierinovem programu Skupnost srečanje, skrbi za mlade odvisnike, ki se zdravijo v tujini, pošilja in celo sam vozi nove odvisnike na zdravljenje.

Prvi dokument o ureditvi razmerja med Cerkvijo in državo

1. februarja 1999, sta v prostorih vlade Republike Slovenije predsednika pogajalskih komisij države (pravosodni minister Tomaž Marušič) in Cerkve (prof. dr. Anton Stres) podpisala poseben dokument z naslovom Soglasje, ki ureja pravni položaj Cerkve v Sloveniji. To je bil prvi otipljivejši uspeh večletnih pogajanj med državo in Cerkvijo in obenem primerno izhodišče za pripravo in sklenitev prvega sporazuma med Svetim sedežem in Republiko Slovenijo.

Blagoslovitev kapele v materinskem domu v Postojni

Koprski škof Metod Pirih je 4. februarja blagoslovil kapelo v že urejenem delu materinskega doma v Postojni. Temeljni kamen za dom je bil položen oktobra 1990, nato se je zidava nekoliko zavlekla zaradi pomanjkanja denarja, pozneje pa je le stekla. V hiši so našle zavetje predvsem ma-

tere s otroki, ki so iz različnih razlogov ob svoj pravi dom, pa tudi ostareli. Hišna kapela je posvečena Materi božje ljubezni.

Misijon v Mariboru

V mariborski stolnici se je 21. februarja z uvodnim evharističnim bogoslužjem začel skoraj enomesečni misijon v mariborski dekaniji. Slovesno ga je napovedal dekan omenjene dekanije Jože Goličnik, zaobjel pa je kar triindvajset župnij. Geslo je bilo zelo značilno: S Kristusom v tretje tisočletje.

Patriarh Pavle obiskal Slovenijo

Poglavar Srbske pravoslavne cerkve patriarh Pavle je 13. in 14. marca obiskal Slovenijo, kjer se je srečal s pravoslavnimi brati in sestrami v veri, pa tudi predstavniki drugih cerkva in verskih skupnosti v naši državi. Drugi dan obiska v Sloveniji ga je po srečanju z državnimi predstavniki sprejel tudi ljubljanski nadškof dr. Franc Rode. Ta je spomnil na stoletne zgodovinske vezi in tudi siceršnjo povezanost med srbskim in slovenskim narodom, pa tudi med Srbsko pravoslavno Cerkvijo in Katoliško cerkvijo v Sloveniji. Zaželel je, da bi se ekumensko sodelovanje med cerkvama še okrepilo.

Chiara Lubich v Sloveniji

Ustanoviteljica in predsednica Marijinega dela – gibanja fokolarov – Chiara Lubich je 13. aprila prvič obiskala Slovenijo. Prvi dan obiska se je v ljubljanskem nadškofijskem domu najprej udeležila dela seje članov Slovenske škofovske konference, ki ji je podelila najvišje priznanje Cerkve na Slovenskem – odličje sv. Cirila in Metoda. Izročil ji ga je predsednik konference nadškof Rode pri njenem poznejšem srečanju s člani in članicami gibanja ter verniki v cerkvi sv. Jožefa v Ljubljani. V tej cerkvi je Chiara Lubich tudi govorila o poslanstvu gibanja. Drugi dan obiska v Sloveniji je obiskala slovenski parlament, kjer je govorila poslancem, ter na tiskovni konferenci v središču gibanja v Ljubljani odgovarjala na vprašanja časnikarjev.

Tretji škofijski zbor mariborske škofije

V mariborski stolnici se je 25. aprila začel tretji škofijski zbor mariborske škofije, namenjen mladim. Temeljni poudarek je bil na misli *Dajem vam prihodnost in upanje*, smernice za delo pa je zboru dal mariborski škof dr. Franc Kramberger. Kako bi poživili mladinsko pastoralo in mladim dali ustrezne odgovore na njihova vprašanja ter skupaj z njimi poiskali prave rešitve zanje v današnjem razviharjenem času, je na zboru razmišljajo 184 delegatov in drugih sodelujočih.

Romanje kipa nazareške Marije

Po Sloveniji je od 17. do 23. maja romal kip nazareške Marije (najprej je bil v mariborski škofiji, nato v ljubljanski nadškofiji in nazadnje v koprski škofiji), izdelan iz lipovega lesa in težak približno 130 kilogramov. K nam so ga pripeljali iz Poljske, spremljal pa ga je p. Giovanni M. Leonardi, ki je na lepo pripravljenih marijanskih pobožnostih ljudi spodbujal k češčenju Marije.

Čadrg sprejel odvisnike od mamil

Vaščani Čadrga nad Tolminom so 18. maja presenetljivo gostoljubno sprejeli prvo skupino petih odvisnikov od mamil, ki se želijo te odvisnosti rešiti v skupnosti Srečanje. Odvisniki so se naselili v nekdanji osnovni šoli, pobudo za naselitev pa je dal vaščan Ludvik Janež, ko je videl, kako so jim zaprli vrata na Planini pri Rakeku (doslej jih je sprejela le Kostanjevica pri Novi Gorici).

Telovska procesija s konji v Komendi

Župnija sv. Petra v Komendi je ob 900. obletnici začetkov Suverene malteškega viteškega reda v Jeruzalemu (Komenda je bila nekoč njegova najpomembnejša posest na Slovenskem) 6. junija skupaj s Turističnim društvom Komenda pripravila telovsko procesijo s konji, in sicer po vzoru takšne, kakršna je bila v Komendi za časa Petra Pavla Glavarja, pa tudi že prej, saj je o njej v Slavi vojvodine Kranjske pisal že zgodovinar Janez Vajkard Valvasor. Procesija je obhodila del nekdanje poti, v Komendi pa so jo pripravili ne le z namenom, da bi obudili nekdanje žlahtno izročilo (procesijo je 19. aprila 1777 z dvornim odlokom prepovedala cesarica Marija Terezija), marveč predvsem duhovno povezali župljane in občane. Zato se je procesija začela in končala pri župnijski cerkvi, »obiskala« pa vse podružnice, kjer (in pri fari) so krajani pripravili lepe telovske oltarčke. V procesiji je jeznilo več kot petdeset konjenikov.

Posvetitev nove župnijske cerkve v Kočevski Reki

Ljubljanski nadškof dr. Franc Rode je 20. junija popoldne (dopoldne je vodil somaševanje ob breznu pod Krenom v Kočevskem Rogu) v Kočevski Reki posvetil novo župnijsko cerkev sv. Janeza Krstnika. Staro so podrli januarja 1954, zidavo nove pa je omogočila slovenska vlada, ki se je s tem nekako simbolično oddolžila za desetine porušenih cerkva, kapelic in znamenj na Kočevskem po koncu druge svetovne vojne.

Nova cerkev v zahvalo za rešitev pred smrtjo

Vinko Zadražnik z Ježnega Vrha (župnija Primskovo na Dolenjskem) je v zahvalo, ker se je skupaj z očetom Antonom leta 1944 rešil zanesljivo

smrti (partizani so ju skupaj z drugimi hoteli živa vreči v opuščeni rov rudnika Poljane), pa tudi za božjo pomoč v številnih drugih življenjskih nevarnostih in preizkušnjah, ki jih je prestal Zadražnikov rod, na vrhu zelo razglednega hriba nad svojo domačijo postavil pravo cerkev. Zanj je tudi največ prispeval, poleg njega pa še sorodniki in župljani. 11. julija jo je blagoslovil generalni vikar ljubljanske nadškofije prelat Božidar Metelko, posvečena pa je sv. Petru in bo kot podružna cerkev pripadala primskovski župniji.

Ob jubileju obnovljena cerkev pri sv. Benediktu

Mariborski škof dr. Franc Kramberger je v navzočnosti mariborskega pomožnega škofa dr. Jožefa Smeja, prekmurskega rojaka, in številnih prekmurskih duhovnikov 18. julija posvetil obnovljeno župnijsko cerkev pri Sv. Benediktu na Goričkem, kjer so po bogatih arheoloških najdbah opravili številna obnovitvena dela. Na slovesnosti so se spominjali tudi tukaj rojenih in pokopanih velikih mož, zaslužnih, da se je Prekmurje pred 80 leti (12. julija 1919) po tisočletnem služenju madžarski kroni priključilo matični Sloveniji.

Pri kosovskih beguncih

Med tistimi, ki si prizadevajo pomagati beguncem s Kosova, je tudi apostolski nuncij v Sloveniji in v Makedoniji, nadškof dr. Edmond Farhat. Begunce je večkrat obiskal v begunskem taborišču Stenkovac pri Skopju, obiskal pa je tudi po koncu vojne na Kosovu s strani Albancev preganjane Srbe. Kosovske begunce na Kosovu in v begunskih taboriščih v Albaniji, od koder so se že množično vračali na večinoma porušene, požgane, še prej pa izropane domove, je 6. in 7. julija obiskal tudi direktor Škofijske karitas Ljubljana Stane Kerin.

Nov daritveni oltar na Višarjah in obnovljena »stolpa slonokoščena« v Ribnici

Beograjski nadškof in metropolit dr. Franc Perko je 1. avgusta pri srečanju »treh Slovenij« na Višarjah (matične, zamejske in izseljenske) med mašo posvetil nov marmorni daritveni oltar v Marijinem romarskem svetišču, narejen po zasnovi arhitekta Franca Kvaternika. Pred mašo je številnim udeležencem srečanja pri cerkvi dr. Janez Zdešar predaval o odpravljeni revoluciji.

Ljubljanski nadškof dr. Franc Rođe pa je istega dne blagoslovil obnovljena zvonika župnijske cerkve sv. Štefana v Ribnici. Načrte zanju je naredil arhitekt Jože Plečnik, ki jima je tudi dal vzdevek »stolp slonokoščeni«, obnove pa sta bila potrebna zaradi dotrajanosti občutljive in vremenskim vplivom zelo izpostavljene betonske konstrukcije. Pri obnovi

so lepo sodelovali Cerkev (ribniška župnija z župnikom in dekanom Maksom Ipavcem na čelu) in državne ustanove. Tako je bila nadaljnega propadanja »rešena« še ena dragocenih Plečnikovih umetnin.

Greenovo sporočilo (opozorilo) Slovencem

V Parizu je sredi avgusta 1998 v 97. letu starosti umrl akademik Julien Green, največji francoski pisatelj našega časa, dejaven katoličan, velik ljubitelj mnogih zvrsti umetnosti, narave in potovanj. Ob obisku oktobra 1989 na Bledu je o Sloveniji in Slovencih zapisal: »Slovenija, srečna dežela. Človek ji želi, da bi ostala zunaj našega nemirnega sveta in zunaj sveta poslovnosti, ki je grozljiv, ker zastruje vse. Občutek imam, da sem tukaj sredi veselja pristnih, pogumnih, ponosnih in odločnih ljudi, saj milina slovenskega značaja ne spreminja njegove krepkosti. Ta narod je prišel do svobode s svojo neodjenljivostjo in svojo vero. Človek čuti sklenjenost, ki za tistega, ki zna gledati, dela iz te male dežele zemeljski raj. Upam, da se bom vrnil in da se nič ne bo spremenilo.«

Kako lepe besede, da človek kar zardi ob njih. Vsak Slovenec bi si jih moral izpisati na listek in tega obesiti poleg ogledala, v katero se zjutraj pogleda; da bi jih vsak dan prebral in živel iz njih. Potem bi bilo pri nas v marsikaterem pogledu drugače.

Katoliški časnikarji o internetu

Katoliški časnikarji z vsega sveta, združeni v Zvezo katoliškega mednarodnega tiska (UCIP), med njimi štirje iz Slovenije, sicer pa več kot osemsto iz 121 držav, so od 11. do 20. septembra v Parizu razpravljali o katoliškem tisku v prihodnosti. Pri tem so posebno pozornost namenili vedno bolj razširjenemu sredstvu družbenega obveščanja – internetu.

1.200 let salzburške nadškofije

Salzburška nadškofija je 19. septembra s predstavniki desetih škofij, ki so nekdanj spadale vanjo – med njimi tudi lavantinska oziroma mariborska škofija – praznovala že 1200. obletnico povzdignitve iz škofije v nadškofijo (cesar Karel Veliki leta 798 za časa škofa Arna). Ob visokem jubileju so v Salzburgu pripravili pravi ekumenski in ljudski praznik; veselilo se je vse mesto, predvsem pa verni in sedanje škofijsko vodstvo z nadškofom dr. Georgom Ederjem, ki nosi naslov »primas Germaniae«, na čelu. Romarje iz mariborskih in celjskih župnij je na slovesnosti vodil mariborski stolni kanonik dr. Stanko Lipovšek, prišli pa so tudi evangeličani iz Murske Sobote. Salzburška nadškofija je poleg oglejskega patriarhata imela odločilno vlogo pri pokristjanjevanju Slovencev.

Kardinal Alojzij Stepinac blaženi

Papež Janez Pavel II. je med tridnevним apostolskim obiskom na Hrvaškem (od 2. do 4. oktobra) 3. oktobra v najpomembnejšem hrvaškem Marijinem romarskem središču Marija Bistrica razglasil za blaženega mučeniškega zagrebškega nadškofa in kardinala Alojzija Stepinca; pri tem dejanju pa poudaril, da je bil novi blaženi »mučenec za edinstvo Katoliške cerkve in krščansko pravovernost«. Slovesne razglasitve se je udeležilo tudi precej Slovencev, katerim (zlasti bogoslovcem med njimi) je papež Janez Pavel II. namenil poseben pozdrav; pri tem pa tudi ob zgledu novega blaženega povabil k bratskemu sožitju med hrvaškim in slovenskim narodom. Kardinalu Stepincu veliko dolgujemo tudi Slovenci, saj je med drugo svetovno vojno ljubeznivo sprejel v zagrebško nadškofijo več kot tristo iz Slovenije izgnanih duhovnikov.

Nova papeževa okrožnica *Vera in razum*

V tiskovnem središču Svetega sedeža so 15. oktobra predstavili že trinajsto okrožnico papeža Janeza Pavla II. *Vera in razum* (Fides et Ratio). Obravnava temeljna vprašanja, ki zadevajo odnos med vero in razumom, pri tem pa poudarja, da je sodobni človek, če trdno veruje, zmožen s svojimi naravnimi sposobnostmi odkriti Boga, edino pravo Resnico in Razum v najvišji in najpopolnejši obliki. Okrožnico so v Vatikanu predstavili le dan pred dvajseto obletnico izvolitve nekdanjega krakovskega nadškofa in kardinala Karola Wojtyła na papeški prestol (16. oktobra 1978) in tako lepo proslavili ta pomembni dogodek.

Sinoda za Oceanijo

S somaševanjem v baziliki sv. Petra v Rimu, ki ga je 22. novembra vodil papež Janez Pavel II., se je v Vatikanu začela posebna škofovska sinoda za Oceanijo. Zasedala je do 12. decembra, njena vodilna misel pa so bili Jezus Kristus in narodi Oceanije; držati se njegove poti, razglašati njegovo resnico, živeti njegovo življenje.

Svetoletna bula

V baziliki sv. Petra v Rimu in še treh drugih najpomembnejših rimskih bazilikah so 29. novembra slovesno razglasili svetoletno bulo papeža Janeza Pavla II. *Skrivnost učlovečenja* (Incarnationis Mysterium), v kateri papež namenja svojo misel vernikom pred praznovanjem svetega leta 2000. Poudarja, da bo to leto leto globokega doživljanja božje milosti in usmiljenja, zaznamovala pa ga bodo tri svetoletna znamenja oziroma dejanja: romanje, svetoletna vrata in odpustek. Romanje kot izraz prizadevanja, da bi bili čim boljši kristjani, svetoletna vrata kot znamenje prehoda iz greha v milost in kot del praznovanja svetega leta odpustek, za katerega

bo treba izpolniti zahtevane pogoje.

Papež obiskal Mehiko in ZDA

Papež Janez Pavel II. je 22. januarja iz Rima odpotoval na apostolsko potovanje v Mehiko (do 26. januarja), kjer se je mudil že četrtrič (tam je bil prvič januarja 1979 in tako kot papež tudi prvič na apostolskem obisku zunaj Italije), nato pa še v ameriško nadškofijo St. Louis, ki je pri prejšnjih šestih obiskih v ZDA ni utegnil obiskati. Obisk je bil v znamenju sklenitve posebne škofovske sinode za Ameriko (od 16. novembra do 12. decembra 1997 v Vatikanu) v osrednjem vseameriškem Marijinem svetišču Guadalupe, razglasitve posinodalne apostolske spodbude Cerkev v Ameriki ter okrepitev vernikov v veri v Kristusa pred začetkom novega tisočletja.

Zgoščenska Abba Pater

Po 23. marcu so začeli v italijanskih in drugih prodajalnah gramofonskih plošč prodajati zgoščenko Abba Pater, na kateri papež Janez Pavel II. v več jezikih poje in govori o ljubezni, prijateljstvu in spravi. Zgoščenko je poslala na trg v začetni milijonski nakladi mogočna trgovska hiša z gramofonskimi ploščami Sony, po svetu (prodajati so jo začeli tudi v Sloveniji) pa je naletela na različne odmeve.

Pater Pij razglašen za blaženega

Papež Janez Pavel II. je 2. maja med slovesno mašo na Trgu sv. Petra v Rimu razglasil za blaženega kapucina p. Pija iz Pietrelcine v južni Italiji. Razglasitve se je udeležilo več sto tisoč ljudi, Janez Pavel II. pa je pri njej poudaril redovnikovo veliko vero in ljubezen do Kristusa, katerega vidne rane je tudi nosil na svojem telesu.

Prvič v Romuniji

Papež Janez Pavel II. je od 7. do 9. maja prvič obiskal Romunijo, državo, v kateri je večina prebivalcev pravoslavne vere. Zaradi tega, pa tudi zaradi zemljepisne lege države je bil njegov obisk prežet z ekumenskim duhom. Romunom, ki so pretrpeli toliko hudega v zgodovini, posebej še pod komunizmom, je priporočil, naj poskrbijo, da bo njihova domovina dom srečevanj med Vzhodom in Zahodom v duhu dialoške odprtosti in razumevanja.

Rehabilitirali škofa Bosiljkova

Bolgarsko vrhovno sodišče je škofa Evgena Bosiljkova oprostilo vseh obtožb, zaradi katerih so ga komunisti leta 1952 zaprli skupaj s sedemindvajsetimi duhovniki in ga 11. novembra 1952 skrivaj ustrelili, še danes pa nihče ne ve, kje je njegov grob.

Sedmič v domovini – Poljski

Papež Janez Pavel II. je 5. junija začel skoraj dvotedenski, že sedmi apostolski obisk v domovini, med katerim je obiskal tiste škofije, ki jih dotlej še ni. Obisk je začel v Gdansku, kjer se je »rodila nova Poljska«, ob koncu obiska pa mu zaradi obolenja (nenadne visoke vročine) ni uspelo obiskati armenskega patriarha Karekina I., ki je kmalu zatem umrl, potem ko je dlje bolehal zaradi hude bolezni.

Pozdravno pismo novega goriškega nadškofa

Novi goriški nadškof Dino De' Antoni (papež Janez Pavel II. ga je na to mesto imenoval kot generalnega vikarja škofije Chioggia, potem ko je 2. junija sprejel od prejšnjega nadškofa Antonia Vitaleja Bommarca odpoved goriški nadškofiji iz starostnih razlogov) je 6. junija Cerkvi in vernikom goriške nadškofije poslal pozdravno pismo. V njem je namenil poseben pozdrav slovenskim vernikom. Da bi čim boljše deloval tudi med njimi, se je začel učiti slovenskega jezika.

Ukrep zoper neposlušna redovnika

Kongregacija za verski nauk je 13. julija trajno prepovedala vsakršno pastoralno dejavnost v korist homoseksualnih oseb ameriški notredamki Jeannine Gramick in duhovniku Robertu Nugentu iz Družbe božjega Odrešenika, ker se nista držala cerkvenega nauka o homoseksualnosti.

»Jakobovo leto« v Komposteli

Osrednje špansko božjepotno središče Sv. Jakob v Komposteli (Santiago de Compostela), kjer v baziliki hranijo posmrtno ostanke apostola sv. Jakoba st., letos praznuje Jakobovo sveto leto. To je že 117., odkar ga je leta 1122 uvedel papež Kalist II. v letih, ko pride god sv. Jakoba (25. julija) na nedeljo. Letošnje Jakobovo leto je usmerjeno v sveto leto 2000, v njem pa so že pripravili več pomembnih srečanj; med drugim od 4. do 8. avgusta romanje in srečanje mladih iz vse Evrope. Zbralo se jih je več kot 60.000, med njimi tudi petdeset iz Slovenije. Mladim s »stare celine« je govoril tudi ljubljanski nadškof dr. Franc Rode, in sicer o velikem pomenu vere v človekovem življenju.

Jože Pavlič

Živite kot otroci luči, kajti sad luči je v vsakršni dobroti, pravičnosti in resnici. (Ef 5,8–9)

BOŽJI SLUŽABNIK - LJUBLJANSKI NADŠKOF ANTON VOVK

Začel se je postopek za njegovo beatifikacijo.

Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor je peto poglavje svoje konstitucije o Cerkvi naslovil: POKLICANOST VSEH K SVETOSTI CERKVE. Kristus je Cerkev vzljubil kot svojo nevesto in sam sebe dal zanjo, da bi jo posvetil (prim. Ef 5,25–26). Zato so v Cerkvi vsi, nosilci hierarhije in tisti, ki jih hierarhija vodi, poklicani k svetosti. Apostol Pavel pravi: »Kajti to je Božja volja, vaše posvečenje« (1 Tes 4,3). Vsem kristjanom, naj bodo kateriga koli stanu ali položaja, mora biti jasno, da so poklicani k polnosti krščanskega življenja in k popolni ljubezni. S to svetostjo pa tudi zemeljski družbi, od najnižje do najvišje stopnje, prispevajo k temu, da življenje postaja bolj človeško.

Na takšno svetost je mislil papež Janez Pavel II, ko je 19. maja 1996 vzkliknil na mariborskem letališču: »Svetost je sila, ki more spremeniti svet.« Svetniki torej niso nekakšni čudaki, vredni morda občudovanja, ne pa posnemanja. V njihovih življenjepisih res včasih beremo takšne stvari. Toda po besedah zadnjega vesoljnega cerkvenega zbora naj bi svetniki, v katerem koli stanu živijo ali poklicu delajo, polno uresničili svoje naravne darove, hkrati pa ostali odprti darovom Svetega Duha.

Ko je Bog v Jezusu iz Nazareta postal človek, je s tem postal zgled za vse ljudi vseh časov. Že pri krstu v Jordanu je na Jezusa prišel Sveti duh v podobi goloba. Tako je postal tudi kot človek poln Svetega duha in je v vsem deloval po njegovih nagibih. Jezus je bil nam enak v vsem razen v grehu; na kratko bi mogli reči: Bil je svet, svetnik v najbolj polnem pomenu te besede.

Prvi kristjani so ga skušali v vsem posnemati in so se celo imenovali sveti. Tudi so hoteli postati sveti. V prvi Cerkvi sta se razvili dve pobožnosti: krstna pobožnost in sprejemanje mučeništva. Tako smrt kakor mučeništvo sta simbolizirala človeško smrt in novo rojstvo v Kristusu. Krščeneec je mogel še grešiti, mučenec pa se je nepreklicno združil s Kristusom in dokončno ločil od greha. Zato je Cerkev kot prve svetnike častila mučence; zato so se kristjani zbirali na njihovih grobovih, zlasti na grobovih utemeljiteljev Cerkve, apostolov Petra in Pavla v Rimu.

Zgodaj so v Cerkvi začeli častiti tudi svetnike, ki niso naravnost umrli mučeniške smrti, so pa mnogi morali prestati hude muke in preganjanja. Imenovali so jih spoznavalci. Njihovo svetost so najprej dokazovali s ču-

deži, ki so se dogajali na njihovih grobovih, potem pa z junaško stopnjo kreposti.

Zato moramo in moremo razumeti, zakaj je ljubljanski nadškof in metropolit 13. maja 1999 začel uradni postopek, da bi njegovega prednika nadškofa Antona Vovka razglasili za blaženega. V smislu Navodil Kongregacije za zadeve svetnikov z dne 7. februarja 1983 pa mu je ta že 23. januarja 1999 sporočila, da s strani Svetega sedeža za začetek postopka ni nobene ovire.

Pobudo zanj so dali člani Duhovniškega sveta ljubljanske nadškofije, ko so na svoji seji 9. oktobra 1996 soglasno predlagali, naj se ta postopek začne. K temu so se nagibali zaradi že omenjene besede papeža Janeza Pavla II. na mariborskem letališču in nesporne nadškofove duhovne veličine. Nadškof Vovk je užival med ljudstvom in duhovniki sloves zvestega služabnika evangelija. Vodstvo ljubljanske škofije je prevzel junija 1945, to je v času, ki niti Cerkvi niti njemu ni bil naklonjen.

Čeprav se je trudil za korekten odnos z novimi oblastniki, to ni preprečilo nekajkratnih poskusov umora. Najbolj očitno se je to zgodilo 20. januarja 1952 v vlaku na glavni železniški postaji v Novem mestu, ko so ga sovražniki vere polili z bencinom in zažgali. Samo njegovi prisebnosti in neustrašenosti gre pripisati, da se ni zgodilo najhujše. Posledice opeklin pa je nosil vse življenje.

O napadu na škofa Vovka 27. avgusta 1947 v Dolenjskih Toplicah natančneje poroča stolni kanonik Melhior Golob v svoji knjigi spominov (izdala Družina leta 1999) z naslovom *Zdrava pamet, močna vera* (str. 68–71). Tudi takrat je bil škof Vovk v smrtni nevarnosti. – Človek pa skoraj ne more verjeti, da je bilo mogoče kaj takšnega, kot beremo v isti Golobovi knjigi na strani 71–72. Neka gospa naj bi v Škofji Loki leta 1951 po naročilu oznovca za birmansko kosilo vlila v juho neko olje. Gospa je bila toliko poštena, da tega ni storila. Steklenico z oljem je celo prinesla župniku Golobu. Ta jo je izročil inženirju kemije, ki je z analizo ugotovil, da je bila v steklenici mešanica ricinusa in starega strojnega olja, morda tudi nekaj olja iz lilij. Za marsikoga bi bil ta strup lahko smrtno nevaren. Pri tem se lahko spomnimo, da so 16. decembra 1937 fašisti v Gorici podobno zastupili Slovenca Lojzeta Bratuža, ki je potem umrl v hudih bolečinah.

Službo škofijskega tajnika v Ljubljani sem nastopil decembra 1951. Prav tedaj je komunistična oblast jasno pokazala, kako hoče izbrisati vero iz zavesti slovenskega naroda. Škof Vovk je moral zelo veliko trpeti. Leta 1952 je bilo poučevanje verouka v šolah odpravljeno, teološka fakulteta je bila izključena iz univerze. Bogoslovcem niso več odlagali vojaščine do 27. leta starosti kakor drugim študentom, temveč so jih takoj, sredi šolskega leta, klicali k vojakom. Kako zelo hudim pritiskom so bili skoraj

Nadžkof Anton Vovk

Po zažigu v Novem mestu 20. januarja 1952

vsi izpostavljeni, da bi izstopili iz semenišča in prenehali teološki študij! Nekateri si šele sedaj upajo povedati in napisati, kaj vse so z njimi v vojski počeli. Bilo je včasih huje ko na Golem otoku!

Škof Vovk je bil kaznovan, češ da je razširjal katekizme brez dovoljenja. Leta 1952 se je začel v šolah pritisk na verne učitelje in profesorje. Škof je v maju 1952 napisal okrožnico o izpovedovanju vere. Čeprav je razložil samo verski nauk, je bil kaznovan. Lahko bi našteval še krivične obdavčitve in še marsikaj drugega. Naj omenim samo še birmovanje. V letu 1952 v dekaniji Novo mesto birma ni bila dovoljena, čeprav je bila po razporedu ta dekanija na vrsti. Birmancev pa je bilo v dekaniji več ko dva tisoč. Ti so potem prihajali k birmi v Ljubljano, nekateri na binkošti v stolnico, drugi pa v škofijsko kapelo. Birma prav tako ni smela biti na Jesenicah in še v nekaterih drugih gorenjskih župnijah, ki so bile tisto leto na vrsti. Tudi iz teh župnij so prihajali k birmi v škofijsko kapelo. Tako je bilo leta 1952 v škofijski kapeli birmanih približno 2.200 birmancev!

Škof Vovk je takrat že bolehal za sladkorno boleznijo. Ni bil človek iz lesa ali železa, zato je občutil vsa ta poniževanja, zastraševanja. Bolezen se mu je zato še slabšala. Toda kljub vsemu hudemu, kar je moral prestati, ni nikdar omahoval v veri in zvestobi Cerkvi pod vodstvom Petrovega naslednika. Zares pravi duhovni velikan! Zvesto se je držal svojega ško-

fovskega gesla: »V Gospoda zaupam.« Veliko je molil, zelo se je zanašal na priprošnjo Marije z Brezij, kamor je tako rad romal že od mladosti, saj je povedal v svoji duhovni oporoki 29. junija 1963: »Moji edini izleti so bili v dijaških letih ob nedeljah zjutraj na Brezje, vedno peš in navadno s čevlji v rokah.«

Ljubezen do Marije je še posebej pokazal leta 1958, ko smo obhajali »lurško leto« v spomin na stoletnico Marijinih prikazovanj v tem francoskem kraju. Obiskoval je Marijina svetišča po škofiji in neutrudno oznanjal Marijino slavo. Največ ljudi je prišlo na mali šmaren, ki je bil tisto leto na ponedeljek (delovni dan), v »Šentjernejski Lurd« (na Dolenjskem). Pred osemtisočglavo množico je z mogočnim glasom in z razprostrtimi rokami (znana njegova slika) dejal, da se najlepše Marijino češčenje kaže v vzornem krščanskem življenju in v posnemanju njenih kreposti. Marija jih je živela v junaški stopnji. Tudi božji služabnik Anton Vovk jo je hotel v tem posnemati.

Priznati je treba, da je po letu 1953 (Stalinova smrt in sprejem prvega jugoslovanskega zakona o pravnem položaju verskih skupnosti) začel pritisk komunističnih oblasti na Cerkev in s tem tudi na škofa Vovka nekoliko popuščati, toda do kakšne normalizacije v času njegovega življenja ni prišlo. Vedno znova je naletel na različne težave. Slabšalo se je pa tudi zdravje, kar je bila nedvomno posledica tega, kar je moral prestati zlasti prvih osem let vodstva ljubljanske škofije. V vsem tem času pa je duhovno zorel. Pogosto je bilo iz njegovih ust slišati vzklik: »Kakor in dokler Bog hoče.« Tako govorijo svetniki. Zato je umrl v sluhu svetosti 7. julija 1963.

Ivan Merlak
postulator

Kratek življenjepisa nadškofa Vovka

Nadškof Anton Vovk se je rodil 19. maja 1900 v Vrbi na Gorenjskem, v isti hiši kakor sto let prej slovenski pesnik dr. France Prešeren. Njegova stara mati Marija (Mina) je bila pesnikova sestra. Anton je bil še isti dan krščen v rojstni župniji Breznica. Leta 1919 je maturiral na Škofijski klasični gimnaziji v Št. Vidu nad Ljubljano (danes Ljubljana Šentvid) in jeseni vstopil v ljubljansko semenišče.

29. junija 1923 je bil posvečen za duhovnika. V letih od 1923 do 1926 je kaplanoval v Metliki, nato pa v Tržiču. Leta 1928 je tam postal župnik. Leta 1940 je bil imenovan za stolnega kanonika v Ljubljani, leta 1944 pa je postal rektor semenišča.

Junija 1945 je kot generalni vikar prevzel vodstvo ljubljanske škofije. 1. decembra 1946 je bil posvečen za pomožnega škofa, leta 1950 pa imenovan za apostolskega administratorja ljubljanske škofije.

Novembra 1959 je bil imenovan za pravega ljubljanskega škofa.

22. decembra 1961 je bila ljubljanska škofija povzdignjena v nadškofijo in škof Vovk je bil z istim odlokom Apostolskega sedeža imenovan za ljubljanskega nadškofa.

Nadškof Anton Vovk je umrl 7. julija 1963 v Ljubljani.

ROMANJE H KRSTNEMU KAMNU KNEZOV GORAZDA IN HOTIMIRA

Nemška zvezna dežela Bavarska s svojo za slovensko oko in dušo ravno pravo pokrajinsko razgibanostjo, segajočo od šilastih alpskih vrhov, gostih smrekovih gozdov z deročimi potoki in rekami do valovitih travnikov in polj ter umirjene ravnine, skriva v svojem jedru tudi za Slovence posebej pomemben kotiček. Kaj drugega kot otok s cerkvijo – Chiemsko (Kimsko) jezero z otokom Herreninsel (Otokom mož), nekdanjo stolnico in moškim samostanom. Slovenci ga ne obiskujemo tako pogosto in nam še zdaleč ni tako ljub kot Blejski otok s cerkvijo, pa bi bilo prav, da bi ga. Ne zaradi njegove idilike – več je je na Blejskem jezeru kot na Kimskem, ki ga imajo Nemci (Bavarci) zaradi njegove velikosti in oddaljenosti morja za večino od njih kar za svoje pravcato morje – pa tudi ne zaradi enega od sanjskih gradov častihlepnega in po francoskem kralju Ludviku XIV. zgledujočega se bavarskega kralja Ludvika II. Obiskovati bi ga morali, pravzaprav celo romati nanj, ker sta bila na tem otoku najverjetneje leta 745 krščena slovenska (karantanska) kneza Gorazd in Hotimir in ker je po njunem krstu zasijala luč krščanske vere tedanjim Slovincem (Karantancem). – Nekateri raziskovalci slovenske preteklosti, posebej tisti, ki zagovarjajo podmeno o slovenski avtohtonosti, domnevajo, da jim je že prej.

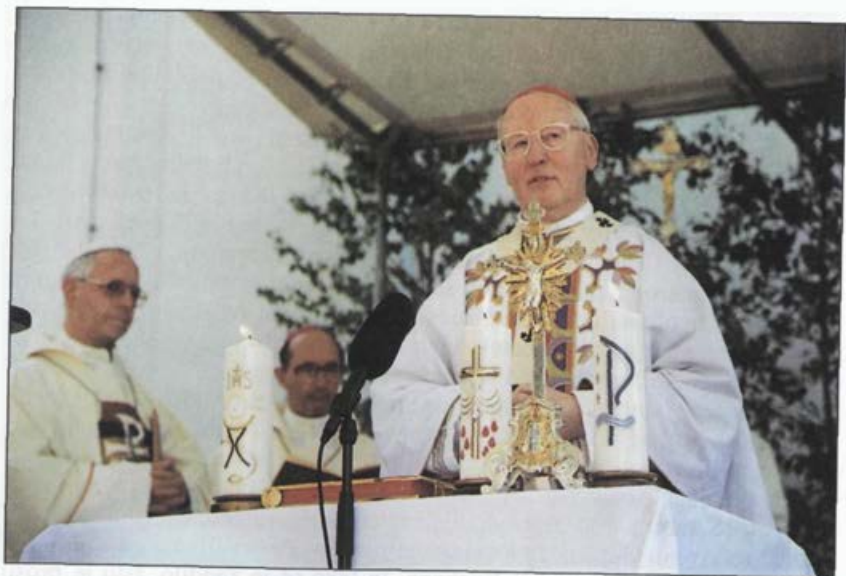
Tega dogodka, tako pomembnega za slovensko cerkveno zgodovino in pokristjanjenje Slovencev, ki je »odprl slovenskemu narodu vrata ne samo h Kristusu, ampak tudi k skupnosti evropskih narodov«, kot je na Otoku mož poudaril pisatelj Alojz Rebula, smo se verni Slovenci spominjali v soboto, 29. maja, opoldne pri slovesni dvojezični maši na prostoru poleg nekdanje stolnice in pri versko-kulturnem programu po njej. Pri somaševanju, ki ga je ob slovenskih škofih ordinarijih (ljubljskem nad-

Slovesna maša pri nekdanji stolnici na Kimskem jezeru Foto Jože Pavlič

škofu in metropolitu dr. Francu Rodetu, mariborskem škofu dr. Francu Krambergerju, koprskemu škofu mons. Metodu Pirihu), ljubljanskem pomožnem škofu mons. Alojzu Uranu, stiškem opatu dr. Antonu Nadrahu, krškem (celovškem) škofijskem kanclerju Mihaelu Krištofu, številnih slovenskih duhovnikov iz domovine in Nemčije, pa tudi nekaj nemških, predvsem pa množici slovenskih romarjev iz »matice«, Nemčije in Avstrije (tudi Bavarcev je bilo veliko) vodil sam Münchensko-freisinški nadškof kardinal Friedrich Wetter, smo se najprej zahvalili za dar vere, ki smo ga prejeli po prošnji slovenskega (karantanskega) kneza (vojvode) Boruta za poučitev v veri in krst knežjega sina (vojvode) Gorazda in nečaka kneza Hotimira ter po svobodni privolitvi omenjenih novokrščencev v to.

To svobodnost oziroma neprisiljenost pri prejemu zakramenta svetega krsta je v slavnostnem govoru pri maši posebej poudaril nadškof Rode in s tem zanikal izmišljeno zgodbo o vsiljenosti krščanske vere karantanskim Slovincem ter o njih nasilnem pokristjanjevanju, kakršno si je izmislil nemški protestantski zgodovinar Hieronymus Megiser v svojem delu *Annales Carinthiae* stoletja pozneje (1612), za njim pa nekritično povzeli tudi zgodovinar Janez Vajkard Valvasor, pisatelj Janez Trdina in prvak slovenskih pesnikov France Prešeren v Uvodu h Krstu pri Savici. Dr. Rode je

Kardinal Friedrich Wetter pozdravlja slovenske romarje Foto Jože Pavlič

Osrednji govor med mašo je imel nadškof Rode Foto Jože Pavlič

poudaril: »Odločilni korak iz poganstva v krščanstvo smo Slovenci naredili svobodno. Tu ni šlo za nikakršno duhovno nasilje, kot vztrajno trdijo nekateri. Poleg tega je bila odločitev za Kristusa dejanje politične modrosti, ki nam je omogočila, da smo kot narod stali in obstali.«

To odločitev je zgodovinar dr. Josip Gruden v svoji Zgodovini slovenskega naroda razložil takole: »Za Slovence je bil odločilen trenutek, ko so volili med krščanstvom in poganstvom. Obri, ki so Kristusovo vero zavrgli, so izginili brez sledu iz zgodovine, tako da je nastal pregovor: 'Izginili so kakor Obri; niti sorodnika, niti dediča ni za njimi.' Slovenci pa, dasiprav razmeroma maloštevilni, so s krščanstvom stopili v krog kulturnih narodov in se ohranili do danes, ker so spoznali 'dan svojega obiskanja'.«

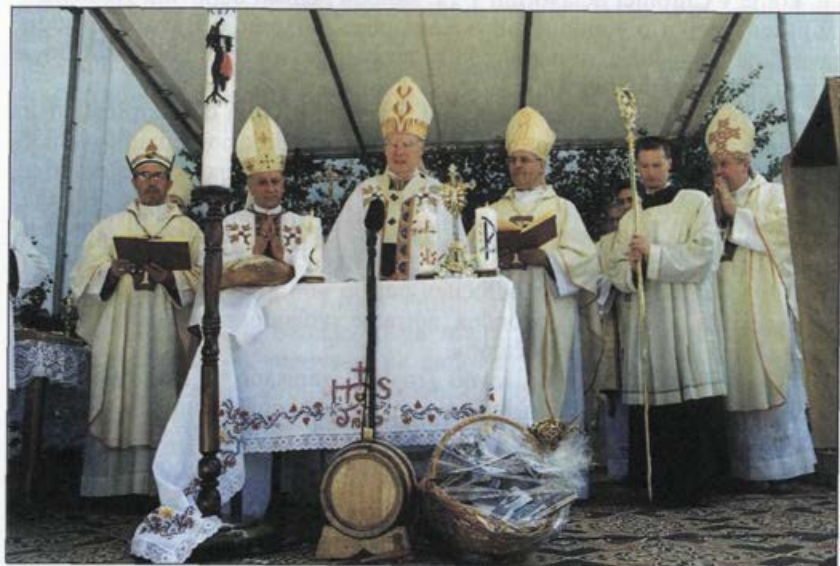
Ta dan pa ima svoj začetek, izvir nekje čisto drugje, v nekem povsem drugem dogodku, opisanem v spisu iz leta 871 *Spreobrnjenje Bavarcev in Karantancev* (Conversio Bagoariorum et Carantanorum): »Tedaj je bil karantanski knez Borut. Ta je Bavarcem sporočil, da prihaja nadenj hunska vojska in jih prosil, naj mu priskočijo na pomoč. Bavarci so res takoj prihiteli, premagali Hune in rešili Karantance ter jih podvrgli kraljevi podložnosti. S sabo so od njih odpeljali talce na Bavarsko. Med njimi je bil tudi Borutov sin Gorazd, za katerega je njegov oče prosil, naj ga vzgojijo v krščanskih šegah in naredijo kristjana. In tako se je zgodilo. Isto je prosil tudi za Hotimira, sina svojega brata.«

Po krstu omenjenih slovenskih (karantanskih) knezov se je krščanstvu odprla pot med karantanske Slovence. To pot je omogočil tudi premišljen in blag način misijonskega dela, ki ga je po tragični izkušnji nasilnega frankovskega pokristjanjevanja Sasov ob pomoči salzburškega nadškofa Arna (785-821) in oglejskega patriarha Pavlina II. (787-802) zasnoval na dvoru cesarja Karla Velikega (742-814) zelo vplivni (vodja dvorne šole) menih in poznejši opat Alkuin (735-804). Njegovo *Splošno navodilo* (Admonitio generalis) iz leta 789, pa tudi poznejši dogovor leta 796 v Pipinovem taboru ob Donavi (zraven je bil še passauski škof Waltrich) o enotni misijonski akciji med Slovenci in Obri, sta pri prvih rodila lepe uspehe. Glavni misijonski središči pri pokristjanjevanju Slovencev sta bili salzburška nadškofija (798) in oglejski patriarhat, meja med njima pa je bila po letu 811 reka Drava. Severno od nje je že knez Gorazd (karantanskim Slovencem je vladal od leta 749 do leta 751) predvidoma postavil kapelo na Krnskem gradu pri Gospe Sveti in s seboj pripeljal duhovnika, njegov naslednik knez Hotimir pa je s seboj privedel duhovnika Majorana, posvečenega v salzburškem samostanu sv. Petra, kajti samostan na Kimskem jezeru je spadal pod upravo salzburškega škofa Virgila. Prav ta škof je kot opat samostana sv. Petra in kot salzburški nadpastir ob sodelovanju s slovenskimi (karantanskimi) knezi razvil lepo misijonsko dejavnost med karantanskimi Slovenci, kot osrednjo osebo za to pomembno nalogo pa je

Blagoslovitev spominske plošče Foto Jože Pavlič

Blagoslov romarjem iz Slovenije, Nemčije in Avstrije Foto Jože Pavlič

določil »pokrajinskega škofa« Modesta (umrl je okrog leta 765), ki si je za središče svojega misijonskega dela izbral Gospo Sveto in dal pri njej postaviti cerkev, pozneje pa še cerkvi na Lurnskem polju in ob Ingeringu ter druge. Gospa Sveta in Krnski grad sta tako postala središče karantanskih Slovencev.

Zaradi vsega tega, predvsem pa zaradi odločilne vloge, ki sta jo imela pri sprejemu krščanske vere in poznejšem misijonu med karantanskimi Slovenci kneza Gorazd in njegov bratranec Hotimir, skupaj z njima pa tudi knez Borut, je bilo povsem primerno, da so se tega dejanja pripravljenci bogoslužnega in kulturnega slavlja ter prijateljskega srečanja med nemškim in slovenskim narodom, ki sta po več kot 1250 letih spet potrdila enkratne zgodovinske in verske vezi, spomnili s spominsko ploščo. Vzidali so jo v preddverju baročne cerkvice v neposredni bližini nekdanje stolnice, na njej pa najprej v slovenščini, nato pa še v nemščini piše: »Krst knezov Gorazda in Hotimira pred letom 750 na tem kraju je začetek pokristjanjevanja slovenskega naroda. Slovenci v zahvalo za dar vere. 29. 5. 1999.« Ploščo je pred mašo blagoslovil nadškof Rode.

Slovesnost na Otoku mož ni bila zgolj vračanje »k izviru naše vere, k temeljnemu kamnu naše istovetnosti« (nadškof Rode), od katerega »smo pred dvanajstimi stoletji krenili na pot krščanstva« (nadškof Rode), marveč smo z obnovitvijo krstnih obljub izpovedali tudi trdno voljo, da hočemo tudi v prihodnosti hoditi po poti naših velikih duhovnih prednikov. Bog daj, da bi tudi o nas in o naši vernosti kakšen novodobni zgodovinar zapisal, kot je v *Chronici Sclavorum* v 12. stoletju nemški duhovnik Helmold v latinskem jeziku o Karantancih: »Karantanci so sosedge Bavarcev, ljudje zavzeti za bogoslužje, ni naroda, ki bi bil bolj pošten in bi bolj častil Boga in bolj spoštoval duhovnike.«

Da bi bili njihovi resnični dediči v veri in v vsem dobrem tostran in onstran Karavank, nas je nadškof Rode povabil tudi k posnemanju velikih osebnosti v novejši zgodovini hoje Slovencev za Kristusom, v kateri so se odlikovali takšni duhovni velikani, kot so bili škofje Slomšek, Baraga, Gnidovec, Vovk, duhovniki Ehrlich, Grozde, Kikelj, laiki Plečnik, Janež in drugi; poleg tega pa še k vnovični odločitvi za krščanstvo, ki jo mora narediti vsak rod znova. Ta odločitev naj bo »ob krstnem kamnu slovenskega naroda odločna in dokončna, notranje svobodna in radostna, saj vemo, za koga in za kaj se odločamo.«

Na naše versko in književno izročilo, zapisano v Brižinskih spomenikih (prvem slovenskem književnem in verskem dokumentu, ki ga je pri oznanjevanju vere med Slovenci uporabljal brižinski – freisinški – škof Abraham; 957–994), nas je pri maši spomnila starodavna molitev kesanja, ki jo ti dokumenti vsebujejo.

O začetkih pokristjanjevanja Slovencev ter njegovem pomenu je pri

akademiji poleg pisatelja Rebule govoril münchenški stolni kanonik, cerkveni zgodovinar in prijatelj Slovencev dr. Lothar Waldmüller.

K dobrim odnosom in sodelovanju v gospodarstvu in na drugih ravneh je povabil predsednik Slovenskega parlamenta dr. Janez Podobnik, voditelj posebnega zastopstva te ustanove na slovesnosti.

Svojo misel sta v prihodnost slovenskega naroda usmerila tudi kardinal Wetter in pisatelj Rebula. Prvi nas je s papežem Janezom Pavlom II. spodbudil, naj bo ta zgodovinski spomin in dogodek, ko se Bogu (in knezoma Gorazdu in Hotimirju) zahvaljujemo za milost krščanske vere in zvestobo ter vztrajanje v njej v stoletjih, tudi priložnost in spodbuda za »novo evangelizacijo slovenskega naroda«. Drugi, poln metafor in filozofskih prebliskov, pa k »osmislitvi življenja« in »nesmrtnosti«, saj je bilo že preveč smrti, hudega in grenkega v naši preteklosti, to pa se dogaja in se je pred kratkim tudi čisto blizu nas v balkanski noriji in moriji. Že v prvem Brižinskem spomeniku (ti so danes v nemških rokah) je izpovedana želja našega daljnega prednika: »Rad bi imel večno življenje!« Po tem naj žeja tudi Slovencev sedanjega časa!

Pobudo za bogoslužno slovesnost in prijateljsko srečanje Nemcev in Slovencev na otoku sredi Kimskega jezera so dali slovenski duhovniki in naši rojaki v Nemčiji ob apostolskem obisku papeža Janeza Pavla II. od 17. do 19. maja 1996 v Sloveniji, ko smo se Slovenci spominjali 1250. obletnice pokristjanjenja slovenskega naroda. Bližnja duhovna priprava na praznovanje svetega leta 2000 se je pokazala kot idealna priložnost, da se na kraju, kjer sta kneza Gorazd in Hotimir prejela zaklad vere, zahvalimo Bogu zanj in obenem za naš vstop v družino omikanih evropskih narodov ter s tem tudi za narodni obstoj in preživetje. To smo tudi storili, z Bavarci, s katerimi so naši daljni predniki v osmem stoletju sklenili poseben sporazum o medsebojni pomoči v ogroženosti, pa utrdili in potrdili nove verske, kulturne in v duhu sodobnega evropskega približevanja in združevanja naravnane vezi. S srečanjem in z vsem, kar smo tam doživeli – za to je bil v dobršni meri zaslužen delegat slovenskih duhovnikov v Nemčiji mons. Janez Pucelj – smo bili oboji zelo zadovoljni. K temu je prispevalo tudi zelo lepo vreme, petje komornega pevskega zbora Anton Foerster iz Ljubljane pod vodstvom prof. Jožeta Trošta, slovenske in bavarske narodne noše, pa tudi posebno ozračje, ki ga znamo Slovenci ustvariti ob takšnih slovesnostih. Tudi to, predvsem pa duhovno sporočilo, ki smo ga bili deležni na Kimskem jezeru, je poročilo, da bomo Slovenci še prihajali na otok sredi njega. To smo tudi obljubili – zaradi zaveze, ki sta jo pred več kot 1250 leti tukaj sklenila z Bogom naša daljna prednika in smo jo mi po dolgih stoletjih obnovili. Zaveze večnemu življenju.

Jože Pavlič

TRINAJST LET SLUŽBE V BEOGRADU

Poteka 13 let, odkar sem dobil dekret o imenovanju za beograjskega nadškofa in metropolita (16. decembra 1986). To so bila težka leta globokih družbenih sprememb v nekdanji Jugoslaviji in leta velikih težav Katoliške Cerkve v Srbiji. Jugoslavija je razpadla. Mali narodi v vzhodni Evropi po razpadu komunistične diktature niso hoteli več biti pod politično hegemonijo večjih narodov. V Jugoslaviji je nujni zgodovinski proces osamosvajanja trčil na nasprotovanje velikosrbskega hegemonizma, kar je vodilo do vojnih spopadov. Slovenski narod je imel srečo, da je za ceno razmeroma majhnih žrtev dosegel mednarodno priznanje samostojnosti. Vulkanska tla na Balkanu se zdaj počasi umirjajo, vendar do popolnega miru je še daleč, saj se mora spremeniti miselnost ljudi.

Z razpadom Jugoslavije se je tudi Jugoslovanska škofovska konferenca razdelila na 5 delov. V sedanji Jugoslaviji, ki obsega Srbijo in Črno goro, smo katoličani manjšina, približno 5 % nas je, to je 550.000. Imamo 5 škofij: Beograd, Subotica in Zrenjanin v Beograjski metropoliji, ki je bila ustanovljena istočasno z mojim imenovanjem za beograjskega nadškofa in metropolita. V Črni gori sta nadškofija Bar in škofija Kotor. Kosovo s Sandžakom formalno še vedno pripada Prizrensko-skopski škofiji, ima pa svojega ordinarija, škofa v Prizrenu. V Jugoslaviji je tudi vzhodni del dja-kovske škofije, ki obsega še Zemun in Novi Beograd. Kolikor toliko normalni škofiji sta samo Subotica v Bački in deloma Zrenjanin v Banatu.

Beograjska nadškofija je po površini velika za dve Sloveniji in pol, ima pa le približno 10.000 katoličanov. Pred 13 leti jih je bilo še 34.000. Je škofija v umiranju, umreti pa ne sme. V 15 župnijah deluje 9 škofijskih duhovnikov in 10 redovniških. Štirje duhovniki so Slovenci. Ostalo je še 39 sester različnih redov, največ je slovenskih usmiljenk. Ko sem prišel v Beograd, je bilo še 213 sester.

Verniki so revni, večinoma so Hrvatje, nato še Slovenci, Albanci, Madžari in druge manjšine. Skrbimo tudi za pastorecijo diplomatov. Duš-nopastirsko delo je drugačno kot v normalnih škofijah. Največ dela je z osebnimi srečanji in to ne samo s katoličani, tudi z drugimi, ki prihajajo tako po materialno kot po duhovno pomoč.

Srbski patriarh Pavle je dejal, da je režim pripeljal narod na beraško palico. Temu narodu pomagamo, kolikor moremo. Deluje Karitas, ki pa ima v zadnjem času težave, saj so postavili predpis, da mora iti vsa humanitarna pomoč prek Rdečega križa, čeprav to pravilo za Pravoslavno cerkev ne velja. Stiki s predstavniki Srbske pravoslavne cerkve so prijateljski,

zlasti z nekaterimi škofi in duhovniki, vendar o kakšnem sodelovanju ne moremo govoriti.

Ekonomski in družbeni položaj je težak. Srbski režim je kot ostanek komunistične diktature v izolaciji, opozicija je razdeljena, med narodom pa vlada bolj nekakšna apatija kot misel na upor. Do sprememb mora priti, ne vemo pa, kdaj in kako.

S strani oblasti sicer nimamo večjih težav, razen z vizumi in dovoljenji za bivanje za duhovnike in sestre, ki prihajajo iz dežel bivše Jugoslavije. Imam samo enega duhovnika, ki je rojen v Srbiji, so pa trije bogoslovci, ki so up za prihodnost. V nadškofiji delujejo pripadniki Marijinega dela (fokolarini) in neokatehumeni.

Od jeseni 1997 imamo Škofovsko konferenco Zvezne republike Jugoslavije, ki je kljub majhnosti zelo raznolika (2 škofa Madžara, 2 Albanca, Hrvat in Slovenec). Zelo različen je tudi pastoralni položaj, različni so jeziki: madžarski, hrvatski, albanski. Tako je malo zadev skupnih. Vendar imam kot predsednik Škofovske konference precej dela, zlasti ker sem za vse sam.

Skrbimo za prisotnost Katoliške cerkve na tem področju, za katoliške vernike v tem delu Balkana in za ekumensko zbliževanje zlasti s pravoslavno Cerkvijo. Z zaupanjem v Boga in z malo humorja moremo prenašati težavni položaj osamljenosti, nasprotovanja in pomanjkanja sredstev. Hvaležen sem božji previdnosti, ki v vseh težavah pomaga, da jih nekako prebrodimo. Prav v težkih trenutkih človek občuti, da živimo v rokah božje ljubezni.

Hvaležen sem tudi sestram sv. Križa na Mali Loki, kjer sem bil prej kot profesor 23 let. Sedaj me sprejmejo vedno, kadar pridem v Slovenijo, in tako najdem tu svoj drugi dom.

Ob tem suhoparnem kratkem prikazu položaja beograjske nadškofije še nekaj anekdot.

Leta 1988 sem peljal slovenskega metropolita g. Alojzija Šuštarja na obisk v Beograjsko metropolijo. Malo pred Beogradom sem prehitel tovornjak, vozil prehitro in zapeljal ravno pred miličnika. »Prehitevali ste,« me je ustavil. »Da, saj je dovoljeno.« »A s kakšno hitrostjo?« »Res sem vozil malo več kot 40 kilometrov na uro.« Nato me vpraša: »Kdo pa ste?« Odgovorim: »Beograjski nadškof, tu poleg mene pa sedi ljubljanski nadškof.« Tedaj miličnik pokliče svojega tovariša in pravi: »Pridi, pridi! Boš videl dva nadškofa.« Nato smo malo poklepetali in sta naju spustila naprej.

V času, ko ni bilo mogoče iti v Slovenijo prek Hrvaške, ampak le prek Madžarske, sem šel navadno čez mejni prehod Bački Brijeg. Enkrat sem peljal poln avto humanitarne pomoči. Ko sem prešel kontrolo potnega lista, me je ustavila carinica in zahtevala, naj vse zložim iz avta. Ko sem

začel zlagati, se je oglasil miličnik in rekel: »Pusti našega nadškofa! Kaj ga ne poznaš?« In me je pustila.

Tako na meji navadno nimam težav. Skrbno pa spremljajo moje izjave in se tudi odzovejo. Ko sem pred leti prišel v Rim, me je predstavnik italijanske televizije vprašal, kako bi kratko označil položaj, iz katerega prihajam. Dejal sem: »Prihajam kot iz norišnice.« Še preden sem prišel nazaj, so beograjski časopisi pisali: »Nadškof Perko je razglasil Beograd za norišnico Balkana.« Nekajkrat so me tudi klicali na zagovor. Zato moram vedno paziti, da govorim tako, da morem svoje izjave tudi zagovarjati.

Tisto, kar človeka najbolj duši, je ozračje pretiranega nacionalizma. Vse so samo drugi krivi. Med njimi na prvem mestu Vatikan, ki naj bi stoletja vodil sovražno politiko proti srbskemu narodu in pravoslavju. Vse to nima v stvarnosti nobene osnove. Po drugi strani je v zadnjem času vse več brezvoljnosti in pesimizma glede prihodnosti. Tako moram večkrat v pogovorih in intervjujih vlivati ljudem zaupanje. Tudi srbski narod in Srbska pravoslavna Cerkev imata prihodnost, seveda v drugačnih okoliščinah in z drugačno usmeritvijo. Potrebna je katarza, očiščenje do katerega prihaja zelo počasi. Res pa je, da tudi med pravoslavnimi srečujem odlične kristjane, ki dokazujejo, da Sveti duh deluje tudi v najtežjih okoliščinah življenja.

Zaradi bolezní sem že pred petimi leti prosil za razrešitev službe. Tedaj so mi iz Rima odgovorili, naj še malo počakam, da se razmere na Balkanu umirijo. Ker sem vedel, da do take umiritve ne bo prišlo kmalu, sem se kar pripravil na smrt. Dobil sem raka in bil zelo vesel v upanju, da me bo v nekaj mesecih pojedel. Apostolskemu nunciju v Beogradu sem rekel: »Sveti oče me ne pusti v slovensko domovino, pa sem sklenil pogodbo z nebeškim Očetom, da me pokliče čim prej v nebeško domovino.« Nuncij pa je dejal: »Nobena pogodba ne velja brez pečata. Manjka vam pečat Svetega duha na pogodbi.« In do danes nisem dobil tega pečata. Raka so mi že trikrat odstranili z operacijo.

Februarja 1998 sem ponovno dal odpoved, ki je bila načelno sprejeta. Sedaj že nekoliko dolgo teče proces za imenovanje mojega naslednika. Upam, da se bo moje službovanje na Balkanu kmalu izteklo. Težka so bila ta leta, le z božjo pomočjo in tolažbo sem jih mogel prebresti. Nič omembe vrednega nisem mogel narediti, razen vztrajati v božjo slavo ter moliti in delati pokoro za spreobrnjenje, za edinost in mir na tem nemirnem koščku našega planeta.

Franc Perko,
beograjski nadškof

PRIKLJUČITEV PREKMURJA SLOVENIJI

(ob 80-letnici)

Ob proslavljanju združitve Prekmurcev z ostalimi Slovenci, ko se je tako imenovana Slovenska krajina 12. avgusta 1919 združila s Štajersko in drugimi slovenskimi pokrajinami, sta bili maši za domovino pri sv. Benediktu v Kančevcih (18. julija ob 15. uri) in v Beltincih (14. avgusta ob 14. uri).

Na slovesnosti v Beltincih je govoril mariborski pomožni škof in generalni vikar dr. Jožef Smej. Objavljamo njegovo pridigo v celoti, saj osvetljuje večstranski pomen dogodka in našega obujanja spominov nanj.

Bratje in sestre! Letos v četrtek, 12. avgusta, je minilo natančno 80 let, odkar so se tako imenovani vogrski Slovenci tudi državnopravno združili s Slovenijo. Cerkveno slavje, sveto mašo za domovino, smo že imeli v nedeljo, 18. julija, pri Sv. Benediktu v Kančevcih. Tam smo se pod geslom iz Svetega pisma IZKAŽIMO ČAST SLAVNIM MOŽEM spominjali naših slavnih mož, duhovnikov: dr. Ivanocyja, Borovnjaka, obeh Kleklov, Baše, Sakoviča, dr. Rogača, dr. Lenaršiča, Godine, Jeriča, dr. Slaviča in dr. Kovačiča. Skupaj z nami so tam pri božji službi sodelovali tudi duhovniki sestrske Evangeličanske cerkve.

Danes imamo cerkveno slavje, sveto mašo za domovino v Beltincih. Zakaj? Zato, kot je že bilo večkrat poudarjeno, ker se je tukaj v nedeljo, 17. avgusta 1919, zbralo pri sveti maši okrog 20.000 ljudi. Tu se bomo danes poleg že omenjenih posebej spomnili tukajšnjega takratnega župnika Štefana Kūharja in njegovega brata Štefana ter pesnika Jožefa Baše Miroslava.

Prelistal sem takratne časopise. V Slovenskem gospodarju sem našel zapis: »Pred okrašeno župnijsko cerkvijo v Beltincih je bil postavljen oltar za slovesno službo božjo, katero je daroval prof. dr. Kovačič iz Maribora ob številni asistenci domačih duhovnikov.«

Kdo so bili ti duhovniki pred 80 leti? Najprej domači župnik Štefan Kūhar in oba kaplana Štefan Deli in Štefan Lejko; potem bogojanski župnik Ivan Baša; turniški župnik Jožef Sakovič in njegov kaplan Vincenc Kos; črenšovski župnik Jožef Čačič in njegov kaplan Jožef Hauko ter upokojeni župnik Jožef Klekl st.; vsaj v duhu so bili združeni ljutomerski župnik Jožef Ozmec in kaplani: Andrej Lovrec, Pavel Živortnik in Matija Zadavec; radgonski župnik Anton Kocbek; župnik iz Sv. Jurija ob Ščavnici Franc Štuhec; župnik iz Sv. Križa Jožef Weixl; župnik na Kapeli Martin Meško; župnik pri Mali Nedelji Jožef Kolarič in veržejski župnik

Lovrenc Janžekovič; v veržejskem Marijanišču, salezijanskem zavodu so bili takrat prekmurski sholastiki in dijaki: Franc Dundek s Tišine, Janez Horvat iz Žižkov in Jožef Tkalec iz Gomilic. Na slavlju je govoril tudi salezijanec Jožef Kerec, poznejši veliki misijonar na Kitajskem.

O beltinskem slavlju sem v Murski straži našel tale zapis: »Na trgu pred krasno zidano belatinsko cerkvijo se je vršila služba božja, med katero so pele domače pevke mile in pobožne cerkvene pesmi. Po maši je imel cerkveni govor preč. g. prof. dr. Kovačič iz Maribora. Govoril je o evangeljskem reku: Kdor se povišuje, bo ponižan; kdor se pa poniža, bo povišan. Njegova pridiga je očitvidno dobro vplivala na ljudstvo.«

Spraševal sem se, zakaj je dr. Kovačič razlagal prav omenjeni Jezusov rek: »Kdor se povišuje, bo ponižan in, kdor se ponižuje, bo povišan.« Ta Jezusov izrek najdemo enkrat pri Mateju (23,12) in dvakrat pri Luku (14,11; 18,14). Zakaj je torej Kovačič dvajsettisočglavi množici razlagal prav ta Jezusov stavek? Odgovor sem našel v cerkvenem bogoslužnem koledarju. Prav takrat, 17. avgusta 1919, je bila namreč 10. nedelja po binokostih. In na tisto nedeljo so zmeraj brali evangeljski odlomek, Jezusovo priliko o farizeju in cestninarju: »Nekaterim, ki so zaupali sami vase, da so pravični, in so druge zaničevali, je Jezus povedal to priliko.

Dva človeka sta šla v tempelj molit, eden farizej in drugi cestninar. Farizej je sam sebe hvalil, cestninar pa se je trkal na prsi in govoril: Bog, bodi milostljiv meni grešniku. In cestninar je šel opravičen na svoj dom, farizej pa ne. Zakaj vsak, kdor se povišuje, bo ponižan, in kdor se ponižuje, bo povišan.«

Kaj bi nam povedal danes profesor bogoslovja dr. Franc Kovačič? Se bomo Slovenci v Prekmurju poviševali, ker nas je več kot tu živečih naših madžarsko govorečih bratov in sester? Bog ne daj! Ponavljam, kar sva s škofom Krambergerjem napisala v Pastirskem pismu: »Dragi verniki madžarske narodnosti, ki prebivate predvsem v lendavski, dobrovniški in na ozemlju kančevske župnije. Želimo, da ohranite svoj materni jezik. Patriotizem vaših slovenskih bratov nikakor ni nacionalizem ali šovinizem. V veselje nam je, da tudi vi z molitvijo veliko prispevate k razglasitvi škofa Slomška za blaženega. O njem je izšla knjižica tudi v madžarskem jeziku.« Torej daleč proč od nas kakršna koli nacionalna objestnost!

Za tukajšnje današnje slavje pred praznikom Marijinega vnebovzetja smo se pripravljali s tridnevnic: v četrtek smo molili za naše družine. Družine naj bi bile še naprej posredovalke življenja in vere. Med poročnim obredom vpraša duhovnik ženina in nevesto: »Ali sta pripravljena z vso ljubeznijo sprejeti otroke in jih vzgojiti po nauku Kristusa in njegove Cerkve?« Pri podarjanju življenja starša sodelujeta pri ustvarjalnem božjem delu, pri vzgoji pa postaneta deležna božje očetovske in hkrati materinske vzgoje.

Drugi dan tridnevnice smo posebej molili za našo domovino. Bog je hotel, da sta pred 1250 leti slovenska kneza Gorazd in Hotimir v benediktinskem samostanu na otoku kimskega jezera sklonila glavi in sprejela sveti krst. In škof jima je dal za na pot svoj blagoslov, kot beremo v Tobijevi knjigi: »Srečno hodita, Bog bodi na vajinem potu in njegov angel vaju spremljaj« (5,21). In ta blagoslov je spremljal voditelje slovenskega naroda skozi vso zgodovino in naj spremlja tudi današnje državne voditelje.

S krstom knezov Gorazda in Hotimira je slovenski narod sprejel krščanstvo in kulturo. Če tega ne bi bil storil, bi izginil kakor drugi narodi, Huni in Obri. Smo vredni svoje slovenske domovine? Na grobu Johna Kennedyja sem prebral te besede: »Ne sprašuj, kaj ti dá Amerika, marveč se vprašaj, kaj ti daš Ameriki!« Podobno bi lahko rekli: »Ne sprašuj, kaj ti da Slovenija, marveč se vprašaj, kaj ti daš Sloveniji!« Kristjani darujemo sveto mašo za domovino. To je največji dar. S tem storimo več kakor z vsemi shodi in rajanji. Zakaj? Ker se zavedamo, da je sveta maša Kristusova daritev, ponavzočenje kalvarijske daritve. S svetomašno daritvijo Cerkev na najučinkovitejši način služi temu svetu in ga posvečuje. Posvečuje našo mlado slovensko državo. V svetopisemski modrosti je pred več kot 2500 let zapisano: »Če Gospod ne zida hiše, se zaman trudijo zidarji.« Če Bog ne zida naše domovine, se zaman trudijo vsi parlamentarci.

Kristjani smo prepričani, da starši sami ne morejo biti zadostni pri celotnem vzgojnem poteku. Zato jim morata priti na pomoč Cerkev in šola. Tudi šola. Šolska vrata morajo biti odprta tudi duhovniku, katehistu in katehistinji z diplomom Teološke fakultete v roki. Gre namreč za veliko stvar: za religiozni pouk in vzgojo. Tako se naši verni državljani ne bodo hrepeneče ozirali v sosednje države, kjer je to že urejeno.

Temelj slovenske države mora biti vsaj vključno dekalog, to je deset božjih zapovedi. Vedno me namreč zgrabi pri srcu, kadar na praznik Kristusa Kralja berem antifono, povzeto po Svetem pismu: Vsak narod in vsako kraljestvo, ki ne bo hotelo služiti Bogu, je v nevarnosti da premine (prim. Iz 60,12). To umevam takole: Vsak človek, ki je dober, pošten, zvest, pravičen, usmiljen do ubogih, je v srcu že religiozen, čeprav še ni član Cerkve. Krivda je tudi na nas, ki se imenujemo in smo kristjani, pa smo premalo Kristusu podobni in zato neprivlačni.

In kaj bi nam povedala danes Kovačič, ta veliki Veržejčan in Štefan Kūhar, beltinski župnik, ki je umrl star komaj 34 let? Kūhar, rojen v Gradišču, župnija Tišina. Bil je Ivanocyjev učenec in brat Janoša Kūharja, župnika v Gornjem Seniku, tega našega prekmurskega Čedermaca. Pri Bogu ni naključja. Kakor je Kovačič pred 80 leti tukaj pridigal o farizeju in cestnarju, prvi je bil ošaben, drugi ponižen, tako bi nam danes dal za

zgled ponižno ženo iz današnjega evangelijskega odlomka (Lk 11,27–28). Farizeji so videli čudeže, ki jih je Jezus delal. Morali bi spoznati vsaj to, da je Jezus od Boga. Vendar jim napuh tega ni dovolil. Govorili so, da je Jezus v zvezi z Belcebubom, poglavarjem hudih duhov. Žena iz množice pa blagruje Jezusa in njegovo mater. Kakšen kontrast med ošabnimi farizeji in ponižno ženo iz množice! Ko je angel oznanil Mariji največje dostojanstvo, ki more doleteti človeka, da je namreč postala Božja mati, je Marija ponižno sklonila glavo in rekla: »Služabnica, dekla sem Gospodova.«

V dokumentu, ki govori o jubileju 2000, Skrivnost učlovečenja, pravi papež Janez Pavel II.: »Že dva tisoč let je Cerkev kot jaslice, v katere Marija polaga Jezusa in ga izroča češčanju.«

Hvala ti, dragi naš sobrat Jože Hozjan, župnik beltinski, da si nas povabil na to veliko cerkveno slavje! POMURJE! Z MARIJO IN JEZUSOM V TRETJE TISOČLETJE!«

Jožef Smej

APOKALIPSA PRED LETOM 2000

Kristjani in strah pred koncem sveta

V prelomnem letu pred vstopom v tretje tisočletje se pojavljajo številni spisi z apokaliptičnimi napovedmi. Ob prelomnih stoletjih je bilo vedno tako, posebno še, ko je Evropa prehajala iz prvega v drugo tisočletje. Ob poplavi takšnih besedil pa je zelo težko razbrati, kaj je tisto, kar bi utegnilo biti resnično božje razodetje in zato tudi pomembno božje opozorilo človeku, naj se pripravi na odločilne trenutke; in kaj je zgolj izraz globokega človeškega strahu, njegove stiske in hkrati sad njegove domišljajske ustvarjalne moči.

Lahko rečemo, da je bila krščanska zavest do apokaliptične literature vedno zadržana. Zato se ne smemo čuditi, da je tudi svojo, krščansko apokalipso, vključila v Sveto pismo šele po letu tisoč. Krščansko-judovska apokalipsa se namreč močno razlikuje od apokaliptičnih spisov poganskih narodov, kljub temu da gre za literarno podobnost. Poglejmo si te bistvene razlike, da bomo lažje opazovali tudi današnje vznemirjujoče napovedi.

Apokaliptična literatura je na Vzhodu cvetela predvsem v prelomnih obdobjih. Tedaj se je stari svet vrednot zrušil in novi še ni bil zgrajen. Zato so apokalipse povezane z milenarističnimi pričakovanji o koncu sveta. V evropskem svetu se ta literatura pojavlja v ljudski vernosti in v različnih duhovnih gibanjih znotraj in zunaj krščanskih cerkva. Lahko bi rekli, da

apokaliptično občutje zaznamujejo tri lastnosti: prvič, preveva ga velik strah, zavest, da ta svet izginja, in zato, drugič, najdemo v njem zahtevo po izstopu iz sedanjosti iz tega sveta, ter tretjič, prepričanje, da nam je zadnji trenutek razodet, zato si lahko s primernim znanjem in vedenjem izbojujemo vstop v drugo življenje.

Prva lastnost je torej strah pred zlom, stisko in trpljenjem, skratka pred prihodnostjo. Ta strah se hrani s fantazmami iz preteklosti, pa tudi z realnimi grožnjami vojn in uničevalnih sredstev sedanjosti. Tudi krščanski svet je bil pod vplivom apokaliptičnega drgeta in groze, ki sta se napajala iz 20. poglavja *Apokalipse* ali **Razodetja**, pripisovanega apostolu Janezu: »Ugnal je zmaja, staro kačo, to je hudiča in satana, in ga zvezal za tisoč let. Nato ga je vrgel v brezno in zapečatil nad njim, da ne bi več zapeljeval narodov, dokler se ne dopolni tisoč let. Potem mora biti za nekaj časa odvezan.« To je torej groza pred koncem časov, ko nastopajo katastrofe, grozodejstva in kataklizme.

Apokaliptično literaturo zaznamuje tudi beg iz sedanjosti. Trpeči ljudje hočejo uiti stiski svojega časa in se zatekajo v čudovito, lepšo prihodnost. Božanske sile bodo uničile ta kaotični svet in postavile nov, trajni red, ki ne bo prešel. Vsaka apokalipsa je v veliki meri tudi utopija, ki se napaja ob obupu in resignaciji nad sedanjostjo. Kako torej uiti iz tega žalostnega časa?

Konec sveta je sicer nujen, toda izbrancem je razodet njegov trenutek, zato se lahko nanj pripravijo. Zlasti razsvetljeni ljudje gnostičnih gibanj vedo za pot, po kateri se žalost spreminja v veselje. To je pot spoznanja modrosti, nadčasovnega in arhaičnega izročila, ki so ga izvoljenci izpulili božanstvu. Tako imajo izbranci možnost, da obup zamenjajo za obhajanje veselja in žalost s prazničnostjo zadnjih dni. Rečejo si: svet, ki je nastal po pomoti, bo izginil, mi vemo, kako, zato lahko živimo v duhu *bibeamus, edamus, cras moriemur*.

Novozavezna *Apokalipsa* je vse te elemente vključila, vendar jih razumeva po svoje. Janezovo *Razodetje* simbole nekrščanskih apokalips uporabi za razumevanje in pojasnjevanje *Knjige stvarjenja* in za ponazoritev *Evangelijev*.

Strah pred hudimi dogodki je v krščanski apokalipsi premagan z upanjem, da ima človeška zgodovina vendarle svoj smisel. Zgodovinski dogodki nikakor niso samo splet nesmiselnih in slepih pripetljajev, ampak nekam vodijo. Vendar pa cilj človeške zgodovine presega naše življenje in sega v večnost. Zato imajo dogodki v človekovem življenju poleg zgolj človeške historične vrednosti tudi etični naboj in nam odstirajo neskončno prihodnost človeške avanture.

Lahko bi celo rekli, da so po krščanskem pojmovanju poslednji dogodki že tukaj in zato ni treba uhajati iz sedanjosti. Obljuba, ki jo je dal

Jahve svojemu ljudstvu in Kristus svojim učencem, da jih namreč nikoli ne bo zapustil, je tisti vir upanja, ki premaguje strah pred prihodnostjo in daje smisel človeški zgodovini. Zato tudi krščanska apokalipsa ni več projekcija trenutnih tegob in potrnosti v prihodnost, kjer se bo vse uredilo, ampak je sedanja izkušnja polnosti življenja, kar pomeni, da ni treba nikamor bežati. Ne človeška in ne satanska sila ne moreta porušiti tega upanja, ki temelji na božji ljubeči objubi.

Evangeliji učijo tudi, da človek Boga nikoli ne bo imel v lasti. Zato tudi ne moremo iz njega iztrgati skrivnosti konca časov. Res je, da je apokaliptično upanje povezano s »paruzijo«, s Kristusovim drugim prihodom. Toda kdaj se bo to zgodilo, ni dano vedeti človeškim sinovom: »Za tisti dan ali uro pa ne ve nihče, ne angeli v nebesih ne Sin, ampak samo Oče. Pazite in bedito, ker ne veste, kdaj pride ta čas!« (Mr 13,32–33). Zato so cerkveni očetje že v patristični dobi razumeli »tisočletno kraljestvo« na simboličen način. Ne vemo torej, kdaj bo prenehalo. Očetje »konca časov« niso razumevali kot enkratni zgodovinski dogodek, ampak jim je pomenil predvsem večnostno navzočnost dobrote med nami, ta pa od Kritusovega nastopa nikoli ni prenehala.

V tem smislu apokalipsa poteka že od vsega začetka, saj pravičnost, odkar pomnimo, premaguje zlo. Lahko bi torej rekli, da je dosledna ideja pravičnosti in dobrote do ubogih tisti biblični simbol, ki po preroku Izaiji najlepše nakazuje resničnost »tisočletnega kraljestva«: »Poslal me je, da oznanim blagovest ubogim, da povežem strte v srcu, da okličem jetnikom prostost, zapornikom osvoboditev, (...) da potolažim vse, ki žalujejo.« (Iz 61,1–2). Pričakovanje pravičnosti ob koncu časov usmerja človeka v sedanjost, da se strezni in sprejme odgovornost za svet, ki ga je podedoval in ki ga soustvarja.

Ustvarjanje pravičnosti in ljubezni med ljudmi pa je hkrati nova geneza ali novo stvarjenje. Razodetje se začenja s poročilom, kako je Bog Jahve ustvaril »nebo in zemljo« (1 Mz 1,1), in se končuje s stvarjenjem »novega neba in nove zemlje« (Raz 21,1). To novo stvarjenje se že nakazuje s preroško napovedjo Jeremija o »novi zavezi« in dobi dobesedno napoved »novega neba in nove zemlje« pri Izaiju (Iz 61,17). Oba preroka pa zahtevata za dosego tega novega sveta pravičnost, ljubezen in usmiljenje.

Lahko bi torej povzeli, da krščansko pojmovanje apokalipse sicer uporablja splošne literarne apokaliptične simbole, toda odklanja strah in se odloča za upanje, ne beži iz sedanjosti, ampak v sedanji trenutek usmerja, nima v lasti poslednjih trenutkov časa in sveta, zato se nanj pripravlja z ustvarjanjem nove civilizacije ljubezni, kjer bosta pravičnost in usmiljenje temeljna zakona.

Strah, izginjanje, izstop iz sedanjosti, vstop v novo ... Foto Marjan Paternoster

Nihče nima svetilke, ki bi svetila v človeško srce, zato si mora vsak odgovoriti na vprašanje, koliko so njegova pričakovanja novega tisočletja sad lastnega občutja strahu in branja različnih apokaliptičnih spisov in koliko predstavljajo novo upanje in novo veselje, saj slone na evangelijskem pojmovanju apokalipse.

Edvard Kovač

OB 10-LETNICI DEMOKRACIJE V SLOVENIJI

I.

Slovenskim komunistom (nazadnje pod imenom Zveza komunistov Slovenije) ob koncu osemdesetih let pod pritiskom širokega demokratičnega gibanja v Sloveniji in ob očitnem razpadanju komunizma v svetovni in jugoslovanski razsežnosti ni ostalo drugega kot dopustiti svobodne volitve po 45 letih totalitarne vladavine, ki je bila utemeljena na umoru, laži in kraji.

8. aprila 1990, na cvetno nedeljo, je na prvih demokratičnih volitvah zmagala volilna koalicija šestih novih političnih strank pod imenom Demos (Demokratična opozicija Slovenije). Med njimi so volivci največ glasov namenili Slovenskim krščanskim demokratom, ki jim je po vnaprejšnjem dogovoru zato pripadlo tudi mesto mandatarja za sestavo nove vlade. Bistveni del Demosovega političnega programa sta bila demokratizacija in postavitve samostojne slovenske države. S takim ambicioznim programom, vezanim na Majniško deklaracijo, je nova politična smer na demokratičen način prevzela pobudo, močno različno od programa stare politike, ki je svoje projugoslovanstvo izrazila v t. i. »Temeljni listini«.

Projekt slovenske države je doživel široko demokratično podporo ljudi, saj je 23. decembra 1991 zanj glasovalo 89 % udeležencev referendumu – drugače kot pri revolucionarnem načinu odločanja o slovenski politični usodi med drugo svetovno vojno in po njej.

To pot je bilo drugače kot leta 1848, ko je nastala prva zamisel slovenskega narodnega programa – program Zedinjene Slovenije. Novi politični program je spremljala realna politična moč, ki je zmagala na demokratičnih volitvah. Zato ni nenavadna odločitev JLA, da začne prav na dan izvolitve nove slovenske vlade pobirati orožje slovenski Teritorialni

obrambi, kot ni čuden odziv za slovensko državo zagretilih domoljubov v TO, ki ob medlem in počasnem odločanju tedanjega slovenskega predsedstva na več krajih orožja niso hoteli izročiti JLA. Prvi dnevi nove vlade so pomenili dejansko že tudi prve priprave na vojaško zavarovanje naše odločitve za samostojno državnost.

Zakaj nizam ta dejstva? Zato ker ključni nosilci starega političnega reda skušajo čedalje bolj razlagati pot v slovensko samostojnost v duhu stare partijske paradigme, po kateri je vse dobro prišlo iz komunizma. Tako skušajo celo boj za slovensko svobodo zlorabiti za obnovo revolucionarnim namenom podrejenega mita o t.i. NOB. Slovenska država naj bi nastala predvsem kot izraz prizadevanj stare politike v mednarodno naklonjenem političnem položaju.

Res se nam je v razrahljani politični situaciji po padcu berlinskega zidu zgodovina nasmehnila, nam ponudila priložnost, toda če bi stali križem rok, se ne bi veliko zgodilo. Če ne bi Demos odločno postavil jasnega programa, zmagal na volitvah in prevzel oblasti, bi se zadeve dogajale drugače in z drugačnimi posledicami. Če ne bi nova slovenska oblast v mednarodnem prostoru pokazala očitne volje, da hoče pretrgati s kontinuiteto komunistične vladavine, se slovanski papež s poljsko bridko komunistično izkušnjo in demokršćansko-konservativna večina v Evropskem svetu takratne Evropske skupnosti prav gotovo ne bi tako naklonjeno zavzela za podporo in priznanje Slovenije. Jasno naj bo povedano, da je bila pot v slovensko državnost po liniji komunistične kontinuitete nemogoča. (Ne gre za zaslugarstvo, gre za dejstva.)

II.

V času velikega slovenskega pričakovanja glede preteklosti, sedanjosti in prihodnosti je dve leti trajajoča Demosova koalicija uvedla formalno demokracijo, postavila državo, dosegla njeno mednarodno priznanje in zaradi dinamičnih reform tudi mednarodno uveljavitev, izvedla je prve reforme na gospodarskem, socialnem in drugih področjih, uvedla denar, ustavila nekatera negativna gospodarska gibanja. Odprl se je Rog, konec je bilo strašljivosti zaprtega območja na Kočevskem, začela se je denacionalizacija, odprla se je možnost zasebnega šolstva, nehalo se je govoriti o izdajalski politični emigraciji ... Zadišalo je po novem.

Slovenska ladja je spremenila smer, naravnala se je v smeri Evropske zveze, uveljavljajoč srednjeevropsko in sredozemsko identiteto Slovenije.

III.

Prva demokratična vlada je padla oz. je morala pasti potem, ko je s postavitvijo države uspešno uredila zunanjo fronto, ki je zahtevala veliko energije. Potlej bi se lahko vlada veliko bolj posvetila odpravi številnih os-

tankov starega reda s primernimi reformami na političnem, gospodarskem, socialnem, šolskem, upravnem in drugih področjih.

Prva vlada je padla zaradi svoje uspešnosti, ne zaradi pomanjkanja rezultatov. »Partija« je začela biti plat zvona. V svoji ogroženosti je posegla po starem propagandnem triku – ljudem je spet narisala strah, sovražnike. Zato na veliko soboto 1992 znani klic Spomenke Hribar »Zaustavite desnico!« Klic je prijel, Demos je padel.

Tako se je maja 1992 začela najprej prikrita, potem pa čedalje očitnejša restavracija starih vzorcev odločanja in povezav. Stare sile (žal s podporo dela Demosa) so spet prevzele oblast, v kateri že tretji mandat prevladuje LDS kot ključni del kontinuitete starih političnih sil.

IV.

Liberalistična era slovenske nove politike se je začela s spornim in škodljivim dvigom javne porabe zaradi povišanja plač državnim uradnikom. Ceno tega povišanja, ki je imelo izrazite politične oz. volilne interese, plačuje slovenska država že šesto leto. Programsko vodilo prve vlade – »ne drage države« – je padlo.

Padla je tudi dinamika reform. Navzven (deklarativno) proevropska politika je bistvene reforme navznoter zadrževala, zato je doživela tudi grenko oceno s strani Evropske zveze pred začetkom pogajanj za polnopravno članstvo v Evropski zvezi.

Čas liberalistične vladavine (ki ima malo skupnega z vrednotami, načeli in standardi evropskega liberalizma) zaznamuje model vladanja s pomočjo dveh koalicij. Imamo formalno koalicijo s koalicijsko pogodbo in neformalno koalicijo, ki jo sestavljajo stranke komunističnega izvira – ta nima pogodbe, ima pa očitne skupne interese, ki jih brezobzirno uveljavlja, kadar so ogroženi, najsi gre za vprašanja preteklosti, sedanjosti ali prihodnosti. Tak način vladanja slabo vpliva na kakovost odločanja in kredibilnost vladanja (navznoter in navzven).

To sta najprej izkusili SKD in SDS, ki sta po volitvah 1992 stopili v vlado predvsem z namenom, da bi vplivali na reformno pot oz. preprečili popolnoma »levi vladi« (besedo leva uporabljam seveda pogojno), da ne bi šle v nič pridobitve prvih let demokratizacije. Ko je šlo za bistvena vprašanja v zvezi z razmerjem nove politike do preteklosti, vzgoje, kot tudi pri reševanju gospodarskih in socialnih vprašanj, LDS praviloma ni podpirala odločitev vlade, ampak se je odločala v okviru neformalne koalicije. Eden najznačilnejših primerov je razmerje do denacionalizacije; vlada je soglasno zavrnila Jelinčičev predlog, LDS ga je v Državnem zboru podprla.

Izkušnja SKD, SDS in zdaj SLS je, da sile kontinuitete – četudi včasih v medsebojnem interesnem nasprotovanju – v bistvenih zadevah ne delijo oblasti. Zato je v »mešanih« vladnih kombinacijah toliko zadreg

Simbol pod viharnim nebom ... Foto Marjan Paternoster

glede reform. Do težav pride vsakič, ko kaže, da bi kak ukrep prizadel monopol ali privilegij nosilcev stare oblasti.

Slovenija v času liberalistične vladavine ni napredovala v preglednosti pravil igre, pač pa v liberalistični poljubnosti, ki postavlja v procesu odločanja na prvo mesto interes in golo moč močnejših. Očitno sta se enkratno ujela ideološki refleks stare in pridobitniški refleks mlade »partije«. V odsotnosti splošno priznanih pravil čedalje bolj prevladuje logika sile. Zato danes toliko govoric o divjem liberalizmu na Slovenskem, ki povzroča s takim vedenjem tudi čedalje več nepravilnih socialnih razlik.

V takih okoliščinah ni nenavadno, da pride do takega državnega političnega kriminala, kot se je zgodil pri poskusu blatenja boja za osamosvojitve Slovenije ali do samovoljnega ravnanja policije pri telefonskem nadzoru ljudi. Deseto leto slovenske demokracije kaže na dejstva, na podlagi katerih lahko upravičeno govorimo o elementih policijske države.

Tudi ni nenavadno, da se pri nas po starem, z neevropskimi prijemi, kupuje socialni mir z naložbami v zgubarska podjetja, namesto da bi država vlagala več denarja v sektorje oz. podjetja, ki so sposobna razvijati nova delovna mesta. Če bi slovenska vlada z večjo pozornostjo in prijaznostjo podprla obrt, uspešna in prilagodljiva mala in srednja podjetja, bi Slovenija nedvomno dosegla drugačno dinamiko gospodarske rasti.

Značilnost prvih let slovenske demokracije in države je bil izravnani državni proračun, več deviznih rezerv kot zunanje zadolženosti in ugodno razmerje med izvozom in uvozom. Tretji mandat liberalistične vladavine postavlja pred nas zaporedne in naraščajoče primanjkljaje v državni blagajni, z zunanjo zadolžitvijo, ki je preseгла devizne rezerve in s čedalje neugodnejšim razmerjem med uvozom in izvozom. Stari ideološko-politični vzorci so v Sloveniji še tako močni, da še naprej deluje koncept »sovražnika«, pri čemer sta za to vlogo očitno najprimernejša slovenska Katoliška cerkev in opozicija. Razmerje slovenske stare politike v novi obleki do Cerkve je v moderni Evropi unikatno.

V.

Ko se upravičeno veselimo lastne državnosti in nekaterih drugih uspehov, pa ugotavljamo, da smo v desetem letu slovenske demokracije in v devetem letu slovenske države kot narod, država in družba v veliki zagati. Krivde zanjo ne moremo pripisati samo temu, kar se ponuja kot novi slovenski liberalizem. Krivda in odgovornost za tako stanje je širše in zapleteno vprašanje.

V zagati smo predvsem zato, ker v Sloveniji ni prišlo do tiste vrednotne spremembe, na kateri je temeljila rast zahodnoevropskih demokracij, ki so šle po drugi svetovni vojni po poti miru, pravne države, socialno-tržnega gospodarstva in sodelovanja.

Zato ostaja pri nas še naprej ključno vprašanje šolstvo in z njim povezan vzgojni sistem, ki bi moral mlado generacijo povezati z vrednotami, za katere smo se na poti v Evropsko zvezo z besedami že zavezali.

Očitno se bojujemo prav za osnove demokracije. Nasprotovanje ljudski volji s strani poslancev iz strank komunističnega izvora (poslanci so po ustavi izvoljeni predstavniki vsega ljudstva) in absolutiziranje poslančeve svobode oz. vesti kažeta, kako daleč gre lahko liberalistična poljubnost, ko demokratična volja ljudi ni v skladu z njihovimi interesi. Ta pot nedvomno vodi v anarhijo. Tako pojmovana vloga posameznika in njegove svobode nas ne more voditi v zdravo in solidarno družbo, temveč v socialni in politični darvinizem.

Dejstvo, da stare politične sile preprečujejo kulturno, civilizacijsko in humano razmerje do žrtev komunističnega nasilja, da preprečujejo obsodbo zločinskega dela nekdanje oblasti, je še eden od dokazov, kako daleč smo še od nove kakovosti.

Nov in dinamičen razvoj je mogoč samo s sprejetjem novih vrednot, tega pa naša šola zaradi napačne politike v šolskem resorju ne omogoča. V naši šoli učenci ne izvedo, kaj je bilo do leta 1990 narobe. Če ne zmore obsojiti revolucionarnega nasilja in totalitarne vladavine država, tega seveda ne bo storila sama šola. Tudi tu smo ostali na pol poti.

Naj ob koncu tega dela omenim še vprašanje, ki bi spadalo bolj na začetek zapisa – vprašanje narodove biologije in psihologije. To silno resno vprašanje je nedvomno tesno povezano z vprašanji, o katerih sem govoril malo prej.

Vesetje do življenja je povezano s samozavestjo, optimizmom, smislom, voljo in življenjskimi razmerami teh, ki ga podarjajo naprej. Gotovo ne pripomorejo k temu makroekonomski kazalci, temveč vsakdanji občutek vsakdanjega državljana o razmerah v državi, o zadevah, ki so povezane z njegovim dostojanstvom, njegovimi pravicami, dolžnostmi in možnostmi. Vprašanje rodnosti ni samo vprašanje slovenske Cerkve, zadeva vso slovensko politiko in narod kot celoto.

Jasno je, da tu država ne zmore in ne zna vsega. Lahko pa bistveno pripomore k dobremu občutku svojih državljanov, kar je pogoj za sproščeno ustvarjanje. Državljan mora čutiti državo na svoji strani.

VI.

Kako torej iz te zagate?

Pot naprej (taki, kot smo zdaj, nismo na najboljši poti v tretje tisočletje) je mogoča s postavitvijo alternative, ki bi spet doživela demokratično potrditev in izvedla vrednostni zasuk ter reforme. Slovenija ne more napredovati s podaljševanjem preteklosti, temveč z resnično odprtostjo za novo. V Sloveniji bo drugače, ko bodo resnično uveljavljene vrednote in načela, na podlagi katerih je napredovala zahodna demokratična Evropa.

Alternativo je mogoče postaviti samo s povezovanjem političnih sil, ki so se zmožne dogovoriti za skupno vrednostno izhodišče in za skupne politične cilje. Najprej je treba združiti tiste politične sile, ki se sklicujejo na krščanske vrednote.

Smo pred velikim izzivom v čedalje bolj spreminjajočem se svetu. Želim si, da bi se čim prej oblikovala alternativa temu, kar imamo zdaj, in izvedla preboj, ki bi omogočil, da bi se Slovenija verodostojno in uspešno postavila ob bok drugim demokratičnim in uspešnim državam Evrope in sveta. To smer slovenske prihodnosti lahko ustvarjajo samo ponosni in samozavestni ljudje, slovenskega srca in svetovljanskega obzorja.

Lojze Peterle

Ne opominjaj posmehljivca, da te ne bo sovražil, opominjaj modrega, da te bo ljubil. Pouči modrega, in bo še modrejši, pojasni pravičnemu, in bo pomnožil znanje. Začetek modrosti je strah Gospodov, spoznanje svetih je razumnost. (Prg 9,8–10)

NA KAKOVOSTNO STAROST SE JE TREBA ZAVESTNO PRIPRAVITI

Ob mednarodnem letu starih ljudi (1999)

Anton Trstenjak je v svojem zadnjem javnem predavanju, 12. decembra, 1995 v Ajdovščini, primerjal človeško življenje z letnimi časi. Starim letom sploh radi rečemo jesen življenja.

Ali je jesen med letnimi časi boljša od pomladi ali poletja? Je morda slabša? Je pomembnejša ali manj pomembna?

Jasno je, da na ta vprašanja pameten človek ne more odgovoriti niti pritrdilno niti nikalno. Za življenje narave so v našem podnebjju in na naši zemljepisni širini vsi letni časi enako pomembni in zato tudi vsi enako dobri. Vsak od njih je drugačen – ima svoje čare in svoje tegobe: pomlad je cvetoče lepa, toda revna v presihajočih zalogah, zima nudi naravi nepogrešljiv počitek in ljudem mikavne zimske čare, obenem pa ostrino mraza in podedenele ceste, poletje ima svoj lastni blagoslov rasti, zorenja in počitniškega sonca, obenem pa svoje stiske izsušenih nedrij. Tako je tudi z jesenjo: rodi bogate sadove vsega leta in nas očara s prelivajočimi se barvami, obenem pa je to čas naglega odmiranja za zimsko spanje.

Prispodoba letnih časov je dobro izhodišče za razmislek o temeljih za kakovostno življenje na stara leta. Omenimo štiri osnovna spoznanja o tem.

Prvo pravi, da so vsa obdobja življenja – mladost, srednja leta in starost – nedeljiva celota; zato so nedeljiva celota tudi vse tri generacije.

Drugo spoznanje o kakovostnem življenju v starih letih pravi, da se je treba na starost pripraviti v srednjih letih, enako kakor se je treba na srednja leta v mladosti.

In še četrto pomembno spoznanje: na stara leta so medčloveški odnosi enako pomembni kakor materialna preskrbljenost; zato sta osamljenost ter lakota po bližini drugih ljudi za starega človeka enako hudi kakor telesna podhranjenost.

Ta štiri temeljna spoznanja zarisujejo okvir za kakovostno življenje na stara leta, toda v naši današnji civilizaciji so skupaj z zrelim vedenjem o starosti pometena pod preprogo – tabuizirana. Zaradi tega so oškodovani stari ljudje in odrinjeni na družbeni rob, sami v sebi pa ne morejo sproščeno sprejeti dejstva, da so stari. Nič manj pa ta tabu ne škoduje srednji in mladi generaciji. Jutri – to je čez deset ali dvajset let – ko bo delež starega prebivalstva dvakrat večji, kakor je danes, pa ne bomo mogli ubežati tem resnicam: če prihajajoča stara generacija – to smo sedanji ljudje srednjih let

Dom v Grosupljem Foto Marjan Paternoster

– ne bomo sprejeli svoje starosti ter njenih posebnih nalog in možnosti, bo problem nerešljiv. Za sedanjo srednjo generacijo glede priprave na kakovostno starost dobesedno velja slovenski pregovor: **KAKOR SI BOMO POSTLALI, TAKO BOMO LEŽALI.**

Pomudimo se zato nekaj trenutkov ob vsakem od teh štirih temeljev za kakovostno starost.

Mladi, srednja generacija in stari ljudje so nedeljiva celota

Strokovna literatura deli človeško življenje v tri glavna obdobja: mladost, srednja leta in starost.

Mladost traja do samostojnosti, ko se človek začne preživljati z lastnim delom in ima svojo lastno družino. Včasih je bilo to bolj zgodaj, še nedavno nekje okrog polnoletnosti, danes pa se nesamostojnost in z njo mladost čedalje bolj podaljšuje tja do okrog petindvajsetega leta ali še čez.

Srednja leta so obdobje zrelega in samostojnega življenja. To je čas lastne družine in službene zaposlitve v poklicnem delu.

Začetek starosti postavlja Svetovna zdravstvena organizacija v čas po izpolnjenem 65. letu življenja; po tej meji se ravnaajo pokojninski in drugi družbeni sistemi. Toda to je le ena od treh glavnih označb starosti: časovna ali kronološka. Na nastop kronološke starosti nima nihče nikakršnega vpli-

va; nedvoumno jo pokaže človekov rojstni datum, pa naj je 65. rojstnega dne vesel ali ne, naj je zdrav ali bolan ...

Druga, nič manj pomembna je dejavnostna ali funkcionalna starost. Ta kaže, koliko je človek v tretjem življenjskem obdobju še sposoben opravljati vsakdanja opravila, kaj in koliko je sposoben še delati. Na dejavnostno starost ima človek že precejšen vpliv; če v mladih in zlasti v srednjih letih živi zdravo in če po nastopu koledarske starosti pridno skrbi za svoje telesno, duševno, duhovno in socialno zdravje, zelo uspešno preprečuje starostno betežnost.

Najodločilnejša pa, menim, je doživljajska starost, o kateri rečemo, da je človek toliko star, kolikor se počuti. Pokojni Anton Trstenjak je na primer bil pri devetdesetih letih koledarske starosti doživljajsko mladosten, medtem ko človek lahko vidi na ulici dve generaciji mlajšega narkomana, ki je po videzu in v svojem doživljanju bolj ostarel kakor tak devetdesetletnik. Doživljajska starost je takorekoč povsem odvisna od človeka samega; če kaj, potem lahko svobodno usmerjamo svoje lastno doživljanje samega sebe, drugih in sveta. Kako človek doživlja svojo starost, je odvisno od njega samega.

Vsako od treh temeljnih obdobj človeškega življenja lahko delimo naprej: mladost na primer na rano detinstvo, otroštvo, šolsko obdobje, puberteto in mladostništvo ..., zrela leta na zgodnja, ko si človek ustvarja lastno družinsko gnezdo in prostor v poklicu, na srednja in na pozna zrela leta, ki jih naznani kriza okrog petdesetega leta s svojim opozorilom na prihajajočo starost. Tudi starost delimo na zgodnjo ob upokojitvi in v letih po njej, na srednje in na zadnje starostno obdobje. Take delitve so lahko pomembne, ker kažejo na posebne možnosti in nevarnosti v posameznem obdobju življenja. Ko pa želimo pokazati, da so vsa obdobja človeškega življenja in tako vse generacije ena sama nedeljiva celota, povsem zadošča osnovna naravna delitev na tri temeljna življenjska obdobja: mlada leta, zrela, srednja leta in starost.

Vsako od življenjskih obdobj ima namreč svoje posebne možnosti in s tem svoje lastne naloge.

V mladosti je najznačilnejša možnost – in s tem bistvena življenjska naloga – učenje, saj človek od rojstva do konca mladosti povzame celotno vsebino nakopičenega znanja in izkušenj dveh milijonov let razvoja človeške kulture. Vsaka nova generacija tako rekoč z materinim mlekom vsrka doseženo stopnjo razvoja človeštva in začne tam, kjer je prejšnja končala; sedanja srednja generacija je na primer že v zrelih letih tipaje spremljala računalnike kot novo znanje in delovno orodje, naši otroci sprejemajo uporabo računalnika samoumevno od malega.

Srednja leta so plodno obdobje rodnje in vzgoje otrok, poklicnega in drugega dela. To so posebne možnosti in naloge zrelih let, ko je dan živ-

ljenja v zenitu in premore človek največ moči za premagovanje naporov. V srednjih letih mora človek dati od sebe, kar je prejel s prirojenimi talenti, kar so mu dali drugi z vzgojo in kar si nenehno dodaja sam z lastnim učenjem in oblikovanjem osebnosti. Razvojni psiholog Erikson upravičeno trdi: če človek v zrelih letih ni ustvarjalno ploden, začne uničevalno razžirati samega sebe kakor kača, ki grize svoj lastni rep.

Starost je življenjsko obdobje, ko dnevna pripeka skrbi in naglice porenja in nastopa spokojnost večernega miru. Starost ima spet svoje posebne značilnosti, možnosti in naloge, ki jih nimajo niti mladost niti srednja leta. Kdo ne pozna ali nima v lepem spominu prijetne starke ali starčka z umirjenim nasmehom, ki si ob njiju reče: »Tak bi rad bil, ko bom star!«

Kakšne značilnosti pa ima lepa in kakovostna starost?

Ena od njih je preprosto življenje. Staremu človeku ni treba več hiteti v službo, v vrtec po otroke ... V naših razmerah je – hvala Bogu – materialno poskrbljeno za preživljanje, kakor ni bilo nikdar prej v zgodovini, tako da se mu ni treba gnati za vsakdanji kruhek, kot se mora mladina za službo ali mlada družina za stanovanje.

Posledici preprostega življenja v starosti sta sproščenost in vedrina. Zaradi teh dveh značilnosti imajo otroci od nekdaj radi babice in dedke, seveda, če so ti res sproščeni in vedri.

Dobra volja tudi po zenitu Foto Marjan Paternoster

Na stara leta navadno človeku pešajo spomin, čutila, organizem ..., toda čustva – ta čudovita človeška moč in zmožnost – ne poznajo arterioskleroze. Če človek samega sebe prav oblikuje tja v sivo starost, postajajo njegova čustva čedalje bolj prefinjena, občutljiva in plemenita.

V mladosti ima človek pred sabo še vse možnosti življenja – dobre in slabe, nima pa še kaj pokazati. V starosti se zaloga odprtih možnosti pred človekom prazni, zato pa ima polno »kaščo« življenjskega pridelka. Vse, kar je preživel, doživel, ljubil, naredil ... je na varnem.

Preteklost je najvarnejša ključavnica vsega dobrega. Še vedno pa ima star človek možnost, da uredi in popravi, kar čuti, da je delal napak. Spominjam se pripovedi človeka, ki je imel zelo slabega očeta. Proti koncu življenja pa se je njegov oče zelo spremenil in tik pred smrtjo se je svojima odraslima otrokoma izpovedal in ju prosil za odpuščanje. Iz pripovedi in iz življenja tega človeka je bilo vidno, da mu večjega bogastva oče ni mogel zapustiti. Predsmrtna dobra dejanja imajo neizbrisen pomen in pečat.

Kraljica med posebnimi značilnostmi starih let pa je zrela življenjska izkušnja. V mladosti človek še nima veliko izkušenj, v srednjih letih mora živeti preveč naglo in napeto, da bi se mu lahko vsa življenjska spoznanja, doživetja in izkušnje uredili po svoji resnični vrednosti in pomembnosti. Življenjske izkušnje lahko dozoriijo šele v starosti. Zrela življenjska izkušnja pa je življenjska modrost – največja stvar, ki jo človek lahko doseže na svetu.

V življenju si človek nabere poleg notranjih osebnih izkušenj in stvarnih spoznanj tudi nekaj materialnega imetja. Ena od posebnih možnosti in nalog v starosti je tudi to, da človek smiselno preda drugim svoje duhovno, intelektualno in materialno imetje: če tega ne stori modro sam, gredo njegove dragocene življenjske izkušnje in spoznanja dokončno in nepreklicno z njim v grob, njegovo imetje pa postane kamen spotike in vir prepira za njegove najdražje, saj se otroci pogosto prvič resno spro in razidejo ob očetovem grobu zaradi njegove zapuščine. Ker so največja človekova dragocenost zrele življenjske izkušnje in spoznanja, je večja škoda, če teh ne preda drugim. Pa tudi hiša, ki jo je postavil, in denar, ki ga je prihranil, sta vrednoti. Pomembna naloga človeka v starosti je torej, da smiselno preda drugim tako svoje notranje – duhovno – kakor tudi zunanje – materialno – premoženje.

V spomin mi prihaja potovanje s prijetno žensko okrog šestdesetih let. Pripovedovala mi je, da je vdova, invalidsko upokojena in da je bila več let duševna bolnica zaradi depresije. Ko sem se začudil, da v njenem vedenju ne opazim nič depresivnega, je rekla, da res že dalj časa ni bila niti eno noč v umobolnici. In sicer od takrat, ko je pred leti na svoj praznik trem odraslim otrokom razodela svojo odločitev: v naslednjih dneh jim hoče uradno razdeliti in pripravi svoje imetje. Denarne prihranke namerava dati sta-

rejši hčeri, ki kupuje družinsko stanovanje, parcelo, ki jo je imela, bo prepisala na sina, ki je na tem, da bi gradil družinsko hišo, svoje stanovanje pa prepušča v last najmlajši, še samski hčerki, do svoje smrti pa si v njem izgovori nemoteno bivanje. Otroci so jo pregovarjali, naj sploh ne misli na to, da bi jim delila svoje premoženje, da je vendar še mlada, zdrava ... Toda bila je neomajna v odločitvi, hotela je le njihovo mnenje, ali je namenila vsakemu od njih pravi delež.

Svojo pripoved je končala z izkušnjo, ki ni rezultat duševne depresije, ampak vrhunske življenjske modrosti: »Nisem hotela, da bi se po moji smrti grdo gledali zaradi delitve premoženja, ko so se imeli vedno radi med seboj in so bili dobri do mene. Delitev mojega premoženja je moja dolžnost! Sedaj, ko sem jim vse razdelila, mi prav tako nič ne manjka, kakor mi ni prej, otroci pa me imajo še bolj nežno radi kakor prej. Pa še duševno zdravje se mi je povsemboljšalo, ko nimam nobene skrbi.«

Danes se ob vsem psihološkem in drugem znanju niti malo ne zavedamo, kako vse tri generacije sodijo skupaj. Kako druga drugo potrebujejo. Kako so svojevrstne značilnosti ene generacije nepogrešljivo komplementarno dopolnilo druge. Poglejmo si to na primeru prve in tretje generacije.

Česa otrok najbolj potrebuje, da odraste v zrelega človeka?

Potrebuje veliko časa, ki naj mu ga posvetijo odrasli ljudje. Potrebuje veliko pristnih in uravnovešenih čustev, ki naj mu jih izkazujejo odrasli. Potrebuje zrelo človeško izkušnjo, da nanjo postavi svojo temeljno življenjsko usmerjenost, gotovost in zaupanje.

Vsega tega ne more dobiti v dovolj od srednje generacije očetov in mater, vzgojiteljic in učiteljic. Srednji generaciji še za svoje naloge vedno zmanjkuje časa, čustva ima osušena še za svoje medsebojne partnerske, sosedske in delovne odnose, življenjska izkušnja srednje generacije pa še ni dozorela in umirjena.

Zato pa imajo stari ljudje, če seveda svojo starost res živijo smiselno in kakovostno, dovolj časa, dovolj čustev in dovolj zrele življenjske izkušnje za otroke in mladino. Otroci to čutijo in so radi v družbi kvalitetnih starih ljudi.

Generacija staršev otroke rojeva, hrani in vzgaja, odločilni prispevek za človeško oblikovanje pa so v vsej zgodovini otroci dobivali od starih ljudi: od babic in dedkov, tet in stricev, popotnih beračev ... Celo kitajska komunistična kulturna revolucija je glede tega izpričala modrost osem-tisočletne kitajske kulture: ko je tradicionalno vaško življenje nasilno socializirala z gradnjo vrtcev in domov za stare ljudi, je baje oboje postavljala skupaj, tako da je bil vsak otrok osebno povezan z določenim stari človekom, ki mu je posvečal svoj čas, svoja čustva in mu predajal modrost življenjske izkušnje.

V naših današnjih razmerah teče življenje starih in mladih ljudi tako daleč vsaksebi, da se večinoma niti ne srečujejo, kaj šele, da bi se globoko človeško spoznali in povezali. Otroci in mladina so v urah, ko jih ne zaposluje šola in obšolske dejavnosti, precej prepuščeni sami sebi, stari ljudje pa tudi. Tudi med starševsko in otroško generacijo je velik prepad; koliko primerov je bilo, da v povsem vsakdanji, urejeni in ugledni družini mladostnik nekaj let uživa droge, pa starši tega sploh ne opazijo. Če se morajo dandanes otroci in mladina v svojih temeljnih potrebah po sožitju z odraslimi, po njihovih čustvih in življenjski izkušnji zanašati samo na srednjo – starševsko – generacijo, jim skoraj ne preostane drugega, kakor da sebi v škodo obilno posežejo po univerzalnem »dopolnilu« za odraščanje – televiziji. Kakšna škoda je to zanje, ni treba posebej poudarjati.

Kaj pa dobijo stari ljudje v tesnem druženju z otroci in mladino?

To, česar sami nimajo in je bistvenega pomena za mirno, sproščeno staranje: živahen živžav prešerne otroške razposajenosti, neuničljivo radovednost mladostnega življenja, ki išče svoje struge in poti skozi življenje; od otrok dobijo upanje in zaupanje, da ideali in vrednote, ki so jim posvetili svoje življenje, ne usihajo z njimi v pričakovanju groba, ampak se v otroški in mladostni generaciji prenovljeni porajajo za nov razvojni korak.

Starost in njene posebne življenjske naloge je treba zavestno sprejeti

Anton Trstenjak je kot antropolog ugotavljal, da je eden od koncev človeškega življenja navadno tabu – ljudje se ga sramujejo, o njem ne govorijo in vse, kar je z njim povezano, pometejo pod preprogo kot kaj sramotnega.

V preteklem in v prvi polovici tega stoletja se je tako godilo z začetkom človeškega življenja: spolnost in rojstvo sta bila tabu. Danes je začetek življenja povsem razgaljen, zanj velja hiperinflacija, saj se slike in govor o spolnosti in rojstvu uporabljajo celo kot spremljajoče ozadje reklam za porabniške predmete.

Pač pa je zadnja desetletja postal tabu konec življenja in vse, kar je povezano z njim: starost, oslabelost, umiranje in žalovanje. Danes se zdi nekaj grdega in sramotilnega, če človeka v letih imenujemo star človek. In vendar je beseda starost povsem nevtralen izraz za tretje obdobje življenja, enako kakor beseda mladost za prvo ali srednja leta za drugo. Da se ne bi približali tabuizirani vsebini, se običajno uporabljajo besede »starejši« ljudje (čeprav je starejši dobesedno bolj star od starega!) ali pa »ostareli« (ko v resnici ostarel slabšalno izraža izčrpanost in zdelanost, saj je mlad zasvojenec v resnici ostarel, vitalen 90-letnik pa mladosten!).

Toda besede niso nič krive in ne morejo ničesar rešiti. Naj uporabljamo eno ali drugo, zadaj je nepreklicno dejstvo, da je starost, kdor jo dočaka, novo – posebno obdobje človeškega življenja.

Odločilno vprašanje za kakovost življenja je, kako to dejstvo sprejmemo in se nanj odzovemo.

Zla posledica tabuizacije starosti je to, da danes ljudje starosti ne sprejmejo. Niti ne priznajo je ne, saj devetdesetletnica na vozičku pove: »Ne, stara pa še nisem, samo bolj bolehn sem in hoditi ne morem!«

Od tu dalje lahko izpeljemo sklepe po železni logiki. Ker je starost tabuizirana, je stara generacija ne sprejme in si je ne prizna. Ker je ne sprejme, ne more videti posebnih možnosti in nalog življenja v starosti, ampak se sili v videz življenjskega sloga in doživljanja, ki je značilen za srednja leta življenja.

Naslednji logični sklep pa že odkriva eno od kolektivnih nevroz sodobne civilizacije, če uporabimo Franklovo poimenovanje za nezavedno patologijo časa, ki je vir množičnih duševnih okužb posameznikov. Ker stari ljudje ne sprejemajo svoje starosti in ne uresničujejo njenih specifičnih možnosti ter nalog, srednja in mlada generacija nimata nikjer v resničnosti živega dokaza, da je tudi starost s smrtjo vred smiselni del človeškega življenja. Smisel življenja pa je kakovostna celota: če za starost z njenimi nadlogami in smrtjo velja, da ni smiselna, potem tudi človeško življenje kot celota ne more imeti smisla.

Doživljanje smisla pa je osnovna gonilna moč človeškega življenja. Če človek ne čuti, da so njegovo doživljanje, delo in življenje smiselni, ga napade zločesto notranje malodušje, ki ga znani psihiater Viktor Frankl imenuje bivanjska praznота ali eksistencialni vakuum. Človek nima moči ne za delo ne za druge ljudi ne za življenje. To stanje je nenormalno in človek v njem ne zdrži dolgo; ali se začne dokončno umikati iz življenja (na primer z omamljanjem) ali pa se znova dokoplje do doživljanja smisla.

Če torej stari ljudje mladi in srednji generaciji ne kažejo, kaj je smisel starosti, in jih s tem nevede pehajo v bivanjski strah, da je človeško življenje v resnici »brez veze«, se jim njihovo nesprejemanje starosti vrne kot bumerang z dvojno škodo: poleg tega, da so sami sebe opeharili za dragocene posebne možnosti življenja v starih letih, jih doleti še družbena marginalizacija. Srednja in mlada generacija jih odrivata izpred oči v osamo, da bi jima pred očmi ne vzbujali dvoma o smiselnosti življenja.

Seveda vsi navedeni sklepi veljajo le na splošno za naš čas in za moderno zahodno civilizacijo. Številne svetle izjeme čudovitih starčkov in stark, ki starost sprejemajo in jo živijo kakovostno, pa so upanje za prihodnost in učitelji srednji generaciji v pripravi na njeno starost.

Prav za to pa nam gre v tem pisanju.

Čez deset, dvajset let se bo namreč pri nas in po vsem razvitem svetu delež starega prebivalstva podvojil; s sedanjih dobrih 10 % prebivalstva, starejšega od 65 let se bo povzpел na eno petino. Če se primerno ne pri-

pravimo, bo to največji socialni problem, kar jih poznamo doslej. Pogoji sleherne smiselne priprave na povečan delež starega prebivalstva pa je jasna zavest, da je starost posebno obdobje življenja, ki ima svoje lastne možnosti in naloge, pa tudi svoje lastne tegobe in zagate. S svojimi posebnimi nalogami in z vsemi svojimi težavami, z onemoglostjo, boleznimi in umiranjem vred, pa je enako smiselno obdobje življenja kakor mladost in srednja leta.

Navajeni smo, da smisel trpljenja in smrti utemeljuje vera. Seveda je to bistvena značilnost vsake vere, toda versko utemeljevanje smisla teh temeljnih življenjskih dejstev je dodatna dimenzija, osnovno dožemanje smisla starosti, trpljenja in smrti pa je antropološko vprašanje, prav tako kakor dožemanje smisla mladosti, učenja, dela, ustvarjalnosti in vsega drugega v življenju. Smisel starosti je torej enako pomembno vprašanje za vernega in nevernega človeka. Zato je osebno odkrivanje smisla starosti – in s tem seveda tudi posebnih možnosti in nalog – temeljna etična dolžnost slehernega človeka. Znani psiholog Jung je ob tem vprašanju jedrnato jasen, češ če človeška vrsta dočaka starost, ima ta zagotovo poseben smisel v življenju, saj bi sicer narava poskrbela, da bi ljudje umrli ob koncu srednjih let.

Ko človek doživlja smisel starosti, svojo starost tudi sprejme; to sta le dve plati iste medalje. In posledica: sproščenost in globok mir. To pa sta nepogrešljivi lastnosti prijetnega starega človeka – prijetnega ljudem okrog sebe in sebi samemu.

Čas za pripravo na starost so srednja leta življenja

Kdaj se človek pripravi na srednja leta?

V mladosti seveda. V mladosti se z vzgojo usmeri v določen način doživljanja sebe, drugih ljudi in sveta, osvoji določene načine medčloveškega sožitja, si pridobi higienske, učne in delovne navade, osnovno izobrazbo in temelje za stalno strokovno izpopolnjevanje, v mladosti se usmeri v poklicno delo ... Za vse specifične naloge srednjih let se človek v osnovi pripravi v mladosti.

Kdaj pa naj se pripravi na starost? Kdaj naj si pridobi smiselna stališča do starosti, spozna temeljne možnosti in naloge človeškega življenja na stara leta?

Velja isto pravilo kakor za prejšnje obdobje: torej v srednjih letih. Natančneje: v otroštvu in mladosti naj bi spoznal starost iz tesnega sožitja s kakim starim človekom, v zgodnjem in osrednjem zrelem obdobju naj bi bil v osebni stiki s kakim starim človekom, ob krizi mene v srednjih letih – tam po štiridesetem ali vsaj petdesetem letu – naj bi se zavestno pripravljaj na starost, zadnja leta pred upokojitvijo pa naj bi mu ostala le še neposredna priprava na upokožitev in na svobodno življenje po njej.

Mladost in starost si imata kaj deliti Foto Marjan Paternoster

Izkušnja starih – domač kruh iz peči Foto Jože Ramovš

Pomembna pravila življenja, ki se jih danes ne zavedamo, se glasijo:

1. Starost pride sama, ne da bi se človek tega prav zavedal, toda na kakovostno in smiselno življenje v starosti se je treba zavestno pripraviti.

2. Čas za pripravo na kakovostno in smiselno starost so srednja leta življenja; po upokojitvi je čas za to zamujen.

3. Priprava na kakovostno in smiselno starost je mogoča le v osebnem stiku s stariim človekom, ki se trudi živeti svojo starost kakovostno in smiselno, in z zavestno osebno refleksijo o starosti in življenju na stara leta.

4. Na starost se je treba pripravljati materialno, duševno in socialno.

Nujo po resni pripravi na starost v srednjih letih življenja danes do skrajnosti zaostrojuje že prej omenjeno dejstvo, da bo sedanja srednja generacija čez desetletje ali dve, ko se bo prelevila v starostniško, izjemno številčna v primerjavi s srednjo – to je sedanjo mlado generacijo, ki bo za nas služila pokojnine in nas negovala. Ne smemo prezreti podatka, da je bilo v povojnih desetletjih, ko se je rojevala sedanja srednja generacija, skoraj dvakrat več rojstev, kakor jih je danes.

Kaj se lahko zgodi čez petnajst let, če se sedanja srednja generacija ne bo pripravila na starost? V pokojninskih skladih bo primanjkljaj za velik del leta. Politična moč upokojenske generacije pa bo zaradi številčnosti tolikšna, da bo lahko proračun oblikovan povsem v škodo mlade in srednje generacije. Nekateri sociologi so začeli govoriti o preteči revoluciji starih proti mladi in srednji generaciji čez deset ali petnajst let. Kajti značilna miselnost sedanje srednje generacije je neomejena moč, materialno udobje v porabniški nepremišljenosti do narave in prihodnosti, pri slovenskem prebivalstvu pa tudi hud primanjkljaj zmožnosti za medsebojno sodelovanje. Če bo generacija ohranila to miselnost tudi v starosti, bo to res uničujoče zanjo in za obe generaciji za njo.

Zdravilo proti tej preteči nevarnosti je priprava sedanje srednje generacije na smiselno starost. To je ena od pomembnejših in težjih nalog. Seveda celostna priprava na starost. Osnova materialne priprave so dobre pokojninske reforme. Enako pomembna in še zahtevnejša pa je priprava za zadovoljevanje nematerialnih socialnih potreb v starosti, zlasti potrebe po tesnem medčloveškem odnosu.

V starosti so medčloveška razmerja enako pomembna kakor materialna preskrbljenost

Leto 1999 je Organizacija združenih narodov razglasila za mednarodno leto starih ljudi. Pred vstopom v novo stoletje naj bi se države in civilna družba ovedli vprašanj in problemov, ki o njih pravkar razpravljamo. V prvi polovici letošnjega leta je bilo v resnici toliko napisanega in povedanega o starosti in starih ljudeh kakor prej desetletja ne. Vlade, tudi

slovenska, se pospešeno trudijo, da bi nekaj naredile na že davno zamujenih pokojninskih reformah.

Pregled pisanja in govorjenja v javnih občilih ter drugih ukrepov v mednarodnem letu starih ljudi pokaže, da je skorajda vse usmerjeno na področje materialnih potreb starega človeka – v vse tisto, kar se da kupiti z denarjem: stanovanje, hrano, zabavo, potovanja, kulturno ponudbo, zdravstveno varstvo, socialno nego, fizioterapija, družbeni položaji in službe ... Čim več ima star človek denarja, tem bolje lahko poskrbi za zadovoljitev vseh materialnih potreb in želja.

Toda materialne potrebe so en del kakovostne starosti. V starosti je med nematerialnimi potrebami temeljnega pomena eksistencialna potreba po sprejemanju svoje starosti kot smiselnega obdobja življenja, o čemer smo že govorili. Sedaj bi radi poudarili pomen najbolj pereče socialne nematerialne potrebe v starosti – po tesni medčloveški povezanosti s »svojim« človekom.

Tudi najbolj zdrav star človek je lahko povsem na tleh, ker nima nikogar na svetu, ki bi ga jemal resno kot človeka, ki bi prisluhnil njegovi besedi v veselju in žalosti, ki bi cenil njegove življenjske izkušnje ...

Osamljenost v starosti je ena najhujših tegob. Osamljen star človek začne razmišljati o življenju podobno kakor mladi zasvojeneci. Ti rečejo: »Vse je brez veze!«. Stari ljudje pa: »Saj se ni nič splačalo!«

Osamljenost je za starega človeka tako huda kakor telesna podhranjenost. Tudi posledice so podobne: od telesne podhranjenosti začne hirati in napadajo ga bolezni, če ga muči osamljenost, pa izgubi tek in spanec in prav tako pogosto se ga nato lotijo tudi razne bolezni. Po prihodu v dom za stare se nadpovprečno dvigne smrtnost: ker se prej še kar zdrav star človek po preselitvi iz znanega okolja počuti osamljenega, mu pade odpornost in oboleva. Isto zakonitost kažejo tudi podatki v obrnjeni smeri: če se stanovalci v domu za stare pridružijo medgeneracijskim skupinam za kakovostno starost – o teh nadomestnih družinah bomo spregovorili na koncu – niso več osamljeni in občutno upade njihova poraba zdravil in obolenost.

Osamljenost v starosti je lakota po bližini koga od svojih ljudi.

Ko rečemo »svojih«, to pomeni predvsem krvnih družinskih članov in sorodnikov ali morda sosedov, s katerimi je človek prej desetletja živel in prijateljeval. Star človek navadno ne potrebuje velikega števila priložnostnih obiskovalcev, temveč reden stik z enim ali dvema.

V tradicionalni kmečko-obrtniško-stanovski kulturi so ljudje doživljali človeško bližino »svojih« samo v krvni družini in krajevnem sosedstvu; ti dve vrsti medčloveškega sožitja sta jim omogočali tudi materialno preživljanje.

Kdor je veliko doživel, lahko veliko pove Foto Marjan Paternoster

V današnjem industrijsko-postmodernem načinu življenja pa imata krvno sorodstvo in krajevno sosedstvo zelo malo vloge že pri materialni preskrbi. Prav tako ne morejo rodna družina in krajevni sosede zagotoviti temeljne potrebe po tesni človeški bližini od rojstva do smrti.

Življenje v spremenjenih razmerah vedno najde nove oblike za doseganje temeljnih vrednot. Materialno preskrbljenost zagotavljajo v današnjih razmerah pokojnina in socialne podpore. Potrebo po medčloveških odnosih pa danes ljudje zadovoljujejo čedalje bolj tako, da se med seboj povezujejo, človeško zbližajo, si pomagajo in zaupajo v skupinah, ki jim pravimo skupine za samopomoč. Te so sodobna oblika nekrvnega »sorodstva« in nekrajevne »sosedstva«. Tudi rešitev problema osamljenosti na stara leta moramo danes iskati v tej smeri, še zlasti tam, kjer sta tradicionalna družina in soseska odpovedali v svoji vlogi medčloveškega povezovanja in dajanja človeške bližine.

Raziskave in opažanja v praksi kažejo, da je že danes najhujši problem starih ljudi osamljenost. Jutri bo dvakrat več starih ljudi kakor danes, srednja generacija pa bistveno manjša od današnje. Samo od sebe se ne bo nič zgodilo, da bi sedanja srednja generacija čez deset, dvajset let ne doživljala obupne osamljenosti in lakote po bližini svojih bližnjih. Slediti

velja ljudski modrosti: Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal! Brez organizirane samopomoči tu ne bo pomoči.

Sicer pa ima sedanja srednja generacija v Sloveniji lep primer organizirane samopomoči prejšnje generacije, in sicer na materialnem področju.

Konec 60. let smo imeli v Sloveniji namreč le nekaj tisoč postelj za stare ljudi v domovih – pravih hiralnicah, v napol podrtih gradovih. Nega je bila zelo slaba in tudi zdravstvena oskrba starih ljudi je bila nerazvita. Tedaj se je našlo nekaj daljnovidnih ljudi – najbolj znan med njimi je zdravnik dr. Bojan Accetto – ki so sprožili pravi družbeni plaz: v slovenski skupščini je bila sprejeta resolucija o skrbi za stare ljudi, majhen drobec pokojninskega sklada so redno namenjali za gradnjo in obnovo domov za stare ljudi, zdravstvo je ustanovilo inštitut za geriatrijo, in veja zdravstvene skrbi za starega človeka se je naglo razvijala. Po petindvajsetih letih – torej po sistematičnem prizadevanju ene generacije – smo v začetku 90. leti s samostojno državo imeli v povprečju najboljšo mrežo domov za stare ljudi na svetu (po svetu imajo seveda tudi boljše, obenem pa tudi veliko slabše, pri nas pa po materialni preskrbi in storitvah nimamo slabih domov).

Sedaj je na potezi sedanja srednja generacija, da nadaljuje s sistematično skrbjo za materialno preskrbo v starosti, zlasti pa, da si naglo izoblikuje sodobno družbeno mrežo za zadovoljevanje nematerialnih socialnih potreb: zlasti medgeneracijskih skupin proti osamljenosti na stara leta.

Slovenski projekt medgeneracijskih skupin za kakovostno starost

Stari ljudje čutijo stisko osamljenosti, čutijo stisko, ko ne doživljajo smisla starosti, stisko, ko njihove življenjske izkušnje nikogar ne zanimajo ... Srednja generacija se čedalje bolj oveda prihajajočega problema velikega deleža starega prebivalstva; bližajoča se starost postaja njena stiska.

Kaj je pravzaprav stiska?

Stiska je notranja energetska napetost v človeku, ko je z njim nekaj narobe. Stiska je energija, ki je namenjena reševanju človekove težave. Če se to zgodi, postane stiska odskočna deska za novo kakovost življenja, če pa ne, stiska človeka pohabi ali celo stre. Temu, da energija stiske človeka žene, da si pomaga in rešuje težave, pravimo v socialni stroki samopomoč. Samopomoč je na področju materialnega preživetja in medčloveških odnosov nekaj podobnega, kakor je na telesnem področju imunska zmožnost samoobrambe organizma pred škodljivci, celjenje poškodb in zdravljenje bolezni. Medicina je od nekdaj vedela, da je od te notranje moči organizma odvisen uspeh zdravljenja, saj je že stari rimski pregovor dejal: zdravnik zdravi, narava pa ozdravlja. Enako velja za vse probleme v medčloveških odnosih: brez samopomoči ni pomoči.

Medgeneracijske skupine za kakovostno starost, ki jim pravimo tudi skupine starih za samopomoč, so vzgib samopomoči za reševanje stisk in

težav, o katerih smo obširno govorili v tem prispevku: so zdravilo proti osamljenosti na stara leta, v njih se v poindustrijskih življenjskih razmerah znova povezujejo vse tri generacije v eno celoto, tako da mlajši dve generaciji sprejemata od tretje njihove življenjske izkušnje, v medgeneracijskih skupinah za kakovostno starost znova odkrivamo smisel in naloge starostnega obdobja. Socialna mreža medgeneracijskih skupin, ki nastaja po vsej Sloveniji, pa je odločilni prispevek družbene priprave na povečan delež starih ljudi v prihodnje.

Kaj je medgeneracijska skupina za kakovostno starost in kako deluje?

V majhni prijateljski skupini se redno tedensko srečuje pet ali več starih ljudi in vsaj dva iz srednje generacije. Pogosto so tesno povezani tudi z mladimi. Po letu ali dveh rednega srečevanja, pogovarjanja in druženja ob mnogih drugih dejavnostih postanejo tako tesno povezani med seboj kakor z najboljšimi prijatelji ali sorodniki: res prava nekrvna družina. Kolikokrat mi je že ta ali oni stari človek dejal: »Najlepša ura v mojem tednu je srečanje naše skupine!« Take skupine delujejo po krajevnih skupnostih v mestih in v najbolj odročnih vaseh, več kot 170 pa jih je tudi po naših domovih za stare ljudi. Skupine, ki delujejo v istem kraju, so organizacijsko povezane v krajevno mrežo medgeneracijskih skupin za kakovostno starost, te pa naprej v slovensko nacionalno mrežo. Mrežo skupin uvaja in razvija Inštitut Antona Trstenjaka, deluje pa samoorganizacijsko povezana v Združenje za socialno gerontologijo in gerontagogiko Slovenije.

Medgeneracijske skupine za kakovostno starost smo začeli uvajati leta 1987, sistematično pa smo razvili program za njihovo delovanje in širjenje po letu 1990. Danes jih je že 400 po več kakor 100 krajih Slovenije. V njih se tedensko srečuje bveč kot 4.000 starih ljudi – »babic in dedkov«, več kot 400 usposobljenih voditeljic in voditeljev srednje generacije – spoštljivih nekrvnih »hčera in sinov«, ki se skupaj s starimi učimo kakovostne starosti, ter več sto mladih, ki s srednjo in staro generacijo odkrivajo modrost življenja pri starih ljudeh.

Projekt medgeneracijskih skupin je doživel izjemen uspeh doma in v tujini. Je največji in najuspešnejši podvig na področju medčloveških odnosov v slovenski socialni. Sprejet je tudi v nacionalni socialni program in do leta 2005 naj bi mreža zmogla sprejeti že 3 % ljudi, ki so stari več kot 65 let; to pomeni, da bo treba ustanoviti več kot 500 novih skupin. Projekt podpirajo ministrstvo za socialne zadeve, mnoge občine, precej domov za stare ljudi in številne druge organizacije. Zadnja leta je bil to tudi evropski projekt (EU-Phare LIEN) in projekt Zavoda za odprto družbo iz New Yorka. V tem času je postal deležen velikega zanimanja in laskavih priznanj iz tujine. Sloveči tuji strokovnjaki, kakršna je na primer dr. Angelika Groterath, ga ne spremljajo le z zanimanjem, ampak v razvitem zahodnem

okolju javno poudarjajo, da se v tej pereči točki sodobne socialne problematike iz naše slovenske izkušnje in spoznanj učijo zase in jim je naš projekt spodbuda.

Tukaj ne moremo natančneje predstavljati medgeneracijskih skupin za kakovostno starost. Kogar stvar zanima ali bi se rad pridružil in naredil kaj lepega za kakovostno starost v svojem okolju, se lahko pozanima pri Inštitutu Antona Trstenjaka (Resljeva 11, p. p. 4443, 1001 Ljubljana). O tem govori knjiga Skupine starih za samopomoč (1992), revija Kakovostna starost, v kratkem pa bodo izšle knjige: Socialna gerontologija in gerontagogika, Mreža medgeneracijskih skupin za kakovostno starost v Sloveniji in Metodika dela medgeneracijske skupine za kakovostno starost.

Naš obširni razmislek o kakovostnem življenju v starosti in o nuji po zavestni pripravi nanj končujemo s temeljno mislijo projekta medgeneracijskih skupin za kakovostno starost; ta misel je bila tudi življenjsko vodilo velikana duha v našem narodu, Antona Trstenjaka: ZA ČLOVEKA GRE.

Jože Ramovš

APOKALIPSA ALI RAJ

V stalni naglici vsakdanjika dobivam občutek, da se vzmeti življenja odvijajo čedalje hitreje. Jih bo komu še uspelo upočasniti in vsaj delno vplivati nanje? V pospešeni dinamiki življenja samo naletava na čeri, ki se kažejo v neurejenih odnosih, nesoglasjih in različnih živih neskladjih ter osebno doživetih notranjih napetostih. Tu nastopajo:

- časovna stiska, ki se kaže v želji prehiteti čas. Ker je to seveda popolnoma nemogoče, trpijo telesne funkcije in je ogroženo doživljanje;
- vrednostne tegobe nastanejo, ko je treba postaviti uspešno hierarhijo med vrednotami ter hkrati verjeti vanje;
- stiska odločitve nastopa ob življenjskih prelomnicah, ko si moramo izbrati poklic, službo, način življenja, partnerja, prijatelje ...

Glede na dejstvo, da vse to doživljamo v družbi, na večino omenjenih stisk vpliva pomanjkljiva socializacija. Ta posledično v praksi rojeva nezaupanje, nezmožnost sodelovanja in prikrito paranojo. Občutek v omenjenih stanjih je podoben sliki, na kateri je svet padel s tečajev. Toda na

drugi strani ta isti svet kljub vsej dinamiki in pospešenemu ritmu postavlja človeka pred lastno usodo osamljenosti in v njem se mora sam svobodno odločati za odkrivanje življenjskega smisla.

Ena od možnih reakcij je beg v različne zasvojenosti kot umik pred samostojnim doživljanjem in odločanjem. V želji za mirom in spokojnostjo se mnogi odločajo za alternativne poti, segajo po eksotični literaturi ter tako poskušajo pridobiti notranjo osvoboditev in srečo. Vse omenjeno kaže na veliko socialno in duhovno praznino in lakoto v duši sodobnika, in to je treba izpolniti in potešiti.

V danem okolju more krščanski nauk človeku osebno pokazati tisto vsebino, ki jo je kot veselo oznanilo izpričal odrešenik Jezus Kristus. Tako imenovani odrešenjski nauk pa je privlačen in zanimiv toliko časa, dokler nam more pomagati in nas odreševati v tegobah in dilemah vsakega dne. Sam odrešenjski nauk je utemeljen tako, da ne more biti nobenega dvoma o tem, kaj je v središču njegove izbire. Zapisano je namreč, da je tvoj bližnji vsak človek. Nedoumljiva celota naših medsebojnih odnosov se lahko kakovostno spremeni šele takrat, ko se spremenijo prav vsi naši konkretni odnosi. Dokončna ocena dosežene kakovosti odnosa pa ni podana na podlagi namena, želja in naravnosti, ampak, kot je zapisano, so merila uspešnosti zelo konkretna in praktična. »Žejen sem bil in ste mi dali piti, lačen sem bil in ste mi dali jesti, v ječi sem bil in ste me obiskali ... « Ljudomila in blaga razsežnost nauka nas lahko približuje čisti kakovosti življenja samega, ki sicer ni nujna, je pa mogoča, kot je mogoče odrešenje samo.

V poklicni praksi so uporabna tako spoznanja medosebne psihologije kot usmeritve znotraj evangelija, ki govore o naših medsebojnih odnosih. Omenjene vsebine so zame osebne, saj komunikacijo doživljam kot neposredni nagovor bitja v človeku. Prav ta nagovor in odzivi nanj dosegajo v praksi zelo ugodne rezultate. Osebno lahko tako neposredno spremljam usmeritev bližnjega k zaupanju, njegovo rast navznoter in odpiranje navzven. Posledice takega pristopa so: večja samozavest, prebujenost ter ustvarjalen in odgovoren odnos do sebe, do ožje okolice in širše skupnosti.

Med svetovalnim delom lahko svojo pozornost posvečam tako vsebini odnosa kot tehniki izvedbe. V nadaljevanju bom poskusil prikazati sorodnost in podobnost spoznanj znotraj moderne interpersonalne psihologije, ki pa vsebinsko niso prav daleč od izvornih vsebin odrešenjskega nauka.

Nagovor bližnjega

Znotraj znanosti medosebnega zaznavanja in komunikacije se je oblikovalo spoznanje, da človeka nikoli ne smemo nagovarjati, hvaliti ali grajati kot bitje, ampak je edino smiselno govoriti o vedenju. Tak način je

namreč za pripravo in uspešno vodenje pogovora nujen. Če nekoga na primer nagovarjamo z izrazom »zguba«, je to negativno kar dvakrat. Prvič, ker s tem zavremo in onemogočimo hipno komunikacijo in sodelovanje, in drugič, ker bi utegnil človek, če ga večkrat tako nagovorimo, sčasoma celo verjeti, da je to res njegova osebna lastnost. Dolgoročno so posledice omenjenega načina škodljive, saj lahko rojevajo negativno samopodobo, nesamozavest, predvsem pa zmotno prepričanje o samem sebi. Takšen negativizem ne more pripeljati do ugodnih rezultatov in je rušilen ter načelno ni spodbuden.

Omenjena vsebina se pojavlja tudi znotraj evangelija, kjer je smiselno opredeljena v navodilu, da je treba ljubiti grešnike in sovražiti greh. Če delujemo obrnjeno, ne moremo nikoli stopiti na pot odrešitve. Če obsojamo, kritiziramo in zavračamo osebo, potem sta naša ljubezen in naklonjenost v konkretnem odnosu izgubljeni in nikoli ju ne bomo mogli uresničiti.

Pozitivno potrjujoče vedenje

Če svoje pozitivne cilje dosegamo tako, da ti v nobenem primeru ne škodujejo sočloveku, potem se moramo stalno odločati za pozitivno potrjujoče vedenje. To pa more izhajati samo iz pozitivnega doživljanja lastne vrednosti, samozavesti in občutka za odgovorno samoaktivnost ter tako sodelovanje z drugimi. Velja pa tudi pravilo, da v odnosu nikoli ne čakamo, naj bi prvi korak napravili drugi in v tej točki vzpodbude ne prepustimo usodi.

V evangeljskem nauku je omenjeno: »Kar koli želite, da bi drugi storili vam, storite najprej vi drugim.« Nasvet govori prav o tem pozitivnem odgovornem pristopu kot tudi o pobudi. Odgovorno ravnanje, ki je sposobno ozaveščenosti lastnega dejanja, nas vodi proti kakovosti ustvarjalnega odnosa. Tak odnos je potrjujoč za nas same in tudi za bližnjega. Neupoštevanje tega pravila nas utegne privedi v območje manipulacije, torej v odnos, kjer igra ne poteka z odkritimi kartami in so v ozadju skriti cilji in nameni.

Notranji dialog

Če nas zunanje okoliščine poskušajo spraviti iz ravnovesja, je dobro uporabiti dodatno kontrolo, ki ji pravimo notranji dialog. Ta zahteva, da si navznoter v dialogu povemo in razložimo, kaj se pravkar dogaja z nami in z našo okolico. Njegov namen je odgnati zmedo in da se posledično zavemo pomena svojih dejanj in odzivov. Če se v težkem položaju ne zavemo, da nas lahko posledice slepega odzivanja pripeljejo v območje nepredvidljivega in neobvladljivega, bomo imeli v odnosih stalne težave in tegobe.

V Svetem pismu piše: »Čujte in molite, da ne padete v skušnjava.« Čuječnost in notranja prisebnost nas varujeta pred slepo in domišljavo držo, da smo se že vsega naučili in da za nas ni več skrivnosti ali da ne moremo doživeti nič več novega. Stalna budnost in pripravljenost, da se težave in nepredvidljivo srečanje lahko zgodijo tudi nam, nas pelje proč od tega, da bi se odzvali v lastno škodo ali v škodo drugemu.

Otroška radost in veselje

Za srečno in polno doživljanje lastnega življenja in samega sebe so potrebni tudi igra, sproščenost, zabava in humor. Ko se v ustvarjalni igri predamo radostim življenja, dosežemo tisti pravi vir za polnjenje življenjske moči, kakršno moremo sproščati v užitku, radosti, ustvarjalni bližini in ljubezni. Vse to pa vsak človek potrebuje za svoje preživetje.

V evangeliju nam Odrašenik nam spregovori o tej razsežnosti svojega nauka: »Če ne postanete kakor otroci, ne boste videli nebeškega kraljestva ...« Samo čisti in doživeto predani »da« neposrednemu življenju v celoti, brez kritičnosti, zadržkov in razumskih omejitev je zmožen doseči to blagodejno, neizmerno kakovost.

Trojica znotraj osebe

Razmislek, kaj vendar živi in je v človeku, je psihologe, ki se ukvarjajo s človeško notranjostjo, pripeljal do trojnosti. Znotraj telesa in duše logično bivajo trije relativni neodvisneži: roditelj, dete (otrok) in odrasli. Glede na nalogo in poslanstvo človeka znotraj civilizirane družbe je taka razdelitev zanimiva zaradi delitve osnovnih nalog, pa tudi zaradi njihovega povezovanja in sodelovanja znotraj posameznega človeka. Delo si omenjeni trije porazdelijo takole: roditelj skrbi za znanje, dogovore, obveznosti, pravila, red; dete (otrok) uživa, se veseli, raziskuje, ljubi ... in odrasli ima sposobnost vrednotenja, razmisleka in odločanja. Vsi trije so za preživetje in življenje posameznika nujno potrebni. Rezultati njihovega sodelovanja pa se v človekovem življenju kažejo kot sprejete sodbe in odločitve, kot iskanje možnosti in kot izbira dogovorov.

V krščanstvu smo navajeni v molitvi klicati: »V imenu Očeta in Sina in Svetega duha.« Primerljivost in podobnost z omenjenimi tremi iz modela osebnosti pa ne obstaja samo v številu, ampak tudi na ravni pomena. Stvarnik, Oče, je ta, iz katerega vse izhaja, Sin, ki prihaja, je njegov posinovljenec, enkratna neponovljiva uresničitev, in Sveti duh, to je nevidni nosilec pomena, informacij, svobode, čistega razumevanja. Nagovor trojnosti v molitvi skuša tega, ki besede izgovarja, pripraviti in spominjati na širše razumevanje stvarstva pa tudi na osebe, prebivajoče na njem.

Nepredvidljive mogoče slike prihodnosti se lahko v naših očeh in pričakovanjih prikazujejo apokaliptično v slikah groze, lahko pa tudi z bar-

vami prihajajočega raja. Vera v odrešenjski nauk nam daje upanje, da si lahko med seboj pomagamo za osebno rešitev in odrešenje. Prvine odrešenjskega nauka, ki so nakazane tudi v spoznanjih znanosti, nam lahko dajejo témo za razmislek o našem skupnem preživetju. Pri tem mislim na tisti kompas, ki nas bo znal pripeljati skozi razvoj in tegobe v prihodnost. Cilj, ki si ga postavljamo, je ustvarjalno sobivanje med sestrami in brati in to mora postati naš skupen dosežek v prihodnosti.

Ob koncu druge svetovne vojne so tisti razumniki, ki so preživeli vse grozote taborišč, preganjanja ter ponižanja, razmišljali nekako takole: Kdo neki se bo obdržal, kakšen bo vendar ta človek prihodnosti? Skozi dimenzijo, ki so jo edino lahko doživljali, so v popolnoma spačenih in zverženih življenjskih razmerah, v taboriščih smrti, doživljali nezadržno in silovito razsežnost upanja kot edino možnost svojega življenja.

Takole je razmišljal eden izmed njih: »Človek prihodnosti ne bo tisti, ki mu bo izključno in zadnje merilo v življenju njegov razum, načelo, zavest, dolžnost ali svoboda, ampak tisti, ki bo pripravljen vse omenjeno v celoti podrediti odgovornemu življenju, tako da bo njegovo življenje postalo odgovor na božji klic in vprašanje. In kje so ti odgovorni!?!«

Božidar Remše

UPANJE UMRE ZADNJE

»Potem, ko sem po nekaj letih prišel iz zapora,« mi je pripovedoval možakar srednjih let, »sem nekaj časa iskal kakršno koli prebivališče. Končno sem našel majhno hišico znotraj naselja počitniških hišic blizu večjega mesta. Zaposlitve ni bilo. Našel sem nekaj priložnostnih del in dobival podporo centra za socialno delo. Preživljal sem dolge popoldneve in večere sam, brez vsega. Tesnoba in osamljenost sta se tako stopnjevali, da sem nekega dne pograbil kladivo in z njim razbijal električne omarice v sosednjih počitniških hišah. Želel sem si sosedov, policije, prijave, sodnika ... samo da se bo z menoj še kdaj kaj zgodilo, pa četudi v priporu ali zaporu. Toda zgodilo se ni nič. Sosedje so škodo prijavili šele čez nekaj mesecev in polagoma sem se sprijaznil s svojo usodo in začel sprejemati svoje življenje in prihodnost.«

Omenjeni mož je še danes, nekaj let po tem dogodku, na prostosti. Brez redne zaposlitve in vseč mu je, če ga drugi pustijo pri miru. V očeh družbe njegova zgodba predstavlja napol uspešno vrnitev v okvire civilnega socializiranega življenja po odslužitvi zaporne kazni.

Urejena družbena skupnost potrebuje osamo posameznika kot skrajno kaznovavno in vzgojno sredstvo za preprečevanje nereda, zmede, kaosa. Ta nepriljubljena oblika je za delovanje celotne družbe prav tako pomembna, kot so medsebojni sporazumi, delitev dela, skupne institucije, denar in trg.

Zaporna kazen deluje preprečevalno, saj s strahom deluje na najgloblje razsežnosti človeškega doživljanja. Hkrati poskuša delovati tudi zdravilno, ko mora človek za svoje dejanje nositi posledice, preživeti določen čas v osami, izolaciji in v zaporu odslužiti kazen za svoje družbeno nesprejemljivo vedenje. Tihi namen prevzgoje je, naj človek dejanj, ki so ga pripeljala v zapor, po prihodu iz njega ne bi več ne ponavljal.

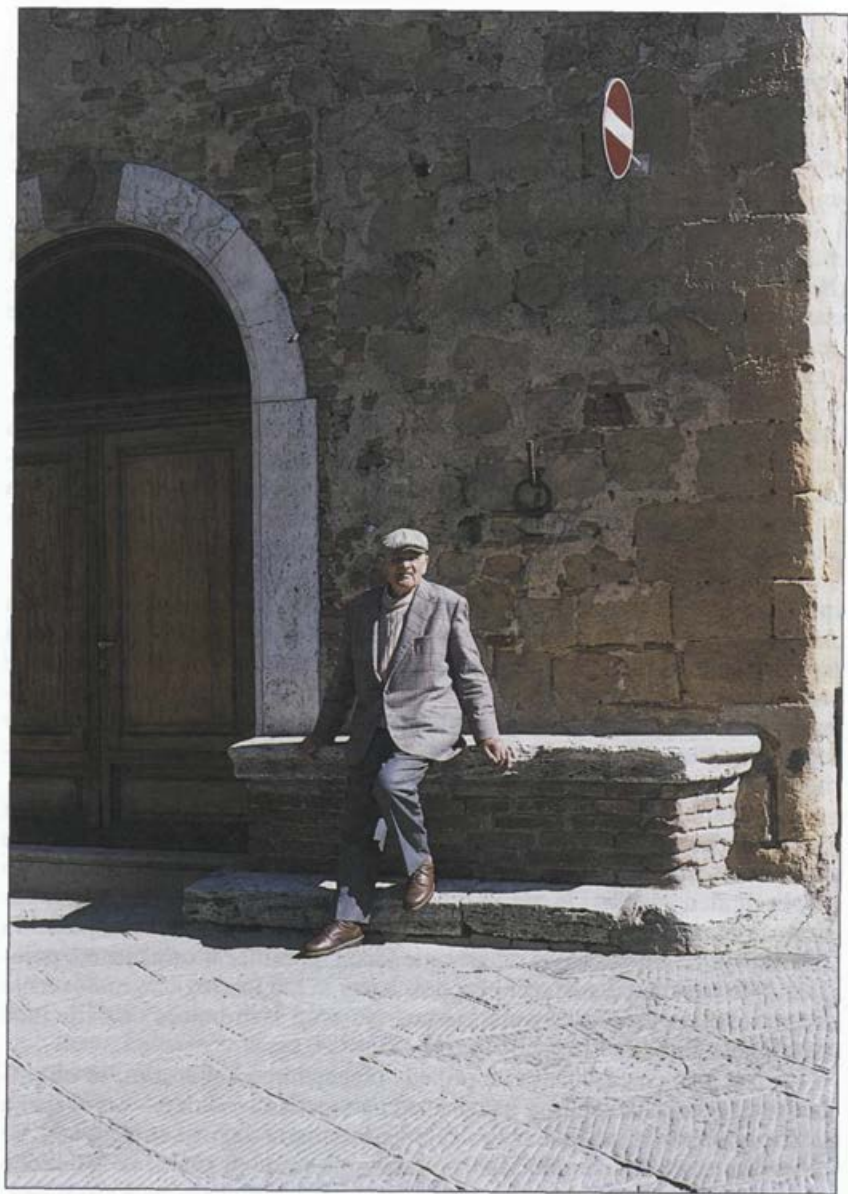
Dolgotrajno prestajanje osame in zapora precej izključuje možnost uspešne in prilagojene vrnitve v družbo po odsluženi kazni. Popolna osama in dolgotrajna izolacija komunikacije sta v nasprotju z življenjem samim. Človek, ki je zaprt, lahko doživlja začarani krog. Na zapornika pritiska teža odvzema svobode, učenje bolj prilagojenih oblik vedenja za svobodo, ki ga edino lahko pripelje v »normalno« življenje, pa je zelo oteženo. Kolikor bolj se odpirajo vrata zapora za komunikacijo s civilnim svetom in se skrajšuje zaporni čas, toliko bolj blede in se izgublja preventivni smisel zaporne kazni. Znotraj omenjenih dilem in vprašanj se giblje kaznovavno-resocializacijska stroka.

Po njeni zamisli naj bi se človek v zaporu spremenil na bolje.

Med prestajanjem kazni je osebi odvzeta osnovna pravica, to je svoboda gibanja. Toda kljub temu lahko oseba vsaj nekoliko vpliva na potek in kakovost svojega življenja. Bolj ko je njeno vedenje sprejemljivo in prilagojeno, manj lahko prihaja do nepotrebnih notranjih zaostritev odnosov in vračanja nazaj v slabše in manj ugodne razmere preživljanja kazni.

Za povezavo in komunikacijo z zunanjim svetom se lahko vsaka oseba na prestajanju zapora v naši državi, če nima znancev in prijateljev, odloči za anonimnega, neznanega obiskovalca, s katerim lahko naveže stike in se z njim pogovarja. To akcijo organizirajo centri za socialno delo. Na omenjene obiske hodijo pretežno mladi, šolajoči se ljudje, ki se za to dejavnost odločijo dobronamerno in prostovoljno. Namen je gojitev družabništva, cilj pa postopna izmenjava mnenj in prevzem sprejemljivejših in družbeno koristnejših osebnih vrednot in stališč.

Ko so izpolnjeni zunanji in notranji pogoji in so za to dane možnosti, se lahko oseba na prestajanju kazni tudi zaposli. Leta in meseci zaposlitve se zapisujejo tudi v delovni knjižici in štejejo osebi v starostno zavarovalno dobo. Pravice iz zavarovanja za čas čakanja na delo po izteku dela za določen čas pa v primeru prestajanja zaporne kazni družbeno niso opredeljene niti ne uzakonjene.

Odperte in zaprte poti ... Foto Alenka Veber

Znotraj omenjenih razmer, ki so tu samo splošno označene, preživlja vsak posameznik svojo enkratno, neponovljivo osebno zgodbo. Njegova rehabilitacija poteka pod vodstvom in strokovnim nadzorom za to usposobljenih ljudi. Ob izteku kazni, ko je formalnopravno zakonu zadoščeno in se vrata zapora za odhod odpro, nastopi odločilni trenutek. Sedaj mora človek sam nekaj storiti s svojim življenjem v svobodi, s svojo preteklostjo in prihodnostjo in z vsem, kar ga na tej poti spremlja.

Celoten kaznovalni – resocializacijski proces znotraj zaprtih sten naleti na svoje meje in ovire. Prestajanje zaporne kazni je za osebo težka in huda preizkušnja, ki jo marsikdaj spremljajo nasilni izpadi, rušenje, samokaznovalnost in tudi samouničevalnost in samomori. Vse omenjene tegobe slabšajo osebi že tako nezavidljivi položaj in ne vodijo k zelenemu, pozitivnemu cilju.

Ponovna socializacija in sprejemljiva vključitev posameznika po prestani zaporni kazni nista enako verjetni in enako možni za vse, ki prihajajo iz zapora. Obstajajo določene trajne notranje tegobe, mišljenjski in vedenjski vzorci in osebnostne naravnosti, ki preprečujejo dosego tega cilja. Dve negativni stalnici procesa resocializacije sta dolgotrajnost prestajanja kazni in tudi medijska, splošna poznanost primera.

a) Zelo zapleten oziroma skoraj nerešljiv je primer dolgotrajnega zapornika, ki je za zapahi preživel večino svojega življenja, medtem so se mu leta življenja že nagnila v drugo polovico. Za življenje na svobodi nima izkušenj niti znanja, pa tudi domačih in prijateljev ne. Manjka mu prave orientacije za življenje zunaj. Svobode ga je strah, saj se je z leti že odvadil in nanjo pozabil, in ko se bliža dan slovesa od zaprtih zidov, se v njem porajata strah in tesnoba pred civilno družbo in samostojnim, svobodnim življenjem v njej.

b) Znotraj znanih meja ni nič manj usodna zgodba medijsko znanih in negativno popularnih ljudi. Tudi če si zamenjajo zunanost, spremenijo ime in priimek, zamenjajo kraj bivanja, bodo znotraj znanih meja zelo težko zabrisali sled za seboj in začeli novo življenje. S človekom, ki je tako zaznamovan, ne bi nikoli nihče ničesar hotel poskusiti niti za kratek čas. Ta izkušnja je še mnogo hujša od zaporne kazni, ki mine. V omenjenem položaju doleti osebo po odsluženi zaporni kazni nekakšno logično maščevanje oziroma trajno živa kolektivna zamera. Na svoji koži boleče doživlja moč neformalne družbene izolacije in izobčenja.

c) Povprečna oseba, ki ne pripada omenjenim skrajnostim, se ob prihodu s prestajanja zaporne kazni ubada s tegobami lastnega prilagajanja družbi v nekoliko milejši obliki. Sprejemati mora zakone in svobodo ter odgovornost za lastne odločitve, prav tako pa se mora znajti, ko ga okolje tiho ali javno zavrača.

Da se oseba, ki je pravkar odslužila kazen, zaradi omenjenih tegob ne

bi prehitro vrnila na stara pota neprilagojenih in družbeno nesprejemljivih načinov vedenja, je dobro in priporočljivo zanjo, da si čim prej zagotovi osnovne razmere za preživetje. Napraviti je treba nekaj korakov in prehoditi vsaj nekaj stopnic, da bi se človek, ki je odslužil zaporno kazen, znašel v bolj mirnih in varnejših vodah življenja:

Zaposlitev

Brez lastnih sredstev za preživljanje ni ekonomske neodvisnosti in tako so vsi drugi cilji in želje bolj ali manj neuresničljivi. Dobro je, da ta, ki prihaja iz zapora, ve, kaj zna delati in kje lahko dobi zaposlitev. Potrebne so delovne navade ter znanje, kako urediti delovne razmere in zaposlitveni status.

Socialna mreža

Če oseba ne bo našla ožjih povezav s soljudmi ali če jih nima, bo težko vztrajala pri svojih odločitvah, saj vsakdo potrebuje bližino, razumevanje in spremljanje, iz katerih lahko zraste osnovna odgovornost za dejanja. Za popolno uveljavitev so potrebni tudi odnosi in aktivnost v širši družbeni skupnosti.

Minimalna človeška zrelost

Poleg ekonomske neodvisnosti in socialne uravnoteženosti je na preizkušnji tudi osebnost. Ali se bo ta, ki prihaja iz zapora nazaj, znal sprizniti z dejstvom, da se preteklosti ne da spremeniti? Bo zmožen graditi na svojem dobrem občutku doživljanja samega sebe? Ali bo znal premagati nezaupanje bližnjih in ohraniti lastno ceno in vrednost tudi v primeru neprijetnosti, odklanjanja in nesprejemanja? Če bodo to zanj pretežke naloge, ali bo morda spet zašel v tisti način življenja, ki ga je enkrat že pripeljal v zapor.

Vse omenjeno je za tega, ki prihaja nazaj v civilni svet, vse prej kot lahko. Vrača se namreč v svet, ki se je med tem časom spremenil in se še spreminja. Za naše medosebne odnose velja, da kolikor jih ne gojimo, se sčasoma bolj razrahljajo kakor krepijo. Človeka, ki prihaja iz zapora, to je iz strogo kontroliranega okolja, po navadi ne čaka topel dom, ampak velikokrat socialna praznina in velika ogrožajoča in osamljena svoboda.

Statistike kažejo, da se uspe dokončno posloviti od zapora in se tja tudi nikoli več ne vrniti samo vsakemu tretjemu obsojencu. Drugi se prej ali malo kasneje vračajo nazaj in jih v evidenčnih knjigah kot tudi v obravnavi vodijo kot povratnike.

Naraščanje števila kaznovanih oseb in skoraj polna zasedenost zaporniških zmogljivosti v zadnjih letih kažeta na upadanje splošnega nivoja socializiranosti, to je živega in negovanega občutka za skupnost. To je odraz povečanih socialnih napetosti, ki pa so slika novo nastajajoče gospodarske in politične ureditve naše družbe v zadnjem desetletju. Obenem

Mirna življenjska plovba ... Foto F. Stele

se zvišujejo tudi kazni in podaljšujejo roki, nekaj manj pa je dejavnosti znotraj tako imenovane čiste stroke, ki naj bi se ukvarjala s počlovečenjem in prevzgojo. Dve tretjini povratnikov, to je tistih, ki se v zaporu ne znajdejo prvič in so ponovno napoteni na prestajanje kazni, pričata tudi o tem, kako težko je uspešno spremeniti osebnostne vedenjske vzorce oziroma koliko je sploh mogoče učinkovito vplivati na človekovo osebnost, na njegova stališča, vrednote in navade v zrelem življenjskem obdobju.

Tudi temu, ki prihaja drugič ali tretjič, je treba pomagati, seveda pa mora hkrati tudi pošteno in pri vsej zavesti odslužiti svojo kazen. Vsa kaznovalno-resocializacijska prizadevanja so namenjena pridobivanju in utrjevanju tistega vedenja, ki naj bi človeka peljalo daleč proč od možnosti ponavljanja starih, neprilagojenih, družbeno nevarnih in nesprejemljivih navad. Zrelost, na katero se sklicuje in jo kliče na pomoč na ta način, naj bi ga od znotraj navzven toliko spremenila, da bo kot posameznik deloval v lastno korist, in ne v škodo, ter hkrati tudi ne v škodo drugemu oziroma celotni družbi. Tako ravnanje pa zna vedno upoštevati lastne meje, pa tudi meje sočloveka na fizični, socialni, vrednostni in simbolni ravni. Cilj je postavljen visoko, in če ga človek po prestani kazni vzame za svojega ter poskuša dosledno živeti v skladu z njim, potem ga tudi zla usoda ne more več neprijetno presenetiti.

Pred meseci sem bil službeno v enem od naših zaporov. Tam sem spregovoril o tem, kako si lahko človek po prestani kazni pomaga s storitvami Zavoda za zaposlovanje in kakšne so možnosti za čimprejšnjo zaposlitev. Pripovedoval sem jim o prijavi, informacijskih in spodbujevalnih programih, podporni zaposlitvi, javnih delih, samozaposlitvi in o invalidskem varstvu. Po krajšem pogovoru se je eden od njih razgovoril in povedal svoje mnenje. »Vse to, kar ste ravnokar povedali, je brez veze. Vi vendar pravite, da moramo kar vse napraviti sami.« Počakal sem nekaj minut in potem odgovoril na omenjeno mnenje. »Če iz vsega povedanega ne morete najti za sebe nič uporabnega in ničesar obrniti sebi v prid, potem vaša trditev drži, vendar je to tudi vaša odločitev.«

Po končanem srečanju je stopil k meni in segla sva si v roke. Dejal je: »Veste, moral sem to povedati, moral sem izraziti svoje prepričanje in izreči svoj ne ...« Razumel sem zavračanje, saj je po toliko letih to še edino, kar premore kot svojo lastno potrditev in krepitev lastne samozavesti. Kako težko je vendar komu v zaporu upati s polnim srcem in razmišljati v svetlih podobah svobodne prihodnosti. Morda bo pa le kdo od poslušalcev iz povedanega za sebe našel drobno zrno upanja in uporabil katero od informacij sebi v prid, sem razmišljal ob odhodu.

Možnosti vendar vedno obstajajo in upanje umre zadnje!

Božidar Remšec

O RASIZMU

Rasizem je oznaka za držo, pri kateri ljudje neke rase pripadnike drugih ras ali drugih narodnih skupnosti štejejo za manjvredne. S tem je redno povezana vera v najrazličnejše oblike premoči lastne rase ali naroda. Pri zastopnikih prizadetih se kot reakcija na rasizem lahko pojavi povečan občutek solidarnosti, ki se naposled tudi lahko sprevrže v neke vrste rasizem.

V najbolj živem spominu je Slovencem gotovo rasizem Hitlerjevih nacionalnih socialistov, ker smo pod njim trpeli v obdobju okupacije, in rasizem proti črncem v Severni Ameriki v preteklosti in delno še zdaj. Navsezadnje pa so v ozadju vojne na Kosovu tudi elementi rasizma, čeprav se večinoma ne označujejo tako. Zelo značilen zgled rasizma je antisemitizem (sovražstvo do Judov), ki je razširjeno v večjem ali manjšem obsegu povsod, kjer so ti naseljeni v omembe vrednem številu.

Rasizem je zgled diskriminacije. Njegovi vzroki in motivi so mnogoteri, pojavljajo se posamezno ali pomešano in se spreminjajo z zgodovinskim položajem, z udeleženi skupinami in kulturnimi razmerami. Seveda obstajajo povsem specifični motivi, ki so usmerjeni proti neki rasi kot taki in ki povzročijo njeno negativno tipiziranje. Tako so npr. Judom očitali krivdo za Jezusovo smrt, črncem pa izvor od Hama, ki ga je njegov oče Noe preklel. Številne rasne teorije, ki jih bomo nekaj še obravnavali, so k tej skupini motivov prispevale navidezno ali celo neresnično gradivo. Po drugi strani je rasizem rezultat motivov, ki niso predvsem usmerjeni proti rasni ali narodni pripadnosti diskriminiranih. Splošni občutki agresivnosti, zavist, sovraštvo do tujcev, resentimenti, preziranje socialno šibkejših skupin, zavračanje manjšin, politična ali gospodarska prevlada skupine in varovanje etnične strnjivosti države lahko v ustreznih razmerah povzročijo rasistične izbruhe.

Ker rasizem ne presoja ljudi po njihovi osebnosti, temveč po njihovi rasi, je nezdržljiv z osnovnimi človekovimi pravicami posameznika v sodobnih liberalnih pravnih državah, pa tudi z normami krščanske in splošne, na človekovih pravicah temelječe etike. Lahko se stopnjuje do hudega sovraštva in povzroči preganjanje, umore in iztrebljanje celih narodnostnih skupin. Antisemitizem, ki je posredno povzročil holokavst, smo že omenili, zelo kruti primeri pa so bili v Ruandi in so še v Sudanu v Afriki.

Rasizem še nikoli ni imel pravne podlage, zdaj pa je sploh nima več. »Zanemariti raso in osebek jemati kot osebek, je začetek pravičnosti,« je 1966 izjavil ameriški razvojni biolog Leigh van Valen. Zanemarjanje rase po tridesetih letih ni več potrebno. Junija 1995 so antropologi in genetiki za ljudi in biologi (med njimi Luca Cavalli Sforza, ustanovitelj leta 1991 začetega, nekoliko spornega projekta o pestrosti človeških dednih zasnov, kjer delajo svetovni genetski atlas ljudi) med konferenco Unesca *Proti rasizmu, nasilju in diskriminaciji* nedvoumno izjavili: »Koncept rase,« ki je prevzet iz preteklosti, je popolnoma zastarel. Rasizem je vera, da se človeške populacije razlikujejo med seboj po dednih značilnostih, ki imajo socialno vrednost, tako da so določene skupine proti drugim večvredne ali manjvredne. Ne obstaja nikakršen znanstveni dokaz, na katerega bi se lahko opirala ta vera.

Toda pogled na zgodovino antropologije in človeške genetike kaže drugačne obraze in nas dela skeptične. Dokler se skupine ljudi razločujejo po fizičnih značilnostih, iz tega nujno nastane hierarhija – mi tu zgoraj, vi tam spodaj.

Na splošno se 19. stoletje šteje kot laboratorij, v katerem so nastale ideje in argumenti za uporabo teze o rasni manjvrednosti (inferiornosti). Angleški naravoslovec Francis Galton (1822–1911), bratranec Charlesa Darwina, je sredi stoletja pisal o delitvi človeštva v dragocene in manj dra-

gocene rase. Rasa je bila pri njem dejavnik, ki naj bi na videz razložil svetovno zgodovino. In tu so nastale velike rasistične filozofije zgodovine, kot npr. *Poskus o neenakosti človeških ras* (1853–1855) francoskega grofa Josepha Arhurja de Gobineauja. Za Gobineauja je v rasi ključ za razvoj človeštva. Arijska rasa je pračloveštvu najbližja, medtem ko so druge rase zaradi mešanja z manjvrednimi rasami degenerirane. Tako so narodi poklicani, da skrbijo za svojo rasno čistost, kajti propad naroda temelji na oddaljenosti od lastnega rasnega izvora.

Naposled pa je pred natančno sto leti izšla knjiga Angleža Houstona Stewarta Chamberlaina *Osnove 19. stoletja*, ki je postala prva rasistična knjižna uspešnica. Chamberlaina, zeta velikega nemškega skladatelja Richarda Wagnerja, ki ga je Hitler zelo cenil, uvrščajo med najvplivnejše glasnike poveličevanja germanske rase zavesti. L. 1855 v Portsmouthu rojeni sin britanskega admirala je postal l. 1917 zaradi svoje germanofilije nemški državljani. Razglašal je, da je »celotna sedanja civilizacija in kultura delo določene vrste ljudi – Germanov«. Negermanski delež kulture je bil zanj bodisi »še ne izločena tuja sestavina, ki so jo v prejšnjih časih nasilno vnesli« in »še zdaj kroži v krvi kot bolezenska glica« ali »kot tuje blago«, ki »je jadralo pod germansko zastavo, pod germanskim varstvom in predpravico v škodo ... našega nadaljnega razvoja.«

Dosledno je ariziral zgodovinski lik Jezusa, saj v Chamberlainovem surovem antisemitskem svetu krščanski Odrešenik vendar ni mogel izvirati iz manjvredne judovske rase. Vendar pa je njegova psevdofilozofija o premoči arijcev in o temeljni duševni različnosti ras temeljila predvsem na psihičnih dejavnikih – in ne na meritvah lobanj ali podobnih primerjalnih antropoloških raziskavah človeškega telesa, barve kože in oči. Biotično določen pojem rase se je pri Chamberlainu v Bayreuthu, kjer še zdaj živijo Wagnerjevi potomci in se vsako leto dogaja Wagnerjev glasbeni festival, nehote spremenil v tako rekoč metafizično bistvo, ki je opustilo naravoslovne temelje.

Toda že približno sto let pred Chamberlainom je med nemškimi učnjaki besnel izreden spor prav o teh vprašanjih. Ugleden član republike učenjakov je na monomanski način prepeval slavospev germanski rasni čistosti. Göttingenski profesor filozofije Christoph Meiners je leta 1875 v *Osnovah zgodovine človeštva* programatično oznanil, da »sedanje človeštvo sestavljata poglavitni debli, kavkaško in mongolsko, in da slednje ni le šibkejšje po duhu in telesu, temveč je tudi sicer slabše in brez kreposti.«

Iz mesta Göttingen – njegova najdaljša pot je bila v Švico – je razdelil človeštvo v lepo, inteligentno in belo deblo Kavkazijcev ter grdo, neumno, črno, rjavo, rumeno ali rdeče deblo Mongolov. Tako je postal eden zgodnjih zastopnikov rasnega nauka, ki temelji na dednih biotičnih lastnostih in ki je psihične in moralne dejavnike razumel kot dedne rasne značilnosti.

Čprav je Christoph Meiners zdaj že skoraj povsem pozabljen, pa je njegovo noro antropološko fantaziranje povezano z Gobineaujem, Chamberlainom in izhodišče za nevarni vulgarni rasizem nacionalnega socialista Juliusa Streicherja. O njegovih tezah so burno diskutirali – njegov najuglednejši nasprotnik je bil naravoslovec in pisatelj Georg Forster, ki je tudi objadral svet in je torej poznal mnoga ljudstva.

Meinersa se je zaradi njegovih teorij prijelo ime »mongolski Meiners«. Bil je silno plodovit pisec, bolj pisun in pri tem seveda ni mogel biti posebno izviren. V tedanjem in še v sedanjem času zelo ugleden naravoslovec in satirični pisatelj Georg Lichtenberg je leta 1787 Meinersova dela komentiral, da že zelo dolgo ni bral kaj tako učeno slabega. Tudi drugi niso bili v kritiki Meinersa kaj dosti blažji. Toda ta ni popustil. Svojo tezo o rasni neenakosti ljudi je utrjeval z najrazličnejšimi trditvami, predvsem pa je s svojim sodobnikom vbijal v glavo, »da ima vsaka rasa svoje zake«.

Poleg razdelitve človeštva v duhovno nadarjene, lepe in grde narode brez duhovnosti, je Meiners na podlagi telesnih, psihičnih in značajskih lastnosti razvil hierarhični sistem kulturnih stopenj, ki so segale od opic prek črncev do Evropejcev. Vse mongolske narode je štel kot nekaka »srednja bitja med Evropejci in nerazumnimi živalmi ali kot neke vrste polljudi, ki se prav pogosto bolj približujejo živalim kot Evropejcem«.

Toda tudi deblo Kavkazijcev je razdelil v lepe, močnejše Kelte in v manj nadarjene in seveda tudi manj lepe Slované. Da so na njegovi lestvici humanosti »keltski in predvsem germanski narodi« zavzemali prvo mesto, temu se ne smemo čuditi. Samo za zgled navedimo njegovo neponovljivo argumentacijo. Germani so imeli »celo v stanju barbarstva višja, vitkejša, krepkejša in lepša telesa kot vsi drugi narodi na svetu ... bleščeče belo kožo, svetle kodraste lase in modre oči; seveda tudi pogum in ljubezen do svobode, ki jih pri drugih narodih nikoli ni«. Tako je nemški narod krona stvarstva. Razumljivo je, da ga je njegov nasprotnik Georg Forster zmerjal: »Rogovilež Meiners ne more drugega, kot da stresa med publiko svojo velikansko zbiralsko vrečo, polno surovosti. Da bi mislil in bil kritičen, je že zdavnaj pozabil.«

Meiners je menil, da lahko celo pokrajinske razlike med Nemci razloži s svojo rasno teorijo. V Nemčijo je bilo sprejetih veliko nenemških narodov, kajti »najti ni mogoče niti ene same pokrajine, ki ne bi bila omađeževana s tujo krvjo«. Toda na nerazsvetljenem (katoliškem) jugu je delež slovanske krvi mnogo večji kot na razsvetljenem (protestantskem) severu. »Omađeževana kri« je vzrok južnonemškega praznoverja. »Vendski izvor« prebivalstva je spoznaval po telesnem stasu: »Majhne, zbite postave, ploščati brezizrazni ali turobni obrazi, kratki debeli in topi nosovi, črne oči in lasje in pri ženskah posebej bodisi ploščati ali pretirano močni boki in

prsi.« Toda germanska kri se bo uveljavila, ker po nekem »dobrodejnem naravnem zakonu« pri mešanju neenakovrednih ras vedno prevlada žlahtnejša kri nad manj žlahtno.«

Povsem neodvisno od tega, katere vire je Meiners uporabljal, karkoli je raziskoval, so vse ugotovitve potrjevale premoč keltske, posebno germanske rase. Tako je pri nji našel največjo stopnjo prilagodljivosti, lepote, telesne velikosti in moči, nasprotno pa so mongolski narodi tako rekoč neobčutljivi za bolečine, bolezni, škodljive jedi in pijače. Celo klasični očitek Germanom iz Tacitovih časov, da so zasvojeni s čezmernim pijančevanjem, je vneti učenjak ovrgel. Pijančevanje naj bi bilo razširjeno le pri mongolskih narodih.

Meinersova antropološka prizadevanja pa niso bila osamljena. Bolj kot kar koli drugega je znanost v drugi polovici 18. stoletja obvladovalo vprašanje ljudi. Znamenita naravoslovca Carl von Linné in Johann Friedrich Blumenbach ali filozof Kant pa tudi številni drugi, so se ukvarjali s klasifikacijo človeštva. Določevanje narodnih značajev – ponosni Španci, lahkomišelní Francozi itd. – je postalo modna tema, ki so jo obravnavali tudi nekateri naši strokovnjaki še v obdobju stare Jugoslavije in celo pozneje.

Toda telesne in psihične razlike pri narodnih značajih in narodih so razlagali z zunanjimi dejavniki, kot so podnebje, tla, prehrana, zakoni, in z načini dela. Meinersova rasna teorija je bila v začetku precej osamljena. Nato pa so številni potopisi z vsega sveta tako razširili vednost o mnogoličnosti človeštva, da je postajala svetopisemska enotnost človeškega rodu čedalje bolj dvomljiva. Tako je Georg Forster zaslutil zlo: »Če ločimo črnce kot prvotno drugačno deblo od belcev, ali ne prerežemo s tem še zadnje niti, s katero je trpinčeni narod imel še neko varstvo pred evropsko okrutnostjo?«

Christoph Meiners si še ni upal javno dvomiti o enotnosti človeštva – njegove tovrstne špekulacije so objavili šele posmrtno. Toda po njegovem mnenju dednih narodnostnih neenakosti in s tem neenakih pravic ni bilo mogoče spregledati, še zlasti ne po spolitiziranem šoku francoske revolucije. Leta 1790 je pisal: »Kakor podložniki nikoli ne bodo dobili enakih pravic kot njihovi vladarji, tako ne morejo Judje in črní, dokler so pač Judje in črní, zahtevati istih predpraví in svoboščin kot kristjani in belci.« Meinersova formula je bila preprosta in neumna: Če bi narava hotela, da bi imeli ljudje enake pravice, bi jim zagotovila enake intelektualne in telesne sposobnosti. Logično je, da je zagovarjal suženjstvo.

Medtem je že omenjeni Georg Forster v Mainzu domala pobesnel. Napadel je Meinersa, češ da göttingenski profesor dela nekritično z viri in dela naravo za sokrivca pri zločinu politične neenakopravnosti. Proti Meinersovim neznosnim tezam je Forster zahteval, »da je treba vsak narod

obravnavati posebej, ga opisati v vseh njegovih razmerah in natančno raziskati, kako ustreza in kako izpolnjuje mesto, ki ga na svetu zaseda«. Si-lovita kritika je povzročila, da je Meiners v zadnjih letih življenja utihnil. Kljub temu se je njegova zmedena in neznosna miselna tradicija počasi uveljavila na različne načine.

Tako je njegov nauk naletel v Franciji na odobravanje. Celo pomembni antropolog Louis François Jauffret, ustanovitelj družbe Observateurs de l'homme, se je ukvarjal z Meinersovo filozofijo zgodovine.

Prek Francije – tudi Gobineau ga je upošteval – je njegova miselnost ponovno vplivala na nemški rasni nauk. Tako se ne smemo čuditi, da je leta 1931 Ludwig Schemann, antisemitični rasni raziskovalec in prevajalec Gobineauja, označil Meinersa za začetnika antropološko utemeljene kulturne zgodovine.

Kako imenitna zmaga za göttingenskega profesorja. Toda kakšno katastrofo, tragedijo je ta triumf pomenil za milijone ljudi – do danes. Iz Nemčije se je rasni nauk razširil tudi v Avstrijo, zlasti na Dunaj. V takšni ali drugačni obliki so zaradi nemške premoči trpeli slovanski narodi in seveda Judje. Zanimivo je, da je bilo tudi med slovanskimi politiki – predstavniki zatiranih narodov – nemalo antisemitov. Tudi eden znamenitih slovenskih politikov zadnjih desetletij pred prvo svetovno vojno je bil znan antisemit.

Poniževalno rasno razlikovanje pa smo Slovenci na Spodnjem Štajerskem doživljali takoj po razsulu Jugoslavije leta 1941. Edina politična organizacija je bila Štajerska domovinska zveza (Steirischer Heimatbund). Prebivalci so bili prisiljeni vstopiti vanjo, če so hoteli ostati v domovini. Merilo za vstop pa je bilo prejšnje petokolonaško delovanje v Kulturni zvezi (Kulturbund), česar je bilo sorazmerno malo, in rasni pregled. Obstajale so tri kategorije. Člani z rdečo legitimacijo, člani z zeleno in člani oz. pravzaprav nečlani z belo legitimacijo (varovanci nemškega rajha – Deutsche Schutzangehörige). V prvo skupino so bili sprejeti Nemci ali nemškutarji, ki so že v stari Jugoslaviji v Kulturbundu rovarili proti jugoslovanski državi, v drugo so sprejeli ljudi, ki so bili približno podobni arijcem in niso imeli niti med daljnimi predniki Judov (kar je bilo treba za tri generacije dokazati z izpiski iz matičnih knjig).

Imetnikov zelene legitimacije je bilo največ. Te so šteli kot približno polnovredne državljane Nemškega rajha, kar je za fante ustreznih letnikov pomenilo, da so jih lahko vpoklicali k vojakom. Imetniki belih legitimacij niso bili, v nasprotju z nemškim poimenovanjem, polnovredni državljani, predvideni so bili za posebna taborišča, kar je k sreči preprečil za Nemce neugoden izid vojne.

Kako pa je bil videti rasni pregled oz. sprejem/nesprejem v Štajersko domovinsko zvezo? Na določen dan so se morale zbrati družine z vsemi

družinskimi člani v kakem večjem prostoru (dvorani, šolskem razredu, ipd.), v mojem primeru v posebni sobi bližnje gostilne, pred komisijo 5 do 6 moških članov, približno tako kot na naboru, le da se ni bilo treba sleči. Po zapisu osebnih podatkov smo se pred komisijo, ki nas je skrbno opazovala, počasi premikali. Na kakšni podlagi so opravili razdelitev med drugo in tretjo skupino, ni zvedel nihče. Čez nekaj časa so ljudje dobili legitimacije. V naši družini so dobili oče in dva brata, ki so bili res višje rasti in rjavo- oz. plavolasi, zelene legitimacije, mati in en brat, ki sta bila nižje rasti in bolj črnolasa, pa beli – bila sta torej rasno manjvredna. Toda ko je čez nekaj časa prišel za mobilizacijo v nemško vojsko na vrsto letnik tretjega brata, so belo legitimacijo brž spremenili v zeleno, da so ga lahko vpoklicali. Otrok, če se prav spominjam, niso razvrščali, mene, star sem bil dvanajst let, niso. S kako ostrino so tedaj ljudi zganjali na ta rasni pregled, naj ponazori tole. V sosednji vasi je prejšnji dan umrla neka kmetica. Ker pa so morali vsi vaščani in ljudje od blizu in daleč drugi dan na omenjeni pregled, je ostal mrlič na parah sam doma, kar je bilo tedaj nekaj nezasižanega, saj je bila stara navada, da je bilo ob mrliču vedno nekaj ljudi.

Iz teh rasnih pregledov samih na sebi se za večino ni izcimilo kaj posebno hudega, kaj bi se pa bilo, če bi bila vojna sreča drugačna, si ni težko predstavljati. Rasizem se je pri nas torej živo praktical še pred dobrega pol stoletja. In tudi na Kosovu ne gre samo za ozemlje.

Jože Maček

SMETI, SPOMINKI ZA PRIHODNOST

Bili so priložnostni preroki, ki so stoletja prepričljivo oznanjali, da se leto 2000 ne bo pisalo. Pa ne zaradi človeške hudobije ali neumnosti, vzrok tega enkratnega dogodka naj bi bil nadvse skrivnosten, ljudem nerazumljiv in nedosegljiv. A bolj ko se je bližalo leto 2000, bolj se je zdelo, da gre zgolj za amaterske prerokbe slabo plačanih jasnovidcev, kot na primer tistih s Kanala A ali pa vsaj ne dosti boljših. In se s tem nismo kaj dosti obremenjevali. Vsaj ne do nekega dne, ko takole nič slabega sluteč vzameš v roke časopis, da bi prebral stvari, ki jih že veš oz. že dolgo veš, da niso take, kot ti jih vztrajno prikazujejo, pa ti oko zastane ob mastnih številkah na prvi strani, ki ti kruto dopovedujejo, da je do leta 2000 samo še 163 dni. Pa se nehote vprašaš, kaj pa, če je kaj na teh zloveških prerokbah.

Današnji, znanstveni preroki zaradi sicer slabe izkušnje prednikov ne omenjajo leta, ki naj bi se ne štelo več, ga pa z gotovostjo obljublajo, saj

so izračunali in računalniško menda že simulirali razpad zemeljskega sistema zaradi vse manj gorskega zraka in bistre vode, vse preveč žarkega sonca, izobilja človeške pohlepnosti in poplave zlobe istega izvora. A človek sproti izumlja načine, kako še nekoliko podaljšati tekmo hiperprodukcije, mastnih dobičkov in ekstremnih izkoristkov.

Vprašati se je treba, kam pravzaprav merim in kaj hočem povedati. Preprosto gre za to, da so vsi prednamci izdelali, izumili in zapustili stvari, ki se jim iz generacije v generacijo bolj čudimo. Od tistih jamskih pragoril, ki niso govorile, pele in pesnile, ampak so se kvečjemu pošteno zrvale in izkričale druga na drugo, zapustile pa so nam zanimive primerke kamnitih ali že bolj kovinastih orodij in orožij ter prave pravcate stripe na stenah prijazno vlažnih jam, prek opisov slavnih, a v bistvu bolj ali manj navadnih roparskih pohodov in bitk vseh mogočih kraljev zadnjih tisočletij z njihovimi prevaranimi in varajočimi kraljicami in princeskami do nepozabnih gradbenikov, arhitektov, noto... in drugačnih piscev ter mislecev, ki so nam neprevidno zapustili cele opuse, gore natančno zloženih kamnov v obliki pravljličnih gradov in že kar nebeških hramov, pa obilo filozofskih pogledov, ki še danes razsvetlujejo najtemnejše kotičke še tako pametnih pameti.

Ob pogledu na tistih morda zadnjih 163 dni pred bolj ali manj slovesnim koncem pa človeka hudo pretrese misel, ki je še tako hladno pivo zlepa ne splakne. Misel v obliki vprašanja, kaj bom pa jaz zapustil v spomin in opomin morebitnim generacijam, ki se bodo morda nekoč rodile iz dobro premešane zmesi atomskega prahu, dioksinskih mehurčkov in vseh sort plazečih se in letečih bakterij, virusov in njim podobnih bacilov, ki v tem trenutku edini lahko upajo na razvoj in svetlo prihodnost. Kje bodo zarisani moji sledovi, kje zapisane moje neminljive besede, kje stala moja večna dela? Je 163 dni dovolj, da storim vsaj nekaj neminljivega? Težko bo. Težko je bilo prebrati in razvozlati starodavne zavite in zamotane pisave, a je šlo. Kako pa nekoč prebrati zapise z naključno najdene diskete, ko na zunaj nič ne kaže, da je sploh kaj napisano? Veliko zemlje je bilo treba premetati, da so se našli ostanki tisočletja starih mest. A bila so zgrajena, kot da bodo večna. In na neki način so. Vse, kar pa danes gradimo, ima deklarirano dobo trajanja. Ne sme biti večno, sicer bi se proizvodnja ustavila. Mar to pomeni, da bodo nekoč zaman premetavali zemljo? Se bodo brez odgovora spraševali, kdo so bili tisti, ki so uničili tisto, kar so jim zapustili predniki? Kdo so bili tisti superljudje, ki so prignali znanje do kritične meje in jo nato kdo ve zakaj prestopili? Mar res ne bo ostalo ničesar drugega kot kupi zmešanih žic, zarjavelih razbitin nedoločljivih oblik, iz katerih ne bo nikoli mogoče razbrati, da so nekoč na čuden način z dodajanjem neke davno izginule energije počeli nerazumljive stvari?

Ekološko neuničen – neekološko odvržen Foto Alenka Veber

A ko se mi po glavi podijo take in še grozljivejše misli in slike, se nehote zazrem v steklenico, iz katere hvaležno srkam že enkrat omenjeno, a že nekoliko manj hladno pivo. In misel se nalaga na misel in nastaja tolažba. Saj pijem iz nepovratne steklenice, ki je neuničljiva, ki bo pristala varno zakopana globoko v smetišču, kjer ji ne bo mogel do živega ne prvi ne drugi in sploh noben atomski udar in vihar. Torej bo nekaj le ostalo. Tu je torej rešitev, tu je odrešilna misel. V smeteh. V neizmerno velikih količinah raznovrstnih sporočil, ki bodo burila domišljijo v daljni prihodnosti.

To me razvedri. Zapisan bom v zgodovini. Sem že. Vsak dan zapustim vrečko, v kateri je vsaj nekaj koščkov bodočih izkopanin. To, kar so bili včasih Mozart, Vinci, Aristotel, to smo danes vsi. Vsi imamo možnost dnevno zapuščati neizbrisne sledi, ki sicer niso ne vem kako mogočne, so pa neštevilne in v tem je njihova veličastnost.

Minil je čas Bachov, Einsteinov, Konfucijev. Sedaj smo to vsi, to je tisto, to je vendar demokracija.

In lep je občutek, da živiš v deželi, ki razvoja tovrstne edino prave demokracije ne zavira, ki je na tem področju dosegla zavirljive dosežke. Že samo v Ljubljani se lahko ponašamo z dnevno količino kakih 800 ton odpadkov; zbiramo jih na kupu, ki bo nekoč neizčrpen vir spominkov našim radovednim zanamcem. Letno jih pridelamo 300.000 ton in če bi od

danes naprej z njimi tlakovali Tržaško cesto meter na široko in pol metra na visoko, bi do leta 2000 prišli do samega večnega mesta Rima. In če takrat ne bo konca sveta, bi cesta smeti lepo napredovala, vsako leto za 1000 kilometrov, in bi v kratkem obkrožila svet. In to bi bila zapuščina, ki se z njo ne more primerjati vseh 95 egipčanskih piramid skupaj, in ki je v primerjavi z njo kitajski zid navaden vaški plot.

Seveda se po svetu najdejo taki, ki se temu upirajo, ki to idejo zatirajo. Tako daleč gredo, da ponekod smeti sežigajo, drugod se gredo različne sisteme ločenega zbiranja odpadkov in iz smeti izločajo materiale, ki jih z reciklažo nato ponovno uporabijo kot sekundarne surovine in tako zmanjšajo količine odpadkov, ki jih bodo deležni naši zanamci, na minimum. Na te načine omejujejo navadne ljudi, ljudi mojega profila, da bi sodelovali pri oblikovanju zgodovine človeštva. To vlogo sebično odmerjajo sebi. V resnici pa samo še pospešujejo proizvodnjo vedno novih izdelkov, ki jih sploh ne potrebujemo, v embalažah, ki so popolnoma odveč, silijo nas, da jemo in se bašemo, nakar nas pošiljajo v centre fitnes, pa na tenis, pa na tek, da bi porabili odvečno energijo, ki so nam jo natlačili v telesa, ki nam jih spreminjajo v tovarne za predelavo hrane, da bi oblekli obleke, ki so jih v ta namen izdelali, in uporabljali pripomočke, narejene nalašč za to. Naredijo nas vitke in ponovno prazne in lačne novih kopic njihovih izdelkov. Pripravijo nas do tega, da se iz dneva v dan preoblačimo po diktirani modi, ki se spreminja v natančno določenem tempu, da lahko proizvodnja teče optimalno, da so rezultati iz leta v leto za toliko in toliko odstotkov višji, da na svetovnih borzah v vznemirljivo infarktmem ozračju pošteno delijo dobičke, da se na sestankih izbrancev dogovarjajo o pravični stopnji izčrpanja revežev in njihove naravne revščine oziroma bogastva.

Res je, da so podobne tendence opazne tudi pri nas. A kakršen koli poskus omejevanja neomejenega odmetavanja smeti je pri nas pod štroгим nadzorstvom samih ministrstev. Tu se ne dovoli kratiti svobode posameznika. Odlagaj, kolikor hočeš, kamor hočeš in karkoli hočeš. In to me navdaja z mogočnim občutkom, da živim v svetu, ki čez tisočletja ne bo pozabljen.

Sij odrešilne misli nekoliko zbledi, ko opazim, da je steklenica v roki prazna. Z besedami: Dodajmo kamenček v mozaik zgodovine, jo zabrišem v grmovje in sežem po novi.

Stane Vodopivec

Ali nas osupljivi podatki o količini odvrženih reči ne opominjajo, da je velik del vsega, kar žene porabniško-tržni mlin, pravzaprav neuporabnega?

MLADI IN NASILJE NA SŽŠ V MARIBORU

Lani sem, kot mnogo mladih ali vsaj mladih po srcu, iskala zaposlitev. Na več mestih se je pokazala možnost zaposlitve, končno pa sem sprejela službo, ki je bila najbližja mojemu domu. Zaposlila sem se na eni od poklicnih srednjih šol v Mariboru. Nisem se spraševala, kaj me čaka, v kakšno okolje bom prišla, kakšen bo kolektiv ... Tudi če bi kdo hotel, mi tega ne bi mogel povedati. Kar so mi povedali številni ljudje, pa je bilo vse prej kot spodbudno: »Še žal ti bo. Videla boš, s kakšnimi otroki boš delala. Ti dijaki so pregovorni divjaki in potencialni kriminalci. Verjemi, tudi sam sem hodil na to šolo, pa menda vem, kaj vse smo delali ...« A ostala sem neomajna. Sama pri sebi sem mislila takole: Tudi otrok je človek, in kakršen si ti do njega, tak je tudi on do tebe, res pa je, da posameznik včasih potrebuje več časa, da spozna tvojo iskrenost in začuti tvoje zaupanje. Zakaj? Ker je iskren in zaupanja vreden človek navadno umirjen in realen – skratka tak, kakršni mladostniki praviloma niso. In prav zaradi tega (zunanjega videza) pogosto ne najdejo hitro skupnega jezika z učiteljem, ko pa ga vendarle najdejo, je ta »govorica« lahko zelo koristna, pristna in neprecenljiva tako za dijaka kot za učitelja: dijak ve, da mu učitelj sicer ni (ker je to preprosto nemogoče) vedno na voljo, ve pa tudi, da na učiteljevih vratih ni urnika z uradnimi urami in da lahko nanja kadar koli potrka in tudi vstopi; za učitelja pa je tak odnos neprecenljiv vir informacij ne le o dijaku samem, ampak tudi o njegovih družinskih razmerah, prijateljskih vezeh in težavah, ki se v teh odnosih porajajo, zato mu lažje svetuje in pomaga. Končno pa je tak odnos med učiteljem in njegovim učencem tudi laskavo priznanje učitelju za njegovo korektnost in profesionalnost na eni ter človečnost in razumevanje na drugi strani. Pravijo, da je dober učitelj tudi (ali predvsem) človek in da se tak učitelj vselej, ko gre iz razreda, vpraša: Ali sem svoje delo dobro opravil? Kaj bi lahko naredil še bolje oziroma kaj sem naredil posebno dobro? Dragi moji, koliko od nas vseh je takih? Kje so merila, po katerih se smemo šteti med dobre, in kje je zapisano pravilo o tem, kakšen je slab učitelj?

Šola, na kateri poučujem, ima približno 1500 dijakov! Razumljivo je, da se prestopki in disciplinske kršitve pravilnika (pa naj bo to kakršna koli kršitev) pri nas seveda opazneje manifestirajo kot na manjših šolah. Prav od tod izhaja ta »pregovorna divjaškost in potencialna kriminaliteta«, ki pa je v odstotkih primerljiva s katero koli triletno srednjo poklicno šolo. Moj namen ni dokazovati stopnjo kriminalitete in prestopništva po različnih šolah mariborske regije, ampak dokazati, da naši dijaki vendar niso nič

drugega kot povprečni mladostniki (resda!) konca 20. stoletja, ki jih ni mogoče primerjati z mladimi niti ene generacije nazaj, kaj šele več.

Nadvse pomembno se mi zdi, da se zavedamo, da so srednješolski mladostniki (15 – 18, 19 let) zelo kritični in izredno čustveni mladi ljudje. Prav njihova čustvenost je to, kar nas mora skrbeti. Ne ravnajmo z njimi kot s kaznjenci, ki naj se v šoli počutijo kot v zaporu, mi pa smo v njihovih očeh čuvaji in mučitelji (včasih celo krvniki). Le zakaj nas vidijo take!? Pogosto zato, ker nimamo na obrazu očarljivega nasmeha in smo imeli slab dan, pa smo nekomu »stisnili šus« ali celo popravnega. Še pogosteje pa zato, ker zahtevamo pri pouku disciplino (kar še zdaleč ne pomeni vojaške diktature, ampak le normalne razmere za delo), ki jo nekateri dijaki razumejo kot psihično nasilje ali maltretiranje! Da, tudi taki se najdejo. Najdejo se tudi napol gluhi, ki niti približno ne razumejo besede: »Mir« ali »Piši.« Takoj pa slišijo, ko kdo zašepeta: »Gremo po tej uri na čik? Gremo na pivo?« Da, tudi to je res in nesmiselno si je pred tem zatiskati oči, saj nismo nobena temna izjema. Tudi to je realnost, a vedeti je treba, da so to še vedno naši otroci, ki imajo pred seboj še vse življenje in ki so le navzven drzni junaki, navznoter pa izredno mehke in pogosto plašne duše. Pomagajmo jim ustvarjati njihovo prihodnost. Saj se spominjate, kako je bilo z nami – tudi nam je kdo neprestano »dihal za vrat«, pa čeprav nam je hotel le dobro. Danes smo mu hvaležni. Tudi ti otroci bodo nekoč nekomu hvaležni – poskrbite, da boste to vi, saj vas vaši otroci resnično potrebujejo, čeprav vam tega (skoraj) nikoli ne rečejo. Pomislite, kolikokrat svojemu otroku poveste, da ga imate radi. Eni redkeje, drugi pogosteje, vsi pa imamo svoje otroke radi (vsaj morali bi jih imeti).

Osrednje vprašanje, ki se mi je zdelo pomembno, je: Kako se dijaki odzovejo na določene stresne položaje, ki jih je življenje (pre)polno? Kaj naredijo? Predvsem pa: Na koga se obrnejo? Poiščejo pomoč?

Da bi lažje primerjali »pravo« nasilno vedenje oziroma trpinčenje med dijaki in vedenje, ki ga lahko vidimo pri naših dijakih, sem nekoliko pobrskala po literaturi in našla zanimivo razlago nasilja oziroma trpinčenja med učenci, ki jo v istoimenski knjigi ponuja avtor Dan Olweus. Pravi takole: »O trpinčenju govorimo, kadar je kakšen učenec v daljšem obdobju izpostavljen nasilnemu vedenju oziroma negativnim dejanjem, ki jih je povzročil njegov sovrstnik ali skupina učencev. Trpinčenje je sestavni del antisocialnega vedenja (vedenjske motnje).« Avtor k negativnim dejanjem prišteva: porivanje, brcanje, zbadanje, tepež, spakovanje, uporabo prostaških ali nasilnih kretenj, namerno izključitev iz skupine, kar šteje k posrednemu trpinčenju. Avtor poudarja, da je zelo pomembno dežuranje med odmori, in pravi, da je stopnja trpinčenja med učenci manjša, večje ko je število dežurnih učiteljev.

KAKO spoznati trpinčenega in nasilneža? Žrtve, pravi, so lahko dveh vrst: prva je *pasivna in podredljiva*, kaže pa več tesnobe in negotovosti, je zelo občutljiva, previdna in mirna, v stiski se odzove z jokom, hitro se umakne, ima nizko stopnjo samospoštovanja in nizko samopodobo, občutek neuspešnosti, ima se za neumno, ponižano in neprivlačno, praviloma nima prijatelja in je osamljena, ima odklonilno stališče do nasilja, pogosto pa je šibkejša od drugih otrok (deklic ali dečkov); druga vrsta žrtve pa je *izzivalna* žrtve, ki ima težave z zbranostjo, s svojim vedenjem povzroča razburjenost in napetost pri ljudeh. Take žrtve so hiperaktivne.

Nasilneža pa Olweus označuje takole: je agresiven, ne čuti empatije za žrtve, čuti potrebo po obvladovanju drugih, ima dobro podobo o sebi, je močnejši in razmeroma malo tesnoben in dokaj gotov (vase). Nikakor ne smemo pozabiti na tiste, ki pogosto rečejo: »Nisem nič videl,« ali »Jaz ga ne poznam.« Ali celo »Dokažite mi.« Vedeti je treba, da so ti otroci prav tako udeleženi v negativnem dejanju, le da pasivno. Sicer NISO prevzeli pobude za dejanje samo, a ga tudi NISO poskušali preprečiti, čeprav bi to lahko storili na več načinov (povedali imena storilcev, preprečili fizično obračunavanje ...). Avtor take dijake združuje v skupino negotovih posameznikov.

ZAKAJ so mladi nasilni? Olweus odgovarja: Ker čutijo močno potrebo po moči in prevladi, ker so razvili določeno stopnjo sovražnosti do okolja (kar lahko izvira iz družinskega stanja), ker so koristoljubni (zato izsiljujejo denar za cigarete, pijačo ...). Avtor poudarja, da *mladi nasilneži tudi kasneje zaidejo v kriminal (60 % nasilnežev v OŠ je bilo do 24. leta vsaj enkrat obsojenih!)*.

KAJ vpliva na nasilno vedenje? Po Olweusovem mnenju je to čustveni odnos matere do otroka v zgodnjem otroštvu, pomanjkanje topline in pozornosti, stopnja dovoljenega nasilnega vedenja pri otroku (ni jasne meje dovoljenega nasilnega vedenja), premalo ljubezni in preveč svobode, uporaba moči kot vzgojne metode, telesno kaznovanje in nasilni čustveni izbruhi, otrokov značaj (aktiven vročekrven človek) in odnosi med starši.

SKLEP: Ljubezen in skrb tistih, ki vzgajajo, jasno postavljene meje dovoljenega vedenja brez uporabe telesne kazni ustvarjajo HARMONIČNE IN NEODVISNE OTROKE.

Harmoničen otrok pa se seveda tudi spoštuje. Samospoštovanje je nekaj, brez česar človek ne more normalno živeti oziroma funkcionirati v svojem okolju, ne more zadostiti svojim potrebam, se počutiti varnega in končno tudi zaželenega in ljubljenega. Da bi človek vse to dosegel, mora že v rani mladosti poleg staršev skrbeti tudi šola. Maslow je v knjigi *Izboljševanje čustvenega in duševnega zdravja* (1999) poudaril, da je njena naloga predvsem zadostiti človekovim visokim intelektualnim zahtevam,

kot so iskanje resnice, spoznavanje in osvajanje morale ter racionalnosti, pri čemer pa ne sme pozabiti na čustvene in telesne potrebe udeležencev v procesu izobraževanja. Razumljivo je, da je ta proces zelo dolg in postopen, saj je spoznavanje sebe kot predpogoj za samospoštovanje zelo zapleten proces.

Posameznikova samopodoba se pri otroku začne oblikovati v prvih petih letih življenja, ko je otrok telesno, čustveno in socialno odvisen od svoje družine. Otroku na podlagi odzivov staršev in bližnjih družinskih članov spoznava, če ga in koliko ga cenijo. Zanj je posebno pomemben občutek zadovoljstva, ki izhaja iz spoznanja, da je uresničil svoja pričakovanja in pričakovanja družine. Na tem tudi temelji čustveno sprejetje najbližjega okolja, ki je zato lahko varno in ljubeče oziroma sovražno in nevarno. Starši lahko pri oblikovanju njegove samopodobe in samospoštovanja pomagajo na tri načine:

- otroku nudijo toplino in ljubezen, brezpogojno pa ga sprejemajo kot osebnost z lastnimi pravicami;
- otroku pokažejo iskreno zanimanje zanj in za njegovo početje, se z njim igrajo, mu berejo ter mu tako dokažejo svojo ljubezen (zavedati se je treba, da kritika in kazen otroku neprimerno manj škodujeta kot popolna brezbržnost);
- omejitve morajo biti sprejemljive (zelo avtoritativni starši otrokovemu samospoštovanju bolj škodijo kot koristijo).

V kasnejšem obdobju imajo poleg družine na posameznikovo samospoštovanje velik vpliv tudi vrstniki, zlasti v obdobju adolescence. Njihov pomen se odraža kot zrcalna podoba mladostnikovega samospoštovanja, njegovih norm, hkrati pa predstavljajo »osnovo za urjenje odraslosti«. Kako pomembno je tako sožitje med mladimi, kažejo raziskave – mladostniki imajo v nasprotnem primeru kasneje v življenju pogosto težave s svojim duševnim in čustvenim počutjem. Taki ljudje so pogosto osamljeni in potrti. Harmonični odnosi med mladimi so pomembni tudi zaradi posameznikove samopotrditve, saj ob svojih sovrstnikih in njihovem početju potrjujejo pravilnost svojih pogledov in razmišljanj.

Ko otrok prestopi šolski prag, ima že kar »izdelano« samopodobo, pozna svoje sposobnosti, ki so v njegovi zavesti zasidrane kot nekakšne nalepke z napisi »len«, »priden«, »počasen«, »se težje uči« ... Te oznake zelo usodno vplivajo na njegovo vedenje in odzivanje, vendar lahko tu s svojim vplivom šola in učitelj veliko pomagata. Učitelj predstavlja zlasti na začetku otrokovega šolanja »pomembno osebnost« oziroma avtoriteto, ki pripomore k otrokovemu učnemu uspehu in pozitivni predstavi o sebi. Pri tem je zelo pomembno medsebojno poznavanje med učiteljem in učencem, saj je le tako zagotovljen uspeh. Pri postavljanju svojih pričakovanj moramo biti učitelji zelo previdni, saj je pri učencih pogosto učinkovitejša

uresničevanje posredno izraženih učiteljevih pričakovanj, ki temeljijo na medsebojnem primerjanju učencev, pogostnosti komuniciranja s posameznikom, sploh pa z njegovimi kretnjami in vedenjem. Idealno bi bilo, če bi vsi učenci čutili, da so ljubljani in cenjeni, vendar je realna slika pogosto drugačna. Ena najpomembnejših nalog, ki naj bi jih šola izpolnila, je sposobnost posameznega otroka, da v življenju zna »padati in se vedno znova pobrati«. Osebnost, ki jo tak mladostnik razvije, temelji na natančnejšem in bolj odprtem ocenjevanju lastnega dela in samega sebe.

Učitelji smo v neposrednem stiku z učencem, zato posebljamo šolo kot inštitucijo. Vloga učitelja je prav zaradi tega odločilna. Vpliv, ki ga imamo na učenca, pogosto izvira iz nas samih. Učenci kmalu začutijo tudi učiteljevo osebnost, ne le njegovega znanja, zato je zelo pomembno, da ima učitelj svoj lastni jaz in lastno osebno življenje, svoje samospoštovanje, obenem pa debelo kožo za vse tiste situacije, v katerih nastopa kot »predmet posmeha«. Dejstvo je, da je učiteljski poklic na večnem prepihu različnih kritik, hkrati pa pod velikim pritiskom javnosti, ki našega poklica pogosto niti ne pozna dovolj, in politike, ki na tem izredno občutljivem področju družbenega življenja išče svojo potrditev in legitimnost. Spričo vsega povedanega je za učitelje pomembno, da (vsaj) sami cenimo svoj poklic in svoje delo, s tem pa tudi sebe. Morda tudi zato, ker smo edini, ki vemo, kaj vse nas čaka sleherno uro, ko stopimo v razred.

Pri svojem delu nimam opraviti le z učnimi težavami učencev, ampak tudi z njihovimi stiskami, žalostjo, stresom, čustveno zaprtostjo, skratka s težavami, ki jih otroci hote ali nehote prinašajo iz domačega okolja tudi v šolo. Zavedam se, da je take in podobne težave nemogoče reševati ločeno oziroma zunaj šole prav zaradi njihove vzročnopsledične povezanosti. Zato se mi je zdelo potrebno nekoliko podrobneje ozreti se v mladostnikovo dušo in njegov način razmišljanja, skratka narediti nekaj, česar ne počnemo pogosto ali vsaj ne na tak način, pa bi mogoče bilo dobro. Kakšni so torej moji dijaki: pregovorni divjaki in potencialni kriminalci – ali čisto povprečni mladostniki? Poglejmo.

Z raziskavo sem želela pokazati, kako dijaki rešujejo svoje težave, kaj je zanje življenjskega pomena oziroma kaj jih najbolj moti, predvsem pa, ali te težave rešujejo sami ali ob pomoči staršev, prijateljev in učiteljev. Kdo je torej tisti, ki uživa njihovo zaupanje. Domnevam, da:

- o svojih težavah ne govorijo komur koli in jih zato pogosto rešujejo sami,
- so zanje najbolj moteči medčloveški odnosi (specifična starost dijakov),
- zelo redko, če sploh, zaupajo učiteljem, pogosteje staršem in prijateljem.

Da bi prišla do ustreznih rezultatov, sem dijakom naročila, naj rešijo anketno polo. Anketa je bila anonimna. Reprezentativni vzorec zajema 142 dijakov (približno 10 % vseh dijakov) starosti 15 – 19 let, prihajajo iz različnih socialnih okolij, kar pogosto odločilno vpliva na njihovo vedenje,

reakcije in odnose z drugimi ljudmi. Naloga je bila izvedena na SZŠ v Mariboru 16. marca 1999.

Rezultati najpomembnejših vprašanj so naslednji:

1. vprašanje: Kaj storim, kadar imam težave?

Dobljeni odgovori so:

- a) zaprem se vase,
- b) poskušam jih rešiti,
- c) jočem,
- d) premislim in poiščem nasvet.

	Število odgovorov
se zaprem vase	16 (11,3 %)
jih poskušam rešiti	32 (22,5 %)
jočem	7 (4,9 %)
premislim in poiščem nasvet	87 (61,3 %)
skupaj	142 (100 %)

5. vprašanje: Kaj naredim, ko sem pred težko odločitvijo? pokaže naslednje možnosti:

- a) odločim se na podlagi nasvetov,
- b) hočem jo tudi izpeljati,
- c) najprej dobro premislim,
- d) ne vem, kaj naj naredim,
- e) prepustim se naključju.

	Število odgovorov
odločim se po nasvetu	87 (61,3 %)
jo hočem tudi izpeljati	26 (18,3 %)
najprej dobro premislim	15 (10,6 %)
ne vem, kaj naj storim	7 (4,9 %)
se prepustim naključju	7 (4,9 %)
skupaj	142 (100 %)

Rezultati se precej ujemajo z odgovori na 1. vprašanje. Večina dijakov se zateče po pomoč. Vprašanji sem obravnavala vzporedno.

2. vprašanje: Kaj storim, kadar mi kaj uspe? Nanj je anketa dala naslednje mogoče odgovore:

- a) zadovoljen sem in srečen,
- b) uspeh čutim kot spodbudo za naprej,
- c) to delim še s kom,
- d) jezen sem (ta odgovor štejem kot neveljaven, verjetno zaradi površnega branja vprašanja).

	Število odgovorov
sem zadovoljen in srečen	94 (66,2 %)
uspeh čutim kot spodbudo	26 (18,3 %)
to delim še z nekom	15 (10,6 %)
sem jezen (neveljaven odg.)	7 (4,9 %)
skupaj	142 (100 %)

Največ dijakov svoj lastni uspeh povezuje z zadovoljstvom, ki ga ob tem čutijo.

3. Ob vprašanju: Kaj storim, ko je kdo res prijazen z menoj? je bilo mogoče izluščiti naslednja odgovora:

- a) srečen sem in prijaznost vrnem ter takemu človeku zaupam,
- b) pri srcu čutim toplino.

	Število odgovorov
sem srečen, prijazen	135 (95,1 %)
pri srcu mi je toplo	7 (4,9 %)
skupaj	142 (100 %)

Vsi dijaki prijaznost občutijo kot nekaj pozitivnega in nadvse prijetnega. Tudi ti dve vprašanji zaradi sorodne teme spadata skupaj, kar kažejo tudi dobljeni podatki.

4. vprašanje: Pri sebi in svojem življenju bi najraje spremenil ... je dalo precej več odgovorov:

- a) svoje napake,
- b) način življenja,
- c) svoj značaj,
- d) svoje vedenje,
- e) svoj poklic,
- f) odnos do ljudi.

	Število odgovorov
svoje napake	15 (10,6 %)
način življenja	41 (28,9 %)
svoj značaj	15 (10,6 %)
svoje vedenje	7 (4,9 %)
svoj poklic	15 (10,6 %)
odnos do ljudi	49 (34,5 %)
skupaj	142 (100 %)

Kot kažejo podatki, dijake najbolj motijo odnosi do ljudi, in videti je, da s tem povezujejo tudi način življenja. Sploh je mogoče reči, da dokaj kritično ocenjujejo svoje vedenje, življenje in sebe. Dobljeni podatki kažejo na visoko samopodobo in samozavest. To je logično, če vemo, da je odraščanje čas, ko mlad človek izredno kritično ocenjuje svoj svet in tistega okoli sebe.

9. vprašanje: Kaj mi je pri meni najbolj všeč? je pokazalo naslednje možnosti:

- neproblematičen sem in prijazen,
- vreden sem spoštovanja,
- imamo oporo v družini,
- uspešen sem,
- samozavesten sem in odločen (z jasnimi cilji).

	Število odgovorov
sem neproblematičen in prijazen	26 (18,3 %)
sem vreden spoštovanja	7 (4,9 %)
imam oporo v družini	49 (34,5 %)
sem uspešen	26 (18,3 %)
sem samozavesten in odločen	41 (28,9 %)
skupaj	142 (100 %)

Kot najbolj cenjena lastnost se je pokazala samozavest in odločnost, kmalu za tem pa (zanimivo!) družina, zelo presenetljivo pa je samospoštovanje šele na zadnjem mestu. Zanimivi bi bili rezultati tovrstne raziskave.

6. vprašanje: Kaj storim, kadar grdo ravnajo z menoj? nudi naslednje ugotovitve:

- a) izgubim zaupanje v jutri,
- b) poiščem pomoč,
- c) hudo mi je,
- d) vrnem »milo za drago«,
- e) zamerim,
- f) rešim spor »na štiri oči«.

	Število odgovorov
izgubim zaupanje v jutri	16 (11,3 %)
poiščem pomoč	8 (5,6 %)
mi je hudo	47 (33,1 %)
vrnem »milo za drago«	39 (27,5 %)
zamerim	24 (16,9 %)
rešim spor »na štiri oči«	8 (5,6 %)
skupaj	142 (100 %)

Videti je, da je večina čustveno prizadeta, le da nekateri pokažejo pri tem še sposobnost »povračilnih ukrepov«. Take rezultate bi bilo mogoče razumeti tudi kot kazalec izredno dobro razvitega občutka za krivico. Zanimiva se mi zdi zlasti ugotovitev, da bi se dalo poudarjena podatka primerjati: čustveno prizadeti najdejo tolažbo v družini, samozavestni in odločni pa težave rešujejo sami.

8. vprašanje: Kaj naredim, ko se okrog mene dogajajo spremembe? ponudi naslednje odgovore:

- a) prilagodim se,
- b) razmišljam o vzroku,
- c) kljubujem,
- d) zmeden sem,
- e) prezrem jih.

	Število odgovorov
se prilagodim	55 (38,7 %)
razmišljam o vzroku	32 (22,5 %)
kljubujem	8 (5,6 %)
sem zmeden	39 (27,6 %)
jih prezrem	8 (5,6 %)
skupaj	142 (100 %)

Večina se jih prilagaja, veliko pa je tudi takih, ki so čustveno zmedeni oziroma ne vedo, zakaj je do sprememb prišlo (moralo priti).

POVZETEK

Najpomembnejše ugotovitve, spoznanja ter podatke sem strnila v spodnjo razpredelnico.

premislim in poiščem nasvet	87 (61,3%)
odločim se po nasvetu	87 (61,3%)
sem zadovoljen in srečen	94 (66,2%)
sem srečen, prijazen	135 (95,1%)
odnos do ljudi	49 (34,5%)
imam oporo v družini	49 (34,5%)
sem samozavesten in odločen	41 (28,9%)
mi je hudo	47 (33,1%)
vrnem »milo za drago«	39 (27,5%)
se prilagodim	55 (38,7%)
razmišljam o vzroku	32 (22,5%)
sem zmeden	39 (27,6%)

KAJ TOREJ REČI NA KONCU?

Z gotovostjo trdim, da so naši dijaki preudarni, čustveni, odprti, samozavestni z visoko samopodobo. Zavedajo se krize medčloveških odnosov in zelo pomembno – cenijo družino (!). Znajo se postaviti zase, na spremembe v okolici pa se odzivajo tako kot tudi mi odrasli: ravnodušno, zmedeno in zaskrbljeno. Mar niso potem takšni, kot smo mi?

Natresla sem kopico podatkov, ki nam pravzaprav veliko povedo, le prebrati jih je treba. Sama v njih vidim potrditev tistega, kar sem trdila že na začetku – naši dijaki so še vedno le ljudje in to zelo normalni mladi ljudje, so polni energije in zdravja, le da vse to včasih preveč izrazito kažejo. Če vprašate katerega koli od njih, kaj v življenju želi, bi bili presenečeni nad odgovori – le redko bi slišali, da si želijo dobrih avtomobilov in prelepih žensk in bogatih mož. Velika večina jih ceni poštenje, zdravje in zagotovljeno službo – da, celo taki, ki bi jim človek prisodil najmanj morale, kritičnosti in realnega pogleda na svet! Vsak dan sproti mi dokazujejo, da jim je vredno zaupati. Pa jim je res! Saj ne boste dobili za povračilo nagrade, ampak njihovo pozornost, zaupanje in spoštovanje. Dragi moji, tudi doma ni nič drugače. Tudi starši smo le vzgojitelji in učitelji s srcem, le da doma poučujemo nekoliko drugače in z drugimi merili – starši ne dajemo negativne ali odlične ocene niti popravnega izpita, pa ko bi ga

vsaj lahko. Kako čudoviti bi to bilo! Nekje sem prebrala, da je izkušnja taka učiteljica, ki da učencem najprej pisati kontrolno, šele potem razloži snov. Življenje pa je preveč neizprosno učitelj, da bi komur koli ponudilo še eno priložnost. Zato vsaj prisluhnite svojemu mlademu uporniku, ker je včasih že to dovolj, da se lažje živi.

Marija Novak
prof. SJK in sociologije na SŽŠ v Mariboru

NENASILJE - BLAGOR NAŠEGA ČASA

Blagri, ki jih je pred skoraj dva tisoč leti oznanil Jezus, izhajajo v resnici iz skupne osnove nenasilja, skrajne strpnosti in potrpežljivosti, prežete z upanjem, s tem pa tudi s pripravljenostjo na žrtve in navidezne poraze ob prizadevanju za dobro in pravično stvar. Kristus pravi: »Blagor lačnim in žejnim pravice, ker bodo nasičeni« (Mt 5,6). Sicer pa je ves Jezusov nauk o brezpogojni ljubezni in usmiljenju utemeljen na isti osnovi. A vendar je prav ta nauk po skoraj dvatisočletni zgodovini krščanstva še vedno hudo tuj v deželah, ki jih je že zdavnaj »osvojilo« krščansko evangeljsko sporočilo. Podoba je celo, kakor da bi evangelij spodbujal k nasprotni misli in nasprotnemu ravnanju, namreč k nasilju. Vojaški spopadi so se v zgodovini krščanskih narodov nenehno vrstili in vse tehnične iznajdbe so ljudje vedno znova zlorabili v vojne namene ter jih celo v tem pogledu na poseben način cenili in poveličevali. Seveda tudi krščanske Cerkve in skupnosti niso zaupale blagrom, temveč bolj grožnjam in nasilju, izraženemu v podobi »velikega inkvizitorja«. Sedanji papež to dobro čuti, zato odločno zahteva opravičilo za vse to v obliki posebne knjige, ki naj bi jo izdali ob letu 2000. Da, prav tukaj je treba iskati razlog, zakaj je tudi v »krščanskih« deželah toliko nasilja. Razlog je gotovo v tem, da uradno krščanstvo ni dovolj dosledno poudarjalo temeljnega Jezusovega nauka o nenasilju, da je večkrat tudi samo naravnost zagovarjalo nasilje nad drugače mislečimi. O tem bi nam mogla obširno pričevati zgodovina Indijancev v Ameriki od Krištofa Kolumba dalje. Tako nas morajo na bistvo krščanskega oznanila še danes opozarjati le nekateri krščanski svetniki in nekristjani, ne pa kristjani nasploh. Čas je torej, da se ob tem zamislimo in na svetilnik današnjega sveta odločno postavimo luč nenasilja; čas je, da resno vzamemo sporočilo Svetega pisma.

Ko je sedanji papež Janez Pavel II. obiskal Bolivijo, mu je indijanski poglavar Ramiro Reynega izročil kratko pismo s tole vsebino: »Mi, prastari

prebivalci Andov in Amerike, smo se odločili, da vam vrnemo vašo Biblijo. V času petih stoletij nam ni prinesla niti ljubezni niti miru niti pravičnosti. Prosim vas, svetost, vzemite zopet svojo Biblijo in jo vrnite našim zavojevalcem, ti namreč bolj potrebujejo njene moralne predpise kakor mi. Potem ko se je Krištof Kolumb tukaj izkrcał, so bile Ameriki vsiljene: kultura, jezik, religija in vrednote, ki so vse evropske. Meč, s katerim so Španci podnevi napadali telesa Indijancev, je ponoči postal križ, s katerim so prežali na indijanske duše.« Papeža je pismo menda globoko pretreslo in se je zjokal nad njegovo vsebino.

Mislím, da se je nasilje, ki ga je večkrat sejalo tudi krščanstvo, kakor povodenj razlivalo na različna področja človeške dejavnosti in človeka oblikovalo bolj po podobi zveri kakor po podobi tistega, ki naj bi ga Bog postavil na Zemljo, da bi njega, ki je Ljubezen, zastopal s svojim življenjem in delom. Čím bolj je torej človek napredoval na tehničnem področju, tem bolj je pokazal znova in znova, da se v svoji gospodovalnosti in težnji po moči daje voditi samo nasilju. Tako so bili vojni spopadi vedno hujši in so zahtevali ali zahtevajo tudi danes vedno številnejše žrtve tudi med popolnoma nedolžnimi prebivalci dežel, ki so kakorkoli zapletene v takšne spopade. Včasih so seveda govorili celo o t. i. »pravičnih« vojnah, da bi si pomirili vest. Danes odgovorni te potrebe niti ne čutijo več, ker se jim zdi samo po sebi upravičeno, da posegajo po nasilju, tudi po najhujšem orožju, posebno če je namen vsaj na videz dober, »plemenit«. Navsezadnje je edino priznано načelo, ki je odločilno: pravica močnejšega.

Kdo danes še sploh verjame, da je vojna znamenje napačnega človeškega ravnanja, da je najhujša »duševna bolezen«, kakor izjavljajo nekateri psihiatri. Kot da je nekaj samo po sebi umevnega. V resnici pa bi se morali ljudje odločno upreti takšni miselnosti. Naj se bojujejo tisti, ki vojno »zakuhajo«, kakor pravimo. Seveda prav krivci v tem pogledu navadno okusijo najmanj posledic svojih dejanj. Zato je tembolj potrebno, da se v resnici nedolžni odločijo za nenasilje. Le v skrajnem primeru, v samoobrambi, lahko človek poseže po nasilnih sredstvih in le v takem primeru se sme kristjan odpovedati nenasilju.

Danes pa poznamo še eno vrsto hudega nasilja, ki se je še bolj samo po sebi umevno razširilo med človeštvom. To je nasilje nad naravo, nad okoljem, v katerem živimo in nam je nujno potrebno za življenje. Brezobzirno gospodovanje nad naravo, izkoriščanje narave, ne glede na posledice, samo da zadostimo svojemu egoizmu, svoji samopašnosti, samo da nam to prinaša dobiček. Kdo si v tem pogledu še zbuja kakšne pomisleke ali se sprašuje po dovoljenem ali nedovoljenem? In vendar naj bi vsaj omejili svoje porabništvo in se odpovedali vsemu tistemu v odnosu do okolja, kar res pripravlja počasen samomor človeštvu na Zemlji. Mahatma Gandhi je zapisal pomembno misel: »Zemlja lahko zadovolji osnovne

potrebe vseh ljudi, ne more pa zadovoljiti tistih, ki so omamljeni od porabništva. « Žal je danes vse preveč prav teh omamljencev. Tudi v tem pogledu smo kristjani poklicani k resnemu spreobrnjenju, saj tudi v tem nismo nič boljši kakor tisti, ki ne poznajo sporočila, da »v Bogu živimo in se gibljemo in smo« in da končno to velja za vse stvari.

Da, samo nenasilje, kakršnega so zagovarjali mistiki vseh časov in vseh religij, nam lahko obeta srečno prihodnost in budi v nas upanje. Seveda pa bo hudo, če se bomo tega začeli zavedati prepozno in bomo svojo napadalnost opravičevali celo s »preganjanjem« nevidnega zla s sveta, pri tem pa pozabljali na resnično in vidno zlo. A to zlo je v nas samih in se širi v svet okrog nas.

Vekoslav Grmič

ALTERNATIVNO ZDRAVLJENJE RAKA

Rak je bolezen, ki je najbolj zaznamovala 20.stoletje. V prvih desetletjih tega stoletja je pestila človeštvo tuberkuloza, v zadnjih desetletjih pa je rak postal ena najbolj pogostih bolezni, ki pobira vsako leto več žrtev in ki je medicini ni uspelo premagati. V Sloveniji zbolijo za rakom vsako leto že 7.000 do 8.000 ljudi. Rak je postal drugi najpogostejši vzrok smrti, takoj za boleznimi srca in ožilja.

Z naraščanjem števila rakavih bolnikov so se množila tudi naša spoznanja o tej bolezni. Odkrivali so, kaj vse vpliva na nastanek raka, kako ga najbolje zdraviti in kako se mu izogniti. Pokazalo se je, da zanj ni kriv en sam povzročitelj. Pri nekaterih vrstah raka je za nastanek odločilna dedna nagnjenost, pri drugih življenjske navade in razvade, povezane s prehrano, pa kajenje, pitje alkoholnih pijač in jemanje nekaterih hormonskih zdravil; pri tretjih škodljivi vplivi okolja, v katerem živimo in ga sami zastrupljamo s številnimi rakotvornimi snovmi; pri četrth pa različna sevanja in primesi v zraku, vodi in hrani, ki tako dražijo nekatere organe, da v njih nastane rak. Z odkritjem vsega, kar lahko povzroči raka, so se povečale možnosti za izogibanje škodljivim vplivom pa tudi za zavarovanje pred nekaterimi izmed njih. Sočasno so preizkusili tudi različne možnosti za zdravljenje raka. Najstarejši način zdravljenja je operacija, najpogostejši pa obsevanje. Pri nekaterih vrstah raka so učinkovita tudi zdravila, citostatiki in hormoni. Vendar se kljub vsem tem načinom zdravljenja popolnoma pozdravi samo

ena tretjina bolnikov, drugi bolniki pa zaradi raka prej ali slej umrejo. Tako zdravljenje, ki ga izvaja sodobna medicina, razumljivo ne izpolnjuje pričakovanj in želja bolnikov in njihovih svojcev. Zato poskušajo še z drugačnim, alternativnim zdravljenjem, ki ga medicina ne izvaja in ne prizna kot pravo, ker njegova učinkovitost ni dovolj dokazana in ker je v določenih primerih za bolnika lahko celo škodljivo.

Vendar pa vzrok za to, da se v zadnjih letih toliko ljudi zateka k alternativnim načinom, niso samo neuspehi medicinskega zdravljenja, ampak ta vzpon povzročajo tudi drugi razlogi. Nekateri bolniki težko prenašajo odvisnost od zdravnikov in zdravljenja, ki ga ti določijo, ker se ob tem počutijo nemočne. Zato želijo sami izbrati in poskusiti še kakšno drugačno zdravljenje. Drugi bolniki pa so prepričani, da v naravi obstaja zdravilo za prav vsako bolezen, tudi za raka, samo našli ga še niso. V upanju, da bo morda prav to, o čemer so slišali ali brali, da je že mnogim pomagalo, tisto pravo zdravilo, poskusijo še sami. Strah pred težavami in posledicami zdravljenja raka, kakršnega izvaja medicina, še posebej strah pred opazno izgubo organa ali samo las, ki izpadejo po obsevanju glave ali kemoterapiji, je pomemben razlog, da se bolniki zatečejo k alternativnim načinom zdravljenja, ki nikoli niso tako težavni in za okolico opazni. Nekateri si želijo poskusiti še kaj drugega tudi zato, ker je medicinsko zdravljenje pri nas za večino zlahka dosegljivo in samo po sebi umevno, saj gre v celoti na račun zdravstvenega zavarovanja. Do alternativnega zdravljenja pa je marsikdaj težko priti, pa še plačati ga je treba iz svojega žepa. Zato je bolj cenjeno. So tudi taki, ki verjamejo, da je z dovolj denarja in zvezami mogoče kupiti vse, tudi ozdravitev od raka.

Včasih je vzrok neprimeren, predvsem brezbrizen ali neoseben odnos zdravnika do rakavega bolnika, ki se zato obrne po pomoč k zdravilcem. Ti svoje nasvete in storitve sicer zaračunavajo, so pa vedno prijazni, pozorni in prepričljivi, čeprav svojih obljub ne morejo izpolniti.

Velik del zaslug oziroma krivde za razcvet alternativnega zdravljenja raka nosijo sredstva javnega obveščanja, ki v hlastanju po senzacijah pogosto prehitro poročajo prav o vseh novostih, tudi o nepreverjenih, s tem pa vznemirijo in spodbudijo bolnike in njihove svojce k temu, da skušajo čimprej priti do novega zdravljenja.

Ponudba alternativnih načinov zdravljenja raka je zelo raznovrstna. Obsega različne diete, zdravilna zelišča, zdravilne pripravke, tudi homeopatske, imunske spodbujevalce, regulatorje telesne presnove, različne načine za razstrupljanje telesa, različne metode fizikalnega zdravljenja in uporabo različnih energij.

Pota, ki so pripeljala do uporabe vseh teh alternativnih načinov zdravljenja raka, so zelo različna. Nekaj je povzetega iz izkušenj tisočletja starih tradicionalnih medicin, kitajske, japonske (kampo) in indijske (ajurveda).

Nekatera zdravila izhajajo iz izkušenj homeopatije, druga iz opazovanja nekaterih živali, ki pri določenih težavah, tudi pri raku, nagonsko poiščejo določene rastline. Tudi logično sklepanje o tem, zakaj je v določenem okolju manj raka kot drugod, je vodilo k uporabi nekaterih alternativnih načinov. Tako so ugotavljali, kakšna prehrana in način priprave hrane utegnejo pomagati pri zdravljenju raka. V zadnjih desetletjih so odkrili veliko različnih rakotvornih snovi in tudi snovi, ki delujejo njim nasprotno.

Vse to so preizkusili pri rakavih bolnikih in pokazalo se je, da so nekaterim res pomagali k boljšemu počutju. Nekateri načini so potrdili tudi na kulturah rakavih celic in s poskusi na živalih, ki so imele raka. Veliko pa je pri tem tudi preračunljivosti, zaslužkarstva in nasilnega trženja. Če namreč kakšno zdravilo ali metoda zdravljenja pokaže svojo učinkovitost tako, da okvari rakaste celice, ki jih gojijo izolirane v posebnem gojišču, ali pa poveča število tistih imunskih celic v krvi, na katerih sloni odpornost proti raku, to še ni dokaz, da učinkovito zdravi raka pri bolniku. Podobno je tudi z ugotovitvami, da pomanjkanje nekaterih snovi v hrani, kot so vitamini, antioksidanti in nekateri kemijski elementi, ki jih potrebuje organizem za normalno delovanje, povečuje možnost za nastanek raka, vendar to ne dokazuje, da dodajanje velikih količin takih snovi raka zdravi. Čas prej ali slej pokaže, kaj in koliko dejansko koristi pri boju z rakom. Tega pa je zelo malo, zato gredo vsa »čudežna« zdravila in metode hitro v pozabo in jih nadomeščajo vedno nova.

Zdravniki se vsega tega dobro zavedamo. Poznamo dejanske meje današnjega zdravljenja raka, ki nikakor ni tako, kakršnega želimo. Pred seboj pa imamo bolnika in njegove svojce, ki želijo ozdravitev te hude bolezni. Vemo, da za nobeno alternativno zdravljenje ni zanesljivega dokaza, da je toliko učinkovito, kot so operacija, obsevanje in kemoterapija, ki jih izvaja sodobna medicina. Opažamo pa, da alternativne metode nekaterim bolnikom pomagajo prenašati raka in zdravljenje. Bolniki se po njem počutijo bolje. Verjamejo, da jih bo ozdravilo. Pravimo, da so zelo motivirani za zdravljenje. Iz izkušenj vemo, da verovanje v učinkovitost zdravila ali metode zdravljenja lahko spodbudi odpornost telesa proti različnim boleznim, tudi proti raku. Potrnost in malodušje slabo vplivata na zdravljenje in odpornost telesa, zaradi česar tudi pri nenevarni bolezni lahko pride do zapletov in je za okrevanje potreben daljši čas. Vendar pa pri alternativnem zdravljenju obstaja tudi nevarnost samo navideznega izboljšanja: bolnik se sicer bolje počuti, rak pa dejansko napreduje. Zaradi prepričanja, da bo alternativno zdravljenje samo bolje pomagalo, bolnik prekine ali celo zavrne medicinsko zdravljenje. Ko spozna, da se to ni zgodilo in je rak napredoval, so možnosti na ozdravitev zaradi zakasnitve pravega zdravljenja še manjše. Vsako zdravljenje, pa če je še tako nenavadno, medicina rade volje sprejme med svoje metode, vendar šele takrat, ko je dokazano,

da ni škodljivo in je res učinkovito. To pa zahteva temeljite raziskave, najprej v laboratorijih in šele potem na ljudeh, da se zanesljivo potrdi, da je korist večja od morebitne škodljivosti in da je zdravljenje učinkovitejše kot tisto, ki ga medicina že uporablja. Žal se to zgodi zelo redkokdaj. Največkrat je tako, da se razve za novo »čudežno« zdravilo ali metodo za zdravljenje raka. Tisti, ki ga poskusijo in vanj verjamejo, ga hvalijo in s tem propagirajo, ker se nekaj časa bolje počutijo. Vendar rak napreduje in bolnikovo stanje se prej ali slej poslabša. Tega pa nihče ne razglašča. Tako ostaja v javnosti vtis, da je bilo alternativno zdravljenje uspešno. Marsikdaj je bil bolnik najprej zdravljen z enim od načinov medicinskega zdravljenja in je prišlo do izboljšanja ali ozdravitve v resnici prav po zaslugi tega, in ne alternativnega zdravljenja, vendar bolnik bolj verjame v to drugo.

Zaradi vsega tega medicina sprejema alternativno zdravljenje raka samo kot dopolnilno (komplementarno), torej kot dodatek, in nikoli ne kot zamenjavo za preverjene medicinske metode. Vedno pa mora zdravnik odsvetovati vse tiste načine alternativnega zdravljenja, ki bi lahko bolniku škodovali. Take so nekatere diete, ki bolnika izčrpavajo, namesto da bi ga podprle, prevelike količine nekaterih vitaminov in antioksidantov, surova hrana, nekatera zelišča, nepotrebno klistiranje, pretirano razgibavanje in masiranje, izpostavljanje nekaterim vrstam sevanja in podobno.

Alternativno zdravljenje je razširjeno samo pri tistih boleznih, ki jih medicina ne zna dovolj uspešno zdraviti. Zaradi tuberkuloze je pri nas med vojnami vsako leto glede na število prebivalcev umrlo več ljudi kot jih umre danes zaradi raka. Odkar imamo učinkovita zdravila, nihče več ne poskuša zdraviti tuberkuloze alternativno. Upajmo, da bo nekoč tudi zdravljenje raka toliko napredovalo, da nobeno alternativno zdravljenje ne bo več zanimivo.

Prof. dr. Miha Debevec, dr. med.,
specialist radioterapije in onkologije,

STOPALA - OGLEDALO NAŠEGA ZDRAVJA

Današnji čas ni naklonjen zdravju nog (in posledično zdravju celotnega telesa). Preveč je enostranskega gibanja, veliko preveč sedenja ... Zato je skrb za noge zelo pomembna, ko mislimo, kako bi ohranili (ali spet pridobili) svoje zdravje. Noge so pomemben del našega telesa, veliko po-

membnejše za naše celotno zdravje, kot si mislimo. Nosijo nas vse življenje. Zato jim posvečajmo dovolj skrbi in jim privoščimo najboljše, saj je zanje le najboljše dovolj dobro.

Na prvem mestu je **obutev**. Osnovne zahteve za zdravo obutev so: biti mora udobna, da ne utesnjuje nog, čvrsta in prožna, da se dobro oprime stopala, zračna, da omogoča prehajanje pare, in odporna proti zunanjim vplivom, da noge zavaruje.

Posebno pozornost in skrb moramo posvetiti otroškim čevljem. Noga otroka je še posebno dovzetna za škodljive vplive, ti pa lahko trajno zmalčižijo stopala.

Odrasli preživimo velik del dneva v čevljih. Bodimo pri izbiri zahtevni, da si preskrbimo takšne čevlje, ki ustrezajo zdravstveno-higienskim predpisom. Neustrezna obutev je lahko vzrok za okvare stopal. Ko kupujemo čevlje, ki jih bomo nosili več ur dnevno, se ne oziramo toliko na modne trende, posebno če ti niso v skladu z načeli zdrave obutve. Najboljši so čevlji, ki so v celoti izdelani iz usnja; ti so običajno res tudi dražji, kar pa naj nas, če je le mogoče, ne ovira pri izbiri. Pogosto imajo predvsem starejši ljudje navado, da si kupijo zelo kvalitetne čevlje, ki pa jih obujejo le enkrat ali dvakrat tedensko, ko gredo v mesto ali k maši, ves ostali čas pa nosijo neprimerno, neudobno ali pošvedrano obutev. Zelo pomembno je, da nosimo pravo obutev ves čas, ko noge največ obremenjujemo.

Pri izbiri čevljev pazimo, da nas ne stiskajo že pri sedenju, da se nam pri hoji ne sezujejo, kar lahko povzroči žulje na nogah. Ozki čevlji lahko povzročijo otiščance ali pa kurja očesa. Dolgotrajno nošenje čevljev z visokimi petami povzroča bolečine v mečih, stegnih in hrbtenici (do 3 cm visoke pete še ne povzročajo tovrstnih težav).

Danes je v modi nošenje športnih copat. Če radi nosimo to vrsto obuval, ne pozabimo, da je tu še posebej pomembno redno čiščenje, pranje z vodo in pralnim praškom.

Nega nog in obutve

Redna **vsakdanja nega** nog pa tudi skrb za čistočo nogavic in obutve lahko prepreči neprijetne, trdovratne okvare in bolezni nog.

Noge si umivamo vsak dan vsaj enkrat. Važno je temeljito brisanje, še posebno med prsti. Če se noge preveč potijo, jih moramo umivati večkrat dnevno in obenem menjati nogavice, ki naj bodo iz bombaža. Z rednim menjavanjem nogavic ter pravilnim umivanjem in brisanjem nog se je mogoče izogniti tudi glivičnim infekcijam.

Ne pozabimo tudi na nego obutve. Čevlje moramo menjavati, da se prezračijo in presušijo, menjava pa dobro dene tudi našim nogam. Poskrbimo, da bodo čevlji očiščeni, suhi in namazani. Dobro negovane in pravo-

časno popravljene čevlje lahko nosimo dlje časa, pa tudi hoja v njih bo udobnejša in lažja.

Posebno pozornost moramo posvečati nohtom na nogah. Nohte strižemo ravno, da se nohtne konice ne morejo zadreti v meso. Posledica nepravilnega striženega nohta in pretesne obutve je vraščen noht, ki zelo boli ali se celo zagnoji.

Za zdravje nog lahko poskrbimo tudi tako, da jim vsaj občasno privoščimo kopeli. Koristne so izmenične kopeli (izmenično s toplo in hladno vodo, končamo vedno s hladno vodo). V vodo lahko damo navadno kuhinjsko sol ali pa posebne tekočine oziroma soli za kopeli nog. V kopeli z nogami gibljemo, da pospešimo krvni obtok, preženemo utrujenost in večamo odpornost nog.

Za nego nog skrbimo celo leto, tudi takrat, ko so noge skrite pred pogledi drugih ljudi, in ne samo poleti, ko nosimo odprto obutev.

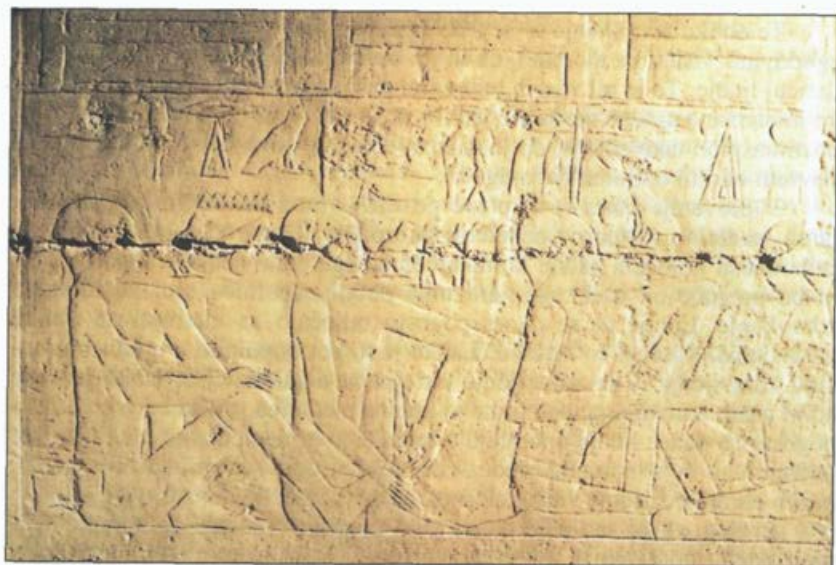
Posebno skrbno morajo negovati noge in nohte ljudje, ki imajo sladkorno bolezen. Poskrbeti morajo, da imajo stopala vedno zavarovana. Že majhna poškodba na stopalu, če jo diabetik prezre, se lahko razvije v neozdravljivo rano. Če ste sladkorni bolnik, dosledno upoštevajte navodila za nego nog (oskrba diabetičnega stopala), ki ste jih prejeli v ambulanti, kjer se zdravite.

Na zdravje nog zelo dobro vpliva **hoja z bosimi nogami**. Bosonogo tekanje po pesku ali travi je koristno tudi za odrasle. Stari ljudje pravijo, da je bosa hoja pravi balzam za dušo. Trava, zemlja, zlasti pa pesek se priležejo nogam in jih masirajo. In prav **masaža nog** je najboljšo sredstvo proti motnjam v krvnem obtoku, proti utrujenosti in okvaram nog. Že najnežnejši dotik podplato vzbudi prijetno počutje, ki se razlije po telesu, daje občutek varnosti in bližine. Užitek bo še večji, če vam noge masira kdo, ki vas ima rad oziroma kdo, ki mu zaupate.

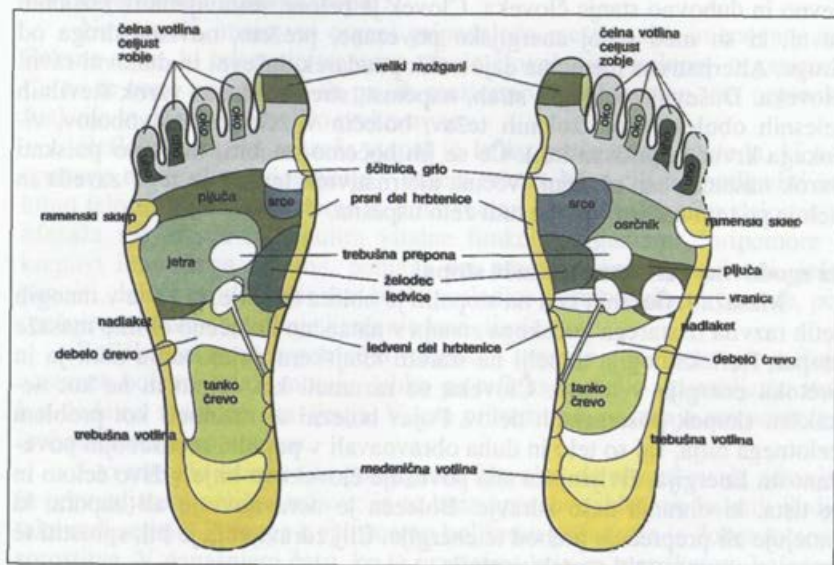
Eden izmed načinov masaže nog je **refleksna masaža stopal**. Ta masaža sodi med pomirjujoča in zelo osebna doživetja. Po njej se človek počuti čudovito sproščen. Dotik roke na stopalu vzbuja toplino, pomirja in prenaša energijo v vse dele telesa. V Indiji pravijo: »Ko v rokah držite noge človeka, držite njegovo dušo!« Preskusite na sebi!

Refleksna masaža stopal med alternativnimi načini zdravljenja

Refleksna masaža stopal je ena od terapij tako imenovane komplementarne, alternativne ali dopolnilne medicine. Poznamo več vrst oziroma načinov komplementarnega zdravljenja. Nekateri se navdušujejo nad eno vrsto, drugi nad drugo, ponudba in povpraševanje pa v današnjem času skokovito naraščata. O tem, kateri način zdravljenja je boljši, naj se človek odloči sam, važno je, da človeku koristi.

Egiptovski relief (ok. 2500 p.n.š.) prikazuje zdravljenje s pomočjo refleksne masaže

Področja na desnem in levem stopalu, katerih masaža blaži težave ...

Te oblike zdravljenja so seveda že zelo stare in jih najdemo povsod v zgodovini. Vedeti pa moramo, da so jih opravljali le posebej izurjeni in nadarjeni ljudje. To je bil včasih tudi edini način pomoči. Prodor današnje tako imenovane uradne medicine je bil s postopnim razvojem tehnike in znanosti nasploh tako silovit, da je nekdanje načine zdravljenja za dolgo časa povsem odrinil oziroma onemogočil.

V Sloveniji danes še ni prave povezave med uradno in komplementarno medicino (razen na nekaterih področjih). Gotovo pa bodo v bližnji prihodnosti določeni načini komplementarnega zdravljenja uradno sprejeti in bo mogoče od osebnega zdravnika dobiti napotnico tudi za tovrstno zdravljenje. Ljudje pa se danes pogosto odločajo za alternativne oblike zdravljenja. Razlogi so različni. Lahko je to kot dopolnilo k uradnemu načinu zdravljenja in je zdravljenje hitrejše in učinkovitejše; lahko je to še edini način zdravljenja, potem ko je uradna medicina storila že vse ... Zelo pogosto pa danes ljudje uporabljajo tehnike komplementarne medicine kot preventivno dejavnost. Še preden zbolijo, poiščejo sebi primerno tehniko, ki jim ohranja oziroma vrača telesno, duševno in duhovno zdravje.

Razlog, zakaj se ljudje danes tako pogosto odločajo za komplementarne načine zdravljenja, je tudi pristop do človeka oziroma obravnava bolnika. Človek ni samo telesno bitje. Na telesne spremembe, ki se lahko kažejo tudi kot bolečine in hude motnje v delovanju organizma, vpliva duševno in duhovno stanje človeka. Človek je celota, sestavljena iz različnih ravni, ki so med seboj energijsko povezane, prežete, odvisne druga od druge. Alternativna medicina daje velik poudarek duševni in duhovni ravni človeka. Duševni problemi, strah, napetost, stres so danes vzrok številnih telesnih obolenj (npr. žolčnih težav, bolečin v želodcu, glavobolov, visokega krvnega pritiska itd.). Če se jih hočemo znebiti, moramo poiskati vzrok nastanka teh obolenj. Večina alternativnih terapij se tega zaveda in deluje po tem načelu, zato je tudi zelo uspešna.

Iz zgodovine refleksne masaže stopal

Masaža refleksnih con na stopalih je oblika terapije, ki se je v mnogih letih razvila iz starega ljudskega znanja v natančno določeno obliko masaže stopal. Refleksologija temelji na starem kitajskem pojmovanju zdravja in pretoka energije v telesu. Človeka so razumeli kot celoto in ne kot nekakšen skupek posameznih delov. Pojav bolezni so razumeli kot problem celotnega bitja, saj so telo in duha obravnavali v popolni medsebojni povezanosti. Energija, življenjska sila povezuje človekovo bitje v živo celoto in je tista, ki ohranja naše zdravje. Bolezen je neravnovesje ali zapora, ki omejuje ali preprečuje prehod te energije. Cilj zdravljenja je bil, sprostiti te ovire in uravnovesiti pretok energije.

Po kitajskem pojmovanju ima vsak organ in del telesa refleksni pre-

del, ki ustreza organu in je povezan z njim prek energijskih tokov na drugih delih telesa, izrazito na ušesu in dlani, najbolj občutljivi pa so ti predeli prav na stopalih.

Zdravljenje z refleksoterapijo so uporabljali že v starih civilizacijah na Kitajskem, v Indiji in Egiptu. Prav iz Egipta imamo najstarejši »snovni« dokaz o zdravljenju z masažo stopal oziroma dlani: to je risba, nastala okrog leta 2300 pred našim štetjem, ki so jo našli v eni izmed egiptovskih piramid. Prikazuje dva zdravnika: eden obdeluje stopala, drugi pa dlani. Tudi severnoameriški Indijanci se ponašajo z bogato tradicijo masaže stopal, ki izhaja iz njihovega pojmovanja, da je človek prek stopal povezan z zemljo in vesoljem.

Od 14. stoletja naprej so v Evropi uporabljali različne oblike zdravljenja s pritiskanjem na refleksne predele. Večji razvoj refleksologije pa je opazen v 19. stoletju v Nemčiji in v ZDA. Začetnica refleksologije, kot jo uporabljamo danes, je bila Eunice Ingham, ki je delovala v Ameriki. Njeno delo so nadaljevali številni posamezniki. V nekaterih deželah sodi danes masaža stopal med uradno priznane metode zdravljenja. Uporablja se pri uravnavanju motenj ravnovesja, preden te postanejo nevarne, in za napovedovanje motenj v organizmu veliko prej, preden te postanejo telesno zaznavne.

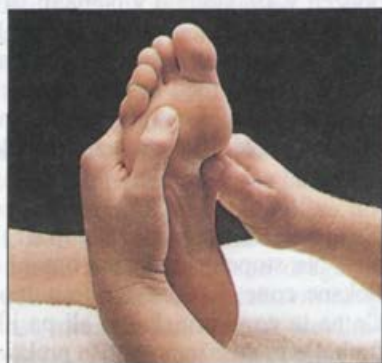
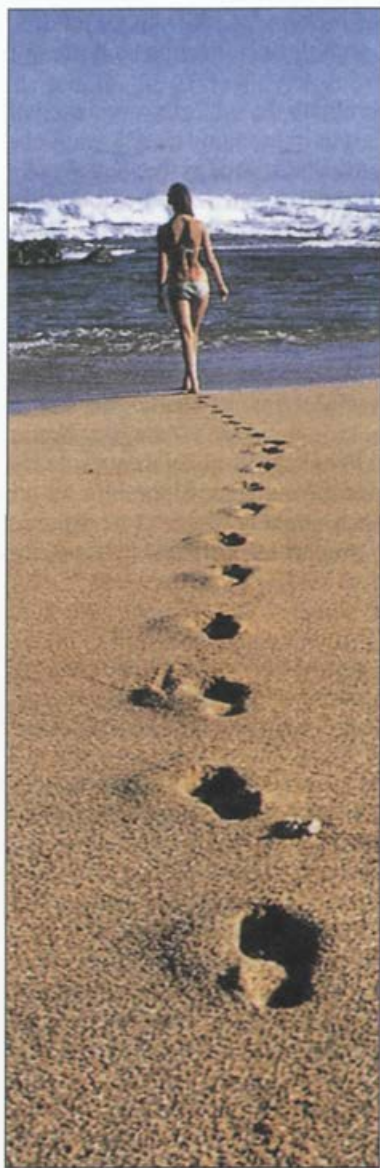
Kaj je refleksna masaža stopal?

Na stopalu imajo vsi organi pripadajoča mesta, tako imenovane refleksne cone, ki odsevajo trenutno stanje človeka in vitalnost organizma. Če na te cone pritiskamo ali pa jih masiramo, izboljšujemo vse organske funkcije in dosežemo boljšo prekrvavitev.

Refleksnoconska masaža stopal je lahko preventivna metoda, ki nas opozarja na nezdrava dogajanja v našem telesu. Njen cilj je spodbuditi celotno telo in organske sisteme k ponovnemu uravnovešenemu delovanju. Masaža vzpodbuja in regulira vitalne funkcije organizma, pripomore h krepitvi imunskega sistema, pomaga pri premagovanju utrujenosti, izčrpanosti, deluje protibolečinsko, blaži posledice hormonskih sprememb, pospešuje presnovo, spodbuja kroženje krvi, limfe ...

Refleksoterapevt s pomočjo refleksne terapije predvsem preprečuje nastanek bolezni, blaži motnje, lahko pa refleksoterapijo uporabljamo tudi kot dodatno metodo zdravljenja. V tem primeru naj jo izvaja res primerno izobražen refleksoterapevt.

S to masažo učinkovito pomagamo človeku, da ohrani svoje zdravje, in odpravljamo različne težave; in to brez uporabe tablet, po katerih ljudje tako radi segajo. Pomaga k splošnemu boljšemu počutju in je dobra metoda sprostitve. V današnjem času, ko je prav stres kriv za marsikatero bolezen, je refleksna masaža stopal dobro pomagalo za ohranjanje zdravja.

Masaža z rokami ali s peskom – stik med ljudmi in z naravo

Masažo stopal lahko izvajamo pri različnih starostnih skupinah. Čim starejši je človek in čim trdovratnejša je bolezen, tem pogostejše masaže potrebuje, pri mlajših masaža namreč bolj in hitreje zaleže.

Na otroke masaža stopal zelo ugodno deluje, je hkrati ljubkovanje in spodbujanje občutljivih točk. Ko pridejo otroci v puberteto, starši pogosto izgublajo stik z njimi. Ko se skušajo mladostniku približati, je masaža stopal ena od učinkovitih poti, ki nam omogočajo, da se mlad človek čustveno odpre. Tudi to je lahko eden od načinov, kako ponovno navezati stik med otrokom in staršem.

Zelo učinkovita pa je refleksna masaža stopal pri starejših ljudeh. Lajša številne zdravstvene težave, krepi vitalnost organizma, sprošča in osveži.

Po opravljeni masaži ljudje zaznajo občutljivost in dovzetnost stopal, presenečeni so, kako je to povezano z občutki v drugih delih telesa.

Za masažo na stopalih se ljudje odločajo, ker želijo ohraniti zdravje ali odpraviti težave z zdravjem, včasih pa zgolj zato, ker si želijo pozornosti.

Različne izobraževalne ustanove prirejajo tečaje refleksne masaže stopal, na katerih se te tehnike lahko naučimo za domačo uporabo, lahko tudi kot samomasažo. Vendar tudi pri refleksni masaži stopal obstajajo kontraindikacije za izvajanje, zato se pozanimajte, kdaj se ne sme izvajati!

Kako poteka refleksna masaža stopal?

Masažo stopal izvajamo tako, da namestimo klienta v udoben položaj (leže, napol sede) z dvignjenimi stopali. Tisti, ki masira, pa potrebuje primeren stol, ki mu omogoči stik s stopali. Z različnimi tehnikami pritiska in glajenja spodbujamo refleksne predele po točno določenih shemah. Po končani masaži naj klient počiva in tisti dan pije veliko tekočine.

Ena masaža traja običajno 45 do 60 minut. En tretma pa obsega povprečno 12 masaž (po dve tedensko, odvisno od posameznika).

Masaža stopal je prijetno doživetje, vendar lahko med njo in po njej nastopijo neprijetne reakcije, ki so po mnenju refleksoterapevtov naravni zdravilni mehanizem; z njimi naše telo izloča strupe, ki so se sprostili med masažo.

Tehnike refleksne masaže stopal se ni težko naučiti. Vendar uspeh ni odvisen samo od pravilnega pritiskanja. Človeka, ki mu izvajaš masažo, moraš sprejeti z veliko spoštovanja in ljubezni. Prek terapevtovih rok in klientovih nog se ustvari stik (prenos energije), ki bo dober, če se klientu kot terapevt odpreš in mu dovoliš, da izrazi svoje stiske in poišče sprostitev. Refleksna masaža stopal je v bistvu poseben, zelo lep način komunikacije; reakcija, ki jo izzovemo pri klientu, pa nam pove, ali je bil stik dober ali ne.

Z refleksno masažo stopal se ukvarjam že nekaj let. Hvaležna sem vsem, ki so mi pomagali pri učenju. Moje izkušnje so zelo dobre. Ta preprosta in v večini primerov nenevarna metoda »zdravljenja« izzove v človeku zelo zanimive spremembe. Moje vodilo pri tem delu je: Vse, kar delaš, delaj z ljubeznijo in verjemi v uspeh! Seveda morata zaupati v uspeh oba, klient in terapevt. Hkrati pa se zavedam, da – tako kot pri vseh človekovih dejavnostih – uspeh in zadovoljstvo nista le rezultat mojega dela, saj človeške roke dobivajo moč od Tistega, ki nam daje življenje.

Pjerina Mohar

SREČANJE Z ZELIŠČARCO TEREZIJO,

ko nabira pisano, dišeče cvetje.

Za pomiritev vesti se drži svojih pravil, da naravnih danosti ne smemo kar tako brez razumne mere jemati; naravi moramo vrniti toliko, da ne bo zaradi nas postala siromašna, da njeno siromaštvo ne bo edina dediščina človeštva. Enkrat si je svoje razmišljanje zapisala: »Ko si je človek iskal hrano za življenje, je bil tesno povezan z naravo; spoznaval je sebi koristne rastline, z njimi se je hranil, nekatere so mu pomagale pri boleznih. Začel se je zanimati zanje in uporabljati njihovo zdravilno moč in delovanje. Spoznal je, da si lahko olajša zdravstvene tegobe, ki so ga težile. Od pradavnine do današnjih dni se te stvari niso spremenile, zato naj velja za vse čase – varujmo naravo, varujmo sebe.«

Zeliščarica gospa Terezija Nikolčič z Vrhnike namenja svoje znanje o zdravilnih rožah ljudem in samim rastlinam. Čeprav v primerjavah z drugimi državami velja, da je Slovenija bogata zdravilnega rastlinja, pa nekaterim vrstam grozi izumrtje. Tem bo potrebno že sedaj pomagati.

»Rože so me tako osvojile, da sem nekatere vrste začela gojiti. Moje njive so daleč od onesnaženega okolja. V soseščini je nekaj gozdnate površine, zato je okolje pravnje, da rastline lepo uspevajo.«

Spominja se svojega otroštva, potolčenih kolen, otroških prask. Mama je za svoje štiri hčere znala poiskati prave zdravilne zeli. Veliko jih je poznala, če že ne po imenih, pa po njihovih zdravilnih sestavinah. Zoper prehlajen mehur in ledvične težave je skuhala čaje iz breze, preslice, zlate rože, rmana.

»Pri hiši so morala biti domača zelišča za vsak primer, za prvo pomoč. Na pomlad in čez poletje je pripravila arniko, lapuh, rman, koruzne laske, kamilice, zvejnik, trpotec in še vrsto drugih, ki so spadale v njeno zeliščno lekarno.«

Materine »učne ure« iz otroštva, kasneje pa knjige, ki jih je nosila s seboj, ko je raziskovala, kaj ponuja narava za zdravje, so Tereziji pomagali do znanja o nekaj sto cvetličnih vrstah. Udeležila se je tudi različnih strokovnih tečajev in poučnih predavanj strokovnjakov pri Društvu zeliščarjev.

»Moje njive ne poznajo kemičnih pripravkov. Roke in motike, to je vse, s čimer spravimo plevel iz zemlje. Sodeluje vsa moja družina, pa kar gre.«

Čebele zadovoljne brenčijo med meto, ognjičem, meliso. Sosednje grede jih vabijo z ožepkom, jetičnikom, dobro mislijo, sivko.

»Dela je čez vse leto, ne le kadar pobiramo cvetove. V zgodnji pomladi posejem nekatere sorte, kot so ognjič, ožepok in še nekatere. Veliko starih rastlin trajnic moram obnoviti in pomladiti s sadikami. Grmičke moram očistiti starih poganjkov. Delo se poteka v skladu s potrebami rasti, tudi pozimi, ko rastline čakajo na pomlad.« Ob skodelici dišečega čaja je Tereziji še posebno zanimivo prisluhniti: »Ko si pripravljamo čaj, je pomembno, da vemo, katere zeli zmešamo skupaj, ker je samo tak čaj zdravilen, sicer pa nekaj 'kar tako namešano' lahko še škoduje. Izkušnje mi potrjujejo, da je najbolje, da čaj pripravimo iz petih vrst zelišč, ki se med seboj dopolnjujejo. Vsaka rastlina ima v čajni mešanici svojo vlogo. Ni prav, če čaje pripravljamo iz cele vrste zdravilnih rož, kakršne pač imamo doma. Ne smemo pa pozabiti, da moramo pri resnejših bolezenskih težavah k zdravniku!«

Poleg čajev si lahko pripravimo tudi osvežilne napitke. Za zdravje poskrbimo še z zelo dobrimi pripravki zdravilnih zelišč, namočenih v olivnem olju. »Pri težavah v sklepih priporočam divji kostanj in gabez. Kostanj je bolje pripraviti v olju, gabez pa v žganju. Oboje je za zunanjo uporabo. Arniko si pripravimo svežo v 90-odstotnem alkoholu, za suho je lahko 70-odstotni alkohol.

Arnika, divji kostanj, gabez in šentjanževka, namočeni v olju, so odlično sredstvo za sklepe. Lahko jih tudi vse skupaj pomešamo v steklenico z oljem in šest tednov pustimo na soncu, nato precedimo. Sivkino olje si pripravimo na enak način; pomaga nam proti glavobolu in za natiranje bolečih sklepov. Sivka je priporočljiva za osvežitev prostorov in tudi proti moljem.«

Z velikim starim slamnikom pokrita in z motiko v rokah okopava dišeče grmiče; sonce pripeka, njiva pa je dolga, konec se skriva za visokim rmanom, daleč pod oblakom.

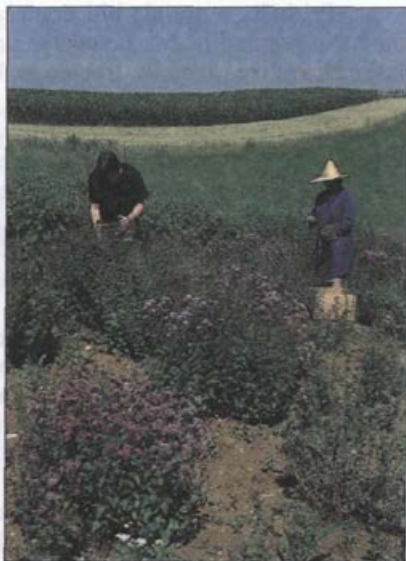

Foto Ančka Tomšič

V košaro je naložila sadike. »Vsak dan razmišljam, da naravi ne smemo samo jemati. Naredila sem že veliko poizkusov, posadila nekatere vrste v naravnem okolju. Tudi s člani Društva zeliščarjev se ukvarjamo s tem. Do vidnih uspehov ni bližnjic, treba je počakati. Tudi divjad ima rada kaj od tega, kar posadimo.«

Na ljubljanskem barju ima svoje jarke z močvirskim osladom, z angeliko, baldrijanom, regljem.

Naj ta svet vendar ostane tak, kakršnega pozna Terezija!

Ančka Tomšič

Peter pa je rekel: »Srebra in zlata nimam, dam pa ti, kar imam: v imenu Jezusa Kristusa Nazarečana, hōdi!« In prijel ga je za desno roko in ga dvignil. V hipu so se mu utrdila stopala in gležnji. Skočil je pokonci, čvrsto stal in hodil. Šel je z njima v tempelj in hodil okoli, poskakoval in hvalil Boga. Vse ljudstvo je videlo, kako hodi in hvali Boga. (Apd 3,6–9)

PREŠERNOVO RAZMERJE DO VERE

V času pesnikove mladosti so bile vse okoliščine karseda naklonjene, da se je dodobra seznanil s krščanskim naukom in Svetim pismom. Verouka je bil deležen ne le v cerkvi – za Vrbo je bil tedaj sedež župnije v Ródinah, temveč tudi v šoli: osnovni v Ribnici in Ljubljani pa na gimnaziji in liceju v Ljubljani, na liceju se je seznanil tudi z osnovami filozofije. V krščanskem duhu sta ga vzgajala tudi mati Mina in oče Šimen doma, v ožjem sorodstvu so bili kar trije strici, Jožef, Franc in Jakob, duhovniki (prvi ga je na Kopanju pripravljaj na šolo in mu bil tudi pozneje naklonjen, zadnjega je obiskoval na Šmarni gori). Za duhovniški poklic se je odločil pesnikov brat Jurij (služboval je ves čas na Koroškem in je pokopan v Ovčji vesi pod Višarjami). Kakor vemo iz Prešernovega slovenskega pisma staršem z dne 24. maja 1824, so ti tudi zanj upali, da se bo premislil, opustil na Dunaju študij prava in prišel v Ljubljano študirat bogoslovje. Od duhovnikov zunaj sorodstva omenimo samo Slomška, s pesnikom sta se srečevala na ljubljanskem liceju in pozneje v Celovcu, kjer se je Prešeren pripravljaj na strokovni izpit, Slomšek pa je bil duhovni vodja v semenišču. Pesnik se je torej ob navedenih možnostih in v označenem okolju dodobra seznanil s krščanstvom, poleg tega se je v poznejših letih zavedal, da poleg grške in rimske antike krščanstvo pomeni temelj evropske kulture.

Zato je razumljivo, da v svoje pesmi vpleta dogodke iz Sv. pisma, napr. v puščavi padajočo mano (Dekletom), omenja njegove sestavne dele, npr. Jeremijeve žalostinke in Salomonovo Visoko pesem (Orglar), navaja izreke iz njega: »Pridte k meni, majhni vi, nezadolženi!« (Ovsenikovima dečkoma), »On, ki ptice pod nebom živi!« (Nezakonska mati), ali kar osrednje nauke: »Da ljubiti moram vse ljudi, tak vera moja me uči.« (Judovsko dekle)

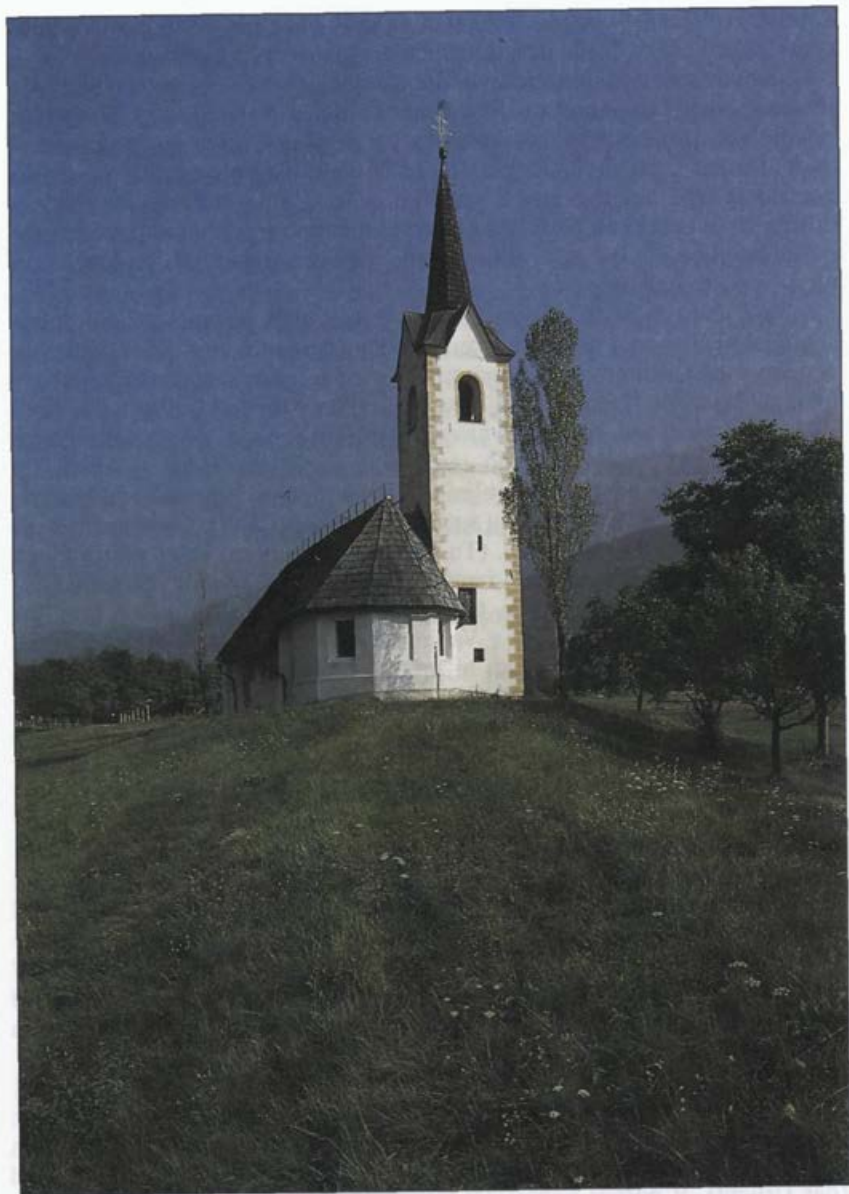
Ciklus *Sonetje nesreče* je najbolj pretresljiv del Prešernovih Poezij, saj v njem izpoveduje popolno razočaranje nad življenjem in vidi rešiteljico v smrti. V prvem sonetu iz tega cikla se mu po grenkih doživetjih v svetu stoži po rojstni vasi: če ga ne bi žeja po znanju odpeljala iz Vrbe, bi mu bilo prizaneseno z bridkimi spoznanji in blodnjami; živel bi ob zvesti in delavni ženi, dom pa bi mu varoval vrbenski patron, сосед sv. Marko.

Osrednja Prešernova pesnitev, v kateri združuje ideje ljubezni, domovine in umetništva ter je tudi v oblikovnem pogledu velemojstrovina, pa je *Sonetni venec*. V uvodnem sonetu k njemu *Je od veselga časa teklo leto...* spregovori o začetku svoje vélike in poduhovljene ljubezni do Julije.

Značilno je, da jo kot poduhovljeno, vzvišeno postavlja v trnovsko cerkev z božjim grobom na veliko soboto in da letnico prvega srečanja z izvoljenko opiše s časovno razdaljo od Kristusovega rojstva. Tu bi rad v zvezi s Sonetnim vencem opozoril na neko sorodno mesto v njegovem 11. sonetu *Ur temnih so zaterale jih sile...* Prešeren bi se rad rešil življenjskega obupa in prekletstva s pomočjo idealne Julijine ljubezni tako, kot se ju je rešil s pomočjo sestre Ifigenije, duhovnice v Dianinem svetišču, mitični antični Orest.

Julija, hči premožne ljubljanske trgovke, pa je bila tedaj že poročena s sinom aristokrata, tako da je Prešernova pesnitev, opremljena z akrostihom, njenim imenom, izzvala na njihovi strani negotovanje. V pojasnilo in opravičilo je pesnik zasnoval skupino sonetov, ki jih imenujemo *povenčne* in so nekak sproti dnevnik njegovih takratnih doživetij in občutkov. Zanimivo je, da je Prešeren za kar sedem sonetov od desetih v tej skupini izbral primeroma oziroma prisposodbo z verskega področja, saj je tako kakor v Vencu še zmeraj šlo za idealizacijo ljubezni in izvoljenke. Preletimo bežno s tega vidika *povenčne* sonete!

Prvi se opira na legendo o plemiču trde glave, ki je znal moliti le zdravamarijo in je po njegovi smrti iz groba zrasla roža z napisom Ave, Maria; naj izvoljenka pesniku ne zameri, da mu je že za življenja iz srca pognal sonetni venec z njo poveljučujočim akrostihom. – Drugi sonet sloni na sanjah: Prešeren in Julija sta se znašla skupaj s Petrarcom in Lavro v nebesih ter sta na tehtnici sv. Mihaela ocenjevala vrednost svojih pesmi in vrlin svojih izvoljenk; skromni Prešeren pravi, da so se njegovi verzi izkazali za slabše od Petrarikovih, Julijine kreposti pa večje od Lavrinih. – Za tretji sonet je našemu pesniku dal pobudo Schiller s svojo balado o vitezu Togenburgu: ko se je vrnil po križarskem pohodu iz saracenskega ujetništva, je našel svojo izvoljenko v samostanu, vendar je smel vsak dan visoko v oknu videti njen obraz, medtem ko je Julija njega ob srečanju kakor kerub z mečem jezno ošinila s pogledom. – V naslednjem sonetu je Prešeren segel po Sv. pismu: Mojzesovo poslanstvo je bilo Jude izpeljati iz egiptovske sužnosti, za plačilo pa je mogel obljubljeni deželni videti le od daleč; pesnikov poklic je opevati njeno lepoto in njegovo plačilo, če sme kdaj videti njen obraz. – V šestem sonetu je pesnik za prisposodbo izbral romanja: kakor hodijo ljudje na božja pota, ki so samo »sled sence zarje onstranske glorie«, tako on zahaja k Langusu ogledovat Julijin portret, ki je le medel odsvit njene lepote. – V naslednjem sonetu poseže v življenje različnih ver po svetu: dogaja se, da na isti dan vzhodnjaške verske skupine obhajajo svoj praznik hrupno, pri njih ujeti kristjani pa v samotni; tako Julijini prijatelji praznujejo njen god bučno, on pa sam, z iskrenimi željami v srcu. – Na versko področje spada med *povenčnimi* še zadnji, deseti sonet: bolj kakor groze pekla bo na sodni dan pogubljene onesrečil pogled na

Cerkvica svetega Marka v Vrbi Foto F. Stele

veselje zveličanih – nebesa Prešeren tu spet imenuje »svit glorje nezrečeni«; tako je nesrečnega pesnika prizadel njen nasmeh zaročencu.

Kmalu zatem, ko je ugotovil, da je Julija zanj dokončno zgubljena, je Prešernu nepričakovano umrl še njegov najljubši prijatelj Čop. V spomin pokojnemu prijatelju in kot zdravilo za nesrečno ljubezen je zasnoval uvodni sonet k pesnitvi *Krst pri Savici*. V njem blagruje tistega, ki »z Bogomilo up sreče onstran groba v prsih hrani«, ki torej kot kristjan veruje v onstranstvo. O sebi pa pravi, da ga bodo strahotno trpečega »upokójle groba globočine«, da bo našel mir v smrti, izpove torej misel, na katero pri njem pogosto naletimo.

V *Uvodu* h Krstu poteka zunanja bitka med poganskimi in pokristjanjenimi Slovenci pri Ajdovskem gradcu, *Krst* sam pa razpleta duševno zgodbo med Črtomirom in Bogomilo. Kakor je pesnik poudaril poduhovljeni značaj svoje ljubezni do Julije s srečanjem v trnovski cerkvi, tako tudi Bogomilo predstavi kot duhovnico v svetišču boginje Žive na Blejskem otoku in jo primerja z mitično starogrško svečenico Hero v Abidi. Po zgubljeni bitki se poganski poveljnik Črtomir sreča z Bogomilo že kot kristjano pri slapu Savice, po njeni razlagi je krščanstvo vera ljubezni in upanja na združitev v onstranstvu. (Tu Prešeren za nebesa, »kjer glorja njega sije brez oblaka«, spet uporabi izraz »glorija«.) Za Bogomilo povzame besedo navzoči duhovnik, ki prav tako poudari, da je krščanski Bog Bog ljubezni in ne vojnega sovraštva v Valjhunovem smislu. Značilno je namreč, da Prešernov duhovnik v Krstu ni predstavnik tistih, ki so kakor nemški križarski red med severnimi Slovani širili krščanstvo z ognjem in mečem, temveč nekdanji irski druid, poganski svečenik in zatem idealni glasnik nove vere. Resnici na ljubo pa moramo zapisati, da niti v uvodnem sonetu niti v sami pesnitvi ne gre za Prešernovo neposredno in osebno izpoved krščanstva, temveč za objektivno lep, pravilen in pravičen prikaz krščanstva v tej njegovi lirsko-epski umetnini.

Medtem ko je pesnik v mladih letih, v Vrbi in Ljubljani mislil in čutil v območju tradicionalnega in splošno sprejetega krščanstva, se je od študentskih let na svobodomiselnem Dunaju, dalje verjetno predvsem pod Čopovim vplivom nagibal tudi k sočasni nemški Schellingovi in Heglovi filozofiji. Prvi je razglašal metafizični idealizem o enotnosti narave in duha, torej nekakšen panteizem, drugi dialektiko razvoja v naravi, narodih in kulturi. Na opazne sledove Schellingove filozofije naletimo v dveh tercinah Prešernove nemške elegije *Dem Andenken des Matthias Čop*. Ko v žalostinki podoživlja prijateljevo nepričakovano smrt sredi tihega večera v čistih valovih Save z gorami v ozadju, hkrati razodeva svoje in prijateljevo občudovanje in oboževanje vesolja, Duha svetá (der Weltgeist) in Praluči (das Urlicht). V poštevh prihajajoči tercini navajamo v prevodu Janka Glazerja:

*In nisi slutil, da je pot končana;
svetá Duh iz dvoran luči srebrne
poslal je genija, da med izbrana*

*krdela svetla ti dostop odgrne:
ugasil iskro v valih je prosojnih,
da čista se nazaj k Praluči vrne.*

Kakor je v povenčnih sonetih s primerami in prisposodobami iz verskega življenja izpovedoval vzvišena ljubezenska čustva, tako je v svojih pismih s sklicevanjem na Sveto pismo in sodobno filozofijo ponazarjal in razreševal pomembna vprašanja slovenske narodne kulture. Bolj za tradicionalno krščanski kot za sočasni filozofski slog govori naslednja stavka iz pisma Čelakovskemu z dne 22. avgusta 1836, ki se naslanjata na dikcijo Sv. pisma Nove zaveze in pričata o pesnikovem nemočnem položaju v takratnem zaostalem in nekulturnem domačem okolju: »Jaz kot najomahljivejši trs v puščavi kranjske literature bi kakor drugi Janez povzdignil glas in oznanjal Mesijo, toda farizeji in pismouki mi ne dadó do besede...«

Od svetopisemsko krščanskega izražanja se pesnik nekoliko nagiblje k slogu sočasne nemške filozofije, ko v svojem pripisu k Smoletovemu pismu Vrazu z dne 26. oktobra 1840 ob polemikah o ilirščini zagovarja vztrajanje male slovenščine in njeno pravico do organske rasti: »Pomislite, da je tudi ho Hristós mogel biti usmrčen, da pa apostol sveta sv. Pavel in vsi apostoli sveta slavé vstajenje kot največji čudež ... Mislim, da je treba vse, kar je vzknilo, pustiti, da mirno raste do dneva žetve, zato da bo Gospod (to Pan) na sodni dan mogel ločiti dobro od slabega.«

Mesto v pismu Vrazu z dne 29. julija 1843, ki je naperjeno zoper ideologa ilirizma Gaja, pa priča o tem, da Prešernovo temeljito poznavanje krščanske liturgije in biblije tudi v tem obdobju življenja ni usahnilo: »Svojega Dominusa altissimusa, qui solus sanctus, ne smete preklinjati, kajti sicer Vas zadenejo vse kazni, s katerimi je v Pentatevhu zagroženo bogokletnikom in očetomorcem.« Odlomke iz Prešernovih nemških pisem navajamo po prevodih Alfonza Gspana in dr. Mirka Rupla.

Proti koncu pesnikovega življenja, po sodbi prof. Kidriča v letih 1844–1846, je še v Ljubljani, pred preselitvijo v Kranj, nastal enokitični aforizem, miselni izrek in hkrati duhovita besedna igra *Kar je, beži*. Ta aforizem, če ga prav razumemo, ne izpoveduje vere v Boga, temveč izraža hegeljansko misel, da je bistvo našega življenja gibanje in minevanje vsega:

*Kar je, beži.
Al beg ni Bog,
ki vodi vekomaj v ne-bo;
kar je, kar blo je in kar bo?*

Morda se je Prešeren v razlagi izvora besede bog tu naslonil na Linharta, ki v svojem Poskusu zgodovine pravi, da izhaja izraz iz glagola begati in da so poganski Slovani v bogu častili osnovno gibalno vsega. Predvsem pa moramo glede tega aforizma pripomniti, da ga ne poznamo v avtentični pesnikovi obliki; po spominu ga je ne docela zanesljivo šele v šestdesetih letih za Levstika zapisal Kastelic, ki mu je tudi dal naslov Prešernova vera. Mi smo besedilo z ločili vred posneli po verziji prof. Slodnjaka v knjigi Francè Prešeren, Poezije in pisma, 1964.

Če povzamemo ugotovitve o Prešernovem razmerju do vere, moramo reči, da je presenetljivo dobro poznal Sveto pismo obeh Zavez, da je visoko cenil krščanstvo kot vero ljubezni in plemenitosti med ljudmi, da je v njem poleg antike gledal enega od temeljev evropske kulture in da ga je ob antiki bogato in pretanjeno uveljavljal v svojem umetniškem izrazu.

Joža Mahnič

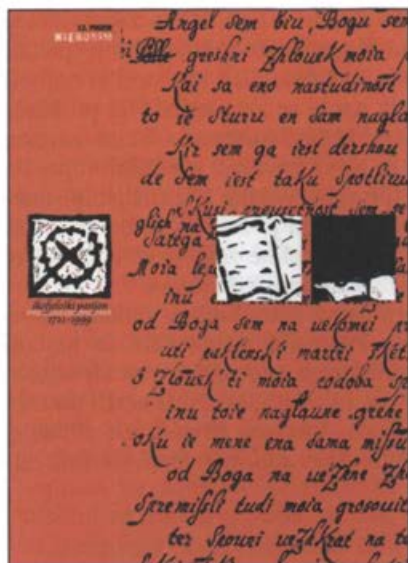
ŠKOFJA LOKA OBUDILA ROMUALDOV PASIJON

V času katoliške obnove (17. in 18. st.), ko je katoliška Cerkev opravila učinkovito spraševanje vesti po pretresu s protestantskim razkolom in se spet vsa predala oznanjevanju, se tudi na slovenskih tleh uveljavi učinkovit in množicam priljubljen evangelizacijski prijem – spokorne procesije kot živopisna oblika baročnega gledališča in hkrati nadaljevanje izročila srednjeveške duhovne drame (misterij).

Na Slovenskem je bilo na prelomu 17. in 18. st. kar 9 pasijonskih procesij, in sicer v Ljubljani (1617), Novem mestu (1658), Kranju (1674), Trziču, Marija Gradcu pri Laškem, Železni Kapli, Loki pri Zidanem mostu, Celovcu (1692) in Škofji loki (1721).

Processio Locopolitana

O mnogih procesijah je ostal komaj podatek, da so sploh bile, za druge pa se je ohranil nekakšen programski listič z opisom prizorov, a

Razglednica z odlomkom iz rokopisa Foto B. Šušteršič *Jezus na osličku ...* Foto A. Veber

brez govornega besedila (Ljubljana). Samo škofjeloška procesija se ponša z ohranjenim rokopisom z naslovom *Instructio pro Processione Locopolitana in die Parascae Domini*. Vsebuje zapis celotnega poteka prireditve z besedilom, ki ga govorijo ali pojejo nastopajoče osebe (scenarij), uprizoritvene napotke, dokumente, kot je ustanovna listina in pravilnik za uprizarjanje, dva sporeda s seznamom nastopajočih, dve periohi, nekakšna razglednica prireditve, in vabilo okoliškim župnikom za sodelujoče in gledalce (Prim.: Oče Romuald: *Škofjeloški pasijon*. Klasiki Kondorja, MK 1999). Rokopis vsebuje celo seznam potrebnih kostumov. Zapis predstavlja najstarejše celovito dramsko besedilo v slovenskem jeziku. Jezik govornih replik je izbrani govor 18. st. s prvinaми narečij območja, kjer so ga uprizarjali. Izbranstvo jezika povzdiguje verzna oblika in dosledno rimanje slehernega verza.

Loške spokorne procesije se je prijelo ime *Škofjeloški pasijon*. Njegov avtor in režiser je primorski kapucin p. Romuald Marušič (1676–1748), ki je sestavil scenarij in zanesljivo vodil priprave za uprizoritev po ulicah in trgih Škofje Loke vsaj v letu 1721.

Namen uprizarjanja pasijona je bil nagovoriti udeležence – igralce s statisti in gledalce, pretresene zaradi strašnega Kristusovega trpljenja, ki so ga povzročili njihovi osebni grehi – k spreobrnjenju v življenje brez greha.

Udeležence sta pretresla tudi prva starša Adam in Eva, ki sta zapravila raj na zemlji, in pogubljena duša, ki je zaradi grešnosti, v katero jo je pahnil napuh in slaba družba, prišla v kremplje hudičev, med katerimi je najbolj grozljiv sam prevzetni Lucifer. Sodobnik naj bi se zato zgledoval pri mnogih svetopisemskih osebnostih (npr. Davidu in Samsonu iz Stare zaveze, večini apostolov, Magdalenii, Veroniki iz Nove zaveze), svetnikih (npr. sv. Hieronimu) in celo Kristusovih mučiteljih (npr. vojaku z izmišljenim imenom Longinus – pomeni Dolgin ali Dolgan, – ki je Jezusu prebodel stran. Ti so se spreobrnili in njim so sledile tudi vse celine zemeljske oble, kar v procesiji s posebitvami simbolično priča o širjenju krščanstva.

Škofjeloški pasijon je nekakšna pridiga za spreobrnitev zaradi Kristusovega trpljenja v dramatizirani obliki. Procesija je potekala na najbolj spokorni dan v cerkvenem letu – na veliki petek zvečer po mestnih ulicah. Razdeljena je bila na 13 prizorov – podob, ki so jih vozili ali nosili po mestnih ulicah: *Raj, Smrt, Gospodova večerja, Samson, Krvavi pot, Bičanje, Kronanje, Glejte, človek, Kristus na križu, Mati sedem žalosti, Skrinja zaveze in Božji grob.*

Uprizoritveni poskusi

Ta gledališko-verski kulturni biser je ostal skrit širši javnosti četrtrisočletja. Redki poznavalci so pred 2. svetovno vojno in po njej omogočili videti nekaj njegove bleščave s prirejenimi in močno skrčenimi uprizoritvami v Kranju (Niko Kuret 1932), Škofji Loki (Tine Debeljak 1936) in Trstu (Mirko Mahnič 1965) ter v obliki radijske igre (Aleš Jan 1992). Izvirna uprizoritvena zamisel, ki jo je uresničil in skrbno opisal Romuald, pa kot da bi se zdela danes neizvedljiva in za gledalca neavbljiva. To so samo potrjevali številni, večkrat okrnjeni poskusi uprizoritve.

Dokončno in prepričljivo so tako razmišljanje postavili na laž uprizarjalci Škofjeloškega pasijona 1999 na čelu z idejnim očetom županom Igorjem Drakslerjem in režiserjem producentom Marjanom Kokaljem, v čigar rokah so bile vse vajeti te uspešne obuditve Romualdovega pasijona v verodostojni obnovitvi.

Za uspeh uprizoritve pasijona 1999 je bil odločilen sklep, da ne bodo iskali kakšne nove zamisli, ki bi nagovorila sodobnega človeka množičnih občil in virtualnih ponaredkov resničnosti, ampak da bi čim bolj ustvarjalno in zvesto rekonstruirali tako Romualdovo idejno sporočilo kot uprizoritveno zamisel na osnovi ohranjenih dokumentov.

To pa je bilo mogoče le z ekipo, ki je ideji Kristusovega odrešilnega trpljenja za človeštvo tako prepričana, da jo skuša živeti, in ob predpostavki, da prav versko sporočilo Pasijona še zanima dovolj domnevno sekulariziranih Slovencev, ki bi se Pasijona udeležili kot versko-kulturnega doživetja, pač zato, da bi se zahtevna in draga rekonstrukcija sploh

upravičila. Čeprav nihče ni izbiral sodelavcev po kakšnih verskih merilih, se je v skoraj dveletnih pripravah (začetek oktobra 1997) zbralo skoraj 600 sodelavcev, ki so žrtvovali svoj čas za Pasijon prav zato, ker so verjeli v njegovo sporočilo.

Ali je to kaj nenavadnega ali spornega? Kje neki, saj »vera v sporočilo umetnine« zduži sleherno ustvarjalno ekipo, samo da v idejno zatrti Sloveniji to sicer priznavamo celo kvaziumetniškimi zamislivi, ki ustoličujejo zlo, vsakokrat pa je vnaprej sumljivo oznanilo odrešenja, ki spregovori zunaj cerkve. Odtod številne težave v času priprav in čudna odsotnost državne subvencije pri enem najprodornejših in najelitnejših evropskih kulturnih projektov leta na naših tleh.

Nič manj pa ni tolikšnemu odmevu občinstva – 10 uprizoritev si je ogledalo nepredstavljevih 40.000 navdušenih udeležencev – botrovala drznost pri izbiri termina: čas okrog velike noči, kar je v letu 1999 pomenilo obdobje od 27. marca do 5. aprila, ko vreme za prireditve na prostem nikakor ni stabilno. Vreme je sicer v tem času res problematično, a priprava na velikonočne praznike ne napolnjuje glav Slovencev samo z mislimi na potice in pirhe, ampak, kot kaže, vsako leto ponovno z mislimi na minljivost zemeljskega, ki zažaja slehernega po večni sreči, ki nam jo ponuja Kristusovo oznanilo odrešenosti. Pasijonska tema je v izbranem času še vedno nekako v zraku, ker krščansko mišljenje le ni nepobrisano zgodovinski prah, ki se izrazi le še s folklorno-kulinaričnim praznovanjem. Zato je bistveno pomembnejše ozračje kot pa vreme samo.

A tudi folklor, zgodovinska etnologija in sočasna kulinarika na obrobju letošnje pasijonske Škofje Loke so se po zaslugi Kokaljeve zamisli ubrali z Romualdom.

Značilnosti rekonstrukcije

Prava oznaka za Škofjeloški pasijon 1999 ostaja rekonstrukcija Romualdove uprizoritve iz leta 1721. Kokaljev poseg v izvorni scenarij je zamemarljiv. Le 13 podob je nekoliko bolj razčlenil, tako da se mu je izšlo 20 prizorov v izvornem zaporedju. K sreči v spreminjanju Romualda ni iskal lastne izvirnosti. Prihranil jo je za problem, ki se je pri Romualdovi izpeljavi zdel nerešljiv: kako združiti procesijskost – premikanje skozi mesto, ki je bistvena značilnost tovrstnega gledališča – in kakovostno spremljanje dogajanja za veliko število obiskovalcev.

Kokalj je odkril uprizoritveni ključ, ki je največja izvirnost, prav genialnost te uprizoritve. Nastopajoči obhodijo določeno pot – od vojašnice skozi najlepši del mestnega jedra nazaj v vojašnico, kot bi skozi srednjeveško Loko simbolično risali obod trnjeve krone. Vmes se na štirih mestnih trgih procesija ustavlja in štirikrat odigra vsakega od 20 prizorov, kot bi osvetlila in približala udeležencu v njegov doživljajski *zoom* posa-

Mors victrix ... smrt zmagovalka Foto A. Veber

mezni, simbolični trn s Kristusove krone. Ustavi se na prvem prizorišču, ustavi spet na drugem in isti prizor ponovi, ustavi na tretjem in končno četrtič odigra isti prizor na zadnjem prizorišču. Prav v istem času se na prejšnjih prizoriščih odigravajo nadaljnji prizori. Ko se na prvem prizorišču odigra zadnji prizor, bo trajalo še slabe četrt ure, da bo ta prizor v nadaljnjih treh odmevih odzvenel v konec Pasijona. Na prejšnjih prizoriščih pa se udeleženci postopoma že razhajajo skozi mesto, osvetljeno z baklami in svečami, proti svojemu domu.

Scena Pasijona je loško mestno jedro (slikovite fasade, mostovi), edini, a bolj tehnološkofunkcionalni kot pomenski dodatek so statični odri na štirih prizoriščih, prenosni odri z nosači in odri na vozovih, ki jih vlečejo konji.

Kostumi, ki jih je zasnovala Nada Slatnar, so izpeljani iz simbolike treh barv: bele (nedolžnost, ranljivost, golota), rdeče (trpljenje, mučeništvo, Sveti Duh), črne (spokornost, žalost). Kostumografinja, izzvana s pretiranostjo baročnega izraza, folklorne barvitosti in vznesenosti ljudskega gledališča, je ob nepredstavljeni količini več kot 600 kostumov ohranila izčiščeno eleganco. Umetniški dosežek Slatnarjeve so številni poročevalci neupravičeno skoraj prezrli, saj niso znali ceniti umetničine zadržanosti, ki je omogočila izjemno ubranost vseh uprizarjalnih prvin; predvsem se je

Pilat posluša Jezusove tožnike ... Foto A. Veber

Jezus, ki so ga kronali s trnjem ... Foto A. Veber

spojila s kultivirano celotno grafično podobo (J. Miklavc in B. Šušteršič).

Kokalj je dal napisati glasbo Tonetu Potočniku in Andreju Missonu, ker se izvirna ni ohranila. Instrumentalni (Pihalni orkester Škofja Loka) in vokalni pol skladb (učenci Glasbene šole Škofja Loka) je uprizoritev s primerno sodobno glasbo ustvarjalno podpiral, s solističnimi parti pa omogočil nekaj doživljajskih vrhov pasijona (Zdravko Veber, Marjan Peternelj, otroci pod vodstvom Irene Rupnik).

Izbira igralcev posameznih prizorov je sledila Romualdu. Posamezna vas prevzame celotno podobo oz. prizor. V Kokaljevi postavitvi so bile to igralske družine Žabnice, Visokega, Selc, Poljan, Virmaš, Pevna, Puštala, Žirov, Sv. Jošta, Sv. Duha, Železnikov, Hraš, Suhe, Sore, Sotočja, Gorenje vasi, Reteč in nekateri člani Loškega odra s svojimi vodji. Torej velikanski ljubiteljski igralski ansambel s statisti in konjeniki (Ratitovec, Riders klub, Visoko), ki niso imeli velikih vlog, ampak različno zahtevne naloge. Od najmanjše do najtežje so bile izvedene z izjemno zbranostjo, uglašenostjo in iskrenostjo, tako da morebitne razlike v ravni posameznega igralskega izrazila nikoli niso ogrozile celote. Družila jih je enako zagrizena predanost procesijskemu sporočilu ob najlepših praznikih leta, med katerimi je postala Škofja Loka 1999 slovensko središče, kar je v dostojanstvenem ponosu žarelo na obrazih nastopajočih.

A igralski rezultat ni prišel sam po sebi. Je posledica trdega dela in za ljubitelje očarljive zavzetosti na napornih vajah, predvsem pa modrega in izkušenega vodstva Metode Zorčič. Marjan Kokalj – njegova tretja genialna odločitev – jo je povabil za nekakšno pomočnico, a je njen prispevek prerasel v delo, ki ga z utečeno gledališko terminologijo ni mogoče izraziti. Bila je najprej uspešna iskateljica skritih, še nevidnih igralskih potencialov v posamezniku, nato motivatorica za doseganje visoko zastavljenega cilja, spet nekaka duhovna asistentka, ki je znala niti osebne vere nevsiljivo zvezati z zlato nitjo Romualdovega oznanila, nato trenerka, ki iztisne iz igralcev zadnjo skrito rezervo izraza, nato skrbna mati, ki verjame v uspeh, ki ga še ni videti, nato zavzeta profesionalna gledališčenica, ki skoraj z grobo odločnostjo v kali zatre zlagano, a tako vabljivo amatersko šmiro, ki je kraljevala na začetku. Zorčičeva je bila dolgo leto profesorica dramske igre za potrebe škofjeloškega pasijona v obliki nekakšne gledališke potnice, in je s Kokaljem prepotovala sleherno grapo škofjeloškega zaledja, da bi prišla na vaje k posamezni družini.

Predvsem pa si je Zorčičeva kot profesionalka upala zastaviti svoj ugled in znanje za nekaj, kar ne bi nujno pripeljalo do takega uspeha.

Pri tem so ji bile v strokovno oporo tudi lektorske trenerke (Bernarda Rovtar, Mojca Strel, Kristina Eržen), ki so ji pomagale uresničiti zamisel podpisane (Jože Faganel), da bo tudi govorna podoba pasijona 1999 re-

konstrukcija Romualdovega jezika. Da tudi jezik ni bil poenostavljen in ne ponarejen, govore mnenja poslušalcev, ki so na eni strani ugotavljala, da je čudno, da so razumeli sleherno besedo narečja, na drugi strani pa, da je bil čisto moderen. Če s hvaležnostjo kot dejstvo sprejmemo ugotovitev, da so razumeli res vse, moramo drugi nasprotujoči si trditvi zavrniti. Igralski ljubitelji iz loške okolice so dejansko izvajali kultivirani govorni jezik začetka 18. stoletja, in to celo v verzih, ki je na eni strani blizu sodobnemu jeziku, a ima na drugi nekaj narečnega pridiha, ki se mu govorec 18. st. še ni mogel izviti tako, kot se ne more danes loški ljubiteljski igralec odreči svoji govorni praksi.

Obuditev tradicije

Danes že vemo, da bo za veliko noč leta 2000 v Škofji Loki spet mogoče doživeti odrešenjsko sporočilo Kristusovega trpljenja v elitnem kulturno-zgodovinsko-umetniškem izrazu, ki s svojo močjo spoštljivo nagovori presežnost v slehernem človeku dobre volje. V tem je dragocenost obuditve Romualdovega pasijona, ki s tem stopa na pot sodobne tradicije.

Po zaslugi vseh sodelujočih in vseh, ki so obuditev omogočili, Slavko Pezdir jih je v dnevniku Delo imenoval »Zgodovine vredni« (promocijska skupina – s Tino Oblak, organizacijska z Jernejem Pevcem ter tehnične ekipe, donatorji in sponzorji), je Škofjeloški pasijon tudi na prelomu tisočletja pretresljiva pridiga k spreobrnitvi, ki nam odpira pot v večno srečo.

Obujeni Romualdov pasijon zato za lanski cvetni in veliki teden ni imel ne igralcev in ne gledalcev, pač pa samo udeležence, ki so bili skupaj na isti poti – bili pri procesiji razmišljanja o vlogi Kristusovega trpljenja. Lanski Drakslerjev in Kokaljev podvig nam zagotavlja, da Pasijonu udeležencev ne bo zmanjkalo še desetletja. In to je vendarle odrešilno znamenje za vso Slovenijo.

Jože Faganel

POROČILO O RAZSTAVLJANJU

Razstava Temna stran meseca, ki jo je s številnimi sodelavci (in nekaj sodelavkami, med njimi sem sama) ustvaril Drago Jančar, je bila najbolj odmeven kulturni dogodek svojega časa. K splošnosti tega uvodnega stavka sodi nekaj natančnosti: seveda tukaj in v sezoni 1998/99. Pa tudi beseda odmeven je ravno prav pomensko bogata za to rabo.

V osnovnih potezah: Razstava, ki je bila inavgurirana 26. novembra 1998, je bila pričakovana z nestrpnostjo, odprta v skoraj neprijetni množici in na njej je od samega začetka prasketalo v zraku. Nihče ne pomni takega števila obiskovalcev, pa tudi ne tako pozornih, vztrajnih in natančnih ogledovalcev. Sprožila se je prava poplava poročil, polemičnih ugovorov in navdušenih pozdravov, seveda tudi popravkov, dopolnil in čustvenih izrazov hvaležnosti ali zamere. Spremní zbornik je postal ena najbolj prodanih knjig sezone. Razstava se je potem preselila še v Celje in Kranj (do poletja 1999). Vmes je prišlo do državljanske pobude, pod katero se še vedno zbirajo podpisi ljudi, ki se zavzemajo za stalno postavitev. Doživela je tudi intenzivno pozornost iz tujine; obiskalo jo je veliko tujcev, ocene so bile objavljene v časnikih, ki segajo od Frankfurta do Beograda (v glavnem zelo pohvalne), in nekaj študijskih skupin si je od daleč prišlo ogledat to čudo.

Večina tega dogajanja je bila za naše razmere silno nenavadna. Ne nepričakovana. Vse, kar je povezano z zgodovino, že dve desetletji zbuja izjemno zanimanje. V vsem tem času je razkrivanje temnih potez obdobja 1945 – 1990 eden vodilnih intelektualnih izzivov. Bilo je ena najvidnejših sestavin 80. let, se pravi desetletja demokratizacije, in je ostalo izjemno popularno tudi po polomu komunistične partije in uvedbi demokratičnega parlamentarnega sistema. A naboj je bil tokrat tak, kot bi se za temno stranjo meseca bočilo nevihtno nebo.

Po tem poskusu stvarnega uvoda se lahko, upam, odpovem stilu distanciranega poročanja. Sodelavci razstave smo se v glavnem hrabro upirali skominam po sprotnem ugovarjanju objavljenim spisom, v katerih so ljudje polemizirali tudi z nameni, ki jih ni bilo, se pritoževali nad odsotnostmi (krajevnimi, časovnimi), ki jih je razstava načrtno izpustila, ali pa ji očitali neuravnovešenost med pozitivnimi in negativnimi elementi. Ko bi zdaj, ko na tujo prošnjo, prošnja uredništva KMD, pišem o razstavi, poročala o dogajanju ob razstavi, ga komentirala in interpretirala, bi me verjetno hitro zaneslo v odgovarjanje na izrečeno. Naj namesto tega raje posvetim nekaj energije odgovarjanju na molk.

Ekipa Temne strani meseca se je od samega začetka namenila postaviti razstavo, in ne ustvariti alternativni inštitut za novejšo zgodovino. Med kritičnim ocenami, ki jih je bila deležna, so vseeno daleč prevladovali zgodovinarske, profesionalne in laične, povečini namenjeni spremnim besedilom in v zborniku objavljenim esejem. Nepokrito pa je ostalo polje razstave in razstavljanja, se pravi evidentiranja, izbiranja, zbiranja, ohranjanja, postavljanja gradiva. Po vsej izjemni pozornosti, ki je razvidna iz množice objavljenih člankov o Temni strani meseca, ni mogoče nič določnega reči, kako na to bolj ali manj amatersko delo gledajo profesionalni muzealci, ali je v njihov delovni prostor vneslo kaj avtorefleksije, ali je

mogoče sprožilo tiho misel na drugačen odnos. Ne samo do preteklosti, tudi do potencialnih obiskovalcev – in če že ne zaradi drugih razlogov, vsaj zaradi komercialnega.

Poročilo o vprašanjih in odgovorih

Ko sem pristala na sodelovanje, na pot za na Luno, sem to storila kot zagreta obiskovalka muzejev. Moja radovednost, kaj vse ljudje hranijo in ponujajo na ogled, je nadpovprečno razvita in mi je z leti prinesla precejšnjo razgledanost po tem področju. Relativno dobro torej vem, kaj ponujajo slovenski muzeji; z drugo besedo, da se kljub močno povečani aktivnosti zadnjih let izogibajo kočljivim področjem polpreteklosti. Vendar sem sklenila biti vestna in preveriti svoje domneve. Maja 1997 sem se na vse slovenske muzeje obrnila z naslednjim pismom:

»Spoštovani,

v zvezi s polemiko, ki se je zaiskrila med Dragom Jančarjem kot gledalcem in Muzejem novejše zgodovine kot razstavljalcem (Slovenci v 20. stoletju), bi vas rada vprašala:

Ali vaš muzej zbira gradivo, ki je povezano v vzpostavitev in ohranjanjem vladavine komunistične partije, bolj kratko in jasno rečeno, s povojno represijo?

Če ne, ali morda veste, kateri muzej ustvarja zbirko, ki bi vsaj delno sodila pod to geslo? Če tudi tega ne veste, ali ima kateri muzej stike s posamezniki, ki morda zbirajo takšno gradivo?

Da bo zadeva razumljivejša, bom naštela nekaj možnosti gradiva, ki ga imam v mislih:

– o vojaških in civilnih osebah, ki so ob koncu vojne zapustile ozemlje Slovenije, in bile a) poslane nazaj in umorjene, b) osvobojene in c) ostale v tujini;

– o nemških vojnih ujetnikih (1945–1950);

– o italijanski manjšini in ezulih;

– gradivo iz koncentracijskih taborišč (na Kočevskem, denimo Verdreng, Teharje, Strnišče ...) in o njih ter o zaporih, kot so bili Centralni zapor Udbe, Sodni zapori v Ljubljani, gradovi Škofja Loka, Rajhenburg, mariborska in novomeška jetnišnica, celjski Pisker;

– o Golem otoku, Stari Gradiški, Tuzli itd.;

– o postavitvi in vzdrževanju državne meje (kot utrjene »ograde«) in o predpisih v zvezi z varovanjem meje in dogajanjem ob njej.

Zdi se mi, da se je z omenjeno polemiko načela izredno pomembna tema o tem, kaj je zgodovinsko gradivo, kako se določa pomen pisanega in tiskanega materiala, o pomenu artefaktov, kako nastajajo vrednostni premiki od odpadka do eksponata, kaj se dogaja s predmeti, ko izpuhti pre-

poved, kako se oblikuje njihova emocionalna, moralna in finančna vrednost.

O vsem tem (približno in v grobem skicirano) pripravljam članek, ki bo, upam, temeljit in zanimiv. Seveda z vašo pomočjo. Zato vas prosim, da moje pozvedovanje vzamete resno in da se mi oglasite. Vnaprej se vam zahvaljujem ...«

Pismo je bilo odposlano na 29 naslovov, to je na vse ustanove, ki so zajete v vodnik po slovenskih muzejih, z izjemo Gasilskega, Čevljarskega in še kakšnega te vrste. Dobila sem samo 10 odgovorov, med njimi nobe-nega od tistih muzejev, ki so se mi zdeli najbolj relevantni. Članek torej ni bil nikdar napisan, ker sogovorniki zanj niso pokazali zanimanja. V luči kasnejših očitkov, kako izredno publiciteto doživlja Temna stran meseca, medtem ko druge razstave ostanejo prezrte, se mi zdi to vredno zapisati. Spodobi pa se tudi objaviti tiste, ki so mi odgovorili: Muzej radovljiške občine, Pokrajinski muzej Celje, Pokrajinski muzej Ptuj, Belokranjski muzej, Muzej MNZ pri Srednji policijski šoli, Muzej v Ribnici, Mestni muzej Ljubljana, Etnografski muzej (po telefonu, ker so bili sredi selitve), Pokrajinski muzej Murska Sobota, Mestni muzej Idrija.

O vsebini dopisov: Vsi odgovori so bili negativni. Noben od teh muzejev se s tem ne ukvarja. Tisto, kar sem po tej poti le odkrila, je bilo ganljivo predvsem po svoji siromaščini. Denimo v Metliki: »Za obdobje po 2. svetovni vojni imamo kar nekaj gradiva, vendar pa je tema, ki vas zanima, manj zastopana. Imamo le nekaj fotografij nemških vojnih ujetnikov v Črnomlju. Imamo tudi fotokopijo knjige Franca Ižanca *Odprti grobovi* (2. zvezek s podnaslovom Bela krajina joka), ki je izšla v Buenos Airesu leta 1970 v samozaložbi.«

V revni beri kratkih nikalnih stavkov sta samo dve ustanovi za spoznanje izstopali.

Muzejska svetovalka pri policijski šoli je najprej odgovorila, »da prikazujemo v naših muzejskih zbirkah problematiko kriminalitete v Sloveniji. Zbirke dopolnjujemo z aktualnimi primeri najrazličnejših kaznivih dejanj po motivu in načinu storitve ter po preiskovalnem postopku, ki jih dobivamo od sodišč po pravnomočnosti sodbe in od uprav za notranje zadeve«. Čez nekaj dni se je oglasil še ravnatelj: »Dodal bi le, da gradiv, ki vas zanimajo, nismo nikoli zbirali, saj ne sodijo v koncept klasičnega kriminalističnega muzeja, kar naš muzej je.«

Ravnateljica Mestnega muzeja v Ljubljani je edina nekaj našla: »Aluminijasto čutarico z vgraviranim datumom 15. 6. 1945 in napisom Šentvid, ki smo jo pridobili v Polhovem Gradcu v začetku 80. let.« Edina je tudi posvetila nekaj besed zastavljenemu izzivu:

»Muzeji kot javni zavodi oziroma njihovi zaposleni niso imeli dostopa do gradiva, ki ga omenjate, oziroma so bili in so odvisni od odkupov

oziroma donacij posameznikov. Obravnavani dogodki so izjemno boleči, obenem pa zaradi usode prizadetih verjetno potencialnega muzejskega gradiva, razen v posameznih primerih, ne gre pričakovati. V muzeju menimo, da lahko v prvi vrsti tovrstno gradivo pridobimo z arheološko metodo (ob najdbah grobišč), v arhivih in med ljudmi, ki so emigrirali. V desetletju in pol, odkar deluje oddelek za sodobno zgodovino, smo se seveda srečevali z vprašanjem oblikovanja kriterijev zbiranja gradiva (...) Na prvem muzejskem sejmu pred leti se je naš muzej predstavil s sloganom Od odpada do zaklada, s celotno akcijo pa smo opozarjali na premike v zbiralni politiki muzeja, ki je predvsem za 20. stoletje postavljaj vedno bolj v ospredje zgodbo predmeta oziroma njegovega lastnika (...) Omenjena polemika je verjetno teme, ki jih naštevate v dopisu, prenesla v širšo javnost, kar se tiče stroke se s temi vprašanji, ki jih pred nas postavlja vsakodnevno delo, ukvarjamo že vrsto let.«

Da potegnem črto: Kamorkoli pogledaš, nič. In sredi nič a ena obtočena čutarica.

Poročilo o zgubljenih priložnostih

Moj polet je torej naletel na hladen sprejem izogibanja. Nobenemu muzealcu se ni zdelo umestno načeti kočljivega vprašanja, ki je sicer splošno znano: Da so muzeji novejšega časa dolgo opravljali naloge slavilstva, da so bili pri tem strogo nadzirani in da jim je bilo zapovedano slaviti samo trpljenje v NOB in hrabrost v NOB, skupaj s tem revolucijo in »naše« ljudi. Zato so se, jasno, dolgo ukvarjali z zbiranjem »odpada«, ki je postajal »zaklad«, ker je bil s prave strani. Nobenemu se ni zareklo priznanje, da je s tem res nastala velika vrzel, ker je, roko na srce, rjasta žlica samo rjasta žlica, tisto, kar ji dodaja vrednost, je lakota in trpljenje, povezano z njo. Nekako bi bilo vendarle treba utemeljiti, zakaj muzeji hranijo žlice iz Dachava, žlice iz Inlaufa pa ne. Obleko in cokle iz nemških lagerjev da, iz jugoslovanskih ne. Pošto od tam da, od tu ne. Že res, da zaradi politične kontrole to gradivo »ni bilo dostopno«, ampak vprašanje je, ali kdo kaj počne za to, da bi ga našel, zdaj ko te kontrole že dolgo ni več. In če ne počne, kako to utemeljuje.

Od predmetov je potreben premik na cele zbirke. V Rajhenburgu, denimo, obstaja muzej političnih zapornikov. Kot je razvidno iz zbirke in spremnega gradiva, svoj predmet definira kot fenomen, ki je časovno omejen na leta 1941–1945, se pravi, politični zaporniki so zanj samo tisti, ki so jih zaprli Nemci med okupacijo Slovenije. Da je tako moralo biti pred 20 leti, sicer ni posebno častno, hudo sramotno pa tudi ne. Vprašanje pa vendarle je, ali bo tako za zmeraj, in če da, zakaj, in če ne, kdaj bo kaj drugače. Ali ni ob koncu dvajsetega stoletja vsaj nenavadno, če že ne groteskno, da se neki grad otepa drugih kosov svoje zgodovine, ko pa je sam po sebi

Iščite in boste našli ... Foto Marjan Paternoster

ekspozat povojne represije? In da pri mnogih osebah prikazuje samo njihovo usodo političnih zapornikov v času okupacije, medtem ko to usodo v obdobju svobode mirno prezre?

Svoje začudenje nad dejstvom, koliko je bilo povedanega na račun napak in slepot razstave, kako pa so se hkrati vsi v velikem loku izognili nekaterim temeljnim problemom zbiranja in razstavljanja, naj ilustriram s primerom povojnih pobojev. Danes je več ali manj splošno priznano – še pred poldrugim desetletjem je bilo prav nasprotno – da gre za eno najbolj dramatičnih, brezumnih poglavij naše zgodovine. V zvezi s tem sta možni naslednji odločitvi:

1. da se tega v muzeju ne pokaže (nikdar ali za določeno krajšo ali daljšo dobo); 2. da se pokaže.

Če se odločimo za prvo, bi bila na mestu tehtna razlaga, (ki bi se morala izogniti pritlehnim očitkom, da postavitve škoduje eni in koristi drugi politični opciji). Če za drugo, potem bi od muzealcev pričakovali stališče in koncept. Postavitve tako strašnega dogajanja je izredno občutljiva in težka naloga. Kako predstaviti krvavo rihto, posebej če so za njo skrbno zabrisali sledi?

Posnemati zgled Kambodže, kjer so nagrmadili lobanje in druge kosti? Razstaviti s krvjo prepojene grude prsti in jim dodati patrone, kot so

storili v Atenah? Dati na ogled okrvavljene majice in srajce kot v Jeruzalemu? Izdelati silikonske lutke, jih opremiti z avtentičnimi verigami in stiskalnicami – kot v londonskem House of Detention? Si pomagati s povečavami pretresljivih fotografij, kot počne večina muzejev po svetu? Še najlažje je Poljakom, ki so od Nemcev podedovali veliko taborišč, z gramadami las, očal in čevljev, čeravno jih s težavo ohranjajo. Dokaj lahko je tudi Američanom, ki imajo toliko denarja, da po vzhodni Evropi odkupujejo vagone, ostanke krematorijev, vislic, menažk in konzerv, v katerih je bil ciklon B. Ali Izraelcem, ki imajo po vsem svetu mrežo iskalcev, večjih prepoznavanja zaklada v odpadku.

Avtorji Temne strani meseca so začeli s pobojem, ki mu je bila posvečena večina prve dvorane. Koncept je predvidel dva elementa: fotografske portrete pobitih in fotografijo kočevskega gozda, kjer je bilo največje morišče. O prvem: Predstavljeni so bili obrazi 300 ljudi, prebivalcev ene same fare (treh vasi nad Ljubljano, med njimi tudi Butajnova, zaradi Cankarja emblematične slovenske vasi); kjer fotografija ni bila dostopna, je bil obešen črn list. Obrazi so bili opremljeni samo z imeni ter datumi rojstva in smrti. O drugem: To je bila velikanska, čez vsako steno povečana Kambičeva fotografija, sodobna, v barvah in predvsem estetska; bil je predvsem mogočen gozd, ki ga je le znanje vzpostavilo kot kraj zločina.

Postavitev je bila torej skrajno decentna, tako rekoč minimalistična. Vključevala ni niti enega strašljivega, odurnega elementa, tudi nobene bombastične, patetične ali hujskaške besede (s kakršnimi je opremljenih toliko vojnih zbirk).

Postavitev je delovala pretresljivo. Ljudje so se molče in prevzeti znašli pred ljudmi, živih se je dotaknila smrt.

Kdo ve, kaj bodo ustvarili bodoči razstavljalci. O postavitvi, ki je osvetlila Temno stran meseca, so molčali.

Poročilo o razočaranju

Ta svoj osebni razgled po pokrajini, ki je spremljala Temno stran meseca, predvsem po tem, kar se kljub množici dogajanj ni zgodilo, naj zdaj odvrnem od predmetov in ljudi, ki jih zbirajo, spravljajo, razstavljajo. Se pravi ne zbirajo, ne spravljajo, ne razstavljajo.

Od vsega stranskega dogajanja, izraženega v množici izrečenih in natisnjenih besed, me je najbolj bolelo spoznanje o izjemni kontaminiranosti našega sveta s politiko. Se pravi z očitki moralnopolitične neprimernosti. Že med pripravljanjem razstave so se kar naprej postavljala očitajoča vprašanja: Kdo pa ste vi, da načenjate to? S kakšno pravico? Kako morete? Kaj pa vam je bilo tako hudega v prejšnjem režimu, da ga zdaj blatite? ... Naš svet je še vedno bolešno utesenjen v primež bipolarnosti, kjer je človek lahko ali za partizane ali za domobrance, pa ali za

leve ali za desne – in mora v skladu s tem zamolčati to ali ono, prezreti to ali drugo. In ko je bila razstava postavljena, se je mnogo ljudi opredeljevalo do nje predvsem kot do političnega dogodka, politične provokacije, politične pomoči enim in sunka pod rebra drugim. K temu so pritaknili vprašanje moralnosti početja.

Kot zgled takega ravnanja naj navedem oceno neke knjige, ki je bila marca 1999 objavljena v Razgledih. Avtor recenzije je govoril o Francoisu Furetu in Minulih iluzijah, a mu žilica ni dala, da se ne bi obregnil tudi ob Temno stran meseca:

»V nekem oglasu sem videl, da založba, ki je knjigo izdala, napoveduje izid njene polsestre, Črne knjige komunizma (pri kateri ni v naslovu nobene dvoumnosti). Ta, ki jo ocenjujemo, ima rdeče, ona bo imela črne platnice. Prva je sijajen esej, druga bolj katalog žrtev, in prva jo že zato presega. Njena moč je tudi dejstvu, da ni pljuvalnik; je intelektualni obračun visokega dometa. Napisal jo je človek, ki je bil svoj čas sam komunist (od 1949 do 1956) in priznava, da je imel s snovjo, ki jo obravnava, biografsko razmerje. S komunisti se je razšel že, ko so bili na vrhuncu moči, in ne šele okoli leta 1989. Ni eden tistih, ki so pred desetimi leti 'stopili iz enega sveta v drugega, se spreobrnil v drug sitem, postali zagovorniki trga in volitev ali pa so se reciklirali v nacionalizem'. In danes brskajo po temni strani meseca, kamor so poskrili tudi svoje grehe, strahove in usrane gate.«

Od akademskega impulza, ki ga ni bilo, a bi ga smeli pričakovati, pa me misel vodi predvsem v razpravo o oblikovanju spomina. Po svetu se razcvetajo razprave o tem, kako se posamezniki in skupnosti spominjajo, kaj slavijo, kaj zatirajo v pozabo, kako in v čem se utemeljujejo, kako se dogajajo sunki v soočenje z zatrtimi travmami, kako nove generacije rušijo svetinje očetov, kako spodkopavajo mite in mitologije. Tematiziranje kolektivnega spomina, fenomen mitov in njihove subverzije je, skratka, pomemben segment zgodovinarstva in bližnjih ved. Na misel mi prihajajo knjige kot Jeffrey Herf, *Divided Memory* (o videnju nacizma in holokavsta v Zahodni in Vzhodni Nemčiji), Henry Rousso, *Le Syndrome de Vichy* (o oblikovanju pogledov na vojni čas v Franciji) ali Barbie Zelizer, *Remembering to Forget* (o vplivu vizualnih podob, zlasti fotografij, na kolektivni spomin, predvsem na koncentracijska taborišča v drugi svetovni vojni). Večina slovenskih polemičnih ugovorov proti Temni strani meseca se je raje zatekla k iskanju morebitnih političnih implikacij razstavljanja teme.

Alenka Puhar

Pravični izgine, pa si nihče ne vzame k srcu, zvesti ljudje so pobrani, pa nihče ne razume; da, pred hudobijo je pobran pravični. Naj pride mir ...
(Iz 57,1–2)

MLADOST NE POZNA MEJA

Koroški Slovenci so med drugim tudi most med nemškimi in slovenskim kulturnim svetom. Zato so gimnazijci Slovenske gimnazije v Celovcu takoj zagrabili priložnost, ko so slišali za razpis projekta avstrijskega Ministrstva za pouk: *Prihodnost brez meja – včerajšnji sosedje, današnji prijatelji, jutrišnji partnerji*. Prof. Štefan Pinter je pripravil načrt za primeren projekt, prilagojen gimnazijskim možnostim in željam, ga predlagal zvezni vladi in dobil 18. 1. 1999 odobritev. Ker sta ravenska in celovška gimnazija že dolga leta v prijateljskih stikih, sta se spomnili skupne meje in njenih problemov nekoč in danes, ker jih tudi mladi danes osebno doživljajo. Pa tudi veliko skupnega je še danes v glavah tu – in onstran meje: sorodniki, jezik, kulturni stiki.

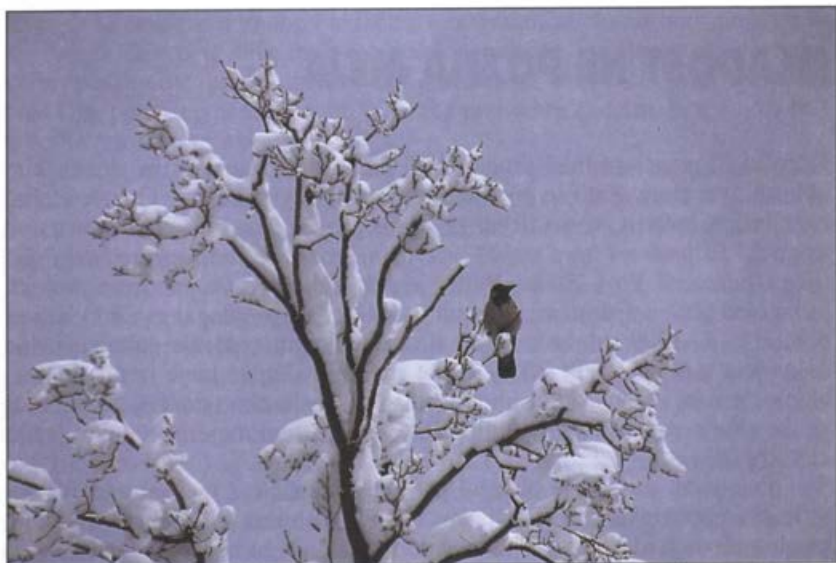
Dokončni projekt je obsegal pet točk: Izkušnje z mejo v zadnjih desetletjih, predsodki in prijateljstva, skupna kulturna dediščina, življenje kmetov ob meji in skupni pohod »spodaj okoli in zgoraj čez«.

Morda je za odrasle bila najzanimivješa priprava mladih na obeh straneh na osebne medsebojne stike pod geslom: Samopodoba in stereotipne predstave mladostnikov. V raziskavi je bilo vključenih 84 dijakinj in dijakov iz Celovca in 102 z Raven na Koroškem, približno iste starosti. V samoocenjevanju imajo gimnazijci obeh šol presenetljivo veliko podobnih predstav: vsi se imajo za povprečno sproščene, srečne, prilagodljive, zaupljive, samozavestne, ustvarjalne. Ravenčani imajo sebe za bolj zgovorne in duhovite kot vrstnike iz Avstrije, Celovčani imajo sebe za enako zgovorne, v drugih lastnostih pa za manj uspešne od svojih sošolcev z Raven.

»In nato smo šli peš čez mejo...« Izkušnje nabere mlad človek samo v neposrednem stiku z ljudmi in naravo. Zato so se ravenski gimnazijci peljali z vlakom na Koroško, se tam srečali s Korošci in skupina se je napotila peš na dvodnevno pot čez mejo. Prvi vtis Ravenčanov v Avstriji: vse je nemško, celo brošure, namenjene tujcem. »Zelo me je razveselilo dejstvo, da se vaščani trudijo v družtvih za uporabo in obstoj slovenskega jezika. ... Mlajši prebivalci vasi ne govorijo več slovensko.«

Šele pri nočni »gavdi« ni bilo opaziti nobene razlike med sosedi in nami.« Tako so mladi mejaši dobre volje, sproščeni in veseli nadaljevali pešpot do Strojne, mimo dveh starih kmetij (Nacesnikove in Janeševe), dokler jih ni avtobus popeljal na Ravne.

Dejansko državno mejo so torej mladi raziskovalci kar hitro premagali, ostane pa meja v glavah, v znanju in poznanju. Presenečeni so bili oboji, da je bilo treba preskočiti **ograde tudi v literaturi**. Velike literate

Njihov svet ne pozna meja ... Foto F. Stele

poznajo gimnazijci iz pouka, toda bolj površno. Vsekakor je bilo srečanje z živim pisateljem, Jankom Messnerjem poseben užitek za Ravenčane. Drug od drugega pa so spoznali kulturnike od tu in onstran meje, ki naj bi bili skupni zaklad, toda žal neznani: to so Milka Hartman, Herman Germ, Zdravko Švikaršič, Bertelj Logar, Ivanka Polanc na avstrijski strani, Vinko Möderndorfer, Luka Kramolc, Mitja Šipek, Franc Sušnik, Leopold Suhodolčan, Janez Mrdavšič in Blaž Mavrel na slovenski strani. Zares skupno pa je narečje: podjunsko narečje govorijo ljudje tu in onstran državne meje. Spoznali so etnološke zbirke v narečju (Marta Repanšek, Bajže iz Koroške, 1995; Martina Piko, Iz semena pa bo lipa zrasla, 1996), brali so dela narečnih pisateljev iz Libuč (Milka Hartman) in iz Strojne (Blaž Mavrel), in vse to so vsi mladi razumeli, ker govorijo isto domačo govornico.

Brez politike, brez razmejevalnih dejavnikov je geografska skupina raziskovala **kmete in kmetije na tej in oni strani meje**. Ugotovili so predvsem, da so kmetije ob meji pod pritiskom naravnih in človeških tegob: kmetije na avstrijski strani propadajo, na slovenski strani skušajo kmetje s turizmom preživeti. Mladi srednješolci so obiskali kmete na področju Strojne in Komlja, najpomembnejša ugotovitev je bila: to so naši ljudje, v katerih ni meje. Stranski učinek pa je bil obsežnejši: spoznali so

izraze za kmečka dela, ki so bila mladini popolnoma tuja. Kdo izmed nas odraslih točno ve, kaj pomeni *gnojevža*, *steleraja*, *teritev*, košnja in koline?

Kako je meja nastala? Zgodovine pa se mladi niso učili iz knjig ali iz referatov. Povabili so starejše občane in jih spraševali o tem, kako so sami mejo doživeli. Ustna zgodovina ima že v znanosti gotovo vrednost, za mlade pa je edini verodostojni vir resnice. In seveda se je ustno pripovedovanje vrtelo okrog leta 1921, ko je nastala meja. Nekoč je sploh ni bilo. Nekega dne se pa je zgodilo, kot se spominja ena od pričevalcev: »Prišli so gospodje, postavili kamne in to je bila meja.« In nekdo drug pravi: »Mejo so prav *tumasto* postavili, tako je bila hiša na eni, hlev pa na drugi strani meje.« Mežiška dolina je bila od nekdanje povezana s Podjuno; kmetje so se med seboj ženili, se srečevali na žegnanju ali pri romanju. Po letu 1919 pa se je zanje začelo »življenje ob meji«. »Meja je šla po poti. Dali so nam na izbiro, kam kdo hoče, nekateri pari so hoteli sem, nekateri tja, tako pa so potegnili mejo.« Kar je šlo od zdaj naprej čez mejo, je bilo tihotapljenje. Romanje iz Avstrije k Svetemu križu ali iz Slovenije k Božjemu grobu je kmalu zamrlo, mlajši sorodniki se niso več poznali, fantje niso več hodili na drugo stran v vas. »Danes hodimo v Slovenijo samo še po bencin, ker je tam cenejši,« je nekdo rekel odkritosrčno in malce žalostno.

V sorazmerno tesnih prostorih Slovenske manjšinske samouprave v Budimpešti lahko nastopajo le manjše kulturne skupine. Tokrat so za program poskrbeli soboški upokojenci. Foto Franček Štefanec (Slika k naslednjemu članku)

Meja se je po drugi svetovni vojni še bolj zaostрила, ker je bila nekaj časa popolnoma zaprta. Tu in onstran meje sta bila različna svetovna naza. Tako je začela nastajati meja v glavah saj je bil pritisk zares močan. Takoj po vojni so jo hoteli očistiti, zato so začeli izseljevati predvsem kmete ob meji in jih peljali na Kočevsko. Še danes prizadeti ne vedo, zakaj so zbrali prav njih. Šele po letu 1963 se je začelo umirjati. Že leta 1963 so kulturna društva navezala stike, na primer z vsakoletno pevsko revijo Od Pliberka do Traberka. Toda kulturnik iz Šentanela pravi: »Družinske vezi se krhajo, se ne obnavljajo. Le redki so, ki se ponovno vežejo ...«

Meja še danes? Seveda je meja še danes, celo šengenska meja danes loči Slovenijo od Evrope. Zato je bil potreben tak projekt. Odrasli smo se navadli na mejo, ki sicer ne ločuje več, obstaja pa še v glavi – na tej in na oni strani, čeprav med člani istega naroda. Treba jo je odpraviti. Ne smemo čakati na priključitev Slovenije k Evropski zvezi, treba bo začeti pri sebi, v glavi in v srcu. Treba je veliko stikov, medsebojnih srečanj, pogovorov, približevanj – uradnih in predvsem osebnih. Velik prispevek je bilo srečanje mladih gimnazijcev z Raven in Celovca, majhen prispevek je tudi ta članek kot pozdrav s Koroške s te strani meje h Koroški onstran meje.

Alois Angerer

SLOVENSKI VEČER V BUDIMPEŠTI

Slovenci se radi srečujejo na vsakršnih prireditvah, kjerkoli na svetu že žive. Slovensko društvo v Budimpešti je februarja 1999 pripravilo praznovanje slovenskega kulturnega praznika. Ob tej priložnosti so se pogovarjali tudi o problematiki društva in tamkajšnje Slovenske manjšinske samouprave. Navzoči so bili: podpredsednik državnega zbora republike Slovenije Andrej Gerenčer, slovenska veleposlanica na Madžarskem gospa Ida Močivnik in Geza Bačič, ki je svoje delo posvetil manjšini. Pester kulturni program je pripravilo društvo upokojencev iz Murske Sobote.

Slovenskemu društvu v Budimpešti predseduje Irena Pavlič, namenjeno pa je predvsem zadovoljevanju kulturnih, izobraževalnih in družabnih potreb članov. Tamkajšnja Slovenska manjšinska samouprava pa je namenjena reševanju politične problematike in deluje v okviru madžarske države. Njen predsednik je Ferenc Kranjec. Ob tem srečanju je bilo čutiti zadovoljstvo, saj se Slovenci v Budimpešti že dve leti lahko srečujejo v lastnih prostorih, prej pa so morali gostovati pri sorodnih društvih. Prostor

Slovenske manjšinske samouprave so lepo opremljeni in v njih so organizirali že precej dobro obiskanih kulturnih prireditev, na katerih so sodelovale tudi kulturne skupine iz Slovenije. Zidove novih prostorov že nekaj časa krasijo slike Sobočana Ernesta Bransbergerja, člana likovne sekcije soboškega društva upokojencev.

Na tokratni prireditvi je navzoče navdušil Kvartet društva upokojencev Murska Sobota pod vodstvom Aleksandra Vlaja. Pel je slovenske, porabske in prekmurske narodne pesmi. Neutrudni predsednik DU Murska Sobota Jože Vild je v slovenščini in madžarščini govoril o pomenu Franceta Prešerna za slovensko in Sándorja Petöfija za madžarsko kulturo. Nekaj pesmi je predstavila tudi Darinka Zorec, program pa je v domači govorici povezovala Estera Pleša.

Družabno srečanje po prireditvi je dalo priložnost za obujanje spominov na otroštvo, ki so ga mnogi udeleženci srečanja preživeli v Porabju. In slišati je bilo tudi domačo pesem, kakršno so nekoč peli fantje v Rih-tarovcih v Porabju na Madžarskem, in kot v odmev so jim takrat s petjem odgovarjali fantje s slovenske strani meje. Srečanje je bilo čas spominov na davno mladost in čas veselega zadovoljstva.

Slovensko društvo v Budimpešti ima zapisanih 107 slovenskih družin. Te imajo približno 300 družinskih članov. Največkrat so to mešani zakoni in le v redkih družinah se doma pogovarjajo slovensko. Spodbudno pa je, da so se mladi začeli zavedati svojih korenin in obiskujejo tečaje slovenščine. Predstavniki društva si prizadevajo, da bi pritegnili mlade, ki so se priselili v Budimpešto za vedno ali samo za čas, ko tukaj študirajo, in za društvo morda niti ne vedo.

Prostori Slovenske manjšinske samouprave so v ulici Runbach Sebestyán 6, ki je v sedmem budimpeštanskem okrožju. Opremila so jih tudi slovenska podjetja, ki imajo predstavnitva v Budimpešti. V teh prostorih pa žal lahko gostujejo le manjše kulturne skupine.

Predstavnike Slovencev v Budimpešti, slovenska politika, ki sta se udeležila srečanja, in nastopajoče na tej kulturni prireditvi je sprejela slovenska veleposlanica na Madžarskem Ida Močivnik. Tudi na tem sprejemu je bila izrečena marsikatera misel v korist slovenstva.

Naslednjega dne smo si ogledali Budimpešto in obiskali slovenskega rojaka Karoyja Vidonjo. Rodil se je v Rogašovcih v Prekmurju, v otroštvu pa ga je življenjska pot pripeljala v madžarsko glavno mesto. Le redko ima priložnost govoriti »po naše« in mu je tudi zato to srečanje veliko pomenilo.

Franček Štefanec

PRISEGA O POLNOČI

Ob uprizoritvi gledališke igre Manice Koman v Šmartnem

Letos mineva sedemdeset let od izdaje štiridejanke Manice Koman *Prisega o polnoči*. Avtorica je skeletno zgodbo spisala že dobro desetletje prej, leta 1918 je izšla v zbirki črtic *Šopek samotarke*, predelana v dramsko obliko pa leta 1929. Vsebino zgodb, tako *Prisego o polnoči* kot nekatere druge črtice, je umeščala v lokalno vaško življenje, v kraje okoli rojstnih Vižmarij pod Šmarno goro, v *Prisegi* na obrežje Save. Pripovedno zavezanost krajevnemu življenju razodevajo tudi še danes pogosti lokalni priimki (Čizman, Košir, Žibert) in portreti nastopajočih oseb, ki bi jim lahko našli osebnostne vzporednice v sodobnosti.

Zgodba pripoveduje o ljubezni med Požarjevo Anko, edinko premožnega kmeta, in ciganom Markom, o ljubezni torej, ki je že vnaprej obsojena na propad. Sad prepovedane ljubezni, malega Albinčka, Anka izroči v varstvo brodniku pod prisego, da bo molčal. Po brodnikovi smrti prevzmeta skrb za otroka soseda Požarjeva Anka in njen mož Pavle. Čez devet let se v vas vrnejo cigani. Srečanje med starima ljubimcema, ciganom Markom in Požarjevo Anko ter njunim sinom je srhljivo, tragično pa se konča za Ankinega moža Pavla, ki se obesi.

Igra nam predstavi podobo zaprte vaške skupnosti s številnimi karakternimi liki – tu so bogat oziroma imovit (kot ga označi avtorica) kmet Požar, njegova čemerna in nergaška žena Meta ter njuna hči, pridna, dobra in kot bogata dedinja ogledana Anka, reven, a dobrovoljen brodnik Koritnik s tarnajočo ženo Nežo, vaška klepetulja, potovka Lovrinka, idealist zeliščar Košir in hud realist Marinovec, mlada, ljubezni željna dekleta, nerodni vasovalci in drugi vaščani ... Vse bi bilo lepo in prav, če se v vasi ne bi pojavili cigani (z vročekrvnim Markom ter zvijač polno Selmo), ki zaradi eksotičnega, povsem drugačnega načina življenja poosebljajo tujstvo ter vaškim merilom, navadam in šegam neulovljivo drugačnost. Ta neopredeljivost je stalna grožnja trdno oblikovani in izrezljani vaški srenji – tragični razplet zato ni presenetljiv.

Najbrž je prav tragikomičen način predstavitve vsem nam tako domačih likov in perečega razmerja do nepoznanega in neobvladljivega pripomogel, da je igra že prvo leto doživela več kot sedemdeset uprizoritev po raznih slovenskih krajih. Dejanska krajevna bližina sicer izmišljenemu prizorišču in junakom je le še pripomogla, da je leta 1947 na novo ustanovljena Prosvetna sekcija Prostovoljnega gasilskega društva Tacen (ki je, mimogrede omenjeno, lansko leto praznovalo stoletnico svojega delovanja)

Del igralske družčine ... Foto Francelj Bogdan

uprizorila prav *Prisego o polnoči*. Ponovno so jo na odrskih deskah tacenskega gasilnega doma igrali leta 1954.

Po dolgoletnem gledališkem zatišju je zapriseženca, vodjo projekta Jožeta Ježka in režiserja Jureta Šilca, obvezovala tradicija tacenske gledališke dejavnosti, dolg do očetov in še dandanašnja aktualnost dramskega dela, da sta se pod okriljem Kulturno-umetniškega društva Tacen ob sodelovanju s Turističnim društvom Šmarna gora in s Prostovoljnim gasilskim društvom Tacen lotila prav *Prisege o polnoči*. Izbor prizorišč v igri – pred bogato kmečko hišo v vasi, v ciganskem taboru, na savskem splavu ... – je namigoval, naj se zaradi izvirnega prizorišča v krajih pod Šmarno goro igra igra na prostem. Spomladi so nad Kudrovcem v Šmartnem zrastle scenske kulise, igralci pa so se pripravljali že dobrega pol leta.

Pred premierno predstavo (18. junija) je bilo ozračje strašansko napeto, ker so igrali prvič, še bolj pa zato, ker so se dobro uro pred začetkom nad prizoriščem kopičili črni oblaki. Kot zakleto je deset minut pred začetkom začelo deževati. Dežnim sragam navkljub je iz gozda na prizorišče prišla skupina ciganov s svojim vozom (mimogrede so pri Požarjevih ukradli kuro in pri gledalcih izprosili nekaj cigaret), postavila šotor, zakurila ogenj in s svojim plesom pregnala dež ... Ob žalostnem razpletu je proti

koncu spet začelo deževati, toda gledalci so vztrajali ... Devet mesecev dela, odrekanja, veselja, pričakovanja in vznemirjenosti je bilo poplačano.

Šest uprizoritev si je ogledalo skoraj štiri tisoč ljudi. Pri pripravah je sodelovalo več kot štirideset prostovoljcev, igralo več kot dvajset igralcev in petdeset statistov (tisti, ki so sodelovali v povojnih uprizoritvah Prisege, so tokrat igrali že tretjič), če ne štejemo tonskih mojstrov, osvetljevalcev, šepetalk, pritrkovalcev ... Če je bila pred pričetkom priprav na igro izražena misel, da je ponovna uprizoritev priložnost za plodno medsebojno sodelovanja krajanov, nam je vsem v največje zadovoljstvo, da se je prav to res zgodilo.

Špela Ledinek

POVEST O KRUHU IN TURKIH

V ljudskem izročilu so se ohranile mnoge pripovedi o rešitvah iz turškega ujetništva. Te zgodbe imajo dosti resničnega ozadja, saj primeri vrnitve iz ujetništva niso bili redki; nekateri so celo arhivsko dokazani. Znan je primer Miklove Zale na Koroškem. Nekaj podobnega se je zgodilo v Gabrčah pri Senožečah, kamor se je po dolgih letih suženjstva vrnila ugrabljena Srebrna.

Ohranila se je zgodba iz vasi Povodje blizu Skaručne ob vznožju Šmarne gore. Govori o usodi gospodinje Mete Belčičeve. Doživela je turški napad in odpeljali so jo kot sužnjo v Bosno. Bilo je v prvi polovici 16. stoletja, ko je Kranjska trepetala pred turškimi napadalci. Kadar so po vrhovih zagorele grmade, so ljudje preplašeni zbežali v trdne tabore na Šmarni gori, na Skaručni in v Repnjah. Varno pribežališče in skrivališče so bile tudi votline in jame po Rašici, ker je bil dostop do njih težak. Prebivalci vasi Povodje so najraje gnali živino na Rašico, dobro vedoč, da Turki v goščavo ne gredo radi.

Ko je zagorela grmada na Šmarni gori, je pomenilo, da so turški napadalci blizu. Vaščani Povodja so zapustili hiše in se s skromnim imetjem poskrili v jamah na Rašici. Le gospodinja Meta Belčičeva, krepka ženska srednjih let, se je še mudila doma. Ravno je vsadila kruh v peč, da bi ga potem spečenega nesla svojim na Rašico. Ni računala, da so bili Turki že tako blizu.

Prav takrat, ko je potegnila prvi hlebec iz peči, je zaslišala zunaj na dvorišču hrup in konjski topot. Prestrašena se je obrnila in zagledala pred

seboj Turka, ki je naperil proti njej golo sabljo. Zunaj je bilo videti še več drugih Turkov na konjih. Čeprav se je žena prvi hip prestrašila, je zbrala pogum in vrgla hlebec, ki ga je imela v rokah, Turku v obraz. Ta pa ga je spretno prestregel s sabljo. Meta je hotela izkoristiti ugoden trenutek Turkove nepazljivosti in skušala zbežati na plano skozi druga stranska vrata, vendar ji ni uspelo odstraniti zapaha. Turek jo je zgrabil za lase in zavihtel sabljo, da bi ji odsekal glavo. V tem trenutku so pridrveli v hišo drugi Turki, ki so preprečili svojemu vodji, da bi izvršil namero. Turek je pobesil sabljo in žensko s kitami privezal na kljuko. Turke je omamil prijeten vonj po sveže pečenem kruhu, ki je prihajal iz peči. Eden od njih je pobral s tal prebodeni hlebec, ga prelomil, poskusil in z zadovoljstvom ponudil svojim tovarišem. Vsi so ga slastno jedli.

Meta se je medtem od strahu nekoliko opomogla, kajti ugotovila je, da v njihovi govorici marsikatero besedo razume. Nič čudnega, saj so četo sestavljali poturčeni Bošnjaki. Naenkrat ji šine v glavo odrešilna misel. Ponudila jim je ves kruh, ki ga je še imela v peči v upanju, da jo bodo potlej izpustili. Ko so Turki potešili lakoto, so se začeli posvetovati, kaj naj naredijo z njo. Nekdo je celo predlagal, da jo vsi po vrsti posilijo, potem pa potisnejo v peč in zažgejo s hišo vred. Vendar je obveljal predlog poveljnika čete: »To bi bilo res neumno. Vzemimo žensko s seboj, da nam bo pekla tak kruh, ki je tako dober, da ga še nismo jedli takega.« Privezali so jo konju za sedlo in odvedli z drugimi ujetniki s seboj v Bosno.

Načelnik konjenikov, ki je ubogo revo ujel, je bil beg, poturčenec in gospodar velikega zemljiškega posestva v Bosni. Obdržal jo je pri sebi kot sužnjo, da mu je pekla kruh. Kmalu so zvedeli drugi begi za njeno večšino, zato jo je moral gospodar posojati tudi njim, da jim je občasno pekla kruh. Tako je hodila iz kraja v kraj, od gradu do gradu. Večkrat je na poti srečala kakšno rojakinjo ali rojaka, ki sta trpela v suženjstvu. Iz ust marsikaterega sužnja je zaslišala Gospodovo molitev v domačem jeziku. Pretresena v dno duše nesrečnikom ni mogla olajšati njihove bede. Le včasih ji je uspelo, da je kateremu izmed njih na skrivaj podala košček kruha.

Ko je bila ponoči sama v svoji sobici, je razmišljala o begu. Toda zavedala se je, da se brez vsega ne bi mogla podati v neznano, da ji iz dežele, v kateri se ženska sama ne sme prikazati na ulici, ne bi uspelo priti. Velikokrat je v samoti molila »očenaš« in prosila za srečno vrnitev. Zamislila se ob stavku »daj nam danes naš vsakdanji kruh«. Kruh ji je rešil življenje, kruh ji je omogočil lažnejše življenje od rojakov sužnje, ali ji bo vsakdanji kruh pripomogel tudi k rešitvi iz ujetništva? Zaupala je v božjo previdnost.

Preteklo je pet let, takrat so Turki po nekem napadu s Kranjskega privlekli veliko plena in ujetnikov. Med njimi je bilo veliko krepkih mladeničev, ki naj bi jih prodali za sužnje. Tudi beg, pri katerem je služila Me-

ta, si je kupil več mladeničev za sužnje, da bi mu obdelovali polja. Ko so jih prignali pred grad, je Meta ravno stala pred vrati. Takšne prizore je težko prenašala, zato se je nameravala vrniti v grad, kar zasliši znan glas: »Mati, ste to res vi?« Obrnila se je in med mladeniči zagledala svojega najstarejšega sina. Srce ji je zastalo in že je hotela poleteti k njemu ter ga objeti. Vendar jo je neka notranja sila zaustavila. Če bi beg le zaslutil, da je med sužnji njen sin, bi ga ubil ali pa poslal daleč proč v vzhodne dežele. Zatajila ga je, zbežala v grad in se skrila.

Ker pa je imela Meta pri gibanju po hiši precejšnjo prostost, je enkrat le dobila priložnost, da se je povezala s sužnji, samimi pogumnimi fanti z Gorenjskega. Z njimi je naredila načrt za pobeg.

Nekega jutra, ki so ga skupaj določili, je spekla kruh, v katerega je vmešala opij (mak) in druge omamne reči. Turki, ki so jedli ta kruh, so bili omamljeni in so zaspali. Meta, ki je poznala vse koticke v gradu, je najprej planila v begovo sobo. Begu, ki je bil kot ostali Turki omamljen, je izmaknila denar, mladeniči pa so zvezali speče stražarje in vojake, jim pobrali orožje in obleke. Mladeniči in Meta so se preoblekli v turške uniforme in pobegnili z gradu. Pot do hrvaške meje so hitro našli, nihče jih ni nadlegoval. Na Hrvaškem, so se preoblekli in se napotili proti domu.

Meta in njen sin sta na domu našla še očeta, a brata in sestre ni bilo več. Pri nekem vpadu so ju Turki vzeli s seboj kot sužnja in nikoli več ju niso videli. Z denarjem, ki ga je Meta prinesla s seboj, so vnovič pozidali dvakrat požgano hišo. Meta je doživela visoko starost, njen sin pa je bil bogat in ugleden kmet. Turkov v vasi pod Šmarno goro ni bilo več.

Zgodbe iz ljudskega izročila so zelo povedne, saj večkrat potrjujejo podatke, ki jih izpričujejo zgodovinski viri. Velik del ujetnikov iz slovenskih dežel je za vedno končal v Bosni in se zlil s tamkajšnjim prebivalstvom. Malokateri so se rešili in vrnili v rodni kraj kot naša Meta.

Dr. Ignacij Voje

ZLATA DOBA DUBROVNIŠKE DIPLOMACIJE

Dubrovčanom se je velikokrat posrečilo, da so se izvlekli iz številnih nevesečnosti in da so ohranili svojo neodvisnost, kar je bil sad sijajne in zares preišljene diplomacije. Obdobje po velikem potresu leta 1667 je bilo brez dvoma zlata doba dubrovniške diplomacije. Oslabljeni Dubrovnik je moral

Knežev dvor v Dubrovniku. Pročelje je bilo obnovljeno v letih 1468–1469 z novimi renesančnimi loki in arkadnem preddverju, medtem ko je nadstropje ohranilo gotska okna. Foto Ignacij Voje

vzdržati pritisk svojega največjega tekmeca, Benečanov. Tudi osmanskih Turkov niso mogli več krotiti samo s podkupovanjem, ker za to niso imeli dovolj sredstev, temveč so vse akcije izpeljali spričo dobrega poznavanja turške miselnosti in izkušenj modrih politikov.

Eno najhujših nesreč je Dubrovnik doživel 6. aprila 1667. Potres je v nekaj sekundah spremenil mesto v kup razvalin. Kar je ostalo nepoškodovano, je do konca uničil požar. Ta potres označujejo nekateri kot prvo smrt Dubrovnika. Že je kazalo, da prihaja konec njihove neodvisnosti. Toda še enkrat sta prišla do izraza odpornost in iznajdljivost Dubrovčanov. Dubrovčani, ki so predvsem zaupali vase, so morali brez tuje pomoči z lastnimi silami in sredstvi zgraditi novo mesto in vdihniti življenje državnemu organizmu, ki je že skoraj izdihnil. Dubrovnik je kljub ekonomskemu propadanju in zastoju trgovine, ki je sledil, imel v sebi toliko življenjske moči, da je še poldrugo stoletje kljuboval notranjim in zunanjim sovražnikom. Potres in požar sta uničila bogastvo prebivalcev, nista pa jim uničila ljubezni do domovine in vere v svobodo.

Stari Dubrovčani so vse moči in vso svojo diplomatsko spretnost posvetili enemu samemu cilju, obrambi samostojnosti in neodvisnosti. Da bi

ohranili to s težavo priborjeno samostojnost in bili čim varnejši pred napadalci, so zgradili mogočno, visoko obzidje, ki ga tudi potres ni poškodoval. Celo osmanski Turki – upirati se jim niso mogla mnoga slavna in dobro utrjena mesta – so občutili spoštovanje in nemoč pred dubrovniškim obzidjem. Kako so Dubrovčani ljubili in cenili svojo svobodo, dokazuje napis, ki so ga vklesali nad vhodom v veličastno trdnjavo Lovrijenac: *Svoboda ni naprodaj za vse zlato na svetu.*

Oblast v srednjeveškem Dubrovniku je bila v rokah plemstva. Okrog tristo ljudi je odločalo o usodi te miniaturne srednjeveške republike ob jadranski obali. Predstavniki plemstva so opravljali vse državniške funkcije, niso se smeli odreči niti najtežjim nalogam. »*Pozabite na zasebne stvari, skrbite za javne,*« (Obliti privatorum, publica curate) je plemiče opozarjal napis, vklesan v kneževem dvoru nad vrati, ki so vodila v dvorano velikega sveta, zakonodajnega organa dubrovniške republike. Napis nad vrati je plemiče – člane velikega sveta – neprestano opozarjal, naj vestno opravljajo svojo dolžnost. Takrat, ko so bili v službi države, so morali pustiti ob strani vse svoje zasebne posle. Zapustiti so morali tudi svojo družino, če je šlo za obrambo domovine in svobode. Vse funkcije so bile častne. Plemič, ki je opravil še tako težko državniško nalogo, ni bil deležen nikakršne pohvale ali nagrade. Plemiča, ki ni sprejel naloge ali funkcije, za katero je bil določen, pa je doletela težka kazen.

Ko si je dubrovniška republika osem let po potresu nekoliko opomogla, je začela nanjo vedno bolj pritiskati turška država. Posebno grabežljiv in neusmiljen je bil turški vezir Kara Mustafa. Zahteval je, da morajo izročiti turški državi imetje vseh tistih Dubrovčanov, ki so umrli med potresom in niso zapustili zakonitih dedičev. Tako bi mu morali dati 150.000 dukatov. Poleg tega je zahteval, naj Dubrovčani plačajo še odškodnino bosenskim trgovcem za carine in pristojbine, ki so jih menda protipostavno pobirali med kretske vojno. Zagrozil jim je, da bo svojim podanikom, predvsem trgovcem iz Bosne in Hercegovine, prepovedal trgovati z Dubrovnikom, če ne bodo ugodili njegovim zahtevam. Takšna blokada bi Dubrovnik kot trgovsko mesto hudo prizadela in ga dokončno uničila.

Dubrovniška vlada se je znašla pred težko nalogo, kje zbrati denar, ki so ga od njih zahtevali nenasitni Turki. Kot vedno jih je tudi tokrat rešila spretna diplomatska igra. Senat je januarja 1677 sklenil, da pošlje v Carigrad na turški dvor dva poslanca, ki naj bi Kara Mustafa pregovorila, naj odstopi od zahtev. Bodo senatorji našli dva sposobna moža, ki bi prevzela to nehvaležno nalogo?

Dubrovniški plemiči so se vedno branili prevzeti dolžnost poslanca, ki je nosil tribut na sultanov dvor. Zato, da so Dubrovčani ohranili neodvisnost, so morali vsako leto izročiti turški državi tribut v višini 12.500

V atriju dvora so leta 1633 postavili spomenik Mihlu Pracatu (1522–1607). Pracat je bil zaslužen meščan, sposoben pomorščak in bogat trgovec z otoka Lopuda, predvsem pa edini, ki mu je dubrovniška vlada postavila spomenik.

Foto Ignacij Voje

dukatov. Že samo potovanje do Carigrada je bilo takrat dolgo, nevarno in naporno. Tudi v Carigradu se poslancem ni godilo najbolje. Pred sultanom in njegovimi dvorjani so se morali vesti kot največji siromaki. Bili so zelo slabo oblečeni. Znano je, da sta poslanca, ki sta nosila letni davek na turški dvor, dobila od sultana kot nekakšno miloščino vsak po en kaftan (vrsto dolgega površnika), da ju ne bi zeblo. Dubrovniška vlada jima je za vzdrževanje dala na razpolago zelo majhna sredstva.

V senatu so morali izbrati dva poslanca, ki bi šla na turški dvor in opravila odgovorno diplomatsko nalogo v zvezi z zahtevami velikega vezirja Kara Mustafa. Enega poslanca so našli takoj. To je bil Marojica Kabužić. Čudna je bila usoda tega človeka. Njegov tast Niko Sokočević mu ni hotel izročiti ženine dote. Prišlo je do prepira, v katerem je Marojica tasta ubil. Obsojen je bil na več let ječe. Iz zapora ga je rešil potres. Bil je eden tistih maloštevilnih preživelih plemičev, ki je pomagal v razrušenem mestu vpeljati red. Postal je eden najuglednejših plemičev v republiki. S prevzemom te težke naloge je hotel verjetno oprati svoj stari greh. Težje so v senatu našli drugega poslanca. Kandidati so se drug za drugim izmikali. Nekateri so imeli upravičene razloge, drugi pa so raje izbrali izgnanstvo v Mali Ston, ki je bil znan po malariji. Končno je bil izbran Džore Buća. Šele 20. junija sta poslanca z navodili vlade zapustila Dubrovnik in proti koncu avgusta prispela v Carigrad. Turki so ju pustili čakati skoraj mesec dni. Končno ju je le sprejel sam veliki vezir Kara Mustafa. Ko je zvedel, da

nista prinesla zahtevanega denarja, je postal surov in ju začel v navzočnosti dostojanstvenikov sramotiti. Ko sta sredi decembra prišla drugič v avdienco h Kara Mustafu, je bil ta še brezobzirnejši in jima je začel groziti z najtežjimi mukami. Poslanca pa sta ostala neomajna.

Kara Mustafa je zato še enkrat poslal v Dubrovnik posebnega odposlanca, ki naj bi mu Dubrovčani takoj izplačali 290 mošenj zlatnikov. Ker se je odposlanec vrnil brez denarja, je dal Kara Mustafa vnovič poklicati Kabužića in Buća. Ker sta vztrajala pri svojem in opravičevala stališče svoje vlade, se je veliki vezir razjezil in ukazal, naj dubrovniška poslanca vržejo v ječo. Dvanajstega marca so ju zaprli v zloglasno ječo Babadžafer kot državna sužnja. Izkazalo se je, da je dubrovniški senat izbral za poslanca prava moža.

Ko so v Carigradu še potekali pogovori med dubrovniškima poslančema in Karom Mustafom, se je na Pločah pred Dubrovnikom pojavil turški kurir v spremstvu šestih mož s pismom bosenskega paše. Ahmed paša je namreč dobil od velikega vezirja nalogo, naj tudi on pritisne na Dubrovčane. Od »slavne dubrovniške gospode« naj bi tako izterjal 4.000 mošenj denarja, to je več kot 2 milijona dukatov. Ta vsota pa je bila precej višja od tiste, ki jo je sprva zahteval veliki vezir. To naj bi bila zadnja turška zahteva in treba bi jo bilo izpolniti brezpogojno.

Senat je zasedal brez prekinitve in končno sklenil, da pošlje v Bosno dva poslanca. Spet je med senatorji krožila žara, spet so trepetali tisti, na katere je prišla vrsta, da bodo izbrani. Prvi je bil izžreban Marojica Gučetić. Teže so našli drugega. Trinajstkrat je državni tajnik obkrožil dvorano in trinajstkrat je našel žaro prazno. Zavladata je velika negotovost in napetost. V tem nejasnem položaju se je s svojega sedeža dvignil Nikolica Bunić in se prostovoljno prijavil za poslanca. Oba sta takoj prisegla pred knezom. Senat jima je dal navodila in odobril vsoto 20.000 dukatov kot zadnjo sprejemljivo možnost za Dubrovnik. Poslanstvo Kabužića in Buća v Carigradu je bilo končano in nista imela več pravice, da se pogajata s Turki. Poslej je bila usoda Dubrovnika v rokah novih dveh poslancev, ki sta se odpravila k bosenskemu pašu.

Po običajnem ceremonialu sta se poslanca 18. aprila odpravila na pot proti Sarajevu. Po sedmih dneh sta prispela na cilj. Čeprav sta bila v začetku deležna velike časti, sta kmalu spoznala, da sta tudi onadva postala turška ujetnika. Na dvoru bosenskega paša sta našla kapidžibaša (nadkomornik – časten naziv na turškem dvoru) velikega vezirja. Postalo jima je jasno, kakšne namene ima Kara Mustafa. Turki so začeli uporabljati prevare. Sporočili so jima celo, da sta Kabužić in Buća v Carigradu popustila in v vse privolila. To pa seveda ni bilo res.

Prvo zaslíšanje pri Ahmedpašu je bilo kratko. Namesto z denarjem sta poslanca prišla na dan z besedami. Branila sta svojo vlado, češ da Du-

brovnik nima nič drugega kot golo kamenje. Paša ju je surovo odslovil. Tudi pri nadaljnjih pogajanjih Dubrovčana nista popustila in sta ponujala le 30 mošenj denarja, češ, to je največ, kar bi Dubrovnik lahko plačal. Turki so pobesneli.

Medtem pa je prišlo do vojaškega spopada med Turčijo in Rusijo. Bosenski paša je dobil ukaz, da se mora z vojsko odpraviti na bojišče v Bolgarijo. Dubrovniška poslanca sta se te vesti razveselila, vendar sta kmalu spoznala, da je bilo njuno veselje prezgodnje. Paša jima je sporočil, da ju bo vzel s seboj. Še isto noč sta morala z vojsko na pot proti Donavi na sever. Šla sta v spremstvu kapidžibaša velikega vezirja. Pot je bila težka in utrudljiva. Jahali so brez prestanka, tri dni je neprestano deževalo. Marojica Gučetić je z največjo težavo prenašal pot, kajti bil je hudo bolan. Njuna težka pot, na kateri sta občutila tudi biče svojih spremljevalcev, se je 11. junija končala v Silistriji ob ustju Donave. Kara Mustafa je bil že pripravljen popustiti. Od dubrovniških poslancev je zahteval le še 280 mošenj denarja, toda poslanca nista hotela o tem ničesar slišati. Zato so oba vrgli v strašno ječo v trdnjavi v Silistriji. Na vrat, roke in noge so jima nataknili težke verige. V bližini Silistrije je divjala vojna med Rusijo in Turčijo. Takrat je izbruhnila tifusna mrzlica. Nikolica Bunić je v vlažni in zatohli ječi hudo zbolel. Moči so ga zapuščale. Ni mogel več pisati vzpodbudnih besed svojimi rojakom v Dubrovnik. V mnogih pismih, ki jih je pošiljal v Dubrovnik, je rotil svoje rojake, naj vztrajajo in naj Turkom ne popustijo. Pri tem naj se ne ozirajo na njegovo in Gučetićevo usodo. Ko je umiral, mu je ob strani stal njegov starejši tovariš. Turki so mu odrekli zdravnika in duhovnika. Do poslednjih trenutkov življenja mu niso sneli verig z nog in rok. Tako je veliki dubrovniški rodoljub, izčrpan od mrzlice, daleč proč od svoje rodne grude umrl v štiridesetem letu svojega življenja.

Ko so Dubrovčani zvedeli za smrt Nikolica Bunića, so se odeli v črnino. Zvon velikega sveta je žalostno udarjal, kot takrat, kadar je oznanjal smrt kneza. Senat je na svoji seji še istega dne sklenil, da bo v dvorani velikega sveta postavil spominsko marmorno ploščo, na kateri bi ovekovečil smrt Nikolica Bunića. Zanimivo je, da ta predlog ni bil sprejet soglasno. Temu se ne smemo čuditi, če pomislimo, kako je bila dubrovniška vlada trda do svojih podanikov. Bala se je, da slave ne bi kdo izkoristil in se polastil oblasti in tako ogrozil svobode. Zato ima stari Dubrovnik samo dva osebna spomenika. Manjšega – ploščo za plemiča Nikolica Bunića – in večjega – kip za meščana in pomorščaka Miho Pracata, ki je svoje velikansko imetje po smrti zapustil republiki. Pracatov spomenik stoji v atriju kneževega dvora. Na plošči, ki so jo postavili v spomin Nikolice Buniću, so vklesali naslednje besede:

Skozi vrata, nad katerimi je napis Pozabite na zasebne stvari, skrbite za javne, so stopali člani velikega sveta v dvorano, ki je bila v posebni palači – uničeni v požaru leta 1816 – naslonjeni na dvor. Napis je opomin plemičem, naj vneta opravljajo svoje državne dolžnosti. Foto Ignacij Voje

*»Za svobodo je umrl v verigah.
S smrtjo in neuklonljivostjo duha
si je zaslužil nesmrtnost za vse rodove!«*

Šele leta 1683 se je Kara Mustafa pogodil s poslanci dubrovniške vlade. Začel se je namreč pripravljati na vojno proti Avstriji. Takrat sta se poslanca iz Carigrada lahko vrnila domov. Dubrovčani pa so se končno oddahnili, ko so zvedeli, da je po porazu pred Dunajem sultan dal Kara Mustafa usmrtiti v Beogradu.

S porazom turške vojske pred Dunajem se je začela t.i. »dunajska vojna«, ki je s spremenljivo srečo trajala 16 let. Odločilno je bilo leto 1697, zaradi velike avstrijske zmage nad turško vojsko pri Senti, ki jo je izvojeval princ Evgen Savojski. Mirovna pogajanja med vojskujočima stranema so se začela novembra 1698 v Sremskih Karlovcih in končala v začetku leta 1699. Karlovški mir pred 300 leti je določal, da obdrži vsaka stran tisto, kar je imela v trenutku, ko je bila podpisana mirovna pogodba (status quo). Še enkrat je na mirovnih pogajanjih zablestela dubrovniška diplomacija. Dubrovniška republika, ki sta jo ščitili Avstrija in Turčija, se

je izmaknila iz teritorialnih klešč Benečanov, ki so takrat pridobili veliko ozemlje v Dalmaciji in obalni pas Boke Kotorske. Da se dubrovniške meje ne bi dotikale beneškega ozemlja, se je turško ozemlje na dveh skrajnih točkah ob dubrovniškem teritoriju spuščalo do morja, pri Neum-Kleku (po drugi svetovni vojni je bil obalni pas dodeljen Bosni in Hercegovini) in pri Sutorini (danes sporni polotok Prevlaka). Ta mir je bil hud udarec za Turčijo, ker je bila prisiljena zapustiti zelo veliko ozemlje in ga prepustiti Avstriji in Beneški republiki. Osmanska država potlej ni bila več nevarna krščanskemu Zahodu.

Se lahko iz zgodovine česa naučimo?

dr. Ignacij Voje

UDJE DRUŽBE SV. MOHORJA NA PONIKVI

do konca 1. svetovne vojne

Ljudska knjižna založba Družba sv. Mohorja je, kot je dobro znano, nastala v Celovcu na pobudo Antona Martina Slomška z namenom pospeševati narodno prebujanje, izobraževanje in kulturni napredek med Slovenci na podlagi krščanskih načel. Leta 1845 se je Slomšek pri oblasteh zelo zavezal, da bi mu dovolile ustanoviti »društvo za izdajanje dobrih slovenskih knjig«. Oblasti so njegovo zamisel zavrnile, tudi z njegovo izdatno finančno in sotrudniško podporo pa so jo uresničili leta 1851 kot Društvo sv. Mohorja, ki je svoje prve knjige izdalo naslednje leto, založba pa je resnično zaživela šele, ko so jo leta 1860 preosnovali v cerkveno bratovščino Družbo sv. Mohorja. Do prve svetovne vojne je Družba sv. Mohorja doživljala silovit razcvet in s svojim vsakoletnim knjižnim darom dobrih knjig prav preplavila slovenski etnični prostor, predvsem tistega znotraj avstrijske polovice habsburške monarhije, pa tudi zunaj nje (Prekmurje, Beneška Slovenija), pomembno pa posegla med slovenske izseljence po Evropi, Ameriki, Afriki. Koledarji Družbe sv. Mohorja so do konca prve svetovne vojne vsako leto prinašali poimenski seznam članov omenjene Družbe, ki so se po njenih pravilih imenovali družbeniki ali udje. Pravila so poznala dve vrsti članov – dosmrtni in letne. Dosmrtni člani, ki se hočejo »za vse žive dni iznebiti letnega plačila« so proti koncu prejšnjega stoletja plačali enkrat za vselej 15 goldinarjev ali dvakrat po 8 goldinarjev v enem letu, letni v tem času pa po goldinar.

Po teh kratkih uvodnih mislih bo nedvomno zelo zanimivo pogledati, kako se je eden od številnih Slomškovih duhovnih otrok »prijel« v njegovi

rojstni župniji. V prvem seznamu udov Družbe sv. Mohorja, ki je objavljen v *Koledarčku družbe sv. Mohorja za navadno leto 1862*, velja pa za prejšnje leto 1861, so za faro sv. Martina na Ponikvi navedeni štirje udje – dosmrtni: župnijska knjižnica, letni: farni poverjenik župnik Janez Keše ter kmeta Franc in Jakob (v seznamu Jakop) Korže. Fara na Ponikvi je od takrat pa do današnjih dni spadala v dekanijo Šmarje pri Jelšah, v tem kraju pa je bil običajno tudi sedež dekanijskega poverjenika Družbe sv. Mohorja, praviloma tamkajšnjega dekana, župnika fare Šmarje pri Jelšah. Župnijska knjižnica na Ponikvi je v častnem seznamu najstarejših dosmrtnih udov Družbe sv. Mohorja, ki ga začenja župnik v Leskovcu Pavel Travenščak, pred koroškim narodnim buditeljem Andrejem Einspielerjem in župnikom v koroškem Bilčovsu Boštjanom Radičnikom, na 51. mestu kot Farna bukvarnica v Ponikvi, eno mesto pred njo pa je dosmrtni ud Družbe škof Slomšek. Naslednje leto 1862, v katerem je umrl duhovni oče Družbe Anton Martin Slomšek, je udov na Ponikvi devet, zgornjim štirim se priključijo še kmetje Franc Berglez, Matija Skrabl, Anton Zabukovšek, Franc Zdovšek in Mihael Wekuž. V letu 1863 je vseh udov 12, farni poverjenik Keše je od prejšnjega leta postal dekan, Jakob Korže pa župan (v seznamu srenjski predstojnik). Na novo se pojavijo še kmeta Martin Gobec in Miha Slatenšek, kmečki sin Anton Galuf in kot prva ženska mohorjanka kmečka hči Agata Zidanšek, v seznamu pa tega leta ni Franca Zdovška, ki pa ga spet najdemo v seznamu udov za naslednje leto 1864 kot enega izmed sedemnajstih udov Družbe. Tokrat se jim je prvič pridružil tudi mohorjan, ki ni bil ne duhovnik in ne pripadnik kmečkega stanu – železniški čuvaj Ignac Siber. Naslednjega leta 1865 je število udov Družbe sv. Mohorja na Ponikvi sicer ostalo nespremenjeno, vendar pa ni več dekana Kešeta in mesta farnega poverjenika. Farna bukvarnica se je spremenila v Šolsko bukvarnico, železniškega čuvaja Siberja je zamenjal Andrej Rauter, »sreski predstojnik« je postal Miha Wekuž, oba s prejšnjim pa še naprej mohorjana. Prvič se med družbeniki pojavi tudi predstavnik kovačev Martin Gobec. V letu 1866 zabeležimo prvi padeč mohorjanov na 10, »sreski predstojnik« Wekuž se je spremenil v župana Vekuša, pojavita se prva kmečka žena Mica Galuf in prvi pek J. Lužer. Leto 1866 je bilo glede na nadaljnji razvoj le trenutek slabosti, povezan očitno z odhodom dekana Kešeta, saj se že naslednjega leta 1867 število mohorjanov povzpne na 32, farno poverjeništvu prevzame nov dosmrtni mohorjan farni namestnik – vikar Anton Hajšek, dosmrtni ud Farna bukvarnica pa se tokrat spremeni v Farno šolo. Ob njem zasledimo na novo še kaplana L. Vošnjaka, lončarja Jakoba Štora, od ostalih 20, ki so prirasli od prejšnjega leta pa jih je večina povratnikov, ki se po določilih poslovanja Družbe sv. Mohorja niso šteli za nove, ampak za stare ude. V letu 1868 je vseh udov že 45, med njimi pa so bili novi dosmrtni ud – novi kaplan Peter Erjavec, prvi učitelj oz. natančno

po seznamu podučitelj Janez Žolnir, kruhopek Franc Ribič, kovača že znani Martin Gobec in Janez Bizjak, tkalec Jožef Sekolec, tesarja Anton Korše in Jak. Zabukovšek V seznamu za leto 1869 je število mohorjanov navedeno samo po dekanijah, v šmarski, kamor je sodila Ponikva, jih je bilo 241.

Leta 1870 je vseh mohorjanov v fari Ponikva 48, farni poverjenik je postal znani profesor, učenjak in narodni buditelj Davorin (Martin) Trstenjak (8. 11. 1817 Sv. Jurij pri Vidmu – 3. 2. 1890 Stari trg pri Slovenj Gradcu), ki je bil v letih 1868–1879 župnik na Ponikvi. Poleg tega leta edinega dosmrtnega uda Farne šole se ponovno pojavi Farna Bukvarnica, zasledimo pa še kaplana Jurija Benedikta, učitelja J. Žolnirja, še prva gostilničarja – mohorjana Jožefa Fidlerja in J. Koržeta, in med vrsto kmetov, kmečkih žena, sinov ter hčera še dva velika posestnika, od katerih je eden prvi iz Slomškovega sorodstva, ki se je včlanil v Družbo – njegov nečak Anton Slomšek, novi gospodar Sloma. Pred njim med mohorjani na Ponikvi ne zasledimo ne njegove mačehe Marije, roj. Hudej, njenega drugega moža Blaža Močnika ali nesposobnega brata Jožefa, ki je po mačehi (zelo slabo) prevzel gospodarjenje veleposesti na Slomu. Tako podatke o Davorinu Trstenjaku kot o Slomškovem sorodstvu sem povzel po Slovenskem biografskem leksikonu.

Zelo mikavno bi bilo leto za letom slediti mohorjanski setvi in žetvi na Slomškovi Ponikvi, vendar bi zasedlo prevelik kos pričujočega koledarja. Pregled moramo zato znatno pospešiti in se zadovoljiti s preseki stanja na vsakih pet let, za vmesna obdobja pa dodati še število udov po posameznih letih in še kakšen zanimiv podatek.

Tako je bilo na Ponikvi, ki je v seznamu za leto 1871 in še nekaj naslednjih let navedena kot Ponikla, to leto 57 mohorjanov, med njimi na novo upokojeni duhovnik Rajm. Koceli, načelnik šolskega sveta Martin Zdolšek in farovški hlapec Miha Bek. Leta 1872 je v seznamu v zdaj že nič več Koledarčku, ampak *Koledarju družbe sv. Mohorja za navadno leto 1873* navedeno 54 mohorjanov, med njimi na novo dijak Jože Smodej in vrtnar Martin Šmid. Leta 1873 je udov 53, med njimi na novo duhovni pomočnik Melhior Goličnik, župan Jožef Zidanšek (zapisan mogoče zaradi slabo čitljivega seznama kot Zidanžek) in posestnik in železnični strežaj Franc Zajc. Anton Slomšek je za to leto naveden kot veleposestnik in cerkveni ključar, Martin Šmid pa kot delavec. Leta 1874 je mohorjanov 73, kaplana Benka pa je zamenjal kaplan Jakob Korošak, ki je bil dosmrtni ud Družbe, med letnimi udi najdemo župana Zidanška, krajnega šolskega nadzornika Franceta Podgorška in *služevno* (služkinjo) Mico Dolganoč.

Leta 1875 je bilo tako v fari Ponikva 77 udov Družbe sv. Mohorja. Farni poverjenik je bil še vedno župnik Trstenjak, ob njem pa kot dosmrtna uda kaplan Jakob Korošak in Farna šola. Letni udje so bili: Farna knjižnica

poniklanska, župan France Podgoršek, ud krajnega šolskega sveta Andrej Velak, srenjska odbornika Miha Bekuš in Jakob Korže, srenjski in šolski svetovalec Gašper Senica, mežnar Nace Škorjanec, cerkvena ključarja France Berglez in France Korže, člana krajevnega šolskega sveta Jožef Zidanšek (verjetno bivši župan) in Andrej Velak, urar Franc Rataj, mizar Gregor Mulej, krojač J. Šmid, pek Fr. Ribič, lončarji Jakob in Mihael Štor ter Štefan Štuflek, gostilničarji oz. krčmarji Jožef Fidler, Jožef Šančič in Martin Zdolšek, ki je bil hkrati tudi mesar, sedlar France Zupančič, črevljar (čevljar) Miha Zdolšek, *mojškri* (šivilji) Ana Pevec in Jožefa Pintar, železniški čuvaj Anton Čretnik, tesarski mojster Anton Korše, *služevna* Mica Dolganoč, veliki posestniki Anton Slomšek, Jakob Zdolšek in Anton Galuf, velika posestnica Urša Golež, 23 kmetov – Janez Brečko, Martin Cmok, Blaž Gaber, Janez Galuf, Miha Golež, Peter Gorjanec, Blaž Hostnikar, Jan. Lah, Juri Leber, France Marzidovšek, Jožef Marzidovšek, France Mlaker, Miha Pepelnak, Štef Pungeršek, Ant. Sančič, Jožef Sekolec, Juri Slatenšek, Miha Slatenšek, Peter Smodej, Matija Škrabl, Gašpar Vovk, Ant. Zabukovšek, Jakob Zdolšek, in 8 posestnikov – Miha Jevšinek, Jožef Krajnc, ?. Krištan, Greg. Mulej, Martin Salamon, Anton Vovk, Jakob Zabukovšek, France Zajc (obe oznaki kmet in posestnik se uporabljata druga ob drugi), kmetici Mica Korže in Agata Šibal, osem kmečkih sinov – Franc Drobnak, Janez Knez, Jan. Leber, Juri Pilpaher, Jakob Slatenšek, Stefan Slatenšek, Franc Šibil, Jožef Zdolšek in štiri kmečke hčere – Mica Dolganoč, Marija Germek, Neta Verbošek, Marija Zdolšek.

V letu 1876 je bilo mohorjanov 73, med njimi podučitelj Jožef Steble, okrajni šolski svetovalec Jakob Korže, občinski odborniki Miha Bekuš, Franc Ribič, Andrej Velak in Jože Zidanšek, godec Jožef Bregant in *kmetinji* Marija Smodej in Ajta Šibal; leta 1877, 62, 1878 52 in 1879 55, med njimi *lastninar* Anton Vovk.

V letu 1880 je bilo mohorjanov na Ponikvi 56. Farni poverjenik je bil novi župnik Janez Sredenšek, dosmrtna uda Učilnica in kaplan Simon Gaberc, med drugimi poklici pa kot običajno prevladujejo kmetje (30), od katerih ima Anton Volk (najbrž bivši *lastninar* Vovk) edini kot poklic naveden posestnik, med njimi pa je tudi prejšnji veliki posestnik Anton Slomšek z zdaj skromnejšo oznako kmet, kmetice (3), kmečki sinovi (4) in kmečke hčere (2). Med drugimi naletimo na *samico* Marijo Zabukovšek (mogoče je že prerasla naziv kmečka hči), trgovca Jožefa Grabnarja in *vojšaka* Miha Palčnika, pet mohorjanov pa nima oznake poklica oziroma stanu.

Leta 1881 je 55 mohorjanov na Ponikvi v seznamu v koledarju navedenih brez poklicev z izjemo župnika Sredenška in kaplana Gaberca. Poklici se vrnejo naslednje leto 1882, ko je mohorjanov 53, med njimi *cerkvenik* (cerkovenik) Fr. Korže, trgovec Jož. Grabler in perica Marija

Kresnik. Leta 1883 je v seznamih mohorjanov v koledarjih prvič navedeno tudi njihovo število za posamezne kraje in tako lahko brez zamudnega štetja zapišem, da je bilo mohorjanov na Ponikvi tega leta 52, od tega pa je *dva iztiska* naročil župnik Sredenšek, med njimi pa sta bila novi kaplan Jože pl. Pol in organist Urban Rajovic. Leta 1884 je mohorjanov 51, župnik Sredenšek je obstal pri običajnem enem knjižnem daru, med udi pa so bili novi kaplan Matej Frece, učitelj Vekoslav Strmšek in trgovec Karol Kristan. V letu 1885 je bilo na Ponikvi 56 mohorjanov, vsi, z izjemo župnika in poverjenika Sredenška, dosmrtnega uda Učilnice v Ponikvi in kaplana Mateja Freceta, pa so bili kot že leta 1881 brez navedbe poklica ali stanu. Mislim, da ne tvegamo preveč, če trdimo, da so spet prevladovali posestniki oziroma kmetje in njihovi družinski člani. Med udi v tem letu ni Antona ali kakega drugega od Slomškov.

Leta 1886 se poklici spet pojavijo, od 56 ponkovskih mohorjanov je 31 kmetov, 7 kmetič, po 4 kmečki sinovi in kmečke hčere, od drugih pa so poleg starih šole, župnika, (spet je naročil dva knjižna darova) in kaplana letni udje še učitelja Alojz Stermšek in Franc Šetinc, učenec Jož. Zdolšek, čevljar Miha Zdolšek in *pot* (trgovski potnik?) Jožef Kranjc. Leta 1887 je mohorjanov 61, od teh pa so vsi razen šole, starih župnika in obeh učiteljev ter novega kaplana Antona Inkreta navedeni brez poklicev. V letu 1888 je 70 mohorjanov spet opremljeno s poklici oziroma s stanovsko pripadnostjo, podobno pa velja za 91 mohorjanov na Ponikvi leta 1889, med katerimi so tudi cerkovnik Peter Gorjanc, organist Jan. Fugina in trgovec Adolf Eichberger.

V letu 1890 se je število ponkovskih udov Družbe sv. Mohorja povečalo na 111, farni poverjenik in hkrati tudi dosmrtni ud je bil novi župnik Matej Vrečko, ob njem dosmrtna še vedno Učilnica v Ponikvi, letna uda pa kaplan Anton Inkret ter učitelj Franc Šetinc. Ostalih 107 udov nima navedenega poklica ali stanu, spet pa glede na prejšnjo krajevno mohorjansko zgodovino ne tvegamo preveč, če sklepamo, da so predvsem pripadali posestnikom oziroma kmetom, pa tudi njihovim družinskim članom. Med njimi zasledimo navedenega A. Slomška, očitno Antona Slomška, umrlega leta 1892.

Z letom 1890 je pri Ponikvi očitno konec z vsesplošnim navajanjem poklicev. Leta 1891 najdemo tako 118 mohorjanov, od tega z navedbo poklica le štiri, med njimi sta dvojno nova kaplan Andrej Fekonja in nadučitelj Jož. Dobnik. Leta 1892 jih je 115, od tega kar štirje dosmrtni: župnik Vrečko, novi kaplan Al. Arzenšek, šola in Ana Brečko. Leta 1893 je mohorjanov 123, med njimi Kmečko bralno društvo; leta 1894 pa 121, med njimi novi župnik in farni poverjenik Alojzij Kreft, kaplan Arzenšek z *dve iztiskoma*, nadučitelj Dobnik in učitelj Tomaž Grah.

Leta 1895 se je število mohorjanov v ponkovski fari povečalo na 137.

S poklici ali službami so navedeni župnik Kreft, kaplan Fortunat Končan, nadučitelj Jože Dobnik, učitelja Tomaž Grah in Jak. Medved, poleg njih pa še cerkveni ključarji Fr. Podgoršek, Fr. Korže, Fr. Ratej in Jož. Mlaker, vsi letni udje, dosmrtni ud je bila le še šola na Ponikvi. Mohorjanom z navedbo poklica sledi še 87 moških in za njimi 39 ženskih udov Družbe brez navedbe poklica, ki jih deli tokrat edini dosmrtni ud šola na Ponikvi, na koncu seznama je naveden še Adolf Eichberger, ki se je to leto vključil v Družbo očitno v zadnjem hipu. Med mohorjankami je navedena še Mar. Slomšek, po vsej verjetnosti Antonova žena Marija, rojena Goleš, ki je po njegovi smrti zagospodarila na Slomu.

Leta 1896 je udov Družbe 155, med njimi tudi Antonija Slomšek; leta 1897 145, od katerih je župnik naročil 2, kaplan Končan 3 *iztiske*, po enega pa še vojaški kaplan Rad. Marzidovšek, farna bukvarna in bralno društvo. V letu 1898 sta med 158 mohorjani nova kaplan Anton Pintarič, ki je na Ponikvi nasledil Končana, in Jernej Slomšek; leta 1899 pa so med 170 na novo učitelj Fr. Auernik, učiteljica Marija Rupnik, c. kr. orožniki Jože Radolič, Miha Tisovec in Teofil Šindelač ter Anton Slomšek. Slednji je zapisan sicer samo Ant., pa ni zgoraj navedena Antonija, ker je v »moškem delu« seznama mohorjanov na Ponikvi. Po odpravi navedbe večine poklicev ali stanov so namreč v seznamih za Ponikvo mohorjani in mohorjanke zelo dosledno ločeni.

V letu 1900 je število mohorjanov na Ponikvi doseglo absolutno najvišjo številko vseh časov, 215. Poleg šole kot dosmrtnega uda v tem letu zasledimo še Ano Vrečko. Farni poverjenik je še vedno župnik Alojzij Kreft, poleg njega so s poklici navedeni še kaplan Ant. Pintarič, vojaški kaplan Rad. Marzidovšek, nadučitelj Jože Dobnik, učitelja Fr. Auernik in Tom. Grah, policijski svetnik Fr. Podgoršek, c. kr. orožniki Jože Radolič, Mih. Tisovec in Ant. Valant, organist Ant. Zabukovšek, edini kot kmet navedeni Ant. Zabukošek, Bralno društvo ter Farna bukvarna. Poleg njih je v že omenjenih ločenih blokkih in znotraj vsakega po abecednem redu primkov navedenih 138 moških in 61 ženskih udov Družbe sv. Mohorja. V moškem bloku zasledimo tako dva Antona Slomška, med katerima je eden verjetno Anton Slomšek mlajši, ki je prav tega leta po materi Mariji prevzel gospodarjenje na Slomu.

Leta 1901 je število ponkovskih mohorjanov padlo na 160, dosmrtnima udoma osnovni šoli in Ani Vrečko se pridruži še Frančiška Malec, župnik Kreft pa je to leto spet naroča dva knjižna darova. S poklici pa so navedeni še župan Jožef Mlakar, ključ. (ključar?) Fr. Rataj, orožnik Mih. Tisovec, trgovec Fr. Slavinec. Leta 1902 je bilo mohorjanov 165, na novo novi kaplan Andrej Bračič, c. kr. stražnik Mart. Štor; leta 1903 158, na novo učiteljica Ana Klein; leta 1904 pa 173, na novo dosmrtni ud novi kaplan Mat. Eferl in učiteljica Franja Vošnjak.

Leta 1905 je število Ponkovljanov udov Družbe sv. Mohorja 175. Dosmrtni udje so bili štirje: šola na Ponikvi, kaplan Mat. Eferl in domnevni posestniki (nimata označenega stanu) Franca Malec in Ana Vrečko. Farni poverjenik je ostal isti – župnik Kreft, poleg njega zasledimo še nekaj znanih posameznih ali skupinskih udov: nadučitelja Dobnikarja, učitelja Graha, učiteljici Ano Klein in Fani Vošnjak, župnijsko bukvarno in Bralno društvo. Med posestniki je spet Anton Slomšek, tokrat samo eden, ki je po vsej priliki že omenjeni škofov pranečak.

Naslednje leto 1906, ko število Ponkovljanov udov Družbe sv. Mohorja pade na 152, Antona Slomška na seznamu ni več, kar se ujema z znanim dejstvom, da je prejšnjega leta 1905 prodal Slom in se preselil v danes zelo znano Razkrižje pri Ormožu oziroma pri Štrigovi. Tega leta se na Ponikvi pojavi tudi drugje uveljavljena simpatična navada, da Mohorjeve knjige poklanjajo pridnim šolarjem. Na Ponikvi so v ta namen prikrbneli kar pet mohorjanskih knjižnih darov letno. Leta 1907 je 151 udov Družbe, med njimi novi kaplan Maks Ašič in pet pridnih učencev; leta 1908 162, na novo učiteljica Alojzija Kavčič in leta 1909 162.

V seznamu mohorjanov v Družbinem Koledarju so za leto 1910 ob skupnem številu udov za posamezno faro oz. mohorjansko postojanko navedeni poimensko samo poverjeniki in le tisti udje, ki so pristopili v tem letu. Tako je bilo mohorjanov na Ponikvi 160, farni poverjenik pa še vedno župnik Kreft. Na novo so se pridružili štirje: Ana Cigler, Frančiška Ferlež, Juri Pevec in Ant. Ribič.

Leta 1911 je mohorjanov 173, v seznamih pa so navedeni le poverjeniki (župnik Kreft), dosmrtni udje (šola na Ponikvi in Franca Malec) ter novi letni udje: Jož. Cernoša, Ana Gril in Alojzija Žaberl.

Leta 1912 so ob upoštevanju »varčevanja« pri navedbi poklicev sezname spet normalni, mohorjanov pod zvonom Sv. Martina na Ponikvi je bilo 127, med njimi na prvi pogled novi učiteljica Marija Kregar in Posojilnica na Ponikvi. Število mohorjanov je v zadnjem mirnodobskem letu 1913 ostalo nespremenjeno – 127; v prvem vojnem letu 1914 pa je celo naraslo na 132.

Naša naslednja »kontrolna letnica« 1915 pade sicer v čas prve svetovne vojne, vendar pa to zvestobe Ponkovljanov do Družbe sv. Mohorja ni posebno omajalo, saj je njihovo število naraslo na 158. Ob štirih dosmrtnih udih – šoli na Ponikvi, Franč. Malec, Bogomilu Marzidovšku in Martinu Podčedenšku – naletimo med letnimi udi na neuničljiva farnega poverjenika župnika Krefta in nadučitelja Dobnikarja, poleg njiju pa še na kaplana Maksa Ašiča, učiteljico Fani Vošnjak, načelnika Jos. Mohorka, Bralno društvo, župnijsko knjižnico, Posojilnico na Ponikvi ter »pet pridnih učencev«, 95 drugih mohorjanov in 46 mohorjank.

Število mohorjanov na Ponikvi je leta 1916 še naraslo, na 172, pri

čemer pa se kot farni poverjenik pojavi provizor (začasni upravitelj fare) Maks Ašič, v seznamu za to leto pa so navedeni poimensko le še dosmrtni udje, ki so isti kot leto prej in tudi v naslednjem letu 1917, ko se število mohorjanov nekoliko spusti – na 160. Farni poverjenik je novi župnik Anton Kociper, poleg njega so navedeni še kaplan Ant. Bratkovič ter novi udje Elizabeta Buser, Katarina Kopinšek, Jožef Korošec, Frančiška Lah, Elizabeta Matko, Marija Podkrajšek, Marjeta Senkar in Marija Sovič. Leta 1918 je poverjenik župnik Kociper oskrbel s knjižnim darom kar 180 ponkovskih mohorjanov.

Zgolj kot ilustracijo nadaljnjega delovanja Družbe sv. Mohorja na Ponikvi navedimo, da je župnik Kociper kot farni poverjenik razdeljeval še naprej dragocene mohorjanske knjižne darove ves čas stare Jugoslavije, ko je bilo leta 1920 70, leta 1925 75, leta 1930 121, leta 1936 63 (med njimi dosmrtni ud Bogmil Marzidovšek) in leta 1940 80 mohorjanov. Naj omenimo, da so sezname v Koledarjih Družbe sv. Mohorja za to obdobje veliko manj zgovorni kot za prejšnje in nam le za nekaj let postržejo s popolnimi seznamimi udov Družbe, spet pa kot v zadnjem avstrijskem obdobju v glavnem brez navedbe poklicev. Še slabše je stanje po letu 1945, ko le za nekaj let takoj po koncu vojne izvemo število mohorjanov v posameznih krajih, potem pa ti za dolgo vrsto let izginejo, najbrž zato, ker tedanja totalitarna oblast, ki je nadzorovala zdaj preimenovano Mohorjevo družbo, ni hotela, da bi z navajanjem razširjenosti mohorjevkih delali propagando za »reakcionarni« verski tisk. Tako lahko ugotovimo, da je bil leta 1945 na Ponikvi poverjenik še vedno župnik Kociper, mohorjanov pa je bilo še 96. V najnovejšem obdobju tik pred osamosvojitvijo Slovenije in po njej pa se število naročnikov rednih letnih zbirk Mohorjeve družbe ob siceršnjem splošnem padcu slovenskih bralnih navad ter uspešnemu dviganju naklad in prodaje drugih knjižnih izdaj Mohorjeve družbe vztrajno in obžalovanja vredno manjša. Tudi fara Sv. Martina na Ponikvi pri tem ni izjema, saj se je število mohorjanov s 55 v letu 1985, preko 33 v letu 1990 in 32 v letu 1995, zmanjšalo na 25 v letu 1998.

kljub tej sklepni ugotovitvi, ki nekoliko pokvari sicer zelo dober vtis iz tega kratkega mohorjanskega popotovanja po zgodovini Ponikve, pa lahko na podlagi zgornjih dejstev nekaj nedvomno ugotovimo. Trpka trditev stare modrosti, da nihče ni prerok v svojem kraju, pa naj bo izražena v stari hebrejski ali rimski obliki, nedvomno ne velja za izpričano uspešno in nedvomno duhovno bogato vez med našim blaženim Antonom Martinom Slomškom, njegovo rodno faro sv. Martina na Ponikvi in enim njegovih največjih duhovnih otrok – Družbo sv. Mohorja.

Andrej Vovko

DEVETDESET LET PROF. VILKA NOVAKA

Januarja 1950 sva Boris Orel, ravnatelj Etnografskega muzeja v Ljubljani, in podpisani, kustos istega muzeja, obiskala Prekmurje, kamor naju je bil povabil in ljubeznivo ponudil svoje vodstvo Vilko Novak, takrat univerzitetni asistent za etnografijo z etnologijo pri prof. N. Županiču. Prva in obvezna postaja na takratni poti je bil seveda dom »pri Bášekovih« v Beltincih, kjer sta zraven mlajšega brata Franca z družino takrat živeli še mati Marjeta in babica Magdalena. Prav s to babico prijatelj Vilko vneto tekmuje in vztrajno sledi njenemu zgledu – dolgemu življenju. Janoš Novak, Magdalenin mož in Vilkov dedek, je bil krojač; njun sin Franc, Vilkov oče, prav tako. Žal je posegla vmes vojna in vrgla očeta na rusko fronto, kjer je staknil jetiko in že leta 1915 doma umrl. Z mlajšim bratom sta ostala siroti in kdo ve, kako bi bilo teklo njuno življenje, če ju ne bi bil – z materjo vred – vzel k sebi v prostorno bogojansko župnišče tamkajšnji »plebanoš« Ivan Baša, materin brat in dečkoma ujec. O podobi tega moža, vnetega bojevnika za odcepitev od Ogrske in za čim ožjo in čim hitrejšo – kulturno in jezikovno – povezavo Prekmurja s slovenstvom, so to in ono že objavili, vsak po svoje, Fran Sušnik, Juš Kozak in Miško Kranjec. Vseeno pa bi priporočil v branje še spis *Večerni pogovori* (Stopinje 1999, 136 sl.): naš 90-letnik nam v izbrani dokumentarno-literarni obliki predstavi s kulturo nasičeno ozračje tega župnišča med pripravami in med samo zidavo znamenite Plečnikove cerkve v Bogojini. V takem okolju se je razvijal mladi Vilko Novak. Nič čudnega, če smo iz bistrega dijaka in študenta, ki je rasel v tako odprtem domu, dobili široko razgledanega, ne zaverovanega le v stroko, za katero se je leta 1933 izšolal na ljubljanski univerzi pri Kidriču, Nahtigalu, Prijatelju in Ramovšu.

To stroko – slavistiko – je zvesto podpiral s poučevanjem slovenščine na gimnazijah v Kranju, Mariboru, Soboti in (med vojno) srbohrvaščine v Senti. Vendar se ni nikoli zadovoljil samo z izpolnjevanjem pedagoških obveznosti. Samostojno je raziskoval in sproti objavljajl sadove svojega dela. Pred vsem drugim pa je dajal prednost širjenju poznavanja svoje rodne deželice na levem bregu Mure; tako je že z zbornikom *Slovenska krajina* (Beltinci, 1935) lepo zaznamoval 15-letnico, odkar se je Prekmurje po tisoč letih izvilo iz primeža ogrskih klešč. Pri Mohorjevi družbi v Celju je leto kasneje izšel *Izbor prekmurske književnosti* (snopič 9 v zbirki Cvetje; pri založbi Katoliških duhovnikov je 30 let kasneje pripravil novo, razširjeno izdajo). V uvodu prinaša: prvič kratek pregled prekmurskega narčja, drugič obsežnejši oris jezika prekmurskih pisateljev). Istega leta in

pri isti založbi kot Cvetje je uredil tudi pesemsko zapuščino drugega ujca, umrlega v starosti 22 let med prvo vojno: *Jožef Baša – Miroslav, Prekmurske pesmi*. Svojega brata Franca (1915–1976) je nagovoril, naj zbere *Slovar beltinškega prekmurskega govora* (Murska Sobota, 1985; druga, dopolnjena izdaja – pripravil in uredil V. N. – pri Pomurski založbi, 1996). Zanimanje za jezik starih prekmurskih pisateljev je sploh neke vrste Novakova stalnica. Glejte npr. *Jezik tretje prekmurske knjige* (Razprave II. razr. SAZU, 11, 1986) ali nemško razpravo *Fonetika prekmurskega narečja v ljudskem in knjižnem jeziku* (Linguistica 24, 1985); ali: *Slovar stare knjižne prekmurščine* (Poskusni snopič, SAZU v Ljubljani, 1988). Posebno skrb Vilko Novak posveča starim pesmaricam, ki so rokopisno krožile po prekmurskih vaseh (gl. npr. *Prekmurske rokopisne pesmarice od 16. do 18. stol.*; Obdobje baroka – SJKL 1989). V periodičnih publikacijah je Vilko Novak načenjal tudi vprašanje kajkavskih jezikovnih vplivov, in tu in tam odkril celo kako ogrsko predlogo. Najnovejši dosežek in vrh teh prizadevanj je *Martjanska pesmarica*. (Uredil in spremno besedo napisal V. N.; ZRC SAZU, 1997).

Ker je vedel, da so mimo časi, ko se je narodopisje držalo slovanske filologije ne kot privesek, ampak kot njen sestavni del (spomnimo se npr. Štreklja in Murka, kako sta v Gradcu sedela malone na dveh stolihi), je Novak, ki je do te mlade, osamosvojene discipline čutil veliko naklonjenost, leta 1940 redno vpisal etnografijo z etnologijo pri prof. Zupaniču. Da bi čez čas mogel tudi sam – z vsemi papirji v redu nastopiti univerzitetno pot po tem novem tiru. Zaradi vojne se je stvar precej zavlekla, ampak na začetku 1947. se je le vse lepo izteklo. (V oklepaju se tu lahko celo pohvalim, da sem bil pri javni obrambi Novakove disertacije edina priča, zastopnik »javnosti«.) Za doktorat predloženo delo je bila *Ljudska prehrana v Prekmurju* (Ljubljana, 1947). Sprejem za asistenta je šel gladko, pač pa so si napredovanja sledila bolj po polževo (asistentura je npr. trajala sedem, docentura pa kar deset let; taktatne svoje težave je Vilko Novak opisal že sam v nekem zamrznjenem intervjuju izpred sedmih let (gl. Glasnik SED 19/2, 1999, 20), marsikaj pa bo morala še pojasniti nepristranska zgodovina slovenskega narodopisja, etnografije, etnologije, antropologije...

Glede na to, da je ljubljanska narodopisna stolica ob prihodu Vilka Novaka bila skoraj prava ledina, je moral asistent takoj misliti, da bi študentje prišli tudi do kakšnega učbenika. V mejah teh prizadevanj je v 4. zborniku Razprave II. razreda SAZU izšla *Struktura slovenske ljudske kulture*, priprava za priročnik *Slovenska ljudska kultura* (Ljubljana DZS, 1960). Kajpada je bilo skoraj vse, kar je tačas prihajalo izpod Novakovega peresa, porabno – kar presno – za širjenje obzorja študentom. Omeniti velja ndr. dva nemško pisana pregleda: *Raziskave slovenskega ljudskega pe-*

sništva v letih 1920–1959 (v berlinskem Zeitschrift f. slav. Philologie 29, 1960) in *Slovensko narodopisje po letu 1920* (v istem časopisu, 30, 1962). Pri vsaki stroki je še kako pomembno spoznati njeno zgodovino, zato je Vilko Novak v naših strokovnih publikacijah (Slovenski etnograf, Traditiones) objavljal poučne orise posameznih zaslužnih delavcev na narodopisni njivi, kar je potlej zbral v knjigo *Raziskovalci slovenskega ljudskega življenja* (CZ, 1986). Za *Gospodarsko in družbeno zgodovino Slovencev I* je Novak pripravil obsežno poglavje *Živinoreja*. Osebnostno je Novaku že zdavnaj pri srcu planšarstvo, ki ga je lahko preučeval – še v živo! – v Trenti leta 1950 in nato v Bohinju, kamor je menda vodil tudi svoje študente. Seveda se ni zadovoljeval le s površnimi orisi, ampak je prodiral tudi v globino, kakor kažejo *Predromanske, romanske in germanske besede* v slovenskem gorskem pastirstvu (objavljeno v nemščini, Linguistica 5, Ljubljana, 1975).

Ker Prekmurje do meteorskega nastopa Vilka Novaka ni rodilo narodopisca večjega formata, si je prizadeval, da nam predstavi po vrsti vse, ki so kaj prispevali in pomenili v preteklosti. Pri izvirnem prispevku Jožefa Košiča se dolgo ni vedelo, čigavo je kaj, dokler ni naš prekmurski polihistor Vilko Novak postavil stvari na pravo mesto. K delu nesrečnega Küharja iz Bratonec pa se je Novak spet in spet pietetno vračal – vse do izida zbirke, ki je zanj poskrbel prav on: *Števan Kühar, Ljudsko izročilo Prekmurja* (Murska Sobota, 1988). Tretjemu domačinu, lingvistu, pesniku, literatu Avgustu Pavlu s Cankove, kot svojemu »dosmrtnemu prijatelju«, je Vilko Novak posvetil toliko spisov, da jim tu ne moremo slediti. Niti zagrebški etnolog Milovan Gavazzi, ki ga Novak šteje za svojega učenika in vzornika, ni bil deležen tolikšne pozornosti kot Pavel.

V svoji vsestranski aktivnosti se je Vilko Novak med drugim dotikal tudi zgodovinskih vprašanj, saj je bila poglobitev v zgodovino nujna pri marsikaterem že omenjenem delu. S kolegom B. Rusičem iz Skopja pa sta načela boleče poglavje o usodi primorskih Slovencev, ki so se bili pred približno sedemdesetimi leti preselili v Makedonijo (Bistrenica v dolini Vardarja).

Posebej se moramo dotakniti tudi Novakovega prevajalskega dela. Strokovnih besedil se je loteval bolj za uslugo prijateljem. Že zelo zgodaj je npr. prevedel iz madžarščine *Rabska ognjišča v kuhinjah rabskih Slovencev* (Etnolog 4, 1931). Za Murkovo Izbrano delo (Ljubljana, 1962) je poslovenil iz češčine nekaj slavističnih in narodopisnih prispevkov. Po številčnosti in teži ima seveda prednost Novakovo literarno prevajanje. Kot kuriozum bodi najprej omenjen prevod Finžgarjevih *Stricev* v prekmurščino (izhajal kot podlistek v narečnih Novinah). Najbogatejša pa je bera prevodov iz madžarščine v knjižno slovenščino: iz otroškega sveta je *Zajčkov zvonček* (MK, 1955). Leto mlajše so s Š. Barbaričem izdane ma-

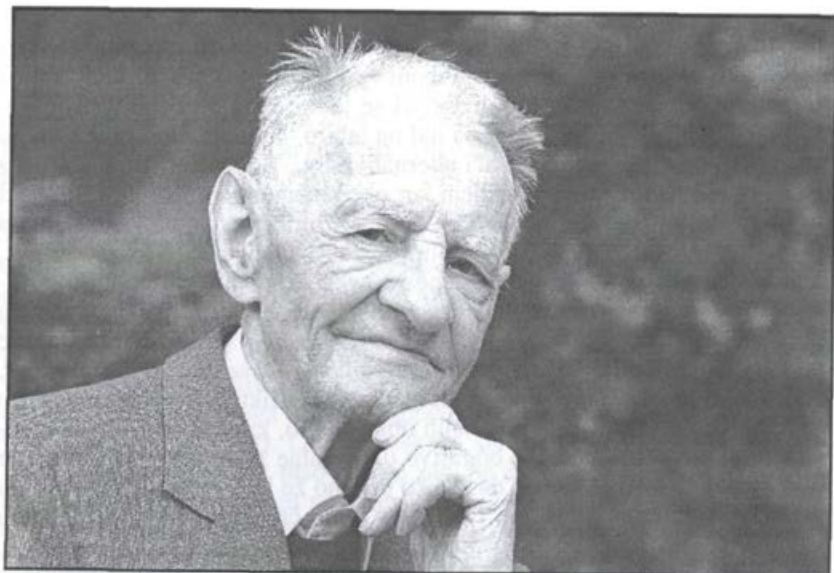

Na predstavitvi Beltinškega slovarja Foto H. Podlogar

džarske ljudske pravljice *Zlata puščica*. Prevodu M. Füst *Zgodba moje žene* (Maribor, 1966) je v Murski Soboti sledilo delo *Karpatska rapsodija* (Pomurska založba, 1982). Občudovanja vreden prevajalski dosežek pa je bila s T. Debeljakom poslovenjena pesnitev Irme Madách, *Tragedija človeka* (Ljubljana, 1940). Izbruh druge svetovne vojske z vsem, kar je sledilo, je kriv za njen skoraj popolni medijski mrk.

Kot vodja etnološke stolice je bil Vilko Novak seveda poklican in dolžan prevzeti organizacijo slovenskega dela *Etnološkega atlasa Jugoslavije*. Pri stvari je aktivno sodeloval od teoretičnih priprav do faze zbiranja gradiva in poskusnih objav. Zaradi negotovosti v zvezi z izidom EAJ od Novakovih strokovnih naslednikov pričakujemo, da nujno poskrbijo za prekopiranje celotnega slovenskega gradiva, arhiviranega v Zagrebu, središču EAJ. Zbrano je bilo s slovenskimi sredstvi in ne glede na to, če in kdaj bo objavljeno, bi moralo biti tudi slovenski strokovni javnosti dosegljivo vse, kar je bilo pred približno četrto stoletje poslano iz Ljubljane v Zagreb prof. Brataniću v obdelavo.

Posebne občudovanja sta vredni tudi Novakova kritičnost in polemična žilica; čut dolžnosti mu ne pusti, da bi zamižal in bil tiho, ko vidi, da je kje potrebno reagirati. S hrvaškimi kolegi je ne enkrat prekrizal orožje v zvezi s prekmurskimi pesmaricami. Poljskim urednikom Kolbergovih

Fotoarhiv Dela

zbranih del je skušal pokazati nekaj pomot pri izrabi slovenskega gradiva. Naše severne sosede je krepko pogrjal za večkrat neznanstveno obravnavanje koroških Slovencev *Über den Charakter der Slowenischen Volkskultur in Kärnten* (München, 1973). Najteže pa prenese to, da bi kdo šaril po njegovem domačem revirju (prim. *Neodgovorno paberkovanje po prekmurščini*: JiS 1984–85, 263) in nikomur ne ostane dolžan (*Madžari in Veneti*: Argo 10, 1990, 107).

Ob tako obsežnem opusu, kot nam ga prepušča v dediščino še zmerom delavni devetdesetletnik, bi bilo res čudno, če bi ne naleteli tudi na poskuse lastnega literarnega oblikovanja. Posebno v mlajših letih je bilo takih poskusov več, celo v verzih (npr. v Finžgarjevi Mladiki). zdaj v lepi in še zmerom ustvarjalni starosti pa mu res ni treba, da bi si s samotarskim Vodnikom karkoli očital. Ob hčeri in sinovih je doživel celo to, da vidi, kako njegov mladi rod (kaj se ve, morda prav z njegovimi geni!) uspešno izpolnjuje to, kar je on sam nemara sanjal v zvezi s sabo...

Profesor Novak je svoja dela (knjige, razprave, znanstvene ali literarne prispevke, ocene, poročila ponavadi podpisoval s polnim imenom, včasih z inicialkama V. N. (izjemoma V. N. – Bašov) ali V. B.; na začetku njegove pisateljske poti (npr. v Novinah in drugod) in tudi v novejšem času se še zmerom oglašajo psevdonimi, vendar pa je ostalo nepodpisanega še marsikaj, kar dela preglavice skrbnim bibliografom, ki se zatekajo k

previdnim formulacijam (domnevno, po vsej verjetnosti, po mojem sklepanju ipd., včasih pa tudi s pristavkom »po priznanju« pisca) tudi kratico B. nam je pomagal rešiti sam avtor, ki se je kje drugje podpisal malo obsežneje (Belt., Beltinčar), nam pa dal na izbiro, da ugibljemo tudi v drugo smer: kaj, če za B. morda ne tiči alternativa Bg., Bogajničar, Bogojančar; z B. B. bi bili namreč lahko mišljeni kar obe omenjeni domači vasi, Beltinci in Bogojina. Poleg začetnic G. S. in šifre – K, pridejo zdaj na vrsto še pravi psevdonimi: Marko Baša, Vid Dolinec, Pavel Gorčanec, Vid Goričanec, Vid Strehovec; za konec nam ostane še nekaj domišljjskih podpisov: *Admirator*, *Akademik* (tudi določneje: *Prekmurski akademik*, v predvojnem pomenu visokošolec), *Dobeljski*, *Modinski*, *Novogorski* (ujec Ivan Baša je prišel v Bogojino iz Nove Gore!), *Pannonicus*, *Ravenski*, *Transmuranus*. Kajpada ni rečeno, da bi bila s tem izčrpana vsa fiktivna imena, h katerim se je Vilko Novak zatekal pri svojih objavah. To, kar smo našli, pa menda dovolj odseva nenavadno bogastvo ustvarjalne žetve od 1924 (ko mu je bilo komaj 15 let!) in vse do danes, ko pišemo že leto 1999, on pa – modra glava – še zmerom stresa po beli njivi svojo črno ral, kakor pravi stara uganka (prekm. *uganálca*) o papirju, peresu in pisanju.

Vilko Novak se nam pri vsem tem navihano, prizanesljivo smehlja, s kančkom hudomušne privošljivosti v levem kotu ustnic, češ: »Vi kar še lepo naprej *uganávljite* o meni, kolikor vas je volja. Časa imate na pretek, ujeli me tako in tako ne boste – tolikšno prednost le imam pred vami!«

Milko Matičetov

DR. FRANC PERKO

beograjski nadškof in metropolit – sedemdesetletnik

Kdo ga ne pozna – zdaj s potovalno torbo na rami, hitečega po opravkih, potem v liturgičnih oblačilih, s škofovsko mitro na glavi in pastirsko palico v rokah, kako zavzeto in prepričljivo razlaga božjo besedo, spet drugič, kako v predvalnicah in dvoranh razlaga teološka, ekumenska, pastoralna, družbena in še katera vprašanja, o katerih bi si niti ne mislili, da so del njegovega razgibanega, bogatega in ne vedno lahkega življenja?

Zibelka mu je tekla v prijazni dolenski pokrajini, kjer se je rodil 20. novembra 1929 v kmečki družini. Pri izvirih dolenske Krke in ob cerkvi sv. Kozme in Damijana, ki se jima ljudje že od nekdaj priporočajo za zdravje duše in telesa, je preživljal otroška in prva šolska leta. Ali so mu

morda zato kmečko in vsako drugo delo, domače zdravilstvo in povezanost z naravo tako blizu? Brez dvoma se je ob zakonitostih narave učil neposrednega stika z ljudmi, saj se zna enako neposredno pogovarjati z vsakim človekom, z otrokom in starcem, z učenim in preprostim, o domačih in svetovljanskih razmerah.

Po osnovni šoli na Krki ga je pot vodila v ljubljanske šole, najprej v Škofove zavode, nato pa na klasično gimnazijo, kjer je leta 1949 maturiral. Na odločitev za duhovništvo je vplivalo več dejavnikov. Kot sam pravi, najprej prepričanje, »da v nobenem drugem poklicu ne bi mogel tako globoko osmisliti svojega življenja kot v duhovniškem«, pa tudi »spontani upor mladega človeka proti diktaturi, želja po svobodi, ki je je bilo v Cerkvi več kot v svetni družbi«. Upal je, »da bo s svojim delom vendarle pomagal k zmagi dobrega ter tako opravičil svoje bivanje« (Nova revija, 1989, št. 81–82, str. 149). Leta teološkega študija (1949–1961), vmes sta bila še vojaščina in zapor, niso bila ne zanj ne za tedanje študente teologije brez svojevrstnih izzivov in nevarnosti. Teološka fakulteta je bila tedaj iz političnih razlogov izključena iz Univerze v Ljubljani (1952), teologi pa so izgubili status študenta. V Bogoslovnem semenišču so se dogajale mnoge provokacije: širjenje protidržavnih letakov, novačenje kandidatov s strani tedanje oblasti za sprotno poročanje o stanju v semenišču. Oblast si je prizadevala, da bi med bogoslovci dobila somišljenike za duhovniško Ciril-metodijško društvo. Perko je bil med tistimi, ki so svojo besedo zastavili za zvestobo Cerkvi. Ko je bil 29. junija 1953 posvečen za duhovnika, je moral – še pred koncem teološkega študija – na služenje vojaškega roka v Beograd. Ob koncu vojaške službe je moral zaradi dobrodušnih političnih šal stopiti pred vojaško sodišče. Obsojen je bil najprej na tri, po pritožbi pa na pet let zopora. Zapor je prestajal v Beogradu in Požarevcu v Srbiji, nato pa v Ljubljani, na Igu in v Mariboru. Po treh letih je bil pogojno izpuščen. Med prestajanjem kazni je opravljal razna težaška, kmečka in druga dela. Še danes se brez grenkobe v srcu spominja teh let in se rad pošali na svoj račun ali na račun drugih.

Po vrnitvi iz zopora je opravljal kaplansko službo v Šenčurju pri Kranju pri ugodnem in modrem župniku Francu Vavpetiču. Hkrati je nadaljeval študij teologije pri prof. Francu Grivcu, znanem ekleziologu in ekumenskem delavcu. Na dan, ko je prof. Grivec ležal na mrtvaškem odru, 7. julija 1963, je Perko zagovarjal doktorsko tezo o Filozofiji svetih bratov Cirila in Metoda. Na posebno priporočilo prof. dr. Antona Strleta je bil, čeprav je medtem stopil v duhovniško Ciril-metodijško društvo (1960), izvoljen za Grivčevega naslednika kot predavatelj na Teološki fakulteti. Predaval je nauk o Cerkvi (ekleziologijo) in vzhodno bogoslovje, iz katerega je opravil še specializacijo na Vzhodnem inštitutu Gregorijanske univerze v Rimu (1965–1968). Med študijem je stanoval v Ruskem zavodu

zraven Instituta, kjer se je še poglobila njegova ljubezen do slovanskih bratov, narodov in vzhodnega bogoslužja.

Čas, v katerem je začel kot predavatelj na Teološki fakulteti, je bil močno razgiban in je zaznamoval njegovo znanstveno in pedagoško, pastoralno, publicistično podobo. Ob prihodu v Rim (1965) je bil priča zadnjega zasedanja 2. vaticanskega koncila (1962–1965), ki je na področju ekleziologije, ekumenizma in dialoga naredil velike premike in utiral nova pota za delo v prihodnosti. Kaj lepšega za človeka, ki je spoznaval in čutil potrebo po vse globljem razumevanju Cerkve kot občestva, po medsebojnih odnosih v duhu bratstva, ki je videl poslanstvo hierarhije v služenju, nalogo cerkvenih struktur v službi pastoralne učinkovitosti, dialog z drugimi krščanskimi Cerkvami,

z nekrščanskimi verstvi in neverujočimi pa kot pot k medsebojnemu približevanju, sodelovanju in evangelijski edinosti! Tem koncilskim usmeritvam je odslej posvečal svojo skrb na različne načine in na različnih ravneh: v osebnih stikih, v ekumenskih pogovorih, na ekumenskih simpozijih doma in v tujini, pri študiju, znanstvenem raziskovanju in pisanju. Malo je ljudi, ki bi jim bila ta vprašanja tako blizu in domača, hkrati pa bi bili v njih strokovno, zgodovinsko in teološko tako podkrepljeni. Pri tem mu je bila v veliko pomoč enciklopedična razgledanost na vseh teoloških področjih, pa tudi na drugih področjih človeškega spoznanja. Njegovi priljubljeni vеди sta bili filozofija in zgodovina; obe je občasno in zaradi potrebe tudi predaval na Teološki fakulteti. Kot teolog in ekumentist je (bil) član številnih domačih in mednarodnih ustanov. Tako je bil v letih 1986 do 1988 član Mednarodne teološke komisije pri Kongregaciji za nauk vere v Rimu; pri Jugoslovanski škofovski konferenci pa dolgoletni član in predsednik Sveta za nauk vere; od l. 1991 je član Katoliško-pravoslavne komisije za dialog.

Posebno mesto v življenju jubilanta zavzema ekumensko delo: študij ekumenskih vprašanj, znanstveni simpoziji in osebni stiki, ki so pri takšnem delu nenadomestljivi. Že leta 1964 je skupaj s prijateljem duhov-

nikom Jožetom Vesenjacom navezal stike s Pravoslavno teološko fakulteto v Beogradu, ki so leta 1974 prerasli v dvoletne Ekumenske simpozije, pri katerih je poleg ljubljanske in beograjske sodelovala tudi Teološka fakulteta iz Zagreba. Čeprav so ti simpoziji po političnih dogodkih leta 1991 povsem zamrli, niso prenehali osebni stiki, ki jih kot beograjski nadškof ohranja s pravoslavno Cerkvijo. Upati je, da se bodo ti stiki prej ali slej obnovili v duhu Kristusove prošnje »Da bodo vsi eno« (Jn 17, 21) in prizadevanj Cerkve, ki ne neha za to moliti in delati.

Na Teološki fakulteti je poleg predavateljske in drugih dejavnosti vrsto let opravljal službo dekana (1976–78, 1981–83 in 1983–84) ter sodeloval pri prenovi teološkega študija v duhu koncilskih in pokoncilskih smernic (Statut TF 1969, 1973, 1980). Predvsem pa je bil odličen kolega, sodelavec in svetovalec, ki je znal v drugih odkrivati njihove sposobnosti in jih spodbujati k delu.

Na področju družbenega in publicističnega dela je bil dr. Perko eden izmed prvih, ki so odstirali zmote realsocialističnega enoumja v političnem, idejnem in šolskem sistemu ter je kazal nova obzorja svobode, demokracije in pluralizma. Zaradi člankov, ki jih je o teh vprašanih objavljajl v reviji Znamenje (obravnavali so enakopravnost državljanov, svobodo verouizpovedi, pluralizem šolskega sistema ipd.), se je moral zagovarjati pred Milanom Kučanom, tedanjim funkcionarjem Socialistične zveze. Ker od svojih stališč ni hotel odstopiti, ga je Ciril-metodijsko društvo odpoklicalo kot svojega predstavnika pri Socialistični zvezi, sam pa je tedaj izstopil iz duhovniškega društva. Družbena in politična razgledanost, vizija, zrelost in modrost so značilnosti in odlike, ki jih imajo le redki ljudje. Dr. Perko jih je znal kot osebno karizmo porabiti v blagor tedanje in sedanje slovenske družbe, zlasti pa Cerkve na Slovenskem, kateri je kljub geografski oddaljenosti svojega zadnjega prebivališča še vedno blizu.

Decembra leta 1986 je bil dr. Perko imenovan za beograjskega nadškofa in metropolita. Na praznik Svetih treh kraljev, 6. januarja 1987, je v Rimu prejel škofovsko posvečenje iz rok papeža Janeza Pavla II. Sam meni, da je bila pri njegovem imenovanju za to službo odločilnega pomena njegova ekumenska dejavnost, dotedanja povezanost s pravoslavno Cerkvijo, sodelovanje s pravoslavno teološko fakulteto ter osebna poznanstva z mnogimi pravoslavnimi škofi in profesorji. Pastoralno delo v diaspori, kjer so katoličani v veliki manjšini, njihovo število pa se zaradi novih razmer vedno bolj krči, kjer skoraj ni domačih duhovnikov, je zelo oteženo. V novih razmerah, ki so jih sprožile spremembe v nekdanji Jugoslaviji po letu 1991, zlasti pa vojne v Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem in slednjič na Kosovu (1999), je bila služba beograjskega škofa še občutljivejša in zahtevnejša. Kot dober poznavalec zgodovine in miselnosti balkanskih ljudstev je tujim diplomatskim predstavnikom in politikom znal predstaviti

nacionalne, verske in druge značilnosti, ki so pripeljale do vojnih spopadov. Pa tudi tamkajšnjim političnim in verskim voditeljem je brez strahu povedal resnico o njih samih, o zmotah, ki so tuje človeškemu in krščanskemu čutenju. Vztrajal je in še vztraja na mestu, ki mu ga je določila zgodovina, ki bo njegovo vlogo tako na verski kot na družbeni ravni lahko objektivno ocenila šele iz določene razdalje.

Dr. Perko se od časa do časa rad vrača v svobodno Slovenijo. Pri srcu so mu njeni ljudje, čeprav različnega verskega ali političnega prepričanja. Do vseh je spoštljiv, v vsakem odkrije dobre lastnosti in vsem skupne vrednote. Zlasti mu je pri srcu Cerkev na Slovenskem, njena prizadevanja za prenovo in pristno evangeljsko pričevanje. Opazuje jo od daleč in od blizu. Želi, da bi ta Cerkev kazala več življenjskega poguma, delavnosti in odprtosti, kot jo kaže; da bi bila v novih razmerah »luč narodov« in »znamenje božje navzočnosti in božjega delovanja«.

Teološke, ekumenske in družboslovne razprave in članke je dr. Perko objavljaval v *Bogoslovnem vestniku*, *Cerkvi v sedanjem svetu*, *Znamenju*, *Blagovesti* ter v raznih zbornikih (*V edinosti*, *Bomo preživeli*) in drugod. Poleg disertacije o *Filozofiji in teologiji sv. Cirila in Metoda* (1963) pa je objavil še monografije: *Nauk o Cerkvi* (1971), *Eden je Gospod* (1973), *Principi ekumenizma* (1974) in *Verstva v Jugoslaviji* (1978).

Ob življenjskem jubileju mu želimo, da bi bil, dokler in kjer koli se bo nadaljevala njegova življenjska pot, še naprej pričevalec življenjskega optimizma, vere v Boga in človeka, vzor delavnosti in neomajnega zaupanja v moč in zmago dobrega. Bog daj!

Rafko Valenčič

Prim: F. Bučar in T. Hribar, Pogovor z dr. Francetom Perkom, beograjskim nadškofom in metropolitom, v: *Nova revija*, 1989, št. 81/82, str. 149–159; *Bogoslovni vestnik – Zbornik ob 70 letnici Teološke fakultete v Ljubljani 1919–1989*, 71; *Enciklopedija Slovenije* 8, 1994, 303–304.

PRELAT MELHIOR GOLOB – biseromašnik

Ena najuglednejših osebnosti ljubljanskega stolnega kapitlja je zanesljivo kanonik in prelat Melhior Golob. Pozornost zbuja že z visoko postavo, človeka pa priteguje predvsem z iskrivo besedo, polno življenjske modrosti in dobrih nauk, izvirajočih iz bogatih življenjskih izkušenj; pa tudi z neposrednostjo, prijaznostjo in duhovitostjo. Takšen je in ostaja kanonik Golob kljub že dopolnjenim štiriinosemdesetim letom, čeprav je imel že od

mladega težave z želodcem in zato dieto, leta 1963 pa je prestal tudi operacijo leve rakaste glasilke. Ostaja na večer svojega življenja, ki ga umirjeno – takšen je bil vedno – preživlja v kanoniški hiši na Ciril-Methodovem trgu 8 v Ljubljani s pogledom na ljubljansko stolnico, bogoslovno seme-nišče in stolno župnišče.

Letos – 11. julija v stolnici sv. Nikolaja v Ljubljani, 18. julija v župnijski cerkvi v rojstni župniji Mekinje nad Kamnikom in 25. julija v škofjeloški župnijski cerkvi sv. Jakoba, v kateri je dolga leta maševal kot kaplan, župnijski upravitelj, župnik in dekan – je obhajal svojo biserno mašo, slovesno praznoval šestdeset let mašništva. V Ljubljani in v Škofji Loki mu je govoril ljubljanski nadškof in metropolit dr. Franc Rode, v Mekinjah pa ljubljanski pomožni škof Alojz Uran.

Biseromašnik Golob si je dal na zadnjo stran podobice napisati *60 let v službi Bogu in narodu*. Te besede so prav značilne za njegovo življenje in zavzeto duhovniško delo, v katerem se je odlikoval v predani službi Bogu in ljudem.

Dobro popotnico za to je dobil že v rojstnem domu v sončni, hribovski vasi Brezje nad Mekinjami, kjer se je rodil 5. januarja 1915 na manjši kmetiji. Oče Miha ga je naučil trdega dela, mati Jožefa pa ljubezni do branja, do dobre knjige; ko je bil župnik v Škofji Loki, je bila njegova župnija med prvimi v Sloveniji po številu naročnikov redne zbirke celjske Mohorjeve družbe. V njihovem domu, kjer mu je delalo družbo osem bratov in sestra, so kljub obilnemu delu našli čas za redno molitev, pogovor, obiskovalca, tudi reveža, posebej pa še za zgodnjo nedeljsko mašo v Mekinjah (ob pol šestih), za katero je bilo treba vstati že ob štirih, pa tudi romanja na bližnje božje poti. Jubilant se z vso hvaležnostjo spominja dobrih staršev pri vsaki maši, posebej še mame (to iz velikega spoštovanja še danes vika), ki mu je tudi izmolila duhovniški poklic. K temu je nehote ali pa hote po svoje pripomogel tudi nadučitelj v mekinjski osnovni šoli Janez Primožič, ki je, ko je v četrtem razredu prinesel nazaj zvezke učencev s spisi Kaj bi najraje postal, Melhiorju dejal: »Ti boš župnik!« čeprav je sam napisal, da bi bil rad mizar.

Za službo Bogu in slovenskemu narodu se je po rasti iz zdravih domačih korenin začel temeljito pripravljati ob izvrstnih profesorjih (Antonu Brezniku, Jakobu Šolarju ...) na škofijski klasični gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano (1926–1934), kamor se je vpisal po končanem petem razredu osnovne šole v Kamniku, ter ob odličnih duhovnih voditeljih v Zavodu sv. Stanislava. O počitnicah pa je pasel ovce in krave (tudi kot bogoslovec) na Rzeniku in pozneje na planini Dol, česar se je posebej spomnil pri maši na god Marije Snežne 5. avgusta 1999 pri kapeli na Veliki planini.

Kot dijak in bogoslovec (v bogoslovje je prišel 9. oktobra 1934, pred tem pa se na duhovnih vajah pri jezuitih hotel prepričati, ali ga Bog res

Biserna maša – pred župniščem v Mekinjah Foto J. Pavlič

kliče v duhovništvo) je tudi sodeloval pri Počitniškem društvu Bistrica, v katerem so se zbirali verni dijaki in študentje s kamniškega konca; kot bogoslovec je bil celo njegov predsednik. Med drugim so izdali zbornik Na bregovih Bistrice, prirejali igre, pripravili celo narodni tabor v Kamniku.

Ko je bil v četrtem letniku bogoslovja, je na poledeneli poti tako nesrečno padel in z glavo udaril ob tla, da je moral v bolnišnico, po mekinjski župniji pa se je ob zvonjenju mrliču raznesla vest, da nove maše ne bo, ker je Miha umrl v Ljubljani. Pa ni umrl in novo mašo je pel 9. julija 1939 v domači župnijski cerkvi, potem ko ga je škof dr. Gregorij Rožman 2. julija 1939 posvetil v duhovnika. Novomašni pridigar mu je bil znameniti rojak Kamničan prof. dr. Vilko Fajdiga.

Dobro »podprt« z znanjem, ki ga je dobil najprej na šentviški klasični gimnaziji (maturiral je celo iz grščine, zelo dober pa je bil tudi v latinščini) in na ljubljanski Teološki fakulteti, je po romanju v Rim, služenju vojaškega roka v Kosovski Mitrovici in v Prištini januarja 1940 nastopil kaplansko službo v Škofji Loki. Tu se je kot duhovnik zelo dobro počutil in se z vso vnemo vrgel v raznovrstno pastoralo, povezano tudi s prosvetnim delom (bil je predsednik prosvetnega društva), vodil je Marijin vrtec za dečke, Marijino kongregacijo za fante in Katoliško akcijo za delavce, Slovensko dijaško zvezo na meščanski šoli, prirejal izlete ... To delo je

prekinila druga svetovna vojna. Škofjo Loko je moral zaradi grožnje gestapovcev 16. maja 1941 skupaj z župnikom Jernejem Podbevškom zapustiti. Sam je najprej dobil zatočišče v šentpeterskem župnišču v Ljubljani, nato pa kot kaplan v Trnovem pri Ilirski Bistrici ob uglednem župniku in dekanu Karlu Jamniku. Tu je skupaj z ljudmi doživljal vse, kar jim je hudega prinesla italijanska okupacija in pozneje nacistična zasedba, pa tudi komunistična revolucija. Večkrat se je za las izognil smrti, sam pa skušal kar najbolj tolažiti tiste, ki so jo doživljali ob najožjih sorodnikih, gmotno pomagal ljudem v stiski, budil v njih narodno zavest in pokončnost (že takrat si je drznil Italijanom v brk povedati, kakšno je duhovnikovo poslanstvo), poučeval verouk na več krajih, doživljal veliko razočaranje vernih ljudi nad zahrbtnim partizanskim umorom narodno zelo zavednega jelšanskega župnika in dekana Viktorja Perkana.

Po koncu druge svetovne vojne je Melhior Golob dobil dekret generalnega vikarja ljubljanske škofije Antona Vovka za župniškega upravitelja v Škofji Loki in soupravitelja Stare Loke, Žabnice in Reteč. Ob obilnem pastoralnem delu, kateremu je vedno dajal prednost, je doživljal vse rane, ki sta jih v ljudeh pustila druga svetovna vojna in težak povojni čas. Ob razumevajočem upravniku zaporov na škofjeloškem gradu je v njem spovedoval, obhajal in mazilil umirajoče nemške in italijanske vojake (pokopaval jih je zunaj pokopališča v smeri proti Stari Loki), pa tudi domobrance in druge slovenske trpine; umirajočim zapornikom je pomagal s hrano in brezalkoholno pijačo. Ko so mu ljudje povedali, kje so partizani pobijali domobrance in druge povojne žrtve ter pokopavali umrle med njimi, je sam obiskal morišča (grobišča) in jih blagoslovil (v grapi pod Sv. Lovrencem, v gozdu nad Bodovljami ...), razen grobišča na hribu Krančelj, ki ga je obiskal z upravnikom zapora na gradu in blagoslovil tudi tja zmetane žrtve ter zanje opravil pogrebni obred. Cerkveno je pokopal tudi petindvajset prekopenih žrtev, partizanov, ki so jih med vojno ubili Nemci.

Skupaj z verniki je nato doživljal vedno hujše pritiske komunističnega režima, ki pa so jih le še bolj strnili, zato so bila to kljub vsemu lepa in duhovno bogata duhovniška leta. Vanje so mu pelin prilivala zaslíševanja najprej v Škofji Loki, nato pa v Kranju, denarne kazni in drugo, s čimer ga je hotela komunistična oblast onemogočiti. Vendar se ji, pogumen in premočrten, pa tudi ostrega jezika, če je bilo treba, ni dal; pri tem pa so mu bili naklonjeni celo ljudje »na drugi strani«. Ljudi je kot župnik obiskoval s kolesom, v hribih pa peš, imel za vsakogar, tudi za komuniste, prijazno besedo, prizadeval si je prevideti vsakega umirajočega.

Da lahko komunizem poneumi in podivja človeka, je doživel, ko je spremljal škofa Antona Vovka na krajši oddih v Dolenjske Toplice. Tam je 27. avgusta 1947 hotela nahujskana množica kar sama obračunati s škofom, ob birmi 27. maja 1951 pa so ga hoteli v Škofji Loki celo zastrupiti.

Iz Škofje Loke, kjer je župnik Golob poleg drugega ob 150. obletnici ustanovitve mestne župnije sv. Jakoba (1954) po načrtih arhitekta Jožeta Plečnika preurejal in obnavljal župnijsko cerkev in marca 1957 uresničil zelo uspešen misijon (misionarji so spovedovali celo po polnoči) ter 14. oktobra 1953 celo govoril demonstrantom za Trst, ki so ga izzvali k temu, ter za svoje besede požel največje odobravanje v svojem življenju, je 16. oktobra 1968 odšel za župnika v župnijo Sv. Peter v Ljubljani. Pri tej težki odločitvi mu je »pomagala« tudi naščuvana ženska s Kosova, ki ga je napadla s sekiro, vendar se ji je pogumno postavil po robu in jo obvladal. Dekretu za šentpeterskega župnika je bilo pridruženo tudi imenovanje za ravnatelja in ekonoma internata malega semenišča pri Sv. Petru, za katerega je žrtvoval veliko moči, vodstvenih in organizacijskih sposobnosti, posebej še pri njegovi širitvi in preureditvi. Ob pastoralnem delu na zahtevni veliki župniji je rad obiskoval in prevideval tudi bolnike na bližnjem Onkološkem inštitutu in v drugih bolnišnicah v Ljubljani. 30. oktobra 1968 je doživel tudi oskrunjenje tabernaklja v župnijski cerkvi.

Sredi prizadevnega dela pri Sv. Petru je prejel dekret o imenovanju za stolnega kanonika v Ljubljani (umeščen je bil 17. avgusta 1981), v kano-niško hišo na Ciril-Metodovem trgu 8 pa se je vselil 2. maja 1982; pred tem jo je obnovil. V letih 1981 do 1992 je bil arhidiakon štirih gorenjskih dekanij, opravljal pa je še vrsto drugih odgovornih visokih cerkvenih služb. Te so mu, tako izjavlja, kot poprejšnje prinašale predvsem delo.

Trenutke oddiha in duhovne svežine je doživljal na tako imenovanih prijateljskih srečanjih »pridigarjev ponedeljarjev«, na katera ga je povabil rektor ljubljanskega Bogoslovnega semenišča prof. dr. Janez Oražem.

Rad pa je tudi hodil in še hodi na cerkvene slovesnosti po župnijah ljubljanske nadškofije, kjer s svojo besedo vabi k ohranjanju verskih, kulturnih in narodnih korenin, predvsem pa življenja.

Na vrednost življenja je opozarjal tudi pri blagoslavljanju spominskih plošč zamolčanim žrtvam druge svetovne vojne. »Vsakega Slovenca je bilo škoda, naj je padel na kateri koli strani!« izjavlja in poudarja potrebo po resnični narodni spravi. Blagoslovil je spominsko ploščo dr. Tinetu Debeljaku, nemu izmed stebrov argentinskih Slovencev, na rojstni hiši v Škofji Loki. To mesto oziroma občina se mu je junija 1998 za vse, kar je naredil zanj in njegove prebivalce, zahvalilo z imenovanjem za častnega občana. Ob visokem duhovniškem jubileju se prelat Melhior Golob Bogu zahvaljuje za vse, kar je prejel v življenju. Do cerkvenih časti mu ni bilo veliko, pa so tudi te prišle (papež Janez Pavel II. ga je 25. marca 1993 imenoval za prelata); vdano jih je sprejel. Njegovo življenjsko vodilo je bilo in ostaja: zdrava pamet in močna vera!

Jože Pavlič

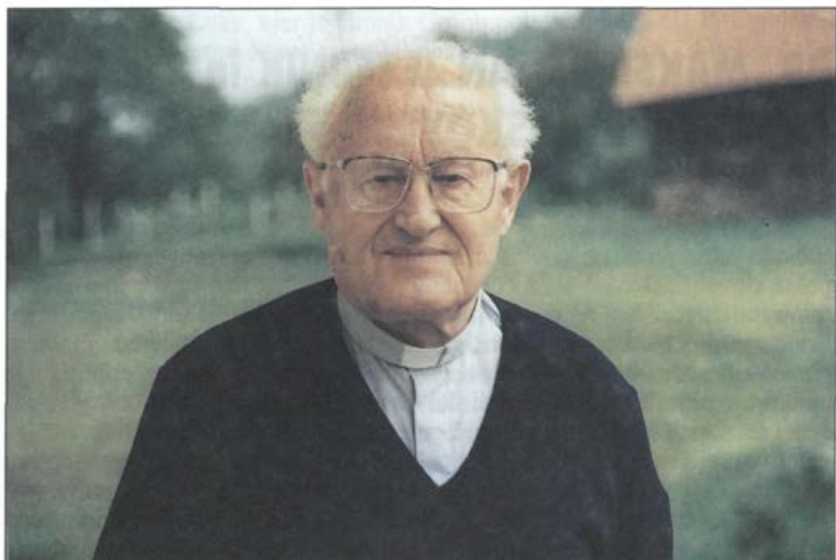
DR. MAKSIMILIJAN JEZERNIK in P. DR. PAVEL LESKOVEC

Zlatomašnika

Slovenskemu romarju, ki obišče Rim in ob tem skoraj »obvezno« tudi Papeški slovenski zavod ali z eno besedo Slovenik, ostane za vedno v spominu tudi srečanje z njegovim rektorjem dr. Maksimilijanom Jezernikom. Prvič zaradi tega, ker je prijazen, razgledani in zgovorni Štajerec v polnem pomenu besede »alfa in omega« zavoda in živi z vso dušo z njim, kar je najbolje čutiti ob njegovi besedi, ko vas popelje po prostorih zavoda, posebej še kapeli in dvorani; drugič pa zaradi odprtosti in gostoljubnosti, s katero sprejema slovenske romarje iz domovine in z vsega sveta ter jim vseskozi daje vedeti, da so, čeprav na obrobju Rima, stopili na prava slovenska tla, od katerih je bil sam toliko let med drugo svetovno vojno in po njej prisilno ločen. Prav zato mu je matična Slovenija še posebej ljuba in je s prav posebno zavzetostjo ter prizadetostjo spremljal vse, kar se je v njej veselega, pa tudi grenkega dogajalo do današnjih dni. Čeprav svetovljan po širini duha, izobrazbe, pomembnem delu in nalogah, ki jih je opravljal, ter vedenju, je ostajal vseskozi pristen, zaveden, trden in neodvisen Slovenec; z njim vred pa je takšen duh vel tudi v Sloveniku.

Zlatomašnik dr. Maksimilijan Jezernik – 50. obletnico mašniškega posvečenja je obhajal 17. aprila 1999 v Sloveniku, v rojstni župniji Ponikva pri Žalcu pa 25. septembra istega leta; na zlatomašno podobico si je dal napisati dvoje besedil, ki so zaznamovala njegovo življenje in delo: »Pojdite in učite vse narode« (Mt. 28,19) in »V nebesih sem doma« (Anton Martin Slomšek) – se je rodil 22. februarja 1922 v trdni in globoko verni kmečki družini tik ob župnijski cerkvi na Ponikvi pri Žalcu; poleg njega pa še sedem bratov in sestra. »Začel sem slabo, s skoraj samimi dvojkami,« se po svoji navadi pošali. Res je teh v njegovem rojstnem datumu kar pet. Doda še, da »edino Bog ve vse o njegovem življenju«. V tem sta na začetku igrala zelo pomembno vlogo pridni, razgledani in na cerkvenem, šolskem ter prosvetnem življenju zelo dejavni oče Martin ter pobožna mati Rozalija.

Nič čudnega, da se je potem mladi Maksimilijan po končani osnovni šoli v domačem kraju odločil za vstop v malo semenišče v Mariboru in obenem šolanje na tamkajšnji klasični gimnaziji. Oče Martin mu je dal na pot dragocen življenjski nasvet: Pridno delaj, imej pred sabo jasen, vzvišen cilj in nikomur ne bodi metla! Skratka tisto, kar so živeli že doma.

Dr. Maksimilijan Jezernik Foto J. Pavlič

Napočila pa je druga svetovna vojna. Dijak Maksimilijan je hočeš nočeš moral po končanem sedmem razredu klasične gimnazije v Mariboru zapustiti mesto ob Dravi, saj bi ga sicer nacisti oblekli v vojaško suknjo in kot številne druge slovenske fante poslali na fronto. Pred nacisti, ki so ga že iskali, je 21. aprila 1941 pobegnil v Ljubljano. Zatočišče je našel v Marijanišču, kjer je dobil prav očetovsko oporo in razumevanje v tedanjem rektorju Jožefu Pogačniku, poznejšem ljubljanskem nadškofu. Ta je tudi botroval njegovim odločitvi, da je po maturi v Ljubljani in že vloženi prošnji za sprejem v ljubljansko bogoslovno semenišče ter študij na ljubljanski teološki fakulteti 7. septembra 1942 odpotoval študirat teologijo na Papeško univerzo Urbaniano v Rimu. Že v Mariboru in nato v Ljubljani je dejavno sodeloval v tedanjih dijaških in zavodskih organizacijah.

V Rimu se je z vso nadarjenostjo in njemu lastno pridnostjo oprijel študija teologije, iz katerega je dosegel stopnjo licenciata, nato pa po lastnem preudarku ter potrebah, ki so se mu kazale sproti ob zelo pomembnih odgovornostih in nalogah, ki jih je dobival, doktoriral iz filozofije (računal je na profesuro na ljubljanski teološki fakulteti), misiologije in civilnega prava. Zadnji doktorat je naredil na rimski univerzi La Sapienza.

Ti doktorati so mu zelo koristili, ko so se mu zaradi družbenopolitičnih razmer v povojni Jugoslaviji zaprla vrata za vrnitev v domovino,

kamor bi se sicer zelo rad vrnil, da bi Cerkvi na Slovenskem pomagal s pridobljenim znanjem; odpirala pa so se mu v Rimu. Tam je poleg drugega opravljal naloge vicerektorja Papeškega zavoda Urbaniana, rektorja Papeškega zavoda sv. Pavla, generalnega tajnika univerze Urbaniana, uradne visokošolske ustanove Propagande Fide. Na Urbaniani je dolga leta tudi predaval filozofijo ter ustanovil knjižno založbo Urbaniana University Press. Ustanovitev te založbe mu je koristila tudi pri tiskanju vodnikov v slovenščini po Rimu in Italiji, posebej še Vatikanu, ter drugih publikacij. Navedene dolžnosti so ga še bolj odprle svetu, saj je ob številnih potovanjih po misijonskih deželah spoznaval tamkajšnje versko življenje in študijske razmere, nato pa skušal pomagati, kolikor se je najbolj dalo. Ob tem je spoznaval stotine takratnih in prihodnjih pomembnih cerkvenih mož, kar mu je še bolj odpiralo vrata v svet ter v rimske cerkvene urade in ustanove.

Ob tem pa ni pozabljal na Cerkev na Slovenskem ter na Slovence v Rimu, domovini in po svetu. Slovencem, ki so se med drugo svetovno vojno in po njenem koncu zatekli v Rim, ter tam živečim rojakom je pomagal ob zgledu požrtvovalnega jezuita p. dr. Antona Prešerna, ki je začel zbirati ene in druge Slovence. Zanje je dr. Jezernik leta 1958 ustanovil Društvo Anton Martin Slomšek (»prvi zvonček slovenske pomladi v Rimu«), ki jih povezuje še danes.

Posebej velikega pomena za Cerkev na Slovenskem in slovensko nazočnost v Rimu je bilo Jezernikovo delo pri ustanovitvi Slovenskega papeškega zavoda (Slovenika) v Rimu (ustanovil ga je 22. novembra 1960 papež Janez XXIII.). »Ta zavod je božje delo,« je poudaril njegov sedanji rektor Jezernik (prvi je bil jezuit Anton Prešeren, Maksimilijan Jezernik pa je zanj uredil vse potrebne pravne zadeve), dodal pa, da se je zavod pravzaprav »rodil« na Propagandi Fide, kjer so mu bili naklonjeni ljudje na najvišjih mestih in kjer so se rojevale zamisli o njegovi ustanovitvi, ter da ima zanj zasluge tudi ljubljanski nadškof Anton Vovk, ki je pisal posebno pismo v Vatikan. Kako daljnosežen korak je bila ustanovitev Slovenika, se je pokazalo po 19. juniju 1973, ko je papež Pavel VI. omenjeni zavod povzdignil med papeške. S tem ga je, prav po Jezernikovi zaslugi, otel kakršnega koli dejavnega vpliva in poseganj od zunaj, posebej še tedanjega režima v Jugoslaviji; razen s strani Svetega sedeža, kateremu je od omenjenega dne cerkvenopravno podrejen.

Dr. Maksimilijan Jezernik je bil tudi pobudnik ustanovitve Slovenske teološke akademije v Rimu s sedežem v Sloveniku. Pri tem so ga podprli in mu pomagali slovenski profesorji teologije in filozofije v Rimu, sam pa je postal njen predsednik. Slovenska teološka akademija je ob sodelovanju teoloških strokovnjakov iz domovine, zamejstva, Rima samega in sveta v dobi »enoumja« v Jugoslaviji pospeševala svobodno teološko misel in

raziskovanje; njen najvidnejši uspeh pa je več kot petnajst zaporednih simpozijev in po njih natisnjenih zbornikov, ki so Slovencem odkrivali pravo podobo svojih duhovnih velikanov: od škofa Slomška, kardinala Missio, knezoškofa Jegliča, beneškoslovenskega narodnega buditelja Trinka, narodno zavednega Prekmurca Klekla do velikega Komendčana Petra Pavla Glavarja (leta 1998). Pri škofu Antonu Martinu Slomšku – dr. Maksimilijan Jezernik je bil za mons. Frančiškom Šegulo postulator v procesu za njegovo razglasitev za blaženega – je bilo posebej pomembno to, da so ob njegovem simpoziju raziskali vse, kar je bilo o njem zapisanega in shranjenega v vatikanskih arhivih in drugje.

In kaj pravi zlatomašnik Jezernik, ki je bil za svoje veliko delo za Cerkev v Rimu, po svetu in v Sloveniji odlikovan z visokim naslovom apostolskega protonotarja, ob razglasitvi častitljivega božjega služabnika škofa Slomška za blaženega, kroni svojih prizadevanj in želja: »Škof Anton Martin Slomšek je in bo značilen primer slovenskega značaja in slovenske svetosti. V svojem življenju je, prežet z nadnaravnim videnjem, pridno trgoval s svojimi vrlinami in se izogibal nevarnih stranpoti, ki človeka, Slovenca, zapeljejo v negotovost, neodločenost ali celo v slepo ulico z vsemi posledicami. Pri Slomšku sem občudoval tri stvari, ki izvirajo iz njegove globoke vere v Boga: posvetitev slovenskega naroda, ekumensko in misijonsko razsežnost ... Slomšek je dvignil slovensko narodno zavest s šolstvom in s poglobitvijo krščanstva pod oblastjo dunajskega cesarja. Ni se posluževal revolucije kot nekateri drugi pri reševanju socialnega vprašanja. Še več, njegov pogled je bil usmerjen k vzhodnim bratom in z njimi je navezal stike z bratovščino sv. Cirila in Metoda. In to še preden je papež Leon XIII. o zadevi javno spregovoril. Pri vsem delu s premestitvijo škofijskega sedeža iz Št. Andraža v Maribor je posvetil del moči še Indijancem v Ameriki in škofu Baragu. Smem reči, da je škof Anton Martin Slomšek zgled za prihodnjo Evropo. Iz različnih na videz nasprotujočih si prvin je znal z božjo lučjo ustvariti harmonično sintezo. Namesto nasprotij skupno sodelovanje za visok cilj, namesto negotovosti in ugibanja jasni cilji in apostolska gorečnost.«

—

Grenko usodo ločenosti od domovine, čeprav prav tako kot dr. Maksimilijan Jezernik stalno povezanost z njo (posebej kot voditelj slovenskih oddaj na Vatikanskem radiu od 1. julija 1971 do jeseni 1994; po tem pa kot eden od urednikov oddaj), je doživljal tudi drugi »rimski Slovenec« – zlatomašnik jezuit p. dr. Pavel Leskovec.

Njegov rojstni dom je, drugače kot Jezernikov (na enem od mehko zaobljenih štajerskih gričev), na sončni rebri nad eno od strmin idrijskega

svetlo-temačnega sveta v župniji Gore nad Idrijo, kjer se je rodil 19. junija 1920 očetu Antonu, že osmemu gospodarju na srednjeveliki gorski kmetiji Kališe, in materi Ivani z dekliškim priimkom Košir.

Osnovno šolo je obiskoval v Idriji, škofijsko klasično gimnazijo in licej pa v malem semenišču v Gorici, kjer je leta 1939 tudi maturiral. Po maturi se je odločil za vstop k jezuitom, pri čemer mu je pomagal ugledni slovenski jezuit v Rimu p. dr. Anton Prešeren. Zaradi tedanjih razmer – na obzoru se je že napovedovala druga svetovna vojna – je vstopil v noviciat v Beneško-milansko provinco. V duhovnika vzhodnega obreda – pripravljal se je na jezuitski misijon v Sovjetski zvezi – je bil posvečen 18. aprila 1949 v Rimu.

Ni mu bilo dano, da bi zapel novo mašo v domači župnijski cerkvi, zato pa je s sožupljanom Francem Govekarjem iz vsega srca 25. julija 1999 doma daroval zlatomašno daritev. Soslavljenec Franc je pri tej maši poudaril, da je dobri Bog p. Leskovca, tako kot sv. Pavla, vodil leta 1945 v središče krščanstva, od koder je iz širokih krščanskih obzorij delal za vesoljno Cerkev, za zблиžanje s Pravoslavnimi cerkvami ter za Slovence v domovini in po svetu. P. Pavel sam pa je pri maši povedal, da ga je Bog vodil tako, da mu je tam, kjer so se pred njim zapirala vrata, odpiral vsaj kakšno okence. Iz te izkušnje se mu je popolnoma prepuščal; tudi ko zaradi družbeno-političnih razmer v Sovjetski zvezi ni bilo mogoče uresničiti zamisli o jezuitskem misijonu. Zato pa je p. Pavel po končanih teološko-filozofskih študijih v Rimu nadaljeval študij na Papeškem vzhodnem inštitutu v Rimu (eno leto je študiral tudi v Parizu), kjer je tudi doktoriral iz vzhodne teologije s tezo o ruskem mislecu Vasiliju Vasiljeviču Rozanovu. Na omenjenem inštitutu je bil potem več kot petintrideset let (po letu 1955) profesor in preučevalec nauka o Cerkvi, kakor ga učijo vzhodne Pravoslavne cerkve, in zgodovine teologije vzhodnih Cerkva, poleg tega pa tudi dolgoletni ekonom.

Za Cerkev na Slovenskem najpomembnejše neposredno delo je opravljal in ga še vedno rad opravlja pri Vatikanskem radiu; posebej če spomnimo, da so bile slovenske oddaje tega radia dolga leta edini pristni in neposredni vir novic za Slovence v matični domovini o delu papeža in vesoljne Cerkve. Pri tem si je prizadeval za stvarno poročanje o dejavnostih papeža, Svetega sedeža in vesoljne Cerkve, prav tako pa tudi o vsebinah objavljenih vatikanskih dokumentov. K oddajam je pritegoval tudi slovenske cerkvene pevske zборе (nekateri so prihajali na snemanje tudi v Rim), kajti kot Primorec, rojen v delu slovenskega ozemlja po prvi svetovni vojni priključenem k Italiji, se je dobro zavedal pomena slovenske cerkvene in narodne pesmi, ki je Primorci pod fašizmom niso smeli javno peti. Pomembno delo je med drugim opravil tudi s širjenjem biltena o oddajah Vatikanskega radia med Slovenci v domovini in po svetu.

P. dr. Pavel Leskovec Foto J. Pavlič

Poleg vsega tega dela si je p. Leskovec prizadeval biti dober dušni pastir. Zato je ob nedeljah maševal, pridigal, predvsem pa veliko spovedoval na eni od rimskih župnij.

Kot dr. Jezernik tudi dr. Leskovec uživa velik ugled in je spoštovan v vatikanskih krogih. Sam pa ostaja skromen, tih in nadvse delaven duhovni sin Ignacija Lojolskega, skratka pravi slovenski redovnik.

Zasluge ima tudi pri poteku postopka za razglasitev škofa Antona Martina Slomška za blaženega.

Jože Pavlič

Peščica kvasa skvasi vse testo. Jaz se zanašam v Gospodu na vas, da ne boste drugačnih misli. ... Če jaz, bratje, še oznanjam obrezo, zakaj me potem preganjajo? Torej je bilo pohujšanje križa odpravljeno. ... Vi ste namreč poklicani k svobodi, bratje. Le da vam svoboda ne bo pretveza za meso, temveč služite drug drugemu po ljubezni. Saj je celotna postava izpolnjena v eni zapovedi, namreč: Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe. ... Sad Duha pa je: ljubezen, veselje, mir, potrpežljivost, blágost, dobrotljivost, zvestoba, krotkost, samoobvladanje. Zoper te stvari ni postave. (Gal 5,9–14;22–24)

HUBERT BERGANT (1934-1999)

Veseli smo bili, ko se je po spomladanskem okrevanju prof. Hubert Bergant v zgodnjem poletju 1998 lahko vrnil med nas kot predsednik mednarodne žirije Četrtega evropskega tekmovanja mladih orglavcev v Ljubljani. Veseli smo bili, da je na Akademiji za glasbo začel novo študijsko leto 1998/99. In niti slutili nismo, da bodo študentje orgel igrali sklepni koncert na Schukejevih orglah v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma že drugič brez svojega profesorja: lani, ker je bil bolan, letos, ker se je prehitro poslovil od nas.

»Dovolite, da čestitam vam, ki ste dediči glasbila Johanna S. Bacha. Skoraj z zavistjo vam čestitam k programskemu darilu, ki vam ga je zapustil eden največjih genijev vse zgodovine človeštva in ga položil vam v roke.« Ta blagoslovljena misel, ki spremlja mlade tekmovalce z vsega sveta na letošnjem tekmovanju organistov na festivalu Praška pomlad, je bila tudi pečat življenjske poti prof. Huberta Berganta.

Kratka leksikografska oznaka njegovega življenja je naslednja: Rodil se je v Kamniku 13. novembra 1934. Na ljubljanski Akademiji za glasbo je leta 1959 diplomiral iz klavirja, leta 1960 pa iz orgel. Sledila je diploma iz umetnostne zgodovine na Filozofski fakulteti. Po diplomi se je leta 1963 izpopolnjeval v orgelski igri pri Antonu Heillerju in Hansu Haselböcku na Dunaju. V letih 1964 do 1971 je bil gimnazijski profesor v Novi Gorici in ravnatelj tamkajšnje glasbene šole. Od leta 1965 do smrti je bil po univerzitetnem hierarhičnem redu honorarni predavatelj, docent ter izredni in redni profesor orgelske igre na Akademiji za glasbo. Predaval pa je tudi spremljevalne predmete: klavirsko in orgelsko literaturo. Živel je v Šempetru pri Gorici, pokopan pa je na Sveti Gori.

V izjemno delavnem in razvejanem življenju prof. Huberta Berganta je bilo toliko najrazličnejših dejavnosti, da se jih v svojih spominjanjih lahko le nekoliko dotaknem. Presojam jih skozi časovna obdobja. V 60. letih nismo mogli sanjati o evropskem tekmovanju na naših tleh, v 70. letih še nismo imeli koncertne dvorane z orglami. V 80-ih letih sta se uresničili dve veliki zasnovi: Bergantova dispozicija Walckerjevih orgel v mariborski stolnici in njegova zamisel Schukejevih orgel v Gallusovi dvorani. Ob koncu 80. let se je kot prva tovrstna akcija na ozemlju takratne Jugoslavije uresničilo Prvo evropsko tekmovanje mladih orglavcev (1989) in v začetku 90-ih let smo sprejeli prvi uradni učni načrt za predmet orgle v nižjih in srednjih glasbenih šolah. Prof. Hubert Bergant je praktično na vseh področjih oral ledino in pri tem naletel na številne ovire. Orgelske notne knjiž-

nice še danes ni, Akademija za glasbo je še danes brez ustreznih orgel za študij in koncerte. Kar nekam svetovljansko smo doživeli otvoritev koncertne dvorane Vatroslav Lisinski v Zagrebu s koncertnimi Walckerjevimi orglami.

S skoraj nepreglednim številom njegovih koncertnih nastopov in preigranih skladb se bo moral spoprijeti kakšen muzikolog v obsežni monografski obdelavi, ko bo urejen in dostopen Bergantov osebni arhiv. Koncertiral je skoraj v vseh evropskih državah, v številnih večkrat. Na koncertih, ki jih je organiziral Festival Ljubljana, je odigral veličastne nize na čembalu. Izbor podatkov in njegovih razmišljanj je zbran v knjigi *Ob orglah*, ki je izšla skupaj z istoimensko zgoščenko. Slovenskemu orgelskemu občinstvu je dostopna še portretna plošča, danes zgoščenska, in številni radijski posnetki.

Na začetku 70. let je Slovenska filharmonija načrtovala niz koncertov za orgle in orkester. Spominjam se svojega prvega doživetja *Koncerta za orgle, godalni orkester in timpane* Franciasa Poulenca na koru ljubljanske stolnice v izvedbi Huberta Berganta pod taktirko Sama Hubada. Nadaljnje koncerte je preprečila takratna partijska celica v kolektivu Slovenske filharmonije. Za izvedbo zbranega dela Johanna S. Bacha v 15 koncertih v sezoni 1974/75 je profesor sicer prejel nagrado Prešernovega sklada, vendar je moral spomladi 1975 prestaviti v stolnici načrtovane koncerte v druge obrobne cerkve zaradi političnega pritiska z utemeljitvijo, da je »stolnica cerkev, ki se drži škofije, ki je bila pred 30 leti kompromitirana«, praznovali smo namreč 30. obletnico osvoboditve! Slišal sem skoraj vse njegove nastope v dvorani Vatroslav Lisinski, v Gallusovi dvorani pa sem kot registrant sodeloval na vseh njegovih koncertih. Ko so v prvih sezonah orgle doživljale »otroške bolezni«, sva nekajkrat s skrajnimi napori ob naganju elektronike rešila koncert brez napake in prekinitve. Zelo rad je igral sklenjene programske sklope, prenekateri koncert pa je bil zasnovan pestro, s celo paleto avtorjev in skladb.

Tudi imena orgelskih pedagogov so skoraj do zadnjega povezana z njegovim imenom. Orglarska šola v Ljubljani in Novi Gorici, kjer je tudi sam poučeval, Velenje in nižje glasbene šole po Sloveniji, ki so že uvedle pouk orgel – povsod poučujejo diplomanti prof. Huberta Berganta. Tudi Ljerka Očič, docentka na zagrebški Glasbeni akademiji, je njegova učenka.

Kot član ali predsednik je sodeloval v žirijah orgelskih tekmovanj, in sicer trikrat bienalno v Italiji, v Avstriji, dvakrat na slovenskem državnem tekmovanju mladih orglavcev v Cankarjevem domu. Kako je obžaloval, da nadebudni rod njegovih študentov iz 80. let ni imel teh možnosti doma, saj smo prvo tekmovanje lahko organizirali šele leta 1989, in to z izjemnimi prizadevanji prof. Lovra Sodje! Sam sem kot asistent tekmovanj sodeloval pri delu žirije. Njegove razlage, osvetlitve, poudarki in pripombe so iz-

Hubert Bergant za inštrumentom Fotoarhiv Dela

vrstno usmerjale in usklajevale mnenja različnih evropskih članov žirije. Skupaj smo pripravljali izbor tekmovalnih skladb. Zaradi svoje črnogledosti, velikokrat brez pravega vzroka, je vedno želel dati tekmovanju pečat z izborom jubilejev skladateljev tistega leta, z večjim poudarkom na obletnicah smrti kot na obletnicah rojstva. Posebno je bil povezan s svojim profesorjem in prijateljem Hansom Haselböckom.

Ob vsem omenjenem delu je sodeloval pri postavitvah novih orgel, pisal v *Cerkveni glasbenik*, bil kot veren kristjan organist v domači župnijski cerkvi. Žal je njegovo enciklopedično znanje ostalo nezapisano. Bil je močna in zato polemična osebnost. Slovensko organistiko je praktično iz nič postavil na visoko stopnico. Na nas je, da stopimo za stopnico višje.

Dragi profesor! Ko smo v nedeljo, 24. januarja 1999, polagali v grob žaro z Vašimi posmrtnimi ostanki, je Sveta Gora tonila v zimskem večeru. Dolina je žarela v lučeh, s snegom pokrite gore pa so žarele v zahajajočem soncu. Ob pogledu na te gore se mi je porodila misel: Bili smo naveza v hudem in v dobrem. Naveza v težavni in zahtevni steni ima globok moralen pomen. Lahko je polemična: eden hoče naprej, drugi nazaj. Toda kot naveza tovariško vztraja in vzdrži. V čast si štejem, da je naša naveza vzdržala. Vaša prizadevanja ob orglah so za nas najlepši izziv, da iz hvaležnosti

za vse, kar ste nam dali, nadaljujemo delo tam, kjer ste ga po Božji volji Vi končali.

Saša Frelih – Mišo

PRIMOŽ RAMOVŠ (1921-1999)

Na začetku letošnjega leta, na izteku drugega tisočletja, se je iztekla ura življenja glasbeniku Primožu Ramovšu. Velika in pestra udeležba ob pogrebni slovesnosti na Žalah je nazorno pokazala, koliko prijateljev iz vseh slojev je imel: od akademikov prek skladateljskih kolegov, članov orkestrrov, predstavnikov glasbenih institucij, cerkvenih pevcev in organistov vse do ljudi, ki jih je poznal iz cerkva, še posebej onih iz duhovniških vrst in seveda škofov. Svečano in dostojno je izzvenela poslovilna slovesnost. K temu so prispevali vsi: nadškof dr. Franc Rode, ki jo je vodil, govorniki, ki so nam s svojimi prispevki omogočili pogled na celotno pokojnikovo življenje in delo ter sodelujoči pevci iz štirih ljubljanskih župnij ožjega mestnega središča, kjer je pokojni največkrat igral. Zamisel o pevskem sodelovanju je izšla iz njegove matične župnije Svete Trojice. Petje je vodil Marjan Ribič, orgelsko izvedbo je prispeval Maks Strmčnik. Kot osrednja skladba je bila izvedena Sattnerjeva *Missa Seraphica* ob spremljavi orkestra.

Primož Ramovš sodi med naše najpomembnejše skladatelje druge polovice 20. stoletja. Izmeril je dolgo skladateljsko pot, ob kateri se kot neizogibni kilometrski kamni ob cesti ponavljajo vedno nove skladbe. Ramovš ni poznal sušnih obdobij. Zato mu gre oznaka ploden skladatelj. Njegov skladateljski opus je, če ne največji med vsemi našimi skladatelji, vsaj pri vrhu (nad 400 del). Samosvoja je tudi Ramovševa ustvarjalnost, kar zadeva kompozicijsko stran. Premeril je dolgo razvojno pot s tem, ko se je spoprijemal z različnimi kompozicijskimi tehnikami, ki so se za njegovega življenja pojavljale na evropski glasbeno-ustvarjalni sceni, vse do zadnje postaje, preloma s tradicijo s pogledom v bodočnost. Vključitev v sodobne evropske tokove ga uvršča med naše brezkompromisne avantgardne ustvarjalce. Med vodilne simfonične skladatelje sodi tudi zaradi izrednega strokovnega znanja, vse od poznavanja glasbenih inštrumentov do izdelane kompozicijske tehnike. V koncertnem listu k simfoniji *Pietà* pravi: »Predlagal sem, da skomponiram simfonično delo za veliki orkester, saj je to eno mojih najljubših in najbolj izklesanih področij« (*Resurrectionis*, Ljubljana 1995).

Ramovšev najpriljubljenejši inštrument je bil orkester. Vse znanje in moči je usmeril v komorno in simfonično ustvarjanje. Poleg orkestra so mu bile blizu tudi orgle, kar je sam potrdil med drugim tudi v televizijskem intervjuju ob 70-letnici. Tako sta se ob ljubezni do orgelskega zvoka srečala Ramovš umetnik in verni kristjan. To je odgovor na vprašanje, zakaj je dolgih 60 let vztrajal kot organist pri bogoslužnih opravilih, po čemer je naši širši cerkveni javnosti najbolj znan. Ramovš namreč ne velja za skladatelja vokalne glasbe. Pogosto so novinarji v različnih pogovorih načeli vprašanje njegove vokalne glasbe. To temo je na kratko končal s pojasnilom, da ni vokalni skladatelj, ker mu »vokal ne leži«.

Fotoarhiv Dela

V daljše razlage se ni spuščal. Naj v zvezi s tem povem anekdoto iz njegovih ust. Nekoč mi je v šali pripovedoval, da ga je neki dirigent snubil, naj napiše mašo. »Ja, lahko, samo veste, Kyrie eleison bo na tonu c, Christe na d, zadnji Kyrie pa na tonih c d e.« V študentskih letih se je moral spoprijeti tudi s to zvrstjo glasbe. Še v mladosti, delno tudi pozneje je napisal kar nekaj svetnih in cerkvenih pesmi. Naj omenim vsaj nekaj njegovih posrečenih pevskih skladb, s katerimi se je znal približati celo otroški duši, izšle so v Grlici in Cicibanu, nekatere so narejene za spremljavo z Orffovim inštrumentarijem. Prav tako je v prvem ustvarjalnem obdobju napisal več cerkvenih skladb, ki se pojejo *a cappella*, kot tudi s spremljavo orgel ali drugih inštrumentov. Štiri cerkvene, ki so dolgo po nastanku, leta 1985, izšle v CG so: *Duo moteti in hon. s. Ceciliae, Očče naš* (1943), *Diptyhon orationis* (1951) in *Veni Sancte Spiritus* (1946). Njegov *Oče naš* za moški zbor je bil leta 1985 izveden na proslavi zavetnika Teološke fakultete sv. Tomaža Akvinskega. Avtor se je prišel bogoslovskemu zboru, ki ga je prvi zapel, po proslavi zahvalit. V 50. letih je morebiti skladatelj še mislil na širše udejstvovanje na področju cerkvene glasbe. V letih 1953–1954 je namreč napisal *Requiem* za deški glas, moški zbor in enajst inštrumentov ter dve pesmi v čast Sv. Benediktu na besedilo p. Romana Tominca.

Ob Ramovševem orkestralnem opusu pa so vse te skladbe le bolj obrobne pomena.

Na rob vsega tega vendarle velja omeniti neko posebnost bolj sentimentalnega značaja. V zadnji skladbi, ki jo je napisal za svoj pogreb in so jo odigrali po maši v predverju cerkve Vseh svetnikov na Žalah, igrajo trobila sprva v skladateljevem ustaljenem načinu, kot zadnji akord skladbe pa v morendu zazveni C-durov trizvok! V srce segajoča simbolika. Skladatelj si je akord, s katerim se je začela njegova glasbena pot, izbral, da se z njim poslovijo od sveta in ga pospremi na njegovi zadnji poti. Tako je sklenjen krog ustvarjalca, ki je prehodil glasbeno pot vseh daljav ter se z vesoljskim plovilom vrnil na zemljo.

Povsem drugačen obraz nam odkriva Ramovš kot cerkveni organist. Na koru je njegov razvpiti glasbeni modernizem zamenjalo čisto običajno spremljanje pesmi in preludiranje po ustaljenih cerkvenih načinih. Le redko je (zunaj obredov!) uporabljal grozde in podobne iznajdbe. Njegovo organistovsko službo moramo povezati z njegovim likom človeka in kristjana. Cerkevni skladatelj Ramovš sicer ni bil, toliko bolj pa izstopa njegov svetli zgled požrtvovalnega in zvestega organista, vedno pripravljenega priskočiti na pomoč. Pogosto je ob nedeljah igral kar pri šestih mašah. Redno pa v domači fari in v stolnici; orgelske improvizacije izpod njegovih prstov so prihajale ob nedeljah zvečer pri frančiškanih pri »turističnih« mašah. Nikoli ni odrekel pomoči, če je le mogel uskladiti vse obveznosti. Včasih je dobesedno tekkel od cerkve do cerkve. Za velikonočno vstajenje je zjutraj ob sedmih igral pri frančiškanih, pritekkel ob pol devetih k vstajenju v stolnico in nato ob desetih k Sv. Petru. Zvečer pa še maša pri uršulinkah. Tudi ko je preživljal dopust (ne počitnice, saj je v Ratečah pridno komponiral), je v Kranjski Gori in še kje ob nedeljah vedno igral. Zavedal se je, da lahko kot glasbenik na ta način izraža svoje krščansko poslanstvo.

Kot človek bo ostal Primož Ramovš vsem v najlepšem spominu. Preprosto, prijazen in pozoren do vseh, sproščeno družaben, šegavo dovtipen, optimističen, odprt, nikoli se ni razburil. Svetovljan na vsej črti. Kot kristjan nam nudi lep zgled sodelovanja s Cerkvijo.

Njegove skladbe so bile v prvih povojnih letih bolj malo izvajane; polagoma pa so si začele utirati pot na koncertne odre in v snemalne studije. Prihajala so nova in nova naročila solistov, komornih skupin in institucij, ko je šlo za večja dela. Hkrati je rasel njegov skladateljski ugled, dobival je številna priznanja. Vse od vojne je bil član Društva slovenskih skladateljev, od leta 1977 član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, častni član Slovenske filharmonije, za svoje delo na področju skladanja pa je leta 1983 prejel Prešernovo nagrado. Tudi dve cerkveni odlikovanji je prejel. Leta 1991 mu je podelila Slovenska škofovska konferenca odličje

sv. Cirila in Metoda, dve leti pred smrtjo pa je prejel papeževo odlikovanje reda sv. Gregorija Vélikega s stopnjo viteza komendatorja.

Jože Trošt

LOJZE KOZAR 1910 - 1999

»Vračam se k Očetu«

»Ko se po nekaj več kot osemdesetih letih ozrem nazaj, se vidim kakor samo v sanjah in tudi ne razumem bolj kot v težkih sanjah, zakaj sem zapustil svoj ljubljeni gorički svet in se napolil v ravnino, ki se ji tako dolgo nisem mogel privaditi in sem pri vsakem grmu slutil vzpetino, vsaj malo napet in kvišku strmeči svet, kajti raven svet brez nagubanosti se mi je zdel prevara in nesmisel.«

Tako se začena zapis *Daljna obzorja*, ki je nedokončan obležal na mizi ob pisalnem stroju duhovnika in pisatelja Lojzeta Kozarja. V svojem 89. letu življenja je zapustil ne samo svoj ljubljeni gorički svet in ravnino, ki mu je že dolgo bila prijazen dom, marveč je zapustil vse: svet in ljudi, oltar in pisalni stroj, orgle in čopič ter odšel za daljna obzorja, ki jih je slutil vse življenje in po njih hrepenel, saj je vedel, da je za temi daljnimi obzorji pravi dom, kjer nas odprtih rok pričakuje dobri nebeški Oče, in vedel je, da »mu bo pred vsemi v prečudovitem sijaju prišla prva naproti mama v beli obleki, dolgi do tal, in na glavi bo imela venec samih zlatih rož«.

Korenine mojega življenja

Njegov gorički svet je obsegal rojstno vas Martinje, kjer »borov gozd objema vso vas kakor temno zelen venec, spleten okrog zibelke sanjajočega otroka«. Tam je bil na martinovo, 11. novembra 1910, rojen očetu Juriju in materi Mariji rojeni Čerpnjak. Njegov gorički svet je obsegal tudi Gorenji Senik, saj je tam, v župnijski cerkvi sv. Janeza Krstnika, prejel sveti krst, kasneje pa še prvo sveto obhajilo in sveto birmo in kjer se je v otroških letih srečeval s skrivnostnim svetom vere, kar ga je zmeraj tako presunilo, da se je razjokal »od neke nerazumljive sreče, da so vsi ljudje dobri in da smo se zbrali, da bi skupaj molili Boga«. Njegov gorički svet je poleg domače vasi, kjer je šest let obiskoval osnovno šolo, kadar je v tistih nemirnih letih med prvo svetovno vojno in po njej sploh bil pouk, obsegal še svet, ki so ga zrle oči s Srebrnega brega. Njegov gorički svet je segal

»od Nedele do Šeklna (Schöckel pri Gradcu), od Svetice do mačkóvskega gradu, saj dalje sveta ni«.

V tem ljubljenem goričkem svetu je preživel otroštvo in rano mladost v družbi brata Vendela. Otroštvo je bilo tudi grenko, saj mu je komaj triletnemu umrla mama. Namesto matere ga je grela le materina ruta, topla dlan babice Lize in ljubeča skrb tete Julije.

Oba fanta, Lojze in leto dni starejši Vendel, sta bila zelo bistra in nardarjena. To je spoznal tudi nédelski župnik Alojz Kúhar, ki je po določitvi novih državnih meja prevzel v oskrbo tudi Martinje. Nagovarjal je očeta, naj Lojzeta pošlje v šole. Učitelj je silil očeta, naj pošlje kar oba. Oče se dolgo ni mogel odločiti, predvsem zaradi velikih stroškov šolanja. Ko so v Soboti salezijanci ustanovili dijaški zavod Martinišče, se je oče odločil, naj mlajši sin Lojze gre v šole, leto starejši Vendel pa ostane doma na kmetiji. Za Lojzetovo šolanje je kasneje skrbel tudi brat Vendel, ki je nekaj let odhajal na sezonska dela v Francijo.

Lojze Kozar se je v soboškem Martinišču srečal tudi z Danijelom Halasom, kasnejšim polanskim župnikom in mučencem, in Halas je plahega fantka spodbujal in uvajal v dijaško življenje. Ko pa so v Soboti ukinili višje razrede gimnazije, se je Kozar začasno poslovil tudi od soboške ravnine in zadnja dva razreda končal na Ptuju. Po končanem bogoslovju v Mariboru je bil 5. julija 1936 posvečen v duhovnika in je pri podružnični cerkvi sv. Ane v Boreči 26. julija opravil svojo novomašno daritev.

Moja pot z Gospodom v rokah

Tako se je začela njegova »pot z Gospodom v rokah«. Kaplansko službo je opravljal v Trbovljah, kjer ga je pred župniščem pričakal »dobri stari monsinjor Jakob Gašparič, najboljši šef, kar sem jih imel«. Že naslednje leto se je preselil v Hrastnik in sta »skupaj z Ludvikom Prelogom stanovala v rudniški hiši nad glavno pisarno, kjer je čez streho tekla ozkotirna železnica, pod oknom pa noč in dan pela cirkularka«. Dela je bilo čez mero, več kot 29 ur verouka, pa še delo z mnogimi društvi in organizacijami. Na naslednji postaji, v Brežicah, je bilo mirneje, a vendar dela dovolj. Tik pred drugo svetovno vojno ga je škofov dekret znova približal prekmurski ravnini. Postal je kaplan v Turnišču, kjer je poleg duhovniškega dela delal tudi na kulturnem področju, ko je z mladino in študenti prirejal mnoge igre.

Druga svetovna vojna je pretrgala to uspešno delo in sombotelski škof ga je poslal na madžarsko župnijo Hosszupereszteg in naslednje leto v Kermedin (Körmend), kjer je za las ušel smrti in končno po štirih letih doživel »noč vstajenja« ter se vrnil v domovino.

Neuničljivo upanje

Po kratkem postanku v Veliki Polani ga je mariborski škof poslal v

Odrance, da organizira župnijsko življenje, postavi cerkev in župnišče. Ker pa so takrat svobodo uživali le izbranci, se je zanj začel križev pot, enako kakor za mnoge duhovnike v tistem času. Od zmage in krvi pijana komunistična oblast je na vse mogoče načine ovirala njegovo delo in preprečevala ustanavljanje nove župnije. »Ljudska« oblast je ljudem, odranskim vernikom, leta 1948 zaplenila ves gradbeni material za novo cerkev in čez 16 let, ko je oblast končno izdala gradbeno dovoljenje, so morali odranski verniki ponovno kupovati in voziti opeko, gramoz, cement in apno. Vmes so leta 1950 postavili leseno cerkev, barako, v kateri so se zbirali in stiskali kar 17 let. Oblast je že leta 1946 zaprla župnika in cerkvene odbornike, jih obsodila za prazen nič, a ker je upanje neuničljivo, so vztrajali in po mnogih naporih le postavili cerkev Svete Trojice.

Cerkev je tudi Kozarjevo delo, saj je ves čas gradnje tudi sam delal s svojimi rokami. Le božja previdnost ga je ohranila pri življenju, ko se je zgodila nesreča in je umrlo osem domačih vernikov. Cerkev je tudi Kozarjevo delo, ker je arhitektu ing. Janezu Valentinčiču in slikarju Stanetu Kregarju dal mnoge zamisli, ki sta jih onadva potem mojstrsko izpeljala. Kozar je zaradi te cerkve 75 dni presedel v samici lendavske ječe in doživljal mnoga ostra nasprotovanja in pritiske oblasti. Sam je to najlepše opisal v *Neuničljivem upanju* (Mohorjeva družba, 1990).

Kozar je bil predvsem duhovnik, dušni pastir. K ljudem se je zmeraj odpravil z Gospodom v rokah, oziroma z Gospodom v srcu, zato so tudi besede, ki jih je govoril, bile besede upanja, spodbude, moči. Kot dušni pastir v Odrancih je iskal nove poti oznanjevanja evangelija, a se obenem trdno držal preizkušenih starih poti. V prvih letih po vojni ni smel poučevati verouka ne zbirati mladine ne imeti pevskih vaj. Kasneje pa je vse to opravljal s podvojeno močjo. Vedel je, da lepega bogoslužja ne more biti brez ubranega petja. Zato je z veliko ljubeznijo skrbel za cerkveno petje. Vse do svoje smrti je vodil mešani pevski zbor, pa tudi otroški zbor. Nekaj let je vodil tudi dekliški zbor Harfa. Tudi po njegovi zaslugi je ljudsko petje v Odrancih tako živo. Kot področni referent za cerkveno glasbo je vodil združene zборе pomurskih župnij na mnogih prireditvah. Pesem je vzljubil že v zgodnjem otroštvu, »ker je ves svet ena sama pesem, en sam zvok, en sam vrisk, ena sama radost in v tej radosti ena sama ogromna sol«.

Verouk je bil zanj sveta dolžnost. Znal je tako prijetno in prepričljivo podajati snov, da so otroške oči prežale na vsak gib, ušesa pazila na vsako besedo in je ura minila v hipu. Kot odličen katehet je sodeloval tudi v medškofijskem katehetskem svetu pri sestavljanju veroučnih učbenikov.

Predvsem je bil dušni pastir v domači cerkvi, v spovednici in na prižnici, kjer so vse do zadnje nedelje besede kar vrele iz srca, ki je bilo polno dobrote, zagledano že tja za daljna obzorja. Sleherna pridiga je bila kakor

žuboreč potoček, ki iz bližnjega izvira prinaša čisto vodo.

Lojze Kozar je bil član raznih škofijskih svetov, tudi škofijskega sveta za pastoralno sociologijo. S tega področja je pripravil več priročnikov in je precej let urejal statistične podatke o verski praksi in verouku za vso škofijo.

Odransko župnijo je vodil od leta 1945 do leta 1991, ko se je upokojil, a je potem še veliko pomagal v pastorali. Brez njegove zavzetosti v Odrancih ne bi bilo župnije, tudi ne cerkve in župnišča pa tudi marsičesa drugega ne, s čimer se danes Odrančani lahko upravičeno pohvalijo.

Moji konjički

Lojze Kozar je bil duhovnik z vsem srcem. Našel pa je čas tudi za druge dejavnosti, ki so bogatile njega samega in druge ljudi. V času, ko ni smel opravljati vsega dušnopastirskega dela v Odrancih, se je ljubiteljsko ukvarjal s popraviljanjem ur. Lotil se je še gojenja zelišč in se ukvarjal s čebelami. S čopičem je znal ustvarjati mojstrovine. Njegov konjiček je bilo tudi kolesarjenje, ko je v poletnih dneh prekrižaril vso Slovenijo, prispel celo do Reke in do Budimpešte. Kolesarska opojnost pa ni bila zmeraj le konjiček, marveč potreba, ko je kolesaril v druge župnije zaradi pevskih vaj ali drugih duhovniških obveznosti. Njegov glavni konjiček, ki pa je prerastel v težkega tovornega konja, je bilo pisateljevanje.

Javorove gosli

V pesmi *Javorove gosli* opeva javor, ki je sprejemal vase »jok in tožbe, radost in veselje, vse glasove rezke in pohlevne«. Dan in noč se je opajal z njimi, dokler ni dozorel, »da se želje mu izpolnijo in sam začel bi peti«. Nato je nekdo iz tega javora izrezljal gosli in zdaj »z njega vro prečudežni glasovi: enemu pojo v srce boleče, drugemu pa vriskajo od sreče«. Kozar je bil sam tak javor. Dolga leta je v sebi zbiral besede, potem pa jih je začel zapisovati in podarjati ljudem, ki so jih z veseljem sprejemali. Opisoval je življenje, kakršno se odvija vsem pred očmi, še bolj pozorno pa tisto življenje, ki je skrito in ki ga vidi le tisti, ki gleda s srcem.

Kozarjeva pisateljska dejavnost ni bila ločena od duhovniške. Kar je napisal, je napisal kot duhovnik, kot človek duha. »Pišem vedno zato, da ljudi dvigam, da jim vsaj nekoliko oplemenitim srce.«

Med prve objavljene zapise sodi zapis v *Kalendarju Srca Jezusovega* leta 1935. Za črkami KAM se skriva bogoslovec Lojze Kozar. V zapisu *Cosynsov balon na Goričkem* je na duhovit način, delno v narečju, opisal pristanek stratosferskega balona, ki je iz Belgije priletel naravnost v Ženavljje, le nekaj lučajev proč od Kozarjeve domače hiše. Potem je pero dolgo časa počivalo. Kot kaplan je bil preveč zaposlen, med vojno v pregnanstvu ni bilo mogoče misliti na objavo, po vojni pa še manj. Tako je prva zgodba

Zveneča sinjina izšla šele leta 1955, in sicer v *Mohorjevem koledarju*. Od takrat pa se je njegova pisateljska pot začela strmo vzpenjati. Objavljal je v *Mohorjevem koledarju*, v *Novi poti*, v *Novi mladiki*, v *Družinski pratiki*, v *Družini*, v *Božjem okolju*, v *Cerkvi v sedanjem svetu*, v *Stopinjah*, v *Oznanjenju* in še kje.

Napisal je enajst leposlovnih knjig. Šest jih je izdala Mohorjeva družba: *Takšen prag*, *Pajkova mreža*, *Licenciat Janez*, *Vezi in zanke*, *Kamen in srce*, *Neuničljivo upanje*. Tri so izšle pri Družini: *Premakljivi svečnik*, *Njene postaje in Moji konjički*. Ognjišče pa je izdalo *Materino ruto* in *Toplo babičino dlan*. *Moji konjički* so zbirka krajših zgodb, objavljenih v *Stopinjah*. Tudi v knjigi *Kamen in srce* je objavljenih več krajših zgodb.

Kaj je značilnost Kozarjevega pisanja? Tekoče pripovedovanje, lep jezik, pogled v dušo, tja v najbolj skrito kamrico, kjer je v še tako zakrknjenem grešniku zakopana iskrica dobrote. Zato nikogar ne obsoja, ker ve, da resnično hudobnih ljudi ni, so le nesrečni, trpeči, ranjeni, zaslepljeni ljudje. Čeprav priznava obstoj zla, čeprav vidi nizkotnost in prostaštvo, na ljudi ne gleda z očmi sodnika, marveč z očmi usmiljenega očeta, ki razume stisko grešnika in ga dviga k luči. Pisana beseda lahko bralca potlači v blato, mu vzame voljo in pogum, Kozarjeva beseda pa plemeniti, vodi k lepšemu, polnejšemu življenju.

V povestih in romanih pa tudi v krajših zgodbah opisuje tisto, kar je v človeku lepega. Že v *Pajkovi mreži* je napovedal, da bo pisal o ljudeh, katerih življenje je bilo »en sam napor, en sam nepretrgan trud na skopi zemlji, ena sama nepretrgana žrtev, toda tudi ena sama nepremagljiva ljubezen«. Taka je bila Veronika v *Pajkovi mreži*, taka je bila Nanika v *Topli babičini dlani*, tak je bil tudi Miška, čeprav na zunaj trd in včasih skoraj krivičen, pa še cela vrsta oseb od Trezike v *Takšnem pragu* do učiteljice Jožice v *Njenih postajah*.

Kozar pa se ni izogibal mračnih likov. Vedel je, da je »vsak, ki dela zlo, slep, in ne vidi, da se mu storjeno zlo nazadnje zruši na njegovo lastno glavo«. A znal je odgrniti zaveso in pokazati, zakaj je kdo takšen. Invalid Andrej v *Pajkovi mreži* je postal zloben, ker se ga je oče sramoval in je vpričo njega samega rekel nekim obiskovalcem, da je to sosedov otrok. Giza v *Takšnem pragu* je imela težko otroštvo: »Če se spomnim nazaj na otroška leta, imam pred seboj samo hudobne obraze ljudi, ki se med seboj sovražijo in preklinjajo. Ne spominjam se, da bi me kdaj kdo pobožal.« Kdo bi potem obsojal Gizo, da slabo ravna s pastorkoma Treziko in Franckom!

Toda ob dobrem človeku se spreobrne tudi še tako zakrknjen grešnik, kakor je bil voj, ki je ropal, požigal, moril, končno pa je ob licenciatu Janezu spoznal svojo zmoto: »Gospod župnik je vse to vedel, pa ni nič storil,

nič rekel, ko sem nedeljo za nedeljo stal pred njim in se delal nedolžnega, nanj pa kazal s prstom zaradi namišljenih napak! Kakšen človek je gospod župnik, da je vse to prenesel?« Tudi Karči je ob učiteljici Jožici postajal boljši človek. »Ob tebi je človek boljši, kot je v resnici. Nekaj miru in dobrote ali kaj že to v tebi je, preide na vsakega, ki pride s teboj v stik. In celo proti njegovi volji. Kakor da je v tebi nekaj nalezljivega.«

Biti dober je najvišja zapoved, najsvetejša naloga. Zato je Miška Pejpu poljubil roko. »Ta roka bo storila mnogo dobrega ali pa mnogo zlega. Če boš delal dobro, boš mnoge odrešil, bolj kakor si moreš misliti. Če boš delal zlo, boš napravil sebe do kraja nesrečnega.« Učiteljica Jožica je jasno povedala: »Treba je imeti vsakega človeka rad. V tem je vsa modrost.« In ker je resnično imela rada vsakega človeka, tudi tiste, ki so ji delali krivice, zato »sreče in radosti z njenega obraza ni mogla pregnati nobena okoliščina tega sveta, kajti njena duša se je znašla v varnih ljubečih božjih dlaneh za vse veke vekov«.

Uradna kritika se ni kaj dosti menila za Kozarjevo pisanje ali pa ga je nekako omalovaževalno označevala za »večerniško« literaturo. Bolj od uradnih kritikov so pomembni bralci Kozarjevih del. In teh ni bilo malo. Pomen pisateljskega dela Lojzeta Kozarja naj odkrije nekaj odmevov na *Neuničljivo upanje* (Mohorjeva družba, 1990). »Tudi če bi Mohorjeva izdala samo to Vašo knjigo, bi izpolnila svojo dolžnost. Knjiga je sodoben, napet, očarljiv roman z duhovno politično poanto in s filozofsko-psihološko nabitim jedrom.« (Jakob Šešerko) »Občudujem Vašo strpnost, vztrajnost in optimizem. Prav to nam manjka; in kako prav nam je prišla ta knjiga. Še velikokrat jo bomo morali vzeti v roke.« (Jože Pintar) »Najlepše se zahvaljujem za čudovito knjigo *Neuničljivo upanje!* Naj ve mladi rod, kakšni časi so bili po vojni! Naj vedo mladi duhovniki, ki iščejo svojo 'identiteto', kdo je Kristusov duhovnik! Moja zahvala pa še posebej velja Vašim mislim o CMD! Končno je nekdo odkrito spregovoril o tem težkem problemu povojnih časov!« (Martin Panič) »Rada bi se Vam zahvalila za vse, kar ste napisali knjig in povesti, ki sem jih z velikim veseljem prebrala. Isto hvaležnost izražajo tudi moje prijateljice.« (Elica M.) »Dobri Bog Ti je dal poseben dar, to je dar pisanja, s katerim si osrečil in razveselil nešteto src, ki so se opajala z bogatimi mislimi Tvojih številnih knjig.« (p. Ciril Zver)

Javorove gosli so odigrale zadnjo melodijo in se spremenile v nemo piščalko. »Zdaj s prsti okorelimi držim piščal, in čakam, da mi smrt iz rok jo vzame.« Piščalka je nema, toda melodija, zapisana v knjigah in črticah, ostaja in bogati mnoga življenja.

Radost pred odhodom

Po veselem srečanju z dobrim prijateljem dr. Vilkom Novakom v Ljubljani ob njegovi devetdesetletnici, 28. aprila 1999, se je Kozar vrnil domov v Odrance. Dokončno vrnil ... Kakor da je po bratovi smrti v februarju čakal samo še na to srečanje, je čez nekaj ur mirno zaspal v večni sen. Kakor Jožek v zgodbi Deček z golobi je tudi Lojze Kozar molil:

»Zviin toga v očinsko previdnost tvoje svete voule priporočam dnes i vsikdar telo moje, dušo mojo, – dušo mojo, – dušo ...«

Potem se je telo umirilo in »vedel je, da ima peruti in leti v prečudoviti sijaj, naravnost v božje naročje«. Vse od prvega diha se je Lojze Kozar vračal k Očetu. Zdaj je dokončno pri njem. »Kakšen ljubeč smehljaj je spreletel Očetov obraz! In zdaj se sklanja k meni, me dviga, ker noče mojega ponižanja, dvigne me in njegov dotik je vrec novih moči v meni, novega upanja, je kakor klika in začetek novega življenja.«

Smrt nas sicer lovi v svoje pajkove mreže, a vstali Kristus je bil Kozarjevo in je tudi naše neuničljivo upanje.

Lojze Kozar ml.

ZVENEČA SINJINA

Bila je nedelja, čudovit dan. Sonce je mehko sijalo in v obilnih curkih lilo svoje zlato na zemljo, v sinjezeleni plašč odeto, škrjanček je visel kot nepremična pika v zraku in njegove melodije so napolnjevale ves prostor do visokega neba z neutešenim hrepenenjem. Črn muren si je pred svojim brlogom snažil črni suknjič, kakor bi bil namenjen v svate. Iz grmovja je praznično dehtelo po jagodah in brinju kakor v cerkvi, ko duhovnik žge kadilo. Pajkova mreža se je kakor tančica nevidnega bitja razpenjala med vejami in rosni biseri na nji so razdajali srebrni blesk mušicam in metuljem, ki so zdaj v ostrih sunkih, zdaj v ljubkih lokih izvajali obredni ples kot jutranjo molitev.

Tedaj sem pasel kravo v gozdu in moj oče je bil v vojni. Bil je nekje daleč, že čisto pri morju – in to je najdalje, kar je mogoče – se je boril za cesarja, kakor so rekli. Pisal je, da so tam same gole skale, nič drevja ni, samo majhno, nizko grmičevje. Toda po dolinah da raste čudovit sad, slajši od medu. Kadar se bo vrnil, mi ga bo prinesel za tri polne kape.

Že vse jutro igram na orglice, ki mi jih je prinesel atek, ko je bil še doma. Stare so, trije zobci ne pojejo več, toda orglice so dolge in v njih je glasov brez števila. In vse pesmi so v njih od Idem v tvojo sveto cerkev, ki sem jo danes že več kot desetkrat preigral, saj je nedelja in ne spodobi se, da bi že predpoldne igral »frlice«, pa vse do najbolj poskočne Peter si kupi zlati potač.

Igram in mislim na atka.

Nekje daleč je zdaj. Zadnjič je poslal sliko, pa ga med drugimi vojaki nikakor nisem mogel najti. Nekaj zaradi čudne, nenavadne obleke, nekaj pa zaradi solz, ki so mi stopile v oči prav ob tem neprimernem času, ko me je babica poklicala in rekla, da je atek pisal. Delal sem se sicer, kakor da ga vidim in poznam, toda kako bi mogel kaj razložiti, ko se je pa vse zlivalo v meglene sence, ki so se vrtele in smukale po karti sem in tja. Šele pozneje, ko je babica nekam odšla, sem s suhimi očmi odkril, kateri je atek, in sicer tako, da sem po vrsti vsakemu vojaku na sliki s prsti pokril kapo in bluzo. Ko sem prišel do atka, sem se samo čudil, kako da ga nisem takoj videl, toda ko sem prste odstranil, mi je bil njegov obraz zopet tuj in nič njemu podoben.

Pri fari zvoni veliki zvon. Maša je, zato zaigram svojo najljubšo: Angelček varuh moj.

Igram in mislim na atka.

Glas velikega zvona je čisto podoben najdebelejšemu glasu mojih or-

glic, samo da je mnogo bolj žalosten. Pomagam zvoniti na orglicah in se mi čudovito posreči.

Pri tem mi postane naenkrat silno hudo. Glas zvona mi obudi grenki spomin. Nekoč je prav tako zvonilo, takrat sem bil še zelo majhen. Teta me je nekam nesla in mnogo ljudi je šlo z nama. Ves čas sem se otepal tete in klical, naj me mama nese. Spominjam se, da so ljudje z menoj jokali in mi dopovedovali, da me mama ne more več nositi, ker njo samo zdaj nesejo v tisti črni krsti.

Takrat nisem razumel, zdaj vem, da so jo takrat zakopali, in jaz imam od takrat samo atka.

To je bilo davno, kakor da sem o tem samo sanjal.

Zvon pri fari je utihnil, spomin ugasnil, bridkost ostala. Sedim v travi z nemimi orglicami v naročju, črni muren si je nadel pogrebno obleko, škrjanček se je spustil kot kamen v nižino, metulj je zganil pisana krila, da je videti le pusto sivino, trepetlika se je stresla kakor v grozi, da ji listi šklepetajo kot raglja na veliki petek. Sonce zelenja ne zlati več, temveč ga odeva v zaspano motnjavo. V ogromnem prostoru nad menoj je smrtna tišina. Sliši se samo Šekino težko dihanje in hrustanje trave. Ko primuli čisto do mene, za hip preneha, dvigne glavo in me žalostno gleda, potem močno zmaje z glavo, da ji uhlji opletejo, se prestopi in muli naprej.

Mislím na atka. – Nekdaj je ob nedeljah on pasel z mano. Sedela sva v travi in ves zrak je bil nasičen z godbo, lepšo kakor v cerkvi, ko pojo orgle na ves glas, samo da je bila ta godba tiha in tako prosojna, da nisi smel niti dihati, sicer se je razgubila v nič.

Včasih sva dolge minute ležala negibno, čudoviti glasovi so se prepletali, rajali, pozvanjali in polnili srce z bolečo mehkobo, da nisem mogel več vzdržati in sem na pol ihté vprašal:

»Atek, ali slišiš?«

»Kaj?«

»Godbo vendar. Saj slišiš tudi ti, ali ne?«

»Da, nekoč sem tudi jaz slišal. Vem, kaj misliš.«

»Prisluhni, atek, saj moraš slišati. Kaj to gode?«

»Vse gode. Zrak in sonce, listje, metulji, mušice in oblaki, gobe pod grmom, rože in trnje, samo poslušati moraš s srcem.«

»Toda, atek, jaz slišim z ušesi, glej, s temi ušesi, ne s srcem. Kako bi mogel slišati s srcem?«

Atek mi ni vedno vsega do konca razložil, raje me je potegnil k sebi in zapel svojo najljubšo:

*Marija je po polju šla,
na rokah nesla Jezusa.*

Jaz sem ga vedno spremljal na orglicah. Potem sva šla za Šeko in jaz sem jahal na njegovi rami, ga držal za lase prav narahlo in klical: »Hoot,

hoot,« da je z nasprotnega brega odmevalo prav tako zateglo in šegavo:

»Hoot, hoot!«

Zdaj pa ni atka pri meni. Nikjer ga ni. Doma sem ga že tolikokrat iskal, ko sem privezal Šeko k jaslim, saj sem imel kar privid: v sobi stoji pri odprti mamini skrinji in zamišljen boža mamino obleko. Tiho bom odprl vrata, se priplazil blizu in ga bom prestrašil: »Bav!« Tako sem storil, ko je bil še doma, neštetokrat in vsakikrat me je vzel na roke in me dvignil visoko v zrak, vedno tako, da mu nisem mogel videti v oči. Atek jih je skrival, toda jaz sem vedel, da so žalostne in v kotih mokre.

A zdaj, kadar koli odprem vrata, je soba prazna. Na mamini skrinji se nabira prah in ključavnica po malem rjavi.

Sedim v travi, premišljujem in mi je hudo.

Uh, da mi ni že prej prišlo na misel: teta mi je zadnjič pokazala, kako se dá zvedeti, ali atek kmalu pride domov ali ne. Vzameš ločje, ga po sredi razcepiš, nato oba konca deneš navzkriž in upogibaš liste drugega čez drugega tako dolgo, dokler nista oba lista zvita. Nato ta klobčič popljuvaš, trikrat neseš okrog sebe in govoriš: Pride, ne pride. Nato ločje razmotaš in če je tisti konec, ki je bil prej znotraj, še tam, potem ne pride. Če pa je tisti konec zunaj, potem pride.

Poskusim in glej, ločje mi pove, da atek pride. Kakor nor tekam okrog Šeke, jo vlečem za rogove, tulim v ušesa: »Atek pride!« Toda kaj boš s kravo, nji je menda to čisto vseeno.

Vržem kapo v zrak, da obvisi na vrhu vitke breze, zmerim s stopalom senco in ugotovim uro: enajst proč. Splezam na brezo po kapo, se primem z rokami vitkega vrha, z nogami se odženem, in breza se z menoj počasi sklanja proti zemlji. Čudovit je ta občutek, tako viseti in se počasi peljati navzdol, ves v zraku: oči strme v sinjino nad teboj, ti pa padaš nekam v neizmernost.

Prehitro se dotaknem spet tal. Preblizu zemlje sem. Ko bi bil tak bel oblaček, bi se prepeljal čez vse nebo, do konca, do tja, kjer je moj atek.

Saj res, tukaj zapravljam čas, atek pa je morda že doma. Hitro zavpijem: »Hoj, domov, Šeka, hoj!« In ona, poslušna kravica, dvigne glavo, se močno oblizne in se napoti proti domu.

Korakam za njo in igram: »U toj Črnoj gori žarki ogenj gori.« Na mah me presune silovita bolečina: »Vsi so čvrsti, zdravi, samo eden ranjen.«

Ranjen lepo prosi: »Skopajte mi jamo.« Nikdar nisem na to pomislil, zdaj me je prvič spreletelo, da bi lahko to bil moj atek. Srce mi nekaj stiska kakor s kleščami, noge mi postajajo težke, moram se usesti v jarek ob cesti. Vidim, kako gre Šeka dalje, sama, nema in žalostna.

Imela je teličko, lepo, šegavo, pisano Liško, pa so prišli oni dan možje in so jih odvedli. Rekli so, da je za vojake. Babica je najprej zmerjala, po-

tem jokala, jaz pa sem se skrili pod posteljo, v svoj skriti grad, da ne bi slišal, kako Šeka joka za Liško.

Šeka začuti, da je sama. Ustavi se, počasi obrne glavo, stegne gobec in žalostno zamuka. Tedaj stečem k nji, jo objamem čez gobec in jo pobožam.

»Kajne, Šeka, kako sva midva oba uboga,« ji rečem in ona razume. Vdano me gleda z velikimi, žalostnimi očmi in mi dvakrat oblizne roki s hrapavim jezikom. Potem počasi stopava proti domu, vsak s svojo bolečino.

Kmalu bo poldne in babica bo s svojim dobrim smehljajem prišla od maše. Pobožala me bo po glavi in vprašala, če nisem lačen. Vrgla bo Šeki nekaj trave, nato bomo jedli še mi. Popoldne pa bo babica sedela na pragu, prebiralala bo rožni venec in brala litanije, vmes pa bo s svojim čudno visokim in odmaknjenim glasom zapela:

*Jezus moje zaželenje,
ti moj večni ljubljениk.*

Kadar poje, je babica lepša kot sicer. Gube na obrazu so manj globoke in oči se prebudijo.

Zdaj sva s Šeko že pri hiši, samo še okoli ogla bo treba zaviti in videl bom, ali je atek doma, saj v sobo ne more, ker ima babica ključ s seboj. Ves se tresem od pričakovanja. Sedi na pragu in me čaka? Ne, ni ga!

Morda je v hlevu? Tudi tam ga ni.

Mogoče se mi je kam skrili? Pretaknem vse kote, kakor že tolikokrat, odkar je atek zdoma, pa ga ni nikjer.

Nekaj težkega mi lega na srce. Vedno se povrača ista bolečina.

Sedim na trati za hišo, gola je in ožgana od vročega sonca, toda nama z bratom pomeni več kot prostor v sobi. Tu sva samo midva popolna lastnika tega mesta in ga nikdar ni treba prepustiti nikomur. Ne vem, kaj bi se moglo zgoditi lepega in se ne bi zgodilo na tej trati.

Ne vem, kaj mi je. Ves sem neumen, ves nor od sreče. Storil bi kakor naš kuža, ko ga spustimo z verige: letal bi, divjal bi, smejal se in jokal, preskakoval mlako po desetkrat sem in tja; vem, da moram nekaj storiti, sicer me raznese, pa sem kakor hrom, ves poln ene same velike bolečine čakanja.

Brat je že odšel atku naproti, toda mene ne morejo spraviti z mesta. Niti grožnja, da mi bo atek zameril, ker mu nisem pritekel naproti, me ne dvigne. Vsi me imajo za čudnega in za zelo trmastega, toda ne vedo, da so moje noge mrtve in da sem ves omotičen. Ne razumem prav ne spodbudnih besedi ne zmerjanja, želim samo, da me puste samega.

Vse je obstalo. Sonce se ne premakne z mesta, nobena ptica se ne spreleti z drevesa na drevo, oblaki so obstali negibni na nebu, žalostni glas mukajoče krave v hlevu kar naprej visi v težkem soparnem zraku in ne mo-

re izzveneti, solzne oči so mi namerjene na vedno isto točko: na cesto, kjer se izza ovinka mora prikazati atek.

V ta otrpli svet zažari naenkrat svetlo rdeča barva huzarskih hlač in kape, kakor da je brizgnil vanj curek krvi in modrina suknjiča je kakor kos umitega neba po nevihti.

Vse v meni obstane.

To naj bo atek?

Ves se tresem. Ne morem zadržati čudnega ječanja, uhaja mi iz prsi proti volji, oči pa strme v rdečino in se bojim, da je atek krvav.

Atek prihaja bliže in bliže. Rad bi videl njegov obraz, pa ne morem oči odtrgati od rdečine njegovih hlač. Rad bi vstal, pa je telo mrtvo in me ne uboga.

Tedaj je tik pri meni. Brez besede se skloni in me dvigne visoko v zrak. Ob tem ljubem dotiku njegovih rok se mi telo zopet zdrami iz o-mrtvelosti. Teža pade s srca. Krepko mu ovijem roke okoli vratu, ves zmeden, med potoki solza zmorem edino besedo:

»Atek!«

Stal je tam na ožgani trati, me dolgo držal na rokah, ko sem hlipal na njegovi rami, ne da bi spregovoril eno samo besedico. Potem mi je naravnal glavo, da sem mu lahko videl v oči. In videl sem, kako strmi v moje oči, ko tudi iz njegovih pada solza za solzo. Končno se mu zganejo tresoče se ustnice in izgovori prvo besedo, tiho, komaj mojemu srcu slišno:

»Sinko!«

Potem se je zlilo vse v svetlo, zvenečo sinjino.

Lojze Kozar

OTMAR ČRNILOGAR

(In memoriam)

V četrtek, 29. aprila 1999, smo se v Podragi s pogrebno mašo poslovili od pokojnega duhovnika in profesorja Otmarja Črnilogarja, preden so njegovo izmučeno telo odpeljali k pokopu v rodno Šebrelje. Vidna osebnost ni bil le na Primorskem, ampak tudi v širšem slovenskem prostoru, vsekakor vreden spominskega obeležja.

Zibelka mu je tekla v Šebreljah, v zelo ličnem naselju na Cerkljanskem, na robu kraške planote nad dolino Idrijce. V tem kraju je zagledalo luč sveta kar nekaj uglednih mož: skladatelj, organist in pevovodja Ivan

Professor Otmar Črnilogar

Carli (1851–1911), duhovnik in kulturno-politični delavec Ivan Rejec (1878–1958), duhovnik in pesnik Jakob Rejec (1865–1944).

Otmar (njegovi domači so mu raje rekli kar Mario) se je rodil kot prvorojenec 15. novembra 1931 v domačiji, ki se ji pravi »pri Baču«. Oče Janez, ki je bil po poklicu zidar, si je ženo Justino Dobravec poiskal na Tolminskem, in sicer v Temljinah, nad stikom doline Kneže in Baške grape.

Prve razrede osnovne šole je Otmar obiskoval v domačem kraju, kjer je bil v času italijanske zasedbe naših krajev pouk v italijanskem jeziku. Vojna vihra mu je začasno preprečila nadaljnje šolanje v Gorici. Srečno naključje je hotelo, da se je med vojno mudil v rodnih Šebreljah ugledni goriški duhovnik, učeni Ivan Rejec. Nadebudnega dečka Otmarja je vzel v roke, ga temeljito pripravil za gimnazijski študij in mu obenem vcepil smisel za logično mišljenje, za red in za natančno izražanje. Ni dvoma, da je bil prav globoki mislec Rejec nadvse uspešen oblikovalec Otmarjeve mladostne vedoželjnosti. Po končani vojni je Otmar tako pripravljen vstopil kar v drugi razred gimnazije v goriškem malem semenišču, kjer pa je mogel študirati le dve leti (1945–1947). Sledila je priključitev Primorske k Sloveniji v Jugoslaviji in tako je v šolskem letu 1947–1948 dokončal četrti razred gimnazije na idrijski gimnaziji.

Odločitev za duhovništvo ga je za naslednja tri leta vodila v pazinsko malo semenišče v Istri, saj smo na Goriškem s priključitvijo ostali brez

ustreznega cerkvenega vzgojno-izobraževalnega zavoda. Gimnazijsko izobraževanje je s pridnostjo in nadarjenostjo dokončal z maturo že leta 1951, ne glede na to, da je moral tam svoje znanje dokazovati v hrvaškem jeziku.

Po maturi je kot primorski gojenec našel prostor v ljubljanskem bogoslovnem semenišču in v letih 1951–1957 študiral na teološki fakulteti. Leta bogoslovnega študija je obogatil z izpopolnjevanjem na slikarskem področju, kjer je bil njegov dragocen mentor in učitelj slikar in kipar France Kralj. Čeprav ga je kasneje življenjska pot usmerila na druga področja, mu je bilo nagnjenje do likovnega izražanja vedno zelo blizu. Služenje vojaškega roka v črnogorskem Nikšiću ga je samo utrdilo v njegovi življenjski odločitvi: biti duhovnik. Tako je 29. junija 1957 v Ljubljani prejel mašniško posvečenje iz rok mučeniškega škofa Antona Vovka in bil trdno odločen, da bo vse svoje sile namenil temu poslanstvu.

Čeprav je sprva kazalo, da mu je zaradi nadarjenosti namenjena poglobitev teološke stroke in znanstvena pot, ga je takratni apostolski administrator dr. Mihael Toroš takoj po novi maši imenoval za župnijskega upravitelja Marijinega Celja (Liga) nad Kanalom. V tej hriboviti župniji na zahodnem slovenskem obrobju, na meji z Beneško Slovenijo, je preživel dve leti. Z vsem mladostnim žarom se je posvetil ljudem, ki so ga vzljubili in so ob njegovem odhodu jeseni 1959 jokali, kakor so zdaj izpovedali na njegovem pogrebu. Odhodu iz Marijinega Celja je botrovala potreba po kvalificiranem učnem osebju na Srednji verski šoli v vipavskem malem semenišču. Tako je septembra 1959 prišel v Vipavo, postal vikar pri obolelem dekanu Ignaciju Breitenbergerju in obenem prevzel pouk klasičnih jezikov na Srednji verski šoli. Istočasno se je vpisal na filozofsko fakulteto ljubljanske univerze, kjer je v letih 1959–1964 študiral klasično filologijo.

V profesorju Milanu Grošlju je našel človeka, ki ga je uvedel v duhovno bogastvo antike, mu razkrival pretanjenost stare modrosti, mu izostril čut za natančno in za uho prijetno presajanje antične besede v slovensko govornico. V teh letih študija in poučevanja se je poslovil od svojega staroste, mons. Ignacija Breitenbergerja, ki je leta 1961 umrl v njegovih rokah. Še istega leta je dočakal prihod novega vipavskega dekana Slavka Podobnika, svojega nekdanjega šebreljskega župnika in vzornika v pridnosti in iznajdljivosti. Končno je leta 1964 diplomiral in postal »profesor grškega in latinskega jezika s književnostma«, kakor mu je bilo povedano ob izročitvi diplome.

Pridobljeno znanje je uspešno posredoval svojim dijakom ne le pri pouku klasičnih jezikov, ampak tudi filozofije: veljal je za nesporno avtoriteto. Rad je sodeloval pri obšolskih dejavnostih, bil je dober mentor, prvovrsten organizator maturantskih izletov, neutruđen pobudnik ljubiteljstva gora pri dijakih. Pedagoško dejavnost je razširil tudi na teološko fakulteto v Ljubljani, kjer je po letu 1971 vrsto let poučeval latinski jezik. Povratak v

Ljubljano je zanj pomenil poglobitev vezi s tedanjim rektorjem ljubljanskega lemenata dr. Janezom Oražmom, človekom velikih vzgojnih in pastoralnih izkušenj.

Predanost jeziku starih Grkov in Rimljanov ga ni spremljala le pri šolskem pouku, ampak tudi pri prevajanju za cerkvene potrebe. Tako je sodeloval pri pripravi koncilskih odlokov (Izjava o krščanski vzgoji, Ljubljana, 1966), pri Molitvenem bogoslužju (patristične lekcije, Ljubljana, 1976). Posebej zavzeto pa je kar petnajst let v skupini prevajalcev oblikoval najnovejši prevod Svetega pisma iz originala. Njegov delež pri Stari zavezi sta Knjiga modrosti in Sirahova knjiga (izšli sta tudi v posebni izdaji pri Ognjišču, 1995); pri Novi zavezi pa predvsem pisma (apostola Pavla 1. in 2. pismo Korinčanom, 1. in 2. pismo Timoteju, pismo Titu, nadalje pismo Hebrejcem, 1. in 2. Petrovo pismo, 1., 2., 3. Janezovo pismo in Judovo pismo). Bila so to garaška leta, a obenem, po njegovem mnenju, najbogatejše in najlepše obdobje njegovega življenja.

Zaradi prirojenega in deloma izpopolnjenega čuta za likovnost so ga imenovali za člana Škofijskega umetnostnega sveta. Povabili so ga, da je bil štiri leta (1971–1975) tajnik celjske Mohorjeve družbe; to je bilo delo, ki mu je prineslo mnogo skrbi, pa tudi grenkobe (glej Prenovljena MD v prvih dveh letih dejavnosti, Kol MD 1974, 184–190). Že od mladih nog pa se je zapisal goram, zato ni čudno, da so mu bili hribi velik izziv, obenem tudi kraji osebne sprostitev in zadoščanja. O tem bi znali več povedati člani vipavskega Planinskega društva, saj je to društvo uspešno vodil pet let (1967–1972), in drugi ljubitelji gora.

Pri vsej pestrosti njegovega udejstvovanja pa vendarle ne moremo prezreti njegove temeljne poklicanosti, duhovništva.

Bil je zvest duhovnik in duhovnik je bil z veseljem. Začetni koraki v dušno pastirstvo (Marijino Celje, Vipava) so dobili polno veljavo z njegovim imenovanjem za župnika v Podragi leta 1967. Skoraj 32 let je posvečal svoje duhovniške moči Podražanom, delil z njimi dobro in hudo, se veselil obnove cerkve, pokopališča, svetega Urbana, bil ponosen na dve novi maši v Podragi (Gabrijel Vidrih 1977, Bogomir Trošt 1987), doživljal je srečo in lepoto duhovniškega bivanja; ko duhovnik podpira ljudi, ljudje podpirajo njega. Bogastvo duhovniškega poslanstva je hotel deliti tudi z drugimi, zato je ponovno vodil duhovne vaje za duhovnike in za bogoslovce (v knjigi so doslej izšle meditacije z naslovom Hvalite Gospoda, ker je dober, Mohorjeva družba Celovec, 1994).

Bil je človek velikih zamahov, pronicljiv mislec in ognjevit razpravljalec, odprt in gostoljuben, ljubitelj družabnega življenja, vesele narave, zaupljiv, zato včasih nerazumljen in v človeški slabotnosti ranljiv. Ohranil pa je vedno neomajno zaupanje v Tistega, ki premore vse, znal je pri-sluhniti nebeškemu Psihiatru, svojemu Odrešeniku.

Ko je pred dvema letoma (1997) že vedel za svojo težko bolezen, je duhovnikom na duhovnih vajah v Ljubljani resno spregovoril tudi o smrti. »Smrt je odločitev v polnem pomenu besede. Z njo spregovorimo poslednjo besedo mi, pa tudi Bog, besedo, ki ne bo izzvenela nikoli več. Ali bomo imeli milost, da napravimo iz svoje zadnje ure vzvišeno molitev, ki se bo pogreznila v božje usmiljenje? Bog nam daj to milost. Ne vemo pa, ali jo bomo prejeli ali ne. Morda nam kane smrt v trenutku, ko najmanj mislimo nanjo. Molimo molitev, ki bi jo radi molili v smrtni uri, že sedaj: Ne dovoli, o Bog, da bi se kdaj ločil od tebe. In če bi te hotel zapustiti jaz, ti me ne zapusti!«

Gospod Otmar se je povzpел na goro Sion v nebeškem Jeruzalemu.

Franc Krajc

ANICI MIKELN V SPOMIN

Na svojem domu v Petrovčah v Savinjski dolini je 15. aprila 1999 umrla Anica Mikeln, upokojena dolgoletna knjigovodkinja celjske Mohorjeve družbe.

Z njo se je tiho poslovila od nas osebnost, ki je dolgo podpirala tri vogale svoj čas mogočnega podjetja, kakor jih je bila vajena podpirati tudi doma, v številni družini.

Kot knjigovodkinja je prišla k Mohorjevi družbi rosno mlada leta 1928, ko se je založba že drugič preselila, to pot z obrobja na Prevaljah v središče Slovenije, v Celje, kakor si je združevalno zamišljala tudi svoje kulturno poslanstvo. Ampak če o človeku pravijo, da je skoraj na slabšem, če se dvakrat seli, kakor če enkrat pogori, to še toliko bolj velja za podjetje, zato služba in odgovornost, ki ju je takrat prevzela nova knjigovodkinja pri Mohorjevi, gotovo ni bila ne lahka ne majhna. Poleg selitve, ki je marsikaj postavila na kocko in na glavo, je bilo namreč treba upoštevati vsaj še dve stvari.

Prvič, Mohorjeva družba je bila podjetje z izrazito večglavim vodstvom, ker je šlo za duhovniško poverjeniško mrežo s predsednikom Družbe svetega Mohorja v Mariboru, za uredništvo založbe z glavnim urednikom v Ljubljani, za tiskarno, knjigoveznicu in nekaj knjigarnami po Sloveniji, z ravnateljem, ki je stanoval in služboval v tiskarni v Celju. Vse enote so imele tako sicer vsaka svojo glavo, vendar je vse vodil odbor, v katerem je bil poslovno-izvršilni član v njem sicer laik, vendar profesor hu-

manist in potemtakem vse prej kakor strokovnjak za tržne in gospodarske zadeve, tako da je bila vsa organizacijska in siceršnja uspešnost podjetja odvisna predvsem od spretnosti in znanja vsakokratne knjigovodkinje.

In drugič, Mohorjeva družba je bila izrazito slovensko, katoliško podjetje, in če pomislimo, da je bil to čas jugoslovanske, se pravi srbske, in hkrati veri in verskim družbam posebej nenaklonjene diktature, si lahko mislimo, da delo mohorske knjigovodkinje ni bilo preprosto, saj moramo izrek, da dobra tajnica odleže za tri direktorje, to pot v dobrem smislu prenesti na mohorsko knjigovodkinjo: ta je bila in naj bi bila dobesedno edina trdna in stalna postavka ter zanesljiva stvarna poslovna voditeljica troglavega podjetja, čeprav sploh ni bila članica odbora.

In vendar je treba reči, da je imela Mohorjeva družba ob vsej svoji smoli s selitvama, s svetovno gospodarsko krizo in politiko tudi veliko srečo, namreč srečo zaradi ljudi, ki so jo ob kritičnih časih vodili in pri njej delali.

Dva od njih sta bila Mirko Mikeln (1896–1969) z Volinjaka na Lešah pri Prevaljah in Anica Mihelčič, pozneje kot njegova žena Ana Mikeln.

Mirku Mikelnu, enemu od Malgajevih borcev za severno mejo, je bilo kot podjetnemu in požrtvovalnemu domačinu s Prevalj dano, da je vodil dve veliki selitvi Mohorjeve založbe in tiskarne ter pozneje še tri manjše preselitve Mohorjeve knjigarne.

Spominjam se, kako preprosto, pa vendar ponosen na svoje delo in z rahlim nasmeškom, češ pa je le šlo, je nekajkrat obujal spomine na čas po prvi svetovni vojni, ko se je morala Družba leta 1919 tako rekoč kar čez noč kot begunka umakniti iz Celovca, s svojega ustanovnega sedeža, z ozemlja, ki je po plebiscitu pripadlo Avstriji.

Ponavljal je, da sam sicer ni bil ne po letih ne po strokovnih izkušnjah posebej poklican za tako delo, da pa je zaupano mu nalogo kot domačin pogumno sprejel in se prav po koroško zagrizel vanjo, tako rekoč še kot Maistrov in Malgajev borec, in da jo je s kmečko poštenostjo tudi srečno izpeljal.

Pri tem je dostikrat v njegovo pripoved posegel še njegov rojak, stavec Peperko, in nazorno razlagal, kako so pravzaprav večidel s kmečkimi vozili vse prepeljali do železniških tirov, z vsem imetjem napolnili štiriinšestdeset vagonov in potem vse občutljive tiskarske in knjigoveške stroje pa tudi drobno črkovno gradivo iz njih spet preložili na parizarje ter s konjsko in volovsko vprego prepeljali naprej v zasilne barake na Prevaljah, in sicer tako preudarno in premišljeno, da pri tem skoraj ni bilo nepotrebnih materialnih in delovnih izgub, še več, da niti ni bilo prehudih časovnih zamud in zaostankov ne v tiskarni ne v založništvu.

Ali je potem kaj čudnega, če je vodstvo Mohorjeve družbe, ko je sprevidelo, da se je začasni umik Mohorjeve s Koroškega spremenil v do-

končni odhod iz Celovca, tudi svojo drugo selitev zaupalo Mirku Mikelnu? In tako je iz zasilnih barak na Prevaljah, kjer sta tiskarna in uprava Mohorjeve delali le osem let, znova vse prepeljal na veliko uglednejši prostor na sredo takrat še hudo nemčurskega Celja, da bi se neslovenski vtis vsaj še malo bolj ublažil. In res je zrasla tam kar moderna slovenska tiskarna s pripadajočo knjigovoznico in knjigarno in Mohorjevo upravo, medtem ko je uredništvo še naprej ostalo v Mariboru in v Ljubljani.

Mirko Mikeln se je potem lahko mirneje posvetil svojemu rednemu delu. Kot upravnik skladišča je dobil v stavbi tudi stanovanje in se je leta 1929 poročil z Anico Mihelčič, tedanjo novo knjigovodkinjo Mohorjeve družbe. Tisti čas se je namreč Družba zelo razgibala in razmahnila, zlasti pod uredništvom Franca Saleškega Finžgarja, tako da se je iz dotedanje vseslovenske ljudske založbe hitro razvijala tudi v eno najuglednejših in najdelavnejših splošnih založb.

To je bilo kakor nalašč za podjetno Anico Mihelčič, saj je bila sama po naravi in po obeh starših kakor rojena za delo v močni kulturni ustanovi. Njena mati je bila namreč Marija Šuklje iz znamenite rodovine Šukljjetov, nečakinja nekdanjega kranjskega deželnega glavarja Frana Šukljeta (1849–1935), oče pa je bil Alojzij Mihelčič (1880–1975) iz Harij v Brkinih, skladatelj z več kot štiristo skladbami, pretežno cerkvenimi, tudi ponarodelimi, pa ne samo skladatelj, temveč tudi politik. Najprej je kot organist služboval v Veliki Štangi nad Litijo in v Metliki, kjer se mu je 1906 rodila hčerka Anica, potem pa je bil župan na Lokvici pri Gorici in leta 1912 izvoljen za poslanca, da je v deželnem zboru zastopal novomeški in črnomaljski okraj.

Anica Mihelčič se je tako najprej šolala v rojstnem kraju Metliki, pozneje pa pri nunah v Šmihelu pri Novem mestu. Ko pa se je družina po prvi svetovni vojni preselila v Celje in je Anica tam končala šolanje, je bil oče najprej župan okolice Celja, potem župan mesta Celja in kot poslanec leta 1939 prvi podpredsednik jugoslovanske narodne skupščine in član senata kraljevine Jugoslavije. (Senatorjev vnuk Miloš Mikeln mu je v imenitnem zgodovinskem romanu *Veliki voz* v osebi Franca Vidoviča postavil lep, dostojen spomenik.)

Anica Mihelčič je bila najprej nekaj časa bančna knjigovodkinja v Ljubljani, potem eno leto v Djakovu v Slavoniji in po letu 1928 pri Mohorjevi družbi v Celju. Tu se je leta 1929 tudi poročila in si z možem Mirkom Mikelnom, skladiščnikom Mohorjeve, ustvarila dom in družino.

Ko sem v letih pred drugo svetovno vojno kot pomočnik urednikov, najprej Franca Saleškega Finžgarja in potem Jože Pogačnika, pogosto prihajal v celjsko Mohorjevo tiskarno in k njenemu ravnatelju dr. Francetu Kotniku, sem se pobjiže seznanil tudi z Anico in Mirkom Mikelnom, tako da smo sčasoma postali pravi prijatelji. Živo se še spominjam obiskov pri

Anica Mihelčič Mikeln in Mirko Mikeln Iz družinskega arhiva

njih doma, kjer je nekaj časa vse mrgolelo mladine, ki je pozneje delovala in še deluje v pomembnih kulturno-prosvetnih službah: med njimi so pisatelj in direktor založbe, veterinar, profesor fizike, profesorica glasbe, umetnostni zgodovinar in diplomirani športni novinar.

Res, Mohorjeva je imela neverjetno srečo, ko je dobila v svoj kolektiv tako odlična sodelavca, kakor sta bila Mirko in Anica Mikeln, saj se je lahko povsem zanesla nanju – in ju je tudi nujno potrebovala, saj z obema selitvama še ni bilo konec preizkušenj. Komaj si je namreč podjetje v letih po 1929 malo opomoglo od svetovne gospodarske in domače politične krize, je že udarila druga svetovna vojna in z njo Hitlerjev bič. Tedaj je bila zaman vsa Mirkova koroška bistrina in vestnost, zaman vsa Aničina strokovna izkušnost in ljubezen, s katero je materinsko skrbela tudi za Mohorjevo. Nemški okupatorji so mohorske stavbe z dragocenimi stroji brezobzirno zaplenili zase, zaloge slovenskih knjig poslali v papirniške stope, zlasti v Radeče pri Zidanem Mostu, ljudi pa raztreščili na vse vetrove ter jim pili kri in žrli duše.

Mikelnovi so imeli srečo, da niso bili ne izseljeni ne kot talci postavljeni pred puške ne poslani v koncentracijska taborišča. Mož Mirko je med vojno kmetoval na tastovem posestvu v Petrovčah, žena Anica pa je dobila službo v zaplenjeni nemški tiskarni, tako da sta ostala živa in sta po vojni lahko spet zasedla prejšnji službeni mesti pri Mohorjevi, vendar v nekakšnem podjetju strahov, saj nekdanje Mohorjeve tiskarne ni bilo več, ker so jo leta 1945 ameriški bombniki zbrisali z obličja zemlje, založbe Mohorjeve pa tudi ne, ker se nova ljudska oblast ni in ni mogla odločiti za tako reakcionarno založbo, tako da je imel mož Mirko sicer službo upravnika, vendar je bilo njegovo skladišče le na papirju, žena Anica pa službo knjigovodkinje tako rekoč neobstoječega podjetja.

Ampak tu sta se oba znova izvrstno izkazala. Možu se je poleg vsega drugega posrečilo najti tudi prenekatero skrito in s tem rešeno predvojno mohorsko knjigo (kakor nam med drugim odkriva sin Miloš Mikeln v naslednjem članku v letošnjem Koledarju), žena Anica pa je iznajdljivo in potrpežljivo soorganizirala upravo, saj so bile njene niti, pa čeprav včasih prepredene tudi z državljansko nepokorščino, vse drugače prožne in včasih vsaj deloma uspešne celo tam, kjer so spodletavale uradne poteze ravnatelja Franceta Kotnika in urednika Franca Saleškega Finžgarja, s katerima bi bili novi oblastniki sicer osebno nemara še kako potrpeti, prav gotovo pa niso njima na ljubo marali prenašati Mohorjeve družbe in potrpeti z njo, ker jim je bila v vseh pogledih trn v peti.

Saj je po svoje razumljivo: ob času, ko so se na ljubo Komunistične partije v Sloveniji dogajale nečloveške strahote, se je seveda tudi v drobni skupnosti nekdanje družinsko složne Mohorjeve družbe resno zanimalo, saj je bila Družba na mah pravno in upravno razpuščena ter čez noč

na hitro preoblikovana in obogatena z novimi ljudmi, ki naj bi s svojo »zgrajenostjo«
založbi »pomagali«
v nove čase.

Ker je šlo tako rekoč za stare znance, saj se Slovenci vsi poznamo med seboj, in za ugledna nova politična in kulturna imena, so vsi v odboru poskušali biti na videz človeški, pravični in tenkovestni. In tako so se šli vsi čudne balkanske in bizantinske slepe miši, čeprav so oboji, stari in novi, dobro vedeli, koliko je ura.

Zlasti recimo Anica Mikeln. Kolikokrat mi je v skrbeh pripovedovala o tej svoji bolečini. Nova oblast se je namreč propagandno na vsa usta razglašala za ljudsko, celo edino ljudsko, tako da Mohorjeva sploh ni mogla in ni smela biti glasnica novih časov, čeprav je ves svet vedel, da je ni bolj ljudske založbe v Sloveniji, kakor je Mohorjeva. In ravno ob tem je tekel notranji kulturni boj, tu se je kazal prepad med lepimi, pa žal zlaganimi besedami novih mohorjanskih odbornikov in pravim stanjem stvari, pri čemer je šlo seveda ne le za gospodarski konkurenčni boj, temveč tudi in nemara predvsem za idejno prevlado, pri čemer je bila celo Anica Mikeln kljub dobri volji brez moči. In tega ni rada priznala.

Sicer pa dosti o tem – menda je res najboljše, da to obdobje ostane zastrto v mraku in molku, kakor mi je nekajkrat ponavljala Anica, saj bi bilo preveč hudo odkrito pisati o tedanjih novih »odbornikih«
Mohorjeve, ki so se kot kukavičja jajca na višji ukaz ugnezdili vanjo, si ustvarili v njej večino in kot ugledni kulturni delavci delali ne v njen prid, temveč v njeno škodo, pač po direktivah svojih ideoloških gospodarjev.

Tako se je morala Mohorjeva odpovedati ne le tiskarni, tudi načeloma svojemu programu, saj ga je mogla s sizifovskimi napori le po kapljicah uresničevati, odpovedati še svojemu bornemu imetju in prostorom, tako da sta morala Mikelnova dva še vsaj trikrat seliti tisto preostalo borno mohorsko beračijo s sirotno knjigarnico vred po celjskih zakotjih, da ja ne bi kvarila naprednega vtisa mesta in bodla v oči drugače mislečih.

Ker sem bil v letih kmalu po vojni kot Finžgarjev namestnik v uredništvu priča vsem takim odkritim in tudi marsikaterim prikritim mahinacijam in zvijačam, s katerimi se je ljudska oblast poskušala znebiti Slovencem ljube ljudske založbe, vem, koliko sta tu, vsak na svojem področju, pomenila in naredila Mirko in Anica Mikeln. In da njuno delo ni bilo lahko, med drugim priča že to, da Mohorjeva šele zdaj, po petdesetih letih, dobiva delno nazaj, kar ji je bilo po vojni po krivici vzeto. Ne Mirku ne Anici Mikeln ni bilo dano, da bi bila to še sama doživela ali da bi ju bil kdo uradno nagradil za dolgoletno požrtvovalno narodno-zavedno in kulturno pomembno delo, saj sta po mnenju tedanjih oblastnikov delala tako rekoč v nasprotju s koristmi ljudstva, ker sta se zavzemala za »staro«
Mohorjevo.

To je bil tudi eden trpkih občutkov, ki je trdovratno spremljal Anico Mikeln, sicer tako sončno in optimistično naravo, ko je vse življenje ob

službi in družini našla čas še za marsikaj, na primer za nastope v ljubiteljskih dramskih in podobnih društvih, v Žalcu recimo za glavno vlogo v Gobčevi opereti *Planinska roža*. Povrh tega je vodila pevski zbor pri Svetem Jožefu v Celju in v Petrovčah, kamor sta se leta 1944 z možem preselila in si leta 1958 postavila lastno hišo, v kateri so se potem vsako leto – vse do letos – vsaj enkrat zbrali, kolikor se je le dalo, vsi njeni, vsako leto številnejši, vsako leto z več pravnuki, da ji je bilo dano uživati vsaj to neskaljeno veselje in zadoščenje.

Ampak tudi ko se je upokojila in se na starejše dni še bolj umaknila v Petrovče, s tem še ni bilo konec njene živahne dejavnosti. Še zdaj jo vidim, kako še pri poznih osemdesetih in čez korajžno kolesari po Petrovčah, recimo proti cerkvi, čeprav je morala pri tem tja in nazaj čez divje prometno glavno štajersko magistralo.

Srečno je vse prevozila, vse poppravila in veliko je v dolgem življenju naredila dobrega. Hvala ji za vse! Dan na dan je večkrat prekosila samo sebe. Hudo mi je le – in ne morem si kaj, da ne bi še zadnjikrat ponovil – da ne Mirka ne nje nisem mogel nagovoriti, naj napišeta spomine na svoje delo pri Mohorjevi. Škoda, saj bi bil to dobršen kos tudi njene zgodovine.

Janko Moder

MOHORJEVA NA NOVO

junij 1945

Šestega dne nemškega napada na Jugoslavijo leta 1941 se je na veliki petek, 11. aprila, malo pred poldnem prva nemška predhodnica na motociklih in avtomobilih pripeljala pred magistrat v Celju. Gledali smo z drugega nadstropja Mohorjeve hiše, kako so jim iz sosednje stavbe, usnjarske trgovine Jellenz, ženske nosile sveže napečene krofe, veliki petek gor ali dol, in so jih mladeniči v sivih gumijastih plaščih veselo jedli kar na motociklih sede, ne da bi sneli svoje sive čelade. Medtem sta oba mlada Jellenza, v črnih jahalnih hlačah in škornjih ter belih srajcah s pasico s kljukastim križem na levem rokavu, prinesla veliko dolgo zastavo z enakim kljukastim križem, izginila v Marijini cerkvi in jo nekaj minut zatem izobesila z vrhnje ploščadi cerkvenega zvonika: kot vsem vidno oznanilo, čigav je poslej ta trg, mesto in vsa dežela. S tiste ploščadi se je videlo na dvorišče zaporov v Starem piskru. In kadar smo poznejše mesece videli oba Jellenčeva fanta spet iti v cerkev in gori v zvonik, smo vedeli, da bodo

streljali talce: Jellenza sta vodila tja gor hrupne družčine celjskih nemčurjev, ki jih je zanimalo, kako to gre.

Moj oče in mati sta bila v službi pri Mohorjevi, zato smo stanovali (in bili trije bratje in sestra tudi rojeni) v tisti hiši. Oče je, s Farne vasi pri Prevaljah doma, Malgajev koroški borec, leta 1919 pomagal Mohorjevi bežati iz Celovca na Prevalje in se leta 1927 z njo vred preselil v Celje, kjer je spoznal našo mamo, Mihelčičevo Anico, najstarejšo hčer župana občine Celje okolica. Leta 1929 sta se poročila in začela poznejšo veliko družino.

V Mohorjevi hiši je bila prejšnje čase dvesto let pošta, skoraj do konca prejšnjega stoletja, in tedaj se je ulica imenovala Poštna; pozneje so jo prekrstili v Rotovško, dve stavbi naprej je bil rotovž, magistrat, v jugoslovanski kraljevini pa v Prešernovo. Mohorjeva je stavbo kupila leta 1927. Na velikem dvorišču, kjer so bili nekoč hlevi za poštno konje in kolarnice za vozove, je postavila tiskarno. Na ulično stran so bili v pritličju uradi in knjigarna, v dveh nadstropjih pa stanovanja za družbinega ravnatelja in uslužbenca.

Na tisti petek je oče, rezervist kraljeve vojske, malo pred Nemci prišel s svojega stražarskega mesta pri mestni plinarni, puško je bil pustil tam, slekel sivo sukнено uniformo in z nami gledal izza zaves na cesto. Jokal je. Takrat sem prvič v življenju, in ne vem če ne tudi zadnjič, videl očeta jokati. Tri dni zatem je bil že tudi on v zaporu, kakor več sto Celjanov. Izpustili so ga nekaj tednov pozneje, ker smo bili določeni za izselitev v Srbijo, do katere pa potlej za nas po naključju ni prišlo; zakaj in kako, sem opisal kakor tudi veliko drugega iz tistega časa, s Celjem med obema vojnama in vso drugo vojno vred, v romanu Veliki voz.

Prešernova ulica je postala Adolf-Hitler-Platz, Mohorjeva tiskarna pa Cillier Druckerei. Vse njene knjižne zaloge so Nemci, kakor tudi vse druge slovenske knjige, do katerih so prišli, odpeljali v papirnico Radeče.

Mínila so štiri vojna leta, ki so tudi mojo generacijo zaznamovala za vse življenje. Ampak tu zdaj ne gre za to. Kmalu po osvoboditvi maja 1945 je dobil oče v Petrovče, kjer smo tedaj živeli, sporočilo iz Radeč: Mohorjeva naj pride po svoje knjige! Papirničarji so namreč štiri leta poprej streljali knjige iz Mohorjeve v skladišče starega papirja na tako mesto, da so potlej vso vojno nalagali čeznje odpadni papir, ki so ga sproti predelovali, od mohorjevsk pod njim pa jih je kar nekaj vojno preživelo.

Oče je dobil pri komandi mesta v Celju potrebne prepustnice, s katerimi sva dobršen del poti do Radeč premerila peš, mene je namreč kot najstarejšega tedaj že šesterih otrok vzel s seboj. Papirničarji so mu posodili prazen tovorni vagon. V njem sva nato nekaj dni stanovala, ob kruhu, prekajeni slanini in jabolčniku, in nakladala vanj knjige iz papirnice. In po tednu ali kaj sva z ohranjenim ostankom predvojnih zalog Mohorjevih knjig ponosno prišla v Celje.

Mohorjeva tiskarna je bila pri bombardiranju Celja 14. februarja 1945 porušena. Med grmenjem bomb sta dva tiskarja našla zavetje pod velikim tiskarskim strojem, mogoče sta se vrgla tja, ko se je stavba že podirala, in nato še teden dni trkala na svojo železno kletko. Poznal sem tiste za tedanji čas velike stroje Koenig, ponos tiskarne, otroci smo dostikrat ušli v strojnico in se skrivali podnje, v nadlego šefa strojnika Jožeta Jurača. Niso ju mogli rešiti. Cele stavbe, ki se je zrušila na pritlično strojnico, s krampi in lopatami ni bilo mogoče odstraniti, drugega kot ročnega orodja pa tedaj ni bilo, in sta umrla pod svojim strojem. Mislim, da je bilo tisto bombardiranje Celja, ko se je jata ameriških letelih trdnjav B-17 vračala iz Nemčije, naključno: bombniki ameriškega 8. zračnega brodogoja so letali iz Italije nad vzhodni del Nemčije čez Savinjsko dolino, in tako tudi tisti dan nad Dresden, ki pa je bil že od angleških liberatorjev prejšnjo noč ves v ognju in dimu in niso več vsi našli svojih ciljev, pa so nekateri nosili svoj tovor s seboj nazaj. Ker se ga je pred pristankom treba iznebiti, so gotovo imeli za take primere določene rezervne cilje. In celjska železniška postaja z mostom čez Savinjo ob njej je bila pač pomemben vojaški cilj. Ameriški letalci so kljub veliki višini kar dobro merili, vsaj delno, namreč, vojaško rečeno, po globini, ampak po širini so zgrešili za kakih dvesto metrov, pa so bombe namesto na postajo in most padale v staro središče mesta, v Gosposko ulico, okoli farne cerkve, v Savinjo in v mestni park. Ali je bilo to bombardiranje res naključna posledica gorečega Dresdna ali ne, bi se mogoče dalo dognati v arhivih U.S. Air Force v Arlingtonu; leta 1980 sem za knjigo Stoletje svetovnih vojn Cankarjeve založbe brskal tam, ko sem po drugih opravkih že bil v ZDA, in našel presenetljive detajle; mogoče se kdaj kak celjski zgodovinar loti tega posla; ampak to je povsem druga zgodba.

Torej, tiskarna in skladišča so bila porušena, Mohorjeva pa mora obstati, je šel povedat Prežih takoj po koncu vojne Borisu Kidriču, in tako je dobila za prvo silo streho (ki je ostala potlej tudi za vse nadaljnje sile) v stari hiši sredi razdejane Gosposke ulice. Oče je dobil na komandi mesta nakazilo za deseterico nemških vojnih ujetnikov; vse je bilo na nakaznice, tudi ljudje. Iz Petrovč smo pripeljali ročni voziček, z vprego se po Gosposki ni dalo, jaz pa svoj bicikel (nemški črni vojaški, krmilo je bilo prebarvano s srebrno barvo za kovinske peči, da je postal »civilen« in ga ni bilo treba oddati, ko so začeli pobirati te vrste vojni plen), in s tistim papirjem v žepu in mavzerico na rami sem se odpeljal skozi Gaberje v Bukovžlak, na Bežigrad, že poprej od Nemcev zaseženo nekdanjo Majdičevo graščino, kjer je bilo ujetniško taborišče.

Petnajstleten fant z mavzerico na rami in s tropom vojnih ujetnikov pred seboj tedaj ni bil nobena posebnost.

Ujeti Nemci so po nizkem griču pod graščino v rojih čepeli okrog

majhnih ognjev, vse pobočje jih je bilo polno, in si v svojih aluminijastih menažkah kuhali koprive ali kar koli drugega napol užitnega: že tedne niso pošteno jedli, odkar so jih partizanske brigade ustavile na avstrijski meji in jih napotile nazaj v deželo, iz katere so bili hoteli pobegniti in ki zdaj ni imela niti zase, kaj šele za premagane tuje vojske dovolj kruha.

Stražarju pri vhodu na graščinsko dvorišče sem pokazal papir koman-
de mesta in ta mi je pomignil z glavo, naj stopim noter in si poiščem, kar potrebujem. Ustopil sem se sredi dvorišča in zaklical: »Wer ist hier Buchhändler, Buchdrucker, Buchbinder oder kann sonstwie mit Büchern umgehen – kdo je tu knjigarnar, tiskar, knjigovez ali drugače vaje knjig?«

Vsi so bili buchhändlerji in buchdruckerji, da bi le za kak dan prišli iz taborišča in dobili kje kaj za pod zob.

Deseterico, ki sem jo izbral, po obrazih, s katerih sem upal prebrati, da njihovi imetniki vedo, kaj je knjiga, sem potlej vsako jutro vodil v mesto, zvečer pa nazaj v Bukovžlak. Ves dan so na vozičku samotež vozili z železniške postaje knjige v Gosposko ulico. Kakor bi mi bili res zlahka vzeli puško in kolo ter se razbežali, če bi hoteli, njim to ni prišlo na misel predvsem zato, ker jim je predobro teknil kuhan fižol s krompirjem in zeljem, ki sta ga mlajša brata pripeljala z enovprežnikom. Ko je bil vagon kljub temu, da se je posel zelo zavlekel zaradi malega vozička, po kakem tednu dni vendarle prazen, so bili bukovžlaški buchdruckerji in buchbinderji zelo žalostni, a so se pač morali sprjazniti z dejstvom, da ni več kot toliko Mohorjevih knjig preživelo vojne in zato fižola s krompirjem in zeljem ne bo več, pa so se mirno dali odvesti nazaj v taborišče.

Takšni so bili prvi dnevi obnovljene Mohorjeve družbe po drugi svetovni vojni. Potlej se je v Celje vrnil ravnatelj doktor Franc Kotnik, počasi so se zbirali predvojni delavci, in začelo se je na novo. Veliko pa jih ni prišlo več. Ne le ona dva tiskarja, ki sta umrla pod Koenigom, tudi veliko drugih, recimo oba Debeljaka, mož stavec in žena vlagalka, starša poznejšega vrhunskega alpinista Cica Debeljaka, ki so ju Nemci ustrelili kot talca, in še marsikdo. Koliko je bilo res tistih knjig, ki so jih preudarni radeški papirničarji rešili pred nemškimi nacisti in katere, ne vem več. Spominjam pa se, da sva iz Radeč pripeljala tudi še nevezane pole Staretovih Starih Grkov, ki so izšli tik pred vojno in vsa naklada še ni bila zvezana; ampak je bilo nekaj pol uničenih in bi jih bilo treba na novo postaviti, narediti drage klišeje in pole ponatisniti, kar bi bil prezahteven posel za tisti čas.

So pa nemški ujetniki z Bukovžlaka vplivali name, na mojo vednost o letu 1945, v čisto drugi zadevi: pomoru domobranskih vojnih ujetnikov v Teharjah. Še ko mi je v začetku 80. let Drago Jančar neke z obilico belega burgundca zalite šatenberške noči razlagal tisto strahotno zgodbo, mu nisem verjel: »Jaz sem bil tam, meni ne boš govoril. Poznam tisto taborišče. Niti enega Slovenca, sami Nemci, sem jih vsako jutro gnal v Celje in zve-

čer nazaj. Bi pa že videl. Tudi če bi jih imeli skrite v kletih, bi jih bilo mogoče nekaj sto, tisoči nikakor. Bela propaganda.« Nisem vedel, da so bile v Bukovžlaku malo južneje, bolj na teharski kot na gaberški strani, neke barake, bojda za Hitlerjugend, v katerih so potlej bili domobranci.

Seveda smo vedeli, da so bili po vojni poboji domobrancev, to se je dogajalo s kolaboranti povsod po Evropi, ampak nismo, vsaj jaz, verjeli, da je šlo za organiziran pomor takega obsega. Res pa smo levičarji, socialisti in komunisti to zadevo vso državljansko vojno 1942-45 in kasneje njene posledice, odpravili iz spomina in zavesti, Štajerci toliko bolj, ker smo rekli, to se nas ne tiče, pri nas domobranstva ni bilo. Izmikali smo se soočenju s pomorom.

Šele ko sem sredi 80. let začel prebirati emigrantsko literaturo, zbirajoč gradivo za roman Veliki voz, sem spoznal strahotne dimenzije tistega pomora. Odtlej sem večkrat pisal in govoril, tudi v govoru na proslavi dneva upora v celjskem Narodnem domu, da je treba izvesti regularno sodno preiskavo pomora in, če se tako pokaže, tudi proces proti krivcem, znanim ali neznanim, živim ali mrtvim. »Nezadosčeno prelita kri je zmajevo seme, potaknjeno v tla, koder je tekla. Iz nje v nesrečnih okoliščinah nenadoma, čez noč vzbuhnejo nepojmljiva sovraštva, navzven do drugih narodov in navznoter v samem narodu. Iz tega semena nastajajo fašizmi, če dozorijo še drugi pogoji zanje, mogoče že v prvi naslednji hudi narodni krizi, mogoče šele čez stoletja. Tečejo zadnja leta, ko je še možno z regularnim sodnim postopkom, preiskavo in mogoče tudi procesom, dognati, da so za poboj krivi ti in ti ljudje, ne pa vse slovensko partizanstvo ali kar nekak slovenski bratomorilski nagon.« Ampak to bi bila že tretja zgodba; mogoče ni prav, da to tu sploh omenjam.

Mohorjeva hiša na Prešernovi v Celju je še, knjigarna spet tudi, tiskarne tam seveda že dolgo ni več, njena naslednica je zdaj na severnem obrobju mesta sredi nekdanjih polj, in čisto drugi ljudje delajo tam bogate barvne tiske za vso Evropo. Natisnili so celo prvi denar samostojne Slovenije, znamenite bone z gosposvetskim knežjim kamnom, kar se dedičem, čeprav daljnim, celovških mohorskih tiskarjev gotovo lepo poda.

Ampak s strojnikom Jožetom Juračem, enim od ustanoviteljev OF na Štajerskem poleti 1941, sva se še nedavno srečevala v Ljubljani, oba zaljubljena v črke, napisal sem v Književne liste recenzijo njegove zadnje knjige, o tiskarstvu seveda. Ravnatelj Kotnik me je na Mohorjev dan 1946 na vsakoletnem izletu, tisto leto na Goro Oljko, ko je čisto po ravnateljsko delil ibar iz rumenega kartonskega zavoja s po sto cigaretami, vprašal, ali kadim, postrani sem pogledal očeta, ta ni nobene rekel, »aha,« je prikimal Kotnik, »no, saj si že šestnajst, kar kadi«, pa sem vzel in oče tudi poslej ni nikoli nobene rekel, tako avtoriteto so imeli ravnatelji takrat. Obeh ustrelnih Debeljakov se le megleno spominjam, Jellenčevih fantov, ki sta mo-

goče s stolpa minoritske cerkve gledala, kako sta Debeljaka padla na dvo-rišču Starega piskra, tudi. Dobro pa ravnateljev Cajhna in Kotnika, korektorja Samse, ki ga je večno brljenje nad odtisi stolpcev naredilo čudaka, da se je po stopnicah v svojo podstrešno sobico in kuhinjico, kjer ga je čakala resnobna tiha žena, ustavljal in se pogovarjal sam s seboj in z Miklavževim hribom skozi okna na južno stran, mizarja Bavdaša, ki je delal iz dneva v dan zaboje, Mohorjeva je svojo letno zbirko razpošiljala župnijam v velikih lesenih zabojih, toliko je šlo njenih knjig med Slovence tiste čase. Spomnim se Koenigov, ki so brneli cele mesece, da so vse tisto natisnili, vlagalk, ki so sedele visoko gori na stroju in po osem ur vsak dan, vse življenje vlagale vsakih nekaj sekund novo polo papirja v stroj ... In radeških papirničarjev, ki so štiri leta varovali mohorjevke pred Nemci, tudi ne pozabim, tudi oni sodijo v to združbo.

Združba črk in knjig.

Kako jo je Mohorjeva v Celju obnovila toplega junija 1945, naj tu ostane zapisano.

Miloš Mikeln

Če se oznanja, da je bil Kristus obujen od mrtvih, kako morejo nekateri izmed vas govoriti, da ni vstajenja mrtvih? Če ni vstajenja mrtvih, potem tudi Kristus ni bil obujen. Če pa Kristus ni bil obujen, je tudi naše oznanilo prazno in prazna tudi vaša vera. Poleg tega bi se tudi pokazalo, da smo lažnive Božje priče, ker smo proti Bogu pričali, češ da je obudil Kristusa, ki ga ni obudil, če je res, da mrtvi ne morejo biti obujeni. Če torej mrtvi ne morejo biti obujeni, tudi Kristus ni bil obujen. Če pa Kristus ni bil obujen, je prazna vaša vera in ste še v svojih grehih. Tedaj so izgubljeni tudi tisti, ki so zaspali v Kristusu. Če samo zaradi tega življenja zaupamo v Kristusa, smo od vseh ljudi najbolj pomilovanja vredni. Toda Kristus je vstal od mrtvih, prvenec tistih, ki so zaspali. ... (1 Kor 15,12–20)

DIALOG 1999

Zima je bila, večer, pa hud mraz. Kostanjarka ob Ljublanici je zaprla svojo bajtico. Prepozna ura, da bi še enkrat vrgla kovanje na ogenj. S prijateljem sva stopala čez Prešernov trg, na stopnicah frančiškanske cerkve zagledala vrsto debelih kartonov. Klošarji so reveži, a s tem ni rečeno, da ne bi vedeli, da ne smejo nikdar sestiti na kamen.

In takrat mi je prijatelj Sigma še enkrat ponovil: »In torej, če je tako, kako potem gledaš na prihodnost? Mislim na prihodnost človeštva?«

»Prihodnost? Ne mislim, da bo že jutri človeka konec, prepričan pa sem, da se začinja agonija človeštva.«

»In na kaj naslanjaš to svojo misel oziroma, če vzamem v poštev ton, v katerem si stavek izrekel: to svoje prepričanje?«

»Če bi hotel biti nerazumljiv, bi dejal: Ker vidim, da je človek, ki se je vedno in že od nekdaj Bogu upiral, tokrat pa Mu začel gledati prav pod prste. Tega pa On ne bo dopustil.«

»Ne razumem,« je dejal Sigma. Potem pa nenadoma: »A! Misliš na genetsko inženirstvo? Na umetno oplojevanje, rojevanje dvojnikov: eden si ti, drugega sebe imaš v zmrzovalniku in od njega – od časa do časa – jemlješ zdrave telesne dele, jih presajaš na mesto bolnih v sebi, in to ponavljaš v nedogled, skratka: ustvaril si neumrljivega človeka, in da tega Bog ... torej – «

»Oh«, sem prekinil prijatelja, »niti ni treba iti tako daleč ...«

»In torej?«

»Človek je vedno grešil, a ne. Bili so zločinci, tatovi, lažnivci, vendar pa je na svetu vedno bila večina ljudi, ki je obsojala njih dejanja in vedela, da 'to ni prav'. Danes pa ta 'ni prav' ne velja več. Če je prav samo tisto, kar koristi, potem je lahko kdaj 'prav' belo, istočasno pa tudi črno, in drugič je spet črno lahko pravzaprav belo, in ko to verižico obračaš in kleplješ še naprej, tudi že ni več važno, če je nekaj resnica ali laž. O tem sva se zadnjič pogovarjala, se spomniš. Pa si ob slovesu dejal, da je vsa tragika v tem, da ti, ki vodijo narode ali države, ne vedo, kako rešiti ta problem.«

»Da, res. Tako sem dejal.«

»In vendar – ni tako, dragi Sigma. Zadeva je v resnici bolj zamotana. Kakor je dejal neki moj stari znanec: 'Ne da problema ne znajo rešiti, oni problema ne vidijo.' Vsekakor, da se povrnem: po novem vrednot sploh ni več. Saj si sam bral: 'Starih vrednot ni več, novih še nismo izumili.' To slišiš – malce manj akademsko formulirano seveda – po predmestnih oštarjih, bolj učeno pa tudi z univerzitetnih stolic.«

»Žal sem to in to kar dobesedno res že večkrat prebiral.«

»In tako ima vsak svojo resnico in torej svoj prav. Toda kmalu spoznaš, da se eden najinih znancev, čeprav sam veliki zanikovalec vseh vrednot, nenadoma razburja, ker ga niti njegovi pristaši ne vrednotijo; da drugi – goreč pripadnik filozofije o dveh in več resnicah – kar bolešno vztraja pri dogmi svoje edine resnice; da se tretji, potem ko naravnost izpuhneva iz sebe modrost absolutne relativnosti, pri branjevki (ki ima na prodaj kilogram korenja po sto tolarjev) nenadoma razburja, ko mu ta za sto tolarjev daje v škrnicelj samo pol kilograma. Razburi ko puran ... Ali ne bi mogla reči – ko bi bila ironika – da naši razsvetljenci ne briljirajo ravno v logiki?«

»Morda bi se človek mogel izraziti celo krepkeje,« je dejal Sigma pa takoj dodal: »Sicer pa, ali se ti ne zdi, da je bolj kot vprašanje, kaj je z njihovo logiko, umestno vprašanje, kam to vodi. Še pogosteje pa se sprašujem: kje se je to rodilo? Ali je res samo, da tako rečem, zanemarjanje dobrega rodilo zlo?«

»Zdi se mi, da bi se kazalo ustaviti najprej pri vprašanju: kaj je bilo tisto – v vseh časih pričujoče – kar pa je zadnja desetletja še posebno pogojilo plevel, da duši pšenico. Kaj misliš, dragi Sigma, a res odkrivava Ameriko, če veva, da je danes najbolj zaželena vrednota oblast? In na drugem mestu denar? Ko pa se seveda vrstni red lahko kdaj tudi zamenjuje. Nagrabi si denar, da z njim prideš do oblasti, ali pa si z vsemi sredstvi pribori oblast, da prideš potem do denarja.«

»Ni mi treba biti modrec, da vidim, kako je to res.«

»In vendar, glej, zdaj sva pri rastlini, ki je zrasla, pozabiva pa na seme, ki je rastlino rodilo.«

»Ne razumem ...«

»Zdi se mi, da je huje od oblasti in denarja nekaj, o čemer pa dandanes najmanj govorimo. O, vedno je bilo na preži v človeškem srcu, gotovo tudi že takrat, ko se je celotno prebivalstvo svetá dalo prešteti na prste ene roke, vendar pa ... no, pa tudi sicer, a ne, že samo grška dramatika govori pravzaprav samo o njej in njenih posledicah ... *Hybris*, za katero ni drugega kot napuh.«

»In to je po tvojem najmočnejše, zadnje, hotel bi reči prvo gibalo?«

»Ne. Prvo je nekako skrito. Avtodestruktivne sile v človeku, vedno čakajoče, da planejo na dan, so danes kakor v razplodu: v resnici človek hoče umreti. Tistega, da »najhujši sovražnik vsakega človeka je človek sam« si nismo izmislili včeraj. Samo da so doslej religiozne vrednote ta gon po izginjenju če že ne ozdravljale, pa vsaj skušale zdraviti.«

»Toda če misliš tako – dovoli, da skočim korak naprej – kaj potem tebe še drži pri življenju? Če je namreč človeštvo res v agoniji, je samo še stvar časa in s tem torej možnosti, da tudi sam padeš v skušnjava, v željo po smrti.«

»Dobro vprašanje, in meni toliko bliže, ker si ga kdaj tudi sam stavim. Kaj me drži pri življenju? Najprej neka primarna iracionalna sila v meni, ki je bila – težko, da se motim – izmoljena od nekoga, najbrž od koga mojih mrtvih ali pa koga živečih. Milost. Če boš dejal, da mnogi vzdržijo v življenju, čeprav so neverni, in bi se ob besedi milost le nasmehnil, s tem niti najmanj ne omajaš trdnosti mojega prepričanja.«

»Ti torej kulturo smrti, ki jo mnogi okrog nas racionalno gojijo, skušaš premagati pravzaprav z iracionalnim argumentom?«

»Lahko bi se tudi reklo takó ... vendar, veš, včasih se zgodi, da ti pa šele ob racionalnem pogovoru s kom nenadoma odpade mrena z oči.«

»Ob pogovorih z ljudmi okoli tebe?«

»Lahko tudi z mrtvimi. Celo s kom mrtvim, ki pa je še vedno živ.«

»Ne šali se. Če pa govoriš resno, moram reči, da te ne razumem.«

»Če misliš, da me ne razumeš, je to samo zato, ker me še ne razumeš. Pa me boš, dragi Sigma, ker vem, da ti ne uma ne volje ne manjka. – Zadnjič sem prav sredi razmišljanja o tem, kako pravzaprav dandanes nič zmaguje nad nečim, smrt nad življenjem in kako (o tem, ponavljam, sem prepričan) se je začela agonija človeštva, stal pred nekom, ki je visel na križu. Nekdo mrtev že dolgo časa, pa vendar še vedno živ. Pa sem mu dejal. Če je tako, kakor jaz gledam prihodnost, zakaj si se potem pustil križati?«

»Hočeš reči, da se ti je sanjalo, da si videl – «

»Ne, ne – oprosti, da te prekinem – ne, ni se mi sanjalo. In vendar seveda tudi ni bilo v resnici in še bolj vendar: bilo je res: 'Zakaj si se potem, za Boga svetega, pustil križati? Kakšen smisel je imelo to tvoje trpljenje pa tudi trpljenje tisočerih, ki so umirali pozneje zaradi tebe, mnogi celo ... prav zate?'«

»In ... oprosti ... in kaj ti je rekel ... oziroma, hočem reči, kaj si slišal v sebi, kakšen odgovor ti je bil dan?«

»Zelo preprost. Tak, kakršni so vedno bili njegovi odgovori. Razumejo jih starci, ki vse življenje niso delali drugega kot razmišljali o njegovih besedah, in razumejo ga otroci. Preprost odgovor. Pa malce ... zafrkljiv.«

»Zafrkljiv!?«

»Ali se spomniš, kako je – res da samo kdaj pa kdaj, pa vendar – koga zafrknil? Upam, da mi ne bo zameril, če rečem, da se pri tem vedno sprašujem: ali je res mogoče – čeprav se je resno držal – da se pod kožo ne bi nasmehnil – «

»Oprosti... oprosti, ampak ... mislil sem, da si prej govoril o Kristusu, da govoriš o Kristusu ...«

»Saj o njem tudi govorim. Se spomniš, kako ga hočejo ujeti v besedi, pa ga javno – tako da bodo jutri priče – vprašajo, njega Juda, če je prav plačevati davek okupatorju. Če bi odgovoril pritrdilno, bi ga obsodili kola-

borantstva z okupatorjem in ga množici priskutili. Če ne kaj hujšega ... Če bi dejal, da ne, bi ga, zaslepljeni kot so bili, zatožili okupatorjem, (spomni se: ... mi nimamo kralja razen rimskega cesarja ...), izdali bi ga Rimljanom, češ da hujska. In kako jih 'prinese okoli', kaj! Dajte cesarju, kar je cesarjevega ... Ali je mogoče, saj je vendar bil tudi človek, da se ni v sebi vsaj malce hudomušno nasmehnil, potem ko jih je videl odhajati z dolgimi nosovi? – Ali pa, se spomniš, ko ga vprašajo, s kakšno oblastjo uči in deluje, on pa odgovori: *'Vprašal vas bom tudi jaz neko stvar: če mi jo poveste'* – (kdo ve, si pravim, če se že v tem hipu ni v sebi nasmehnil ...) – *vam bom tudi jaz povedal, s kakšno oblastjo delam. Torej poslušajte: Janezov krst – od kod je bil, iz nebes ali od ljudi?' Ti – (veliki duhovni in starešine, farizeji po poklicu in po karakterju) – so pa sami pri sebi mislili: Ako rečemo 'Iz nebes', nam bo dejal: 'Zakaj mu torej niste verjeli?' Ako pa rečemo: 'Od ljudi,' se bojimo ljudstva, vsi imajo namreč Janeza za pre-roka. Odgovorili so torej Jezusu: 'Ne vemo.' In on jim je dejal: 'Tudi jaz vam ne povem, s kakšno oblastjo to delam.'* Temu se danes pravi zafrkancija. In to mirna, niti ne prehudo duhovita, pa vendar ji lahko mirno pripišeš večnost: ne bo pozabljena do konca sveta.«

»Ne vem, zakaj si zdaj zajadral med te citate, kam pravzaprav meriš?«

»Na to, da se je On tudi zadnjič, ko sem se z njim pogovarjal, ob vsej resnosti vprašanja, zakaj se je pustil križati za nas ljudi, tudi ob odgovoru meni rahlo hudomušno nasmehnil, ko mi je dejal: 'Ti, ampak poslušaj, ti: a se nisi naučil brati v šoli? Ali nisi nikdar slišal za neko knjigo, ki se ji pravi Sveto pismo? Ali pa ... če si že trdoglav kakor tisti žongler naše ljube Gospe, ali nisi vsaj kdaj od koga slišal o tem?' In šele po kratkem premolku, ko pa me je pogledal v oči tako, da me je pretreslo, je resno dodal: 'Zato da – res da nekaj tisoč let pozneje – spet odrešim *ostanek* ... da rešim tiste, ki hočejo biti rešeni. In ni jih malo. Verjemi. Ti povem.'«

Sigma me je čudno gledal. Nakar sva za dolgo obmolnila.

Simon Preprost

IZ ROMANA KRIŽEV POT

Deveta postaja

Jezus, to nedolžno jagnje,
tretjič pade na obraz;
ob en kamen se spotakne,
na zemlji leži za nas.
(Pot svetega križa, 1755)

...

Kakih sto metrov preč so bili za grmovjem njegovi učenci: stari Peter in drugi. Ne pokonci – bili so v počepu, le glave so jim štrlele iz listja. Zelo so se bali. Naj jih kak zlobnež opazi, takoj bo zaklical: Občani, tukaj se skriva ljudski sovražnik – in bo po njih: najprej krepka policijska masaža, potlej svinec, sekira, jermen ali kar križ.

Vendar le niso mogli zbežati; res so že stekli v dobrovo, a so se zasopli ustavili in se spogledali in sramovali.

»Imel nas je rad,« reče prvi, in so dolgo molčali.

»Ne, ne drži, da smo šli z njim le zato, ker smo verjeli, da bomo ministri, ko bo zavladal,« reče drugi, in so molčali.

»Bila je skušnjava; kadar smo pregloboko pogledali v vrče, smo si že kar razdelili resore,« reče tretji, in so molčali.

»Barabce,« reče peti, in so molčali.

»Reve,« reči sedmi, in so molčali.

»Packe,« reče osmi, in so molčali.

»Ja, to smo,« reče deveti, in so molčali.

O jej, jej,« reče Peter, in so molčali.

Bili so vznemirjeni, prižgali so ostanek cigare in drug za drugim malo povlekli.

»Ja, imel nas je rad,« čez čas reče Peter.

»Mi tudi njega,« koj rečejo vsi. In zdaj pohitijo:

»Ker je moder.«

»Preprost.«

»Reven.«

»Veren.«

»Svetnik.«

»Svetnik,« koj rečejo vsi.

»Je znal stopiti na prste hinavcem.«

»Je znal reči hude besede bogatim.«

»Je ljubil sirote,« koj reče prvi.
»Sirote je ljubil,« koj rečejo vsi.
»Je božal otroke,« koj reče deveti.
»Otroke je božal,« koj rečejo vsi.
»Je odpustil vlačugi,« koj reče osmi.
»Kakšni vlačugi?« koj rečejo vsi.
»Kdo sme soditi,« koj reče Peter.
»Le Bog v nebesih,« koj rečejo vsi.

Spet je vsak potegnil en dim.

»Delal je čudeže,« koj reče šesti.

»Prebujal iz smrti,« koj reče peti.

»Naredil vino iz vode,« koj reče Peter.

»Mmm ...« koj rečejo vsi.

»Pomnožil ribe in kruh,« koj reče Peter.

»Mmm ...« koj rečejo vsi.

»To se je jedlo ta-ta-takrat gor nad je-je-jezersko gladino,« koj reče četrti, ki je jecljal.

»Mmm ...« koj rečejo vsi.

Potem so molčali in dvigali glave čez grme in v oči so jim silile solze, ko so ga gledali s križem. Bilo jih je sram in bali so se. To pa. Bali. Glave uboge gor pa spet dol, so silile kvišku pa se spet skrile – kot na sejmarskem strelišču. Ja, ja, bilo jih je sram in bali so se.

»Reci kaj, Peter, ukaži,« so šepetali in gledali v tla.

»Tebe je naredil za še-še-šefa,« je rekel peti, ki je jecljal.

Te besede so v Petru zbudile pogum. Ja, on je šef. Ovce njegove naj pase, mu je rekel Gospod. Pogledal jih je. Oh, res so ovce.

»Fantje,« je zaklical in vstal izza grma, »grem. Stopil bom k njemu. Za prmejduš. Mu bom dejal: Gospod, tukaj sem.«

»Reci mu: Tukaj smo,« je šepnil iz počepa deveti. »Reci mu: 'Tukaj smo' in ne 'Tukaj sem'. Boš, šef?«

»Ja, fantje, tako bom dejal. Stopil bom k njemu in mu dejal: 'Gospod, tukaj smo.' Za prmejduš. Rabljem pa – veste, kaj bom rabljem zatulil? 'Jaz držim z njim,' bom zatulil, 's temle mojim Gospodom,' barabe hudičeve.' Eto. Tako.«

Gledal jih je in se oddihal. Potem je popravil ovratnik pri srajci in potegnil hlače malo bolj gor.

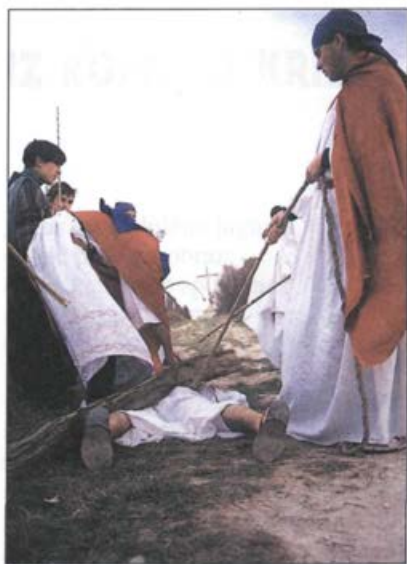
»Še en cug,« je dejal in dali so mu.

Je potegnil, da se je zakadilo do jeter.

»Zdaj pa, fantje, zares,« je dejal in stopil iz grma.

Izza grmov so se dvigale glave, potlej ramena in prsi in potlej vse do pasu. Zapele so ptice, zaškržetali škržtati.

Oni s križem jih je gledal ves čas, a se je delal, kakor da jih ne vidi.

Jezus, to nedolžno jagnje, tretjič pade na obraz ... Foto Jože Bartolj

»Lejte jih tam!« je zavpila za režim vneta ženska, debela od viskija. »Glejte jih tam, izdajalce!« in pokazala na starega Petra in na može za grmovjem. »Smrt sovražnikom ljudstva,« je trikrat zavpila in vse ljudstvo je zarjulo za njo.

Oni s križem je zatisnil oči, a je vse videl.

Peter se je zgrabil za hlače, se obrnil, stekel, zgubil sandalo, jo naglo pobral in prvi dosegel gozdič pod dobrovo. Drugi so tekli ali za njim ali gor pod pečine, se zapletali v dračje, padali v trnje, v šipek, v češmin, stolali, kleli, vsak po svoje izginili in nekje obležali do kraja prestrašeni.

Ti možeje so od redkih, je vedel, ki so vztrajno hodili za njim. Bili so dobri, preprosti, razumevali s srcem bolj kot z razumom, verjeli so mu, glasniku kraljestva prostosti, pravice, ljubezni. Zdaj so se zbal. Kaj bi se ne, je pomislil, ko so videli, revna peščica, da je vse šlo po zlu, da je moč hudobije neznanska in da jih čakajo ječa, muke in huda smrt. Razumel jih je, jim odpustil, a razočaran je bil, ker je prenašlo odjenjal njihov pogum.

In naredil je le nekaj korakov. Pred očmi so mu zaplesali obrazi učenec, ki so zbežali, in Judeža, ki ga je izdal, in jalovost truda, da bi človeka pridobil za novo življenje v ljubezni. In zraven spet strah pred trpljenjem, ki ga čaka na griču. Oblil ga je znoj, objela temà in padel je tretjič pod križem.

Na zemlji leži za nas ... Foto Jože Bartolj

Deveta postaja

Jezus, to nedolžno jagnje,
tretjič pade na obraz;
ob en kamen se spotakne,
na zemlji leži za nas.

(Pot svetga križa, 1755)

Mož s križem je še zmeraj ležal na zemlji, ko je zagledal senco čez pot. Šel je s pogledom po črni podobi in končal na bosih nogáh, ki so stale na kuclju. Bile so krvave od kamnov in trnov. Ustavil se je in jih gledal. Premaknile so se. Bile so zatekle, krvave in trudne. Bile so njegove – Judeževe.

»Gospod,« se je tiho oglasilo od zgór.

Gledal jih je. Dolga hoja, bridka hoja. Judeževa.

»Oh, oh,« je zajokalo od zgór, »o Gospod, poglej me, Gospod, reci mi kaj, o Gospod,« je prosilo od zgór.

Gledal je nôge Judeževe.

»Nočeš pogledati! Sprašuješ, zakaj sem to storil. Za srebrnike, si rekel, za trideset bornih, Gospod, slišal sem te. Ne zanje, ni res, ne zanje. Slišiš, ni res, stokrat ni res ... Poglej me, Gospod,« je rotilo od zgór.

Gledal je nôge Judeževe, oh nekoč détečje, majcene, Judežkove.

»Nočeš pogledati. Ne srebrniki. Drek srebrniki. Sprašuješ kar naprej še sprašuješ zakaj. Slišim te. Ne rečeš, a slišim, Gospod. Bi rad vedel zakaj? Ja, zakaj! Ker ... kako naj povem ... da bi bil več kakor ti. Moj mozeg je vroč, v njem vrta vrag. Nisem kot tvoji otročji učenci. Ja! Ja! Več kakor ti. Vsaj kakor ti, ki si silen, sijajen in čist. Da bi razobličil tvoj topli obraz. Da bi te podrl na tla. Da bi ne bil zmeraj nad mano ... tudi zdaj si, prekleti pravičnik, nad mano. Zmeraj nad mano, nad mojo veljavnostjo, nad mojo izjemnostjo, nad mojo ... prostostjo. Ja, zato. Zato da bi te videl na psu. Ja, da bi bil prost, ker si me ti zvezal, pomanjšal, ponižal ... Rêci kaj! Zini kaj!« je rohnelo od zgór.

Gledal je noge, prej Judežkove. Šle so na dolgo pot – Judeževo. Na dolgi poti se noge umažejo, se noge ožulijo, se noge utrudijo. Se noge ranijo. Misel se rani, se rani srce, duša se rani.

»Me nočeš pogledati, oh, poglej me, Gospod. Drek srebrniki. Zato, da bi potrdil, da sem ... da živim ..., da veljam. To vendar razumeš. Zato sem to storil. Daj no, poglej me, Gospod.«

Ni dvignil glave.

»In tudi zato, ker tvoj nori nauk ne bo obstal med ljudmi, ki so zveri in pošasti. Poglej me, zakaj me nočeš pogledati, ko te prosim, Gospod.«

Ni ga pogledal.

»In tudi zato, ker sem od zemlje, ti od neba, jaz ves iz mesa, ti ves iz duha, ker sem iz nafte, ti iz plodnih sokov, ker sem skovir, ti beli golob, ker rijem iz temne krvi, ti siješ iz božje snovi. Ker ti za zmeraj si svet, jaz pa dokončno preklet ... Poglej me vendar, poglej, eno samo rešnje besedo povej,« je grgralo od zgór.

Na dolgi poti se noge ranijo. Poljubil je noge Judeževe.

»Oh, Gospod, joj, Gospod, jaz pa sem te s poljubom izdal. Ljubezen izdal, človeka izdal, imel sem te rad, Boga sem izdal, sebe izdal, svojo dušo prodal, svojo dušo zaklal. Vem, zame rešnje besede ni, vendar daj, daj, daj, vsaj za hip se name ozri,« je šepetalo od zgór.

Počasi je dvigal pogled. Videl je vrv v njegovih rokah, potem njegov vrat, potem trudne, krvave, a razumne, odločne oči. Dolgo sta bila také in Judež je vedel, da mu óni odpušča. Dal si je vrv krog vráta, pa óni ni rekel besede. Pogledal je pot, s trudom vstal in se prestopil.

Mirko Mahnič

TJA ČEZ

Dvanajst ali petnajst bolniških postelj je bilo v sobi. Podnevi so pogosto prihajale sestre, sem in tja tudi zdravniki, a ti so se zadržali le pri nekaterih bolnikih, na druge so se samo bežno ozrli. Z večerom se je umirilo.

»Tja čez bo treba,« se mu je pletlo po glavi že nekaj dni. Slutil je, da prihaja njegov čas.

Tri dni nazaj vso noč ni zatisnil očesa. Hropenje tam pri vhodu v sobo se je nekajkrat prelilo v zamolklo ječanje. Ob prvem svitanju je potihnilo, tako da je komaj slišno smrčanje v drugem kotu sobe pripeljalo noč do konca. Prišla sta bolničarja in izsušeno telo s posteljo vred odpeljala. Bolnico pri oknu, ki je kar naprej prepevala neko tujo pesem, so odpeljali, ko se je obarvana svetloba zgodnjega ponedeljka dotaknila strehe na sosednji stavbi. Drugi so odhajali z nočjo in zjutraj je bila le še praznina. Če ga je za nekaj ur premagal spanec, jih navadno ni bilo več tam, ko se je zdramil. Tega zadnjega pa je spremljal vso noč. Streslo ga je kot takrat ... pri zadnjem obisku domovine.

Enkrat samkrat se je vrnil v domači kraj. Motila ga je zaraščena pot, ko se je bližal znamenju pred vasjo. V mislih je že pozdravljal obraze iz otroštva ... »Nekaj jih je ostalo, saj niso šli vsi ...« Stopil je v desno, na dvorišče. Spomnil se je starega oreha in Andreja in dolgih popoldnevov ob reki in čolna, ki sta ga napravila. Do morja in še naprej sta hotela. Zaraščen hišni prag in smokva pod trhlo verando. Šel bi pogledat tja gor, a že prva stopnica je grozeče zaškripala.

Nekaj hiš je ostalo za njim, ko je zagledal prvo rožo na oknu. Eno samo, starikavo. »Vsaj eden!« ... A tudi ta ni več menjal korcev na strehi. Domačo hišo si je ogledoval kar od daleč. Spomnil se je rajnega strica, ki se je vrnil umret. Kako radi so mu nagajali ... Do vrat ni stopil ne takrat ne pozneje. Na koncu vasi je živela starka s psom. Ponudila mu je kozarec. »Ja, kar odhajali so. Do Trsta in naprej. Druge so odnesli. Sama z Bertom sva ostala. Revež je; že od majhnega.« Ko je šel nazaj skozi vas, je že vedel, da bo umrl tam – pod evkalipti ... Domačije niti pogledati ni več upal.

Razvlečen dan se je začel ustavljati. »Kje vendar hodita!?« se je hudoval na sestro, ki ga ni razumela.

Sporočili so jima, da ni več pomoči, da ga težko razumejo, ker le še redko spregovori angleško. Po končani šoli in službi sta prišla. »Stric!«

Udrte oči na voščenem obrazu so se zasvetile. Še vedno krepko je stisnil roko prvemu in drugega ni več izpustil.

Z novim večerom sta bila spet ob njem. Tokrat je dolgo strmel nekam pod strop in ječanje starke na sosednji postelji ga ni vznemirjalo. Enkrat je skušal dvigniti roko, a so prsti nemočno zdrseli nazaj na blazino. Kot da se je odmaknil nekam daleč ... Ostala sta pri njem. Tudi zaradi mame, ki je odšla v stari kraj. Robert je nestrpno utrujen razmišljal o izpitu, za katerega je še verjel, da ga bo delal zjutraj. Starejši Tomaž je le tiho strmel v starega strica. Ni ga motilo, da mineva že tretja noč. Sestra mu je pokazala, kako naj z vato očisti slino, ki se je nabirala v ustih. Prvotna nelagodnost je sčasoma popustila in tudi krvi, ki jo je stric kdaj pa kdaj izkašljal, se je navadil.

Spomnil se je njegove dostojanstvene hoje, brezhibno zlikanih srajc, skrbno očiščenih čevljev. Tudi v domu za stare je še dolgo skrbel sam zase. Zadnja dva meseca pa ni več šlo. Sprva ni hotel sprejeti pomoči, po nekaj dneh se je le vdal. Na obrazu se mu je poznalo, da težko.

»O, fanta!« ju je opazil šele sredi noči. Ponosen je bil na pranečaka. Rad je videl mlade ljudi. Le za hip je bil z njima ...

Sedel je na svoji klopci nad reko. Tam se je po dolgih letih prvič umiril. Kdo jo je postavil v ta zaraščeni breg nad reko?

Evkalipte je poznal po vonju. Dišeč sok v deblu in listih se mu je ponujal vsakič z drugim okusom. V jutranji rosi, z razgretim dnevom, v nemirnem večeru ... Ko je hodil med njimi do klopce, jih je pozdravljaj kot stare znance. Tako polna so se mu zdela ta srečanja ob reki. Tudi ljudi je rad opazoval. Reka je prav oživila le konec tedna. Čolni vseh vrst so drseli s tokom ali v obratni smeri. Med tednom jih ni bilo veliko. Takrat je s pogledom spremljal vsakega posebej.

Rad je opazoval zaljubljene pare na drugem bregu. Enkrat se mu je celo zazdelo, da gleda samega sebe. Poznal ju je že dolgo. Samo hodila sta, se pogovarjala, včasih dolgo sedela v travi in metala koščke kruha osamljenim racam. Nekega deževnega in vetrovnega dne sta se prvič objela. Morda samo zaradi mraza. Ali pa je tista skrivnostna sila, ki ju je zbližala ... Tisto noč ni zaspal. Stal je na bregu, tostran ... Želel si je čez. Spomnil se je tistih trenutkov, nemoči, da bi povedal, kar čuti ... Obrnil se je in ostal sam. Do konca.

»Pokličita gospoda!« je ukazujoče nagovoril utrujena fanta ob postelji. Sprva ga nista razumela. Ob odhodu jima je mama dala nekaj telefonskih števil. Poklicala sta. Čeprav sredi noči je prišel nenavadno hitro. In ko je bil tam ob postelji, se bolnik sprva zanj sploh ni zmenil. Nazadnje je z nenavadno zagnanostjo spregovoril. Nekdo ga posluša in razume. Govoril je o rudniku zlata, o sekanju sladkornega trsa, o železarnah, o

spominih iz otroških let, o reki in gozdovih, kjer so kuhali mesnate liste evkaliptov in polnili sode z oljem ...

Naslednjo noč so bili tam vsi trije. Stric pa spet sam zase, nekje daleč. Zdaj je bil tam za travnatim robom pod cesto. Z rokami je grabil korenine in tiščal obraz k tlom. Snop žarkov je nizko nad njegovim hrbtom padal na travnik pod cesto. Vedeli so, da je nekje blizu, in ga iskali. Če bi prišli nekaj korakov naprej, bi bil izgubljen. Misel na soseda, ki so ga dvakrat poslali nazaj, in na mesece v zaporu, ga je priklepala na zemljo. Bil je pre-daleč, da bi se vrnil. Kako dolgo se je spravljjal čez mejo, bil je med zadnjimi ...

Šele proti jutru so se umaknili. Ves trd od mraza in strahu je kar ležal in šele glasovi prvih ptic so mu povedali, da je sam, da lahko gre ...

»Kaj čakaš? Moli!« je strogo pogledal duhovnika, ki je po končanem obredu in blagoslovu tiho čakal ob postelji. Začeli so, najprej vsi trije, a ne za dolgo. Tudi očenaš je bil prezahteven za pranečaka. Začela sta še nekako, konec je bil pa angleški. Duhovnik je nadaljeval sam; najprej psalme, odlomke iz evangelijev, litanije ... Ko je drugič prebral dolgo molitev za umirajočega, se je ustavil.

»Še!« je ukazujoče ponovil. Duhovnik je začel od začetka. Napetost na obrazu bolnika je popustila. Zadnja leta je s strahom razmišljal o tem trenutku. Čeprav je spoštoval Boga, se mu ni nikoli zares uklonil ... Nič težkega mu ni ležalo na srcu, a je kljub temu čutil neko tesnobo. Včasih mu ni povsem verjel. Trmasto je vztrajal pri svojem, čeprav mu je življenje pokazalo, da so stvari drugačne. Zdaj se bo moral ukloniti. Čutil je, da mu molitev mehča sklepe, da se bo prepustil ...

Duhovnik se je večkrat ustavil in ga vprašujoče pogledal. Dolgo ni dal nobenega znamenja, nazadnje je le premaknil ustnice.

»Dovolj bo! Zdaj grem lahko tja čez!« je rekel s še vedno krepkim glasom.

Tone Gorjup

GOSPOD KAPLAN

Pravzaprav so mu rekli »koplan«, stari in mladi. Gospod kaplan je bil mlad duhovnik, pomočnik žužemberškega župnika, ki je bil tudi dekan, glava žužemberške dekanije, pod katero je spadalo več župnij.

Vsi duhovniki so stanovali pri Fari, v lepem, visokem farovžu. Pred nekaj leti so v Žužemberku pozidali na razvalinah predvojnega farovža

novi, veliko zgradbo, ki je, vse kaže, trdna kot skala. Vsajena je v vrh hriba, nizka, kot da bi bila zlezla v zemljo, ne pa zrastle iz nje. Novi farovž je kot mogočna kmečka gostilna, taka, kot so bile pred kakimi sto leti gostilne, kjer so furmani zamenjevali konjske vprege, jedli, pili in prenočevali. Stari farovž pa ni bil tak.

Saj tudi star ni bil, kje pa! Zgradili so ga med obema vojnama. A odkar se jaz spominjam – spomin mi seže prav na začetek tridesetih let – je zmeraj ponosno stal gori na hribu. Ne le mogočen, ampak lepo povezan z okolico, kar gosposki, vzvišen nad vsakdanjim brbranjem trga pod seboj. Poslopje se je delilo na dva izrazito samostojna dela, vsak od njiju je bil enonadstropna vila. Dela je povezoval podolgasti srednji trakt, v katerem je bil vhod v farovž. Ob vhodu je bil zelen, marmornat pravokotnik, ki je obiskovalca pozdravil z zlastim napisom »Ave!«

Na zunanji steni farovža, sredi prvega nadstropja obeh delov stavbe, sta bila majhna balkona z lepo izrezanimi stebrički, ki so bili izklesani iz kamna. V prvi vili je imel v nadstropju stanovanje dekan, najbrž več sob, ne vem. V pritličju pod njim je bila župnijska pisarna, poleg nje pa velika hištrna, bivalni prostor za uslužbenke župnišča, hlapca in eno ali dve dekli. Desni del farovža, tisti, ki je gledal proti Zafari, pa je bil domovanje kaplanov, lemenatarjev in upokojenih duhovnikov. Kaplan je stanoval v sobah – zdi se mi, da je imel dve, pisarno in spalnico – ki so gledale na trg. Iz njih je bil razgled po vsej dolini Krke od Praproč do Dvora. Prostori, namenjeni drugim duhovnikom, so bili na severni strani prvega nadstropja. Med temi je bila posebno imenitna škofijska soba, ki so jo menda odprli le, kadar je škof prišel v Žužemberk birmat. Drugače najbrž ni kaj dosti prihajal v Žužemberk.

V farovžu je bila doma tudi kuharica Minca, ki je že bogvekdaj prišla od nekje z Gorenjskega. Bila je popolno protislovje svojega poklica: Tanka ko mravljica, z drobcenim glaskom, v obraz papirnato bela, na glavi pa zmeraj bela, pod brado zavezana ruta. Pravili so, da je nad služinčadjo imela veliko besedo. Pa imenitno je kuhala, za vsakovrstne priložnosti: nove maše, birme, žeganja, dekanijske konference, vsakovrstne shode.

Pod farovžem se je sončil na hribu prelep vinograd, poln žlahtnih trt. Nad njim je bila široka terasa, kjer so gojili zelenjavo. Do tega vrta sta vodili betonski stopnišči, levo in desno. Druge, ožje stopnice pa so strmo vodile prav do podnožja vinograda, ki ga je od Adamove ograje delil nizek zid. Včasih, navadno proti večeru, si tam videl kako črno postavo, duhovnika, največkrat kaplana, ki se je z brevirjem v roki sprehajal med trtami.

Na zahodni strani je farovž lepo zamejeval eliptično zaokrožen vrt, ograjen s kamnitim zidom in okrasnimi stolpički. Tam ni raslo nič drugega

kot prelepo dišeče grmičje. Najbolj razkošne so bile vrtnice, ki so ko rožnati slapovi padale čez siv zid. Spomladi pa je tam neznansko dišal brezmadežni jasmín.

Kaplani so enkrat na teden poučevali verouk v žužemberški šestrazrednici. Takim učiteljem so po drugih šolah rekli kateheti, a za žužemberške otroke je bil vsak izmed njih le »gospod koplan«. Pri Fari je bil navadno en sam kaplan, le med vojno sta bila nekaj časa dva. A to so bili izredni časi.

Spominjam se dveh »gospodov koplanov«. Prvi, na začetku tridesetih let, je bil romantično nežni pesnik Gregor Mali. Njegove pesmi so bile marsikje objavljene, a pesnik sam je bil skromen, skoraj boječ človek, prava ponižna vijolica pod grmom. Bil je manjše postave, svetlolas, postrizen na krtačo, še čisto mlad. Otroci se mu niso približevali s takim svetim strahom, kot so navadno pristopali h katehetom otroci po drugih šolah. Žužemberški otroci so bili zmeraj bolj srboriti in navihani kot kaki ubogljivi pastirčki po kmečkih zaselkih in kakih eno- ali dvorazrednicah. Vsekakor so na račun »gospoda koplana« zbijali vsemogoče šale.

»Veš, kateri svetnik še ni v nebesih?«

»Kateri?«

»Gregor! Ker šele gre gor!«

To so povedali tudi »gospodu koplanu.«

Pa Mali! »Ta mal'«, »ta mal' gospod koplan«, »pri nas imamo pa ta mal'ga gospoda!«

Nič ni zameril, le nasmihal se je, meni se je zdelo, da zmeraj žalostno. Dostikrat je prišel k nam na obisk, na pogovor k naši teti Rafaeli, s katero sta poučevala na isti šoli. Teti je imela v svoji sobi same lepe svete podobe, prelepo jokajočo Marijo, pa angela, ki je nesel dušo v nebesa. Vse se mi je zdelo kot posvečeno, kadar sta se v sobi pogovarjala »gospod koplan« in naša teti. Ana je kuhala in servirala čaj, pa morda še piškote. Včasih je teti tudi mene poklicala v sobo, kjer je ob takih popoldnevih dišalo po čaju in limoni. »Gospod koplan« se mi je zmeraj milo nasmejal in mi je včasih dal kak »pildek«, sveto podobico.

Najbolj pa se mi je kaplan Mali zapisal v dnevnik mojih otroških doživetij ob Ljubljčančnovi novi maši. Jaz sem se Ljubljčančnovega Ivana, lemenatarja v dolgi črni kikli in z bledim, resnim obrazom, prav bolešno bala. Pri Ljubljčančnovih sem bila zmeraj kot doma, in Ivanovi sestri, Tinka in Rozka, sta me ne vem kolikokrat posadili na visoko krušno peč v hiši in me učili vezenja in vsemogočih umetnij s »pavolco«. Še v šolo nisem hodila, ko sem že izvezla nič koliko prtičkov in volančkov za kuhinjske police. A gorje, če je bil doma Ivan! Dva para volov me ne bi bila zvelkla k Ljubljčančnovim.

Da bi me ozdravili tega nezdravega in neutemeljenega strahu, so se

naši zmenili z Ljubljancenovimi, da bom Ivana, ko bo pel novo mašo, na cerkvenih stopnicah sprejela s šopkom cvetja jaz! In se je res približal tisti dan. Dolge tedne pred velikim dogodkom me je mama učila pesem, ki jo je za to priložnost zložil kaplan Gregor Mali. Dolga pesem, kitica za kitico, mila pesem s pojočimi rimami, ki se je začela:

*Vsa narava vas pozdravlja,
spev zvonov vas z njo slavi,
Jezus naj vas blagoslavlja,
novomašnik ljubljeni!*

Nič me niso spraševali, ali bom ali ne bom, ali se Ivana bojim ali ne. Dan za dnem sem pridno za mamó ponavljala tiste lepe verze. Brati takrat seveda še nisem znala, saj mi je bilo komaj kakih pet let. Na dan nove maše so me oblekli v belo svileno oblekico, mi nakodrali lase in jih okrasili z belim venčkom. Česa vsega ne bi bila prestala za nakodrane lase!

In sem res. Nič se nisem prestrašeno sesedla, ko se je cerkvenim stopnicam približal Ivan v belih oblačilih in s križem, okrašenim z belim cvetjem v rokah. Brez pomišljanja, odločno: »Vsa narava vas pozdravlja ...«

Kaplan Mali je stal za Ivanom, tudi sam ves bled in resen. Kmalu po Ljubljancenovi novi maši je Gregor Mali odšel iz Žužemberka. Na njegovo mesto je prišel nov kaplan, Malija pa so napravili za župnika v Ajdovcu. Spominjam se, da smo nekega poletnega dne s teti in Mrvarjevimi šli na obisk v Ajdovec, k Maliju. Najeli so »feder voziček«, to vem, v farovžu pa so nam potem postregli z ne vem čim, a najslajše so bile hruške mohorice, ki nam jih je nabrala farovška kuharica.

Potem je prišla vojna.

Kam vse nas je razneslo, vsakega drugam, otroke, mlade kaplane in župnike, učitelje, starše, vse! Jaz sem večino vojnih let preživela v Ljubljani, v Zavodu šolskih sester pod grajskim hribom. Od tam sem hodila v gimnazijo in kasneje na učiteljske. Hudo je bilo takrat za nas, gojenke. Sestre niso imele nobenih zalog hrane, živele smo od »kart«, nakazil za živila, s katerimi smo komaj preživele, tanke in sestradane. So pa »naše nune« imele na hrani tudi več duhovnikov, ki niso imeli svojih far in dohodkov. Večina so bili to begunci s Štajerskega, več pa jih je bilo tudi z Dolenjskega, od koder so se umaknili v Ljubljano pred zmeraj se menjajočimi frontami.

Nekega zgodnjega popoldne sem vihrala skozi avlo proti izhodu. Bog ve, kam se mi je mudilo, zmeraj se mi je kam. »Ste vi, gospodična, morda Sekutarjeva Irma?« Pred menoj je stal eden od tistih v črne tunike oblečenih gospodov, ki so pravkar zapuščali malo jedilnico na »porti«. Človek manjše postave, črno oblečen gospod s trdim okroglim ovratnikom duhovniškega oblačila, ki se mu je zajedal v gladko obrito brado. Svetlolas, svetlih sivih oči.

»Ja. Oh, gospod ko... gospod župnik!«

Gregor Mali. Začela sva se pogovarjati. O Žužemberku, seveda. O naši teti. Iz Malijevih oči je sijala žalost, tako silna, globoka žalost, da bi človek utonil v njej. V Žužemberku je bilo takrat hudo. Vse se je sesipalo pod bombami, ljudje so begali in se skrivali pred smrtjo kot preganjana divjačina. Mali pa je imel Žužemberk tako zelo rad! Saj je vendar spesnil pesmico, ki je ne vem več, ki pa se je začela:

Žužemberk, ti vrt duhteči ...

»In vaša gospodična teta? Kako ji je? Kje je?«

»Kar tam, kar doma. V naši hiši uči nekaj otrok, Malenske, pa Zafarce. Šole v Žužemberku ni, saj veste.« »Oh, vaša teta, gospodična Rafaela ... Vi ne veste, ne morete vedeti, kaj vse ji dolgujem ...«

Mar so mu v očeh res zaigrale solze? In naša teti, le kaj je storila posebnega za »gospoda koplana«? Je tu šlo morda za kakšno človeško tragedijo, ko sem bila še čisto nedolžen, do odraslih tako zahteven otrok? Nihče ne bo nikoli vedel. Gregor Mali je menda umrl v Argentini. Kdaj in zakaj je po vojni odšel tja, ne vem. Prav gotovo pa kdo drug ve, kakšna je bila njegova usoda, ko že zdavnaj ni bil več žužemberški »gospod koplan«.

Kaplan, ki je prišel v Žužemberk za Malijem, je bil mlad Ljubljčan Janez Jenko. Bil je sin premožnih staršev, ki so morali biti silno pobožni, saj je mladi kaplan imel sestro karmeličanko, ki mu je izdelovala prelepe »pildke«. Oj, koliko jih je razdal, tistih umetniških, edinstvenih podob, izdelanih na roko! Koliko jih je razdal žužemberškim učencem, koliko meni! To so bile podolgaste, ozke sličice iz prosojnega papirja. Menda iz pergamenta. Na njih je redovnica ustvarjala umetnine, svetnike, cvetje, kelihe, hostije, vse v nežnih, komaj rahlo nadahnjenih otenkih pastelnih barv. Le kje je vsa ta lepota? Smo jo vsi po vrsti zafrčkali, izgubili? Je zgorela v zubljih požarov? Pred kratkim sem praznila predale – zadnjikrat – v svoji rojstni hiši. Cel predal molitvenikov sem odkrila na podstrešju, v vseh tistih črnih knjižicah pa same svete podobice. A niti enega samega »pildka« Jenkove karmeličanke ...

Tudi temu »gospodu koplanu« žužemberški otroci niso prizanesli. Rekli so mu – in skandirali po cesti – Jan-ko Jen-ko, Jan-ko Jen-ko. Nič ni zameril. Tudi ta gospod je bil resen, a namesto tihe žalosti, v katero se je odvijal Gregor Mali, se je Jenko le rahlo ironično nasmihal. Bil pa je tudi za »hec«, takoj pripravljen na otroško igro. Prav lahko si ga videl, ko ga je kak otrok držal za nogo in je moral Janko Jenko »tancati« iz šole v hrib.

Jenko ni bil pesnik. Bil pa je navdušen fotograf. V tistem času so imeli fotografske aparate le redki izbranci. Jenku so ga verjetno kupili premožni starši. Kar naprej je slikal. Nič koliko posnetkov s šolskih izletov, pa s piknikov v družbi drugih učiteljev na šolskem vrtu. Slikal je tudi

s farovškega balkona, od koder se je rad razgledoval tudi z daljnogledom.

Tu pa je imel mladi kaplan svojo zabavo.

»Mimi, si pa šla! Sto kilometrov na uro!«

»? ? ?«

Puklarjeva Mimica je najstnica. Pri hiši revščina, pa si včasih zasluži kak dinar pri Vehovčevih, kamor hodi pazit otroke. Vozi jih tudi na sprehod, najraje po »ta novi cesti«, tisti, ki se ovija okoli Kleka v serpentinastih ovinkih in pelje na Dvor. Takrat smo ji rekli »ta nova«, tisti beli, z gramozom in ostrim peskom posuti cesti, po kateri so v glavnem ropotali le vozovi. Zadnjič je Mimica peljala na sprehod po tej cesti Vehovčevega najmlajšega. Otroški voziček. Tudi Mimica je še napol otrok. Ker je cesta proti okljuki ovinka nekoliko nagnjena, se je deklica spravila v voziček tudi sama in se z otročkom vred »vššššš!« odpeljala po cesti navzdol. To je šlo! Nič nista padla.

Na, zdaj pa »gospod koplán«, to se bo še delal norca!

In tako so tekla Jenku tista idilična leta v orlovskem gnezdu nad farovškim vinogradom. Leta med mašami opravljenimi s sveto zbranostjo in kratkimi, resnimi pridigami v cerkvi, dišeči po kadilu, in med šolskimi urami. Pa ob sodelovanju pri različnih proslavah, igrah in prireditvah v Prosvetnem domu, ki je stal med farovžem in cerkvijo in kjer se je odvijalo živahno delovanje mnogih skupin mladih ljudi, od telovadcev do pevcev, igralcev in »pleh muzike«. Pred praznikom sv. Cirila in Metoda so fantje po zidu okoli cerkve razpostavili lučke, narejene iz pepela in petroleja, ki so potem utripale in gorele dolgo v tisto poletno noč. Kaplan Jenko pa je iz Ljubljane prinesel »bengalični ogenj« in rakete, ki jih je med koncertom pihalne godbe pred cerkvijo zažigal in pošiljal pod nebo, da so se razcvetele nad Žužemberkom v zlatih šopih kot velikanske modre, zelene in rdeče krizanteme.

Vsako veliko noč je kaplan Jenko hodil žegnati praznična jedila v naši soseski. Žegen je bil pri Kadučevi Franci, upokojeni farovški kuharici, ki je stanovala v pritličju velike enonadstropne farovške hiše v ovinku nad šolo. Vse je lepo resno požegnal, potem pa se je spremenil v Janka-Jenka in prijel najmanjšo in najlepše pogrnjeno košarico, jo dvignil in izjavil:

»Ta bo pa moja!«

»Ne bo, ne!« je skoraj zajokala Centarjeva Bronka, ki je prinesla svoj mali žegenček h Kadunčevim skupaj s starejšo sestro Milo in ga postavila v krog jerbasov na tleh, poleg sestrinega. »Gospod koplán« je Bronki vrnil košarico, se veselo zasmejal in jo potrepil po zlatolasi glavici. Iz žepa je potegnil drobno knjižico, iz nje pa enega tistih lepih pildkov – za Bronko. Po žegnu je Jenko skoraj vsako leto večerjal pri nas – žegen: gnjat, pirhe, hren, klobaso, štruco, potico ...

Tudi drugače je bil večkrat pri nas. In če sem le bila v bližini, mi je

zmeraj stisnil kako podobico.

Med vojno je Jenko izginil iz Žužemberka. Kam je šel, ne vem, pravili pa so, da se je kasneje pridružil domobrancem. Kot kurat.

Po vojni ga nisem nikoli več videla. Menda so ga ubili. Kje, kako in kdaj, ne vem.

Jan-ko Jen-ko, Jan-ko Jen-ko. Gospod koplan.

Naj mu pojejo tisti prosojni, rožnato nadahnjeni angeli, ki je z njihovimi podobicami razveseljeval toliko žužemberških šolarjev ...

Irma Ožbalt

GOBE

Začaran videl sem rastoče gobe;
rdele so v nebo, pokrile svet,
ki v njihov je strupen objem zaklet.

Z betov jim vroče sape dihajo;
do žgane skale prst preprihajo.

Za kupom peska kos mesa leži;
kos krave, konja, psa ali zveri?
Ni mačka, ki vanj ril zobe bi grobe.

Čas legel nanj je, tiho spanje mraka.

Žuželk bo roj sestavil okostnjaka
kot dinozavra, okamnino sil;
posest po svet pod sviščem lahnih kril.

Šumot mrčesji bo ogled zveri;
pošast uganka bo iz davnih dni.

V šelestu se bo stresla misel plašna:
Nekoč je ta pošast mogočna, strašna,
podlegla sama sebi, svoji moči.

V šumenju kril bo vzdih, predan nemoči.

Štefan Slak

NA NOVO POT

Mrko in hladno vreme. Kakor da sonca ne bi zmoget nihče več priklicati. Tudi ljudi ni opaziti na ulicah. Očitno so se zavlekli v hiše, na toplo. Njemu pa se nikakor ni ljubilo čepeti v praznem stanovanju, zato je kar tjavdan meril ulice po dolgem in počez.

Znašel se je pred avtobusno postajo. Tu se je pa kar trlo ljudi. Seveda, vsi nekam potujejo: nekateri iz službe domov, drugi menda že za božične praznike k svojim.

»Kaj ko bi tudi jaz sedel v avtobus in jo kar tako na slepo mahnil kamor koli že,« ga je mahoma zamikalo. Tako sta se včasih ob nedeljah zapeljala z Ido, ko je še hodil z njo.

Zavil je k prvemu, najbližjemu avtobusu.

»Kam pa vi?« se je zazrl šofer vanj.

»Do zadnje postaje,« je malomarno odvrnil.

»Do zadnje? Zadnja je lahko tudi prva,« se mu je šofer hudomušno namuznil.

Ni ga razumel, vendar mu je vrnil nasmešek in sedel bolj zadaj.

Tik pred odhodom jih je še nekaj priteklo, tako da je bil avtobus skoraj poln, ko je potegnil s postaje.

Ko so zapeljali čez most, se je še ozrl na mesto za seboj: hiše zaspano ždijo na rečnem obrežju in nad mestom lebdi meglena kupola.

Mimo okna so se zgubljala opustela in mrzla polja. Tam više po hribih pa so se od snega belili gozdovi in planje.

Avtobus se je čedalje redkeje ustavljal in tudi potnikov je bilo čedalje manj. Nazadnje so obsedeli samo še trije: on in nekoliko starejša ženska s približno triletnim otrokom. Najbrž babica z vnučkom. Mali je hotel ves čas samo pestovati drobceno smrečico. Kajpada, lučice in pisani in živo svetlikajoči se obeski in darilo pod dreveščkom ... Tudi on je bil nekoč takšen fantek ... tudi on je prebil marsikatero nepozabno urico s svojo babico – ampak vse to je že tako daleč, daleč.

Avtobus se je spet ustavil. Babica in vnuček sta izstopila. Ona je pod levo pazduho nosila smrečico, z desno je držala torbico, otrok pa se je obešal za rokav njenega temnega plašča.

Zdaj je bil edini potnik. Pri sebi je ugibal, koliko postaj neki je še do konca. Morda tri, dve, morebiti samo še ena.

Avtobus je zavil v vasico, ujeta v ozki dolinici. Na levi se je hladno zrcalil potoček, na desni, menda pod starim in golim kostanjem, pa se je avtobus ustavil.

Voznik mu je namignil:

»Vaša zadnja postaja, gospod.«

Zganil se je in zdrknil po stopnicah na tla. Ozrl se je malo natančneje okrog sebe in jo nato mahnil kar po cesti navkreber.

Opazoval je na obe strani. Nenadoma se mu je vse začelo dozdevati nekam znano, ko da je nekdaj že bil tukaj. Oh, seveda, na pogrebu sošolčeve matere, mu je poblisnilo v možganih, ko je uzrl nenavaden zvonik, obložen s skodlami tako, da je bil videti ves mehak v svoji baročni zaobljenosti.

Vsa vas je bila pogreznjena v neki slovesni molk. Nikjer žive duše. Le dim, ki se je sukljal iz dimnikov, je naznanjal, da so menda tam za okni še ljudje. Ponekod so luči že sevale skozi zavešene šipe.

»Zagotovo že pripravljajo drevešček,« ga je obšla misel, ko se je spomnil na babico z vnučkom.

Nekje v globini svojega srca jim zavida to tiho pričakovanje, to tiho srečo; njemu pa so leta, kar ni več doma, odpihnili marsikateri spomin, zabrisala marsikatero sled, ki je peljala v otroško dušo. Nemara se tistih davnih besed ne da več priklicati v življenje, saj so kot mrtvo, pomendrano listje na tleh pod njegovimi nogami. Ko da je ogoljufan, okraden za nekaj plemenitega. Da je kot suha veja, ki mrtva štrli v nebo.

V zvoniku je nekajkrat jeknilo. Bolečé ga je presunilo v prsih. V tej tišini je bil glas zvona ostra bolečina. Pa tudi nežno vabilo.

Okrog cerkve je bilo vaško pokopališče. Zdaj je pred njim čedalje jasneje vstajala podoba izpred let, ko so pospremili sošolčevo mamo na zadnjo pot. Našel je celo njen grob. Nikoli je ni videl, pa je vendar z neko blago mislijo obstal pred njeno gomilo. Uvele krizanteme – utrujene starke s sklonjeno glavo – so žalostno ležale pod križem.

S hribov je potegnil veter, da ga je nenadoma mrzlo spreletelo, od cerkve pa so zaveli slovesni glasovi orgel. Domače mu je zadonelo v ušesih, kakor da se oglašča tam od daleč, iz otroštva, ko je še z babico hodil k maši.

Kar potegnilo ga je proti vhodu in potem naprej skozi zvonico, in že se je znašel pod korom.

Lučke so migljale na visoki smreki pred oltarjem. Opazil je dve drobni postavi, menda še otroka, kako krasita jaslice.

Nad njim pa je plapolala pesem – veličastni zvoki orgel so doneli kot mogočno bučanje v vrhovih dreves. V sebi je zaznal neko čudno drhtenje. In skrivnostna, nedoumljiva sila ga je vsega obletavala, da je kar pozabljal, kje pravzaprav je. Kot da se je odlepil od tal. In v očeh mu je čedalje bolj plamenelo. Ko pa so kmalu zatem skoraj v tišini vzvalovili plahi, pritajeni glasovi njegove božične pesmi, ga je tako presunilo, da mu je zastal dih. V očeh se mu je zalesketalo tisočero lučic. Mahoma so izginile podobe kri-

ževega pota, razblinili so se kipi z oltarja, vsa duša pa se mu je utapljala od neizmerne bolečine in radosti. Kakor da je zavel dih večnosti.

Nevede je pokleknil in iz najbolj skritih kotičkov njegovega srca so privrele žgoče besede molitve. Kot goreči slap so lile predenj.

Šele ko je bil spet na cesti, se je prav ovedel. Puhaste snežinke so mu posedale na glavo in ramena ter mu nežno obletavale vzradoščen obraz. Jokal in vriskal bi najraje. Kot nekoč, kot otrok ...

Ivan Žigart

NOVI IZZIVI

Poročilo celovške Mohorjeve družbe za leto 1999

Ne moremo se znebiti občutka, da gre z iztekajočim se tisočletjem h koncu pomembno obdobje in da nas čakajo že novi izzivi. Slovenska narodna skupnost na Koroškem se čedalje bolj krči in že se bliža kritični spodnji meji, ki je nujno potrebna za njeno delovanje in preživetje in ko se še lahko pojmuje kot slovensko govoreča skupnost na avtohtonem dvojezičnem ozemlju.

Politični glas koroških Slovencev je postal tako na Koroškem kakor v celotni Avstriji – in žal tudi v Sloveniji – zelo šibek. V občilih se skoraj ne pojavljamo več, če pa se že, potem se navadno v negativnem kontekstu.

Celovška Mohorjeva je vedno opozarjala, da zgolj skrb za kulturo in folkloro ne bo preprečila asimilacije, da je treba uskladiti pospeševanje kulture, politike in gospodarstva. Hitro napredujoča asimilacija močno vpliva tudi na Mohorjevo in na obseg njenega delovanja. Zaradi asimilacije so možnosti našega delovanja vedno bolj omejene, zato smo prisiljeni tako na vzgojno-kulturnem kakor tudi na gospodarskem področju izvajati neljube ukrepe, kakršen je bil npr. zaprtje Modestovega doma.

Če izvzamemo redke izjeme na zvezni in deželni ravni, se ne moremo orestiti vtisa, da bi avstrijske oblasti želele popolno asimilacijo koroških Slovencev raje danes kakor jutri. Kako drugače naj si sicer razlagamo dejstvo, da oblasti kljub ustavno zagotovljeni pravici na dvojezičnem ozemlju ne uredijo povsod dvojezičnih otroških vrtcev in ne postavijo dvojezičnih krajevnih tabel?

Temu pritisku na koroške Slovence Republika Slovenija žal ne nasprotuje dovolj odločno in se tudi ne zaveda dovolj svojega pomena, ki ga ima v dvostranskih stikih z Avstrijo, še posebej, ko ta kar naprej zahteva

pravice za nemško narodno skupnost v Sloveniji. Kljub resoluciji slovenskega državnega zbora o krepitvi narodne skupnosti, sprejeti pred tremi leti, vladi republike Slovenije vse do danes ni uspelo napraviti niti enega odločilnega koraka v prid gospodarskemu sodelovanju z južno Koroško in krepitvi slovenskega gospodarstva v tem prostoru, koraka, ki bi v času močnih strukturnih sprememb omogočal krepitev obstoječih in ustanavljanje novih delovnih mest ter tako preprečil čedalje večje odseljevanje iz obrobnih krajev.

Če torej povzamemo dogajanja v iztekajočem se letu 1999, lahko zapišemo, da je bil osrednji ukrep Mohorjeve prav gotovo zaprtje Modestovega doma ter preselitev domovske dejavnosti v Slomškov dom. Z dijaškimi domovi se je Mohorjeva začela ukvarjati v petdesetih letih (leta 1953). Prav domovski prostori, ki jih je dajala na voljo učencem in učenkam s podeželja, so bili zadostni temelj za ustanovitev in delovanje Zvezne gimnazije za Slovence, ki je svoja vrata odprla v šolskem letu 1956/57. V letih od 1975 do 1985 je Mohorjeva družba v svojih domovih skrbela za največje število dijakinj in dijakov – skupno jih je bilo okrog 250 (poleg 100 študentov in študentk v visokošolskem domu Korotan).

Že leta 1989 pa so postali domovi naša največja skrb, saj sta zlasti dijaška domova prinašala vsako leto skoraj dva milijona šilingov primanjkljaja, ki ga je Mohorjeva morala poravnati z dohodki iz svojih drugih dejavnosti in z najemanjem posojil. Zlasti v zadnjih petih letih pa so se razmere na področju domovske vzgoje dramatično spremenile: po petnajstih letih dejavnosti v Modestovem domu je število prijav doseglo spodnjo mejo. Priglasilo se je le še 12 slovenskih dijakov, ki so hodili v slovensko gimnazijo, in 24 dijakov (večinoma iz Slovenije), ki so obiskovali dvojezično trgovsko akademijo. Da smo napolnili dom, smo morali sprejeti nemško govoreče dijake.

Modestov dom je v zadnjih letih povzročal že tri do štiri milijone šilingov izgube letno. Kljub podporam iz Avstrije in Slovenije jih je morala pokriti Mohorjeva družba, zato bi nadaljnje vodenje doma ogrozilo obstoj celotne družbe.

S tem problemom se je odbor Mohorjeve družbe ukvarjal na številnih sejah in nazadnje sklenil, da poživi dijaško dejavnost v **Slomškovem domu**, ter nadaljuje domovsko dejavnost izključno za slovenske dijakinje in dijake ob upoštevanju krščanskih vrednot in dobre vzgoje. V dveh nadstropjih smo preuredili prostore za skupno 35 dijakinj in dijakov ter z zavetiščem razširili ponudbo za popoldansko oskrbo za dijakinje in dijake nižje stopnje gimnazije. Naložba nas je stala približno 1,5 milijona šilingov.

Hkrati smo na svojem sedežu omogočili nastanek **Slovenskega mladinskega centra** in uredili knjižnico z internetskim priključkom, ki je na

voljo tudi v vsaki dijaški sobi. Koncentracija in razširitev mladinske dejavnosti bosta gotovo pomenili tudi okrepitev slovenskega prebivalstva v središču Celovca, hkrati pa bo finančno breme za Mohorjevo družbo bistveno manjše in ga bomo zmogli.

Ljudska šola Mohorjeve je obhajala svojo 10-letnico. Pred desetimi leti se je Mohorjeva odločila, da vloži prošnjo za ustanovitev zasebne dvojezične ljudske šole sredi Celovca. Gledano nazaj je bila odločitev popolnoma pravilna in potrebna.

Reseno uresničevanje tega načrta je bilo leta 1989 mogoče zato, ker smo imeli v svojih domovih zaradi nazadovanja prijav dovolj ustreznih prostorov. Uspešni pa smo bili tudi zato, ker so nas podprli starši, ki so vztrajali pri prijavih, čeprav jih je hotel deželni šolski svet s svojo prepovedjo šole – kasneje jo je moral umakniti – vznemiriti. Uspešni smo bili, ker je odbor Mohorjeve družbe kljub nasprotovanju škofije soglasno podprl ustanovitev. Uspešni smo bili tudi zato, ker smo v zadnjem trenutku poskrbeli za dobro vodstvo šole in hip pozneje za zgleden učiteljski zbor.

Po desetih letih lahko s ponosom ugotovimo, da je doslej že končalo našo šolo 150 učenk in učencev, ki so se skoraj brez izjeme vpisali v slovensko gimnazijo. Naši prvi absolventi so konec šolskega leta 1998/99 že maturirali.

Po zaslugi ravnateljice Marice Hartmann-Tischler in njenega učiteljskega zbora si je Mohorjeva ljudska šola pridobila velik ugled. Dobršen del ugleda gre na račun posebnega učnega sistema: šola poučuje izmenično en dan slovensko in en dan nemško, in sicer v vseh razredih. Sistem se je obnesel tako dobro, da bi ga rada prevzela marsikatera javna šola, če bi ji to dovoljeval učni načrt.

Zavzetost celotnega učiteljskega zbora je izredna, dopolnjujejo pa jo še zunajšolske ponudbe in zavetišče. Naša šola je tako postala nekaka elitna ustanova koroških Slovencev, ki živijo v glavnem mestu, in vseh Celovčanov, ki vidijo za svoje otroke v dvojezičnosti boljše življenjske in poklicne možnosti. Število tistih, ki se zavedajo, da živimo v skupni Evropi, je čedalje večje.

S svojo najnovejšo elektronsko opremo v vseh razredih in z vsestransko povezavo po internetu spada naša šola na svoji stopnji med najboljše opremljene in najsodobnejše avstrijske šole. V doglednem času bo ena prvih virtualnih ljudskih šol, ki bo čezmejno povezana z drugimi šolami v prostoru Alpe-Jadran. V letu beatifikacije škofa Antona Martina Slomška, našega soustanovitelja, je to še poseben izziv.

Študentski dom Korotan na Dunaju priteguje čedalje več študirajoče mladine tudi iz Slovenije ter čedalje več gostov, ki obiskujejo Dunaj in se v slovenskem okolju počutijo domače. Zaradi dodatnih prostorskih potreb smo vzeli v najem eno nadstropje klaretinskega doma »Koper« blizu Ko-

rotana. Ustanovitelju Korotana p. Ivanu Tomažiču smo se ob njegovi 80-letnici oddolžili s posebno spominsko ploščo. V domu samem se vrstijo predvsem kakovostne razstave slovenskih umetnikov, namenjene promociji Slovenije in srečevanju Slovencev na Dunaju.

Tiskarna in knjigarna se uveljavljata bolj ali manj uspešno, saj sta prav ti dve stroki splošno v veliki krizi. Seveda so v rednih presledkih potrebni racionalizacijski ukrepi. Zaradi letnice 2000 bo treba v naše računalništvo investirati več kot milijon šilingov.

Založba bo tudi letos izdala okrog 60 knjig in učbenikov. Založniški višek je – kakor vsako leto – knjižni dar. V letošnjem so še posebno zanimive večernice izpod peresa znanega avstrijskega pisatelja Mila Dora z naslovom *Strelj v Sarajevu*. Roman opisuje sarajevski atentat na avstrijskega prestolonaslednika junija 1914. Zanimiv knjižni načrt je založba uresničila letos spomladi, ko sta izšli dve zajetni knjigi z naslovom *Velike kulture sveta*. V teh knjigah mednarodni strokovnjaki na 1136 straneh predstavljajo osem velikih kultur, ki so odločilno oblikovale kulturni in politični razvoj človeštva (to so: Egipt, Grčija, Rim, Bizanc, Kitajska, Japonska, stara Amerika in islam). Sicer pa je knjižni program naše založbe tudi letos raznovrsten, saj obsega skoraj vse knjižne zvrsti, od otroških, mladinskih, znanstvenih, poljudnoznanstvenih, leposlovnih tja do šolskih knjig.

Svojo petdesetletnico izhajanja je praznovala mohorska revija *Družina in dom*. Zaslužnega koroškega slovenskega pesnika in slikarja *Gustava Januša* smo ob njegovi 60-letnici počastili s štirijezično knjigo njegovih zgodnjih pesmi.

Uspešne so bile nekatere prireditve Mohorjeve založbe, vsako leto jih je okrog 50; naj tu še posebej omenim predstavitev knjige Vasje Klavore *Škabrijel* v Vojaškozgodovinskem muzeju (Heeresgeschichtliches Museum) na Dunaju, ki jo je obiskalo kar 400 ljudi. Novembra 1999 se bomo s simpozijem spomnili tudi svojega pobudnika in soustanovitelja bl. Antona Martina Slomška.

Razglasitev škofa Antona Martina Slomška za blaženega smo počastili še s pozitivnijo Slomškovega doma, z jubilejnim slavjem ob 10. obletnici ustanovitve ljudske šole ter s podaritvijo slike akademskega slikarja Valentina Omana »Homo mediterraneus« papežu Pavlu II. ob beatifikaciji Antona Martina Slomška v Mariboru.

Dr. Anton Koren
ravnatelj

GORIŠKA MOHORJEVA

Poročilo odelovanju v letu 1999

Goriška Mohorjeva družba s svojim delovanjem v okviru zadruge Goriška Mohorjeva opravlja pomemben del založniške dejavnosti Slovencev v Italiji. Tudi v letu 1999 je skušala izpolnjevati poslanstvo, ki vodi mohorjanske delavce v duhu napotkov bl. škofa Antona Martina Slomška in vseh drugih, ki so v hujših časih naše preteklosti zaupali v smisel tega dela in se trudili, da bi se med nami utrdila zvestoba krščanskim vrednotam, slovenstvu in demokratični družbeni ureditvi.

Za vsakotedensko navzočnost v širši javnosti skrbi goriška Mohorjeva z izdajanjem tednika *Novi glas*, ki redno spremlja naše družbeno-politično, versko in cerkveno, kulturno ter narodno življenje v vseh njegovih odtenkih. Ta navzočnost je za nas velik napor, a tudi zadoščenje, ker opažamo, da si je list pridobil veliko zvestih bralcev na obeh straneh meje. Izdajanje tednika *Novi glas* je torej za goriško Mohorjevo pomembna postavka ne le v finančnem smislu, temveč predvsem na lestvici duhovnih vrednot, ki jih pri svojem delu upoštevamo. Placuta, kot na splošno imenujemo mohorski sedež v Gorici, za Slovence v Italiji ni po naključju pravi simbol vztrajnega duhovnega boja proti narodni in kulturni, pa tudi verski mlačnosti med nami.

Kknjižne izdaje

Svojim naročnikom je GMD v minulem letu priskrbelo redno knjižno zbirko. Kot vsako leto je bila v njihovih rokah že prve dni meseca decembra in tako lahko postala lepo darilo za Miklavžev god ali za Božič.

Koledar za leto 1999 je tudi tokrat uredil dolgoletni urednik dr. Jože Markuža, za opremo je poskrbel Igor Devetak, ilustracije koledarskega dela pa prispeval Edi Žerjal. Na svojih 300 straneh je *Koledar* zajel veliko podatkov zgodovinske, družboslovne in gospodarske narave, pa tudi izčrpna poročila o delovanju naših mladinskih organizacij, kulturnih društev in ustanov.

V zbirki *Naše korenine* je izšla knjiga *Domovina, kje si?* (s podnaslovom *Zbornik ob 100-letnici rojstva Alberta Rejca, 1899–1976*). Zbornik je uredil Branko Marušič in je že deveta knjiga te zbirke, zveste odkrivanju in poglobljanju naše polpretekle zgodovine. Opremil jo je Pavel Medvešček. Zbornik osvetljuje lik in delovanje Bertija Rejca, enega najvidnejših predstavnikov Tigra. Urednik je poskrbel za temeljito uvodno študijo, v drugem delu pa zbral pričevanja Rejčeve žene Tatjane o Tigru in

prispevke s posveta v Tolminu ob 20. obletnici Rejčeve smrti ter izdajo dopolnil še z izborom iz Rejčeve publicistike.

Delo tržaškega pisatelja Borisa Pahorja *Pogled iz jamborovega koša* prinaša v štirih tematsko zaokroženih sklopih zbrane članke, eseje, govore, intervjuje in polemične zapise, nastale od začetka petdesetih let do danes. Narodni obstoj in kulturni ter družbeni razvoj slovenskega naroda v matični domovini, predvsem, pa v zamejstvu, so rdeča nit teh avtorjevih zapisov. Izbor iz izredno obsežnega Pahorjevega tovrstnega pisanja je opravil in uredil Marko Tavčar, opremil pa Ivan Žerjal.

Knjižna zbirka je za leto 1999 poleg omenjenih knjig ponudila v branje *Spev v nanoško jutro*, zbirko lovskih črtic in slik iz narave Ivana Rudolfa. Pisec je te črtice pisal večinoma za Radio Trst A v petdesetih letih, ko se je sicer že močno udejstvoval tako na časnikarski kot na politični ravni. Zbirka bralcu ponuja polno lepih izvernih vtisov o živalskem svetu in ljudeh ter odpira neposreden stik z naravo; s svojskimi živalskimi podobami jo je ilustriral Jurij Mikuletič, opremil pa Franko Žerjal.

Poleg redne zbirke je GMD poskrbela še za nekaj drugih knjig. Izdaja italijanskega prevoda monografije Borisa Paternuja *France Prešeren 1800–1849* je pomenila velik korak naše založbe za približanje slovenskega kulturnega sveta italijanskemu bralcu. Da je bilo to pomembno dejanje, je pokazala tako predstavitev Prešernove monografije, ki je bila v goriški državni knjižnici deležna velikega uspeha med italijanskim občinstvom, kot tudi nadaljnje predstavitve v zamejstvu in v Sloveniji. Zanimanje za slovenski jezik v italijanskem svetu je potrdila tudi nova izdaja slovnice Antona Kacina *Grammatica della lingua slovena*, ki je izšla pri naši založbi jeseni 1998, v minulem poletju pa smo že morali poskrbeti za ponovni ponatis.

V počastitev spomina pred kratkim preminulega duhovnika in sodelavca Otmarja Črnilogarja je GMD predstavila bralcem drobno, a vsebinsko tehtno knjižico duhovnih razmišljanj *Stati in obstatu*. Pokojni prof. Črnilogar jih je prvotno namenil svojim sobratom na duhovnih vajah, prinašajo pa globlja duhovna razmišljanja o verskih in tudi širših življenjskih vprašanjih, saj jih je avtor pisal, ko mu je huda bolezen že načrtala življenjsko pot. Knjiga je doživela izreden odziv in bila v dobrem mesecu tudi razprodana, zato je bilo potrebno čim prej poskrbeti za ponatis.

Sredi avgusta smo se poslovili tudi od drage sodelavke prof. Nade Pertot, ki je goriški Mohorjevi družbi vrsto let posvečala svoje moči, s svojo strokovnostjo spremljala naše delo ter nam bila marsikdaj v izredno oporo in pomoč. V knjižni zbirki za leto 1998 je GMD izdala njen jezikovni priročnik *Pomagajmo si sami*, ki je tako v zamejstvu kot v Sloveniji naletel na izreden sprejem. Knjiga je tudi hitro pošla in je bilo zanj še

vedno veliko povpraševanja, zato smo se pri Mohorjevi v počastitev spomina pok. sodelavke odločili za ponatis.

Izdaje za najmlajše

Goriška Mohorjeva izdaja tudi otroško revijo *Pastirček*; ureja jo katehet Marijan Markežič. Tudi v minulem letu je izšlo deset števil *Patirčka*, vsebinsko predvsem namenjenih učencem osnovnih šol. Otroci radi sodelujejo z risbami in spisi ter pesmicami. *Pastirček* oskrbuje tudi svojo knjižno zbirko Pastirčkova knjižnica in je v minulem letu z izdajo pesmic sodelavke Ivanke Zavavlav *Tonček na luni* ponudil že 15. knjigo te zbirke. Ilustrirali so jo otroci zadnjega razreda otroškega vrta in prvega razreda osnovne šole v Štandrežu. V zadnjih letih se je prav to sodelovanje z otroškimi vrtci, osnovnimi šolami in srednjimi šolami izkazalo za izredno zanimivo in poučno.

To velja tudi za knjigo *Etko Mužetko – vrhovska ljudska pravljica*. GMD jo je izdala v zbirki Kolački v sodelovanju z osnovno šolo Vrh sv. Mihaela. Gre za širši projekt, ki so ga pod mentorstvom učiteljev izvedli vrhovski otroci z brskanjem po vrhovski ljudski zakladnici in s tem odkrili bogastvo vaškega pripovednega izročila, ki je še precej neraziskano. Otroci osnovne šole Vrh so besedilo sestavili po pripovedovanju starejše vaščanke in so knjigo tudi sami ilustrirali. Za knjižno obdelavo likovnega in besedilnega gradiva je skrbel Franko Žerjal.

Pri goriški Mohorjevi družbi smo z delom, opravljenim v letu 1999 zadovoljni, čeprav se zavedamo, da bi bilo mogoče še marsikaj izboljšati, predvsem pa poskrbeti za bolj raznoliko nastopanje v širši javnosti. Predstavitve in stiki, ki jih imamo z rednimi naročniki svojih izdaj in z drugimi bralci, kažejo, da še vlada zanimanje za knjige. Zlasti se ljudje zanimajo za domoznanske ali zgodovinske knjige, spodbudno pa je, da doživljajo lep odziv in zanimanje tudi knjige za otroke.

V trenutku, ko to pišemo, se GMD pripravlja na redni občni zbor. Ta bo gotovo pomenil začetek novega obdobja v delovanju te najstarejše primorske in sploh zamejske kulturne ustanove: z izdajami za leto 2000 bo slavila 75-letnico izhajanja svojih knjižnih izdaj.

Marko Tavčar

KRONIKA MD CELJE

od novembra 1998 do avgusta 1999

Izteka se prvih 149 let zgodovine Mohorjeve družbe, ki je poleg mari-borske škofije edina še živa in delujoča ustanova blaženega škofa Antona Martina Slomška. Dve svetovni vojni in z njima povezani dogodki so povzročili, da imamo danes tri Mohorjeve, tako kot živi glavnina Slovencev v treh državah. Glavna dejavnost celjske Mohorjeve je še vedno, da izdaja koristne, dobre in poceni knjige, kot je ob njeni ustanovitvi naročil Slomšek. Dobro knjigo pa skušamo čedalje bolj povezovati tudi z živo besedo: s kulturnimi in izobraževalnimi prireditvami in dejavnostmi. V Mohorjevi knjigarni v Celju smo začeli enkrat mesečno prirejati kulturne večere, ki imajo lep odmev; na radiu Ognjišče se vsak četrtek ob 20:35 odpre Mohorjeva skrinja in iz nje se vsuje med poslušalce nekaj kulturnih biserov iz našega sedanjega ali preteklega življenja. Izpeljali smo tudi več literarnih natečajev in že tretjič seminar ali »delavnico« z naslovom KAKO PRI-BLIŽATI NARAVO OTROKOM (pod vodstvom Josepha Cornella).

November 1998: Med naročnike smo sredi novembra razposlali redno mohorsko knjižno zbirko 1998. Širši javnosti je bila nadrobneje predstavljena na tiskovni konferenci v Galeriji Družina v Ljubljani ter na kulturnem večeru v dvorani Celjskega doma; tam so poleg urednikov in avtorjev sodelovali še igralka Sonja Mlejnik in Janez Albreht ter vokalni kvartet Svit.

Petdeseti obletnici sprejetja Splošne deklaracije o človekovih pravicah smo posvetili kar tri izdaje. Prva je bila knjiga dr. Jožeta Krašovca PRAVIČNOST V SVETEM PISMU IN EVROPSKI KULTURI. Gre za slovenski prevod študije, ki je že pred desetimi leti v francoščini izšla v zbirki Orbis biblicus et orientalis založb Universitätsverlag, Freiburg v Švici, in Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen v Nemčiji. Pri predstavitvi v Galeriji Družina sta poleg pisca sodelovala še dr. Lovro Šturm, bivši predsednik Ustavnega sodišča RS, in dr. Anton Stres, predsednik komisije Pravičnost in mir ter prodekan Teološke fakultete v Ljubljani.

Z drugo iz te skupine knjig smo potrkali na številna srca: slovenska misijonska sestra Marija Sreš nam je v zbirki zgodb TAM, KJER KESUDE CVETO podala svojo življenjsko izpoved. Avtorica že četrto stoletje deluje kot misijonarka v pokrajini Gudžerat v Indiji in skuša ženskam iz plemena Garasija pomagati do človeka vrednega življenja. Za te zgodbe je prejela nagrado Gudžeratske književne akademije.

Vsi tisti, ki jih francoski duhovnik v kavbojkah in usnjenem jopiču tudi pri nas navdihuje s čistostjo svoje človečnosti, s čistostjo duhovništva in vdanostjo Cerkvi, so se razveselili tretjega dela iz te skupine, prevoda knjige DUHOVNIK PRI BARABAH Z ULICE. Pričevanje Guya Gilberta je zavzeto in močno, bralca zagrabi in ga sili v razmišljanje o sebi. Njegove knjige so ostra obsodba ravnanja udobno nameščenih ljudi.

Konec novembra smo sodelovali na 14. slovenskem knjižnem sejmu v Cankarjevem domu. Predstavljali smo večino knjig iz svojega novejšega založniškega programa. Na skupnem razstavnem prostoru smo se skupaj z drugimi slovenskimi katoliškimi založniki predstavili pod geslom NA ZAČETKU JE BILA BESEDA. Na predstavitvenem srečanju smo posebno pozornost namenili najpomembnejšim dosežkom Mohorjeve v preteklem letu, predvsem zasnovi in začetnim zvezkom naših novih knjižnih zbirk (Žerjavi, Prameni, Prosto plezanje) in njihovim avtorjem.

December: Ob izidu knjige LOGOS V OBRAMBO RESNICE (Izbrani spisi zgodnjih apologetov) smo v prostorih Svetovnega slovenskega kongresa pripravili predstavitev tega dela in celotne knjižne zbirke Cerkveni očetje. Na predstavitvi so sodelovali urednik, prevajalci in drugi sodelavci zbirke.

Leto 1998 je bilo za Mohorjevo družbo izredno živahno. Poleg rednega dela smo v Celju odprli prenovljeno Mohorjevo knjigarno, v Ljubljani pa smo preselili uredništvo v prenovljene prostore na Resljevi 11. V tem letu smo izdali 73 knjig v skupni nakladi čez 330.000 izvodov. To je za približno 6 % manj kot prejšnje leto. Nižji rezultat je posledica dodatnih stroškov in težav, povezanih z obnovo knjigarne in selitvijo uredništva, pa tudi čedalje večje konkurence na slovenskem knjižnem trgu.

Januar 1999: Ob tednu zблиževanja med kristjani smo v Galeriji Družina predstavili knjigo Oliviera Clementa TAIZÉ – Življenju smisel v Galeriji Družina. Na predstavitvi so sodelovali prevajalka Tadeja Petrovčič, doc. dr. Bogdan Dolenc, Gorazd Kocijančič in Pavle Rak.

Naša Mohorjeva knjigarna v Celju čedalje bolj postaja eno od splošnejših kulturnih žarišč, v njej namreč potekajo razne prireditve. Tako je bil prvi kulturni večer v letu 1999 posvečen dr. Metki Klevišar. Pogovor je bil ubran na témo »Tudi umiranje je del življenja«, izhodišče za pogovor pa je bila njena nova knjiga NA POTI VERE, UPANJA, LJUBEZNI. Knjigo smo predstavili tudi v prostorih Slovenskega zdravniškega društva v Ljubljani.

Februar: Skupaj s Svetovnim slovenskim kongresom smo v Prešernovem mesecu pripravili kulturni večer. Poleg odprta razstave primorskega slikarja Andreja Kosiča, obogatene s poezijo Jurija Paljka iz Gorice,

je bila na sporedu temeljitejša predstavitev prvih dveh knjig iz naše nove knjižne zbirke Žerjavi: Ruda Jurčec, LJUBLJANSKI TRIPTIH; Branko Rozman, OBSODILI SO KRISTUSA. Poleg ustvarjalcev zbirke so sodelovali tudi igralka Nina Valič in Gregor Čušin ter violončelist Milan Hudnik.

April: April je bil zaznamovan s kulturnimi večeri in pogovori z misijonarko s. Marijo Sreš. Njena knjiga TAM, KJER KESUDE CVETO je v novembru 1998 zbudila precej odmevov, saj noben zavesten kristjan ni mogel ostati neprizadet ob tako iskrenih, odkritih in upravičeno kritičnih stališčih do našega »evropskega« krščanstva. Tedaj se avtorica predstavitve ni mogla udeležiti, šele po veliki noči 1999 je lahko posvetila nekaj tednov pogovorom z bralci in radovednim vprašanjem. Posnela je več intervjujev z radijskimi hišami in s televizijo, odgovarjala na vprašanja vseh glavnih časopisov, svoje delo pa je predstavila tudi v centru Sinaj v Mariboru, v Mohorjevi knjigarni v Celju, v Galeriji Družina v Ljubljani ter v Murski Soboti.

V Kulturno-informacijskem centru Križanke smo predstavili dve knjigi: Harry Vincenzi ZMOREM, ČE HOČEM in M. Shevack & J. Bemporad NEUMNE IN RAZUMNE O BOGU. Prva knjiga je namenjena tistim številnim najstnikom našega časa, ki niso zdržali pritiskov in mamljivih ponudb naše porabniške civilizacije in hočejo uspeti na hitro. Ne zdržijo na preizkušeni poti učenja in trdega dela, temveč skušajo priti do uspeha po bližnjici, čez drn in strn. S tem, da skušajo PROSTO PLEZATI V ŽIVLJENJE (to je ime zbirke), mimo ustaljenih načel in pravil, pogosto zaidejo v težave (neuspeh v šoli, mamila, nezaželena nosečnost), iz katerih si lahko pomagajo s to knjigo. Druga knjiga pa je plod posrečenega sodelovanja judovskega rabina in uspešnega pisca reklamnih besedil. Na nenavaden in izzivalen način nam predstavi temeljne pojme o Bogu; spodbujata nas k iskrenemu razmišljanju o našem osebnem razmerju do Boga, k razmišljanju, ki postane molitev pred Neubesedljivim.

Maj: V prostorih Svetovnega slovenskega kongresa smo na kulturnem večeru predstavili roman Zorka Simčiča ČLOVEK NA OBEH STRANEH STENE, eno najpomembnejših slovenskih proznih besedil po drugi svetovni vojni. Poleg pisatelja so sodelovali še akad. prof. dr. Jože Pogačnik (pisec spremne besede), prof. France Pičnik (urednik zbirke Žerjavi) in dramski igralec Janez Albreht. Na posebno povabilo tržaških Slovencev smo to predstavitev ponovili v Peterlinovi dvorani Društva slovenskih izobražencev v Trstu konec maja.

Junij: V začetku junija smo v Galeriji Družina predstavili knjigo ZGODOVINA KATOLIŠKE CERKVE. To je prevod visokošolskega učbenika ali priročnika za zgodovino, ki je kolektivno delo avstrijskih zgodovinarjev. Delo velja za enega najzanesljivejših modernih priročnikov in

je doživelo v dobrih desetih letih od svojega nastanka že tri izdaje, prevedeno pa je že v italijanščino in španščino. Naša izdaja je obogatena z dodatnimi poglavji o zgodovini Cerkev na slovenskih tleh izpod peresa M. Benedika in I. Štuheca. O delu so spregovorili doc. dr. Bogdan Kolar, prof. dr. Metod Benedik ter prof. Maximilian Liebmann iz Gradca.

V prostorih Svetovnega slovenskega kongresa smo slovesno razglasili izid nagradnega razpisa Mohorjeve družbe Celje za umetniški roman ob desetletnici »slovenske pomladi« oziroma deseti obletnici osamosvojitve. Žirija je nagrado podelila pisatelju Alojzu Rebuli za roman ROKOPIS ZA ZAHVALNO NEDELJO ter Heleni Kos za roman SKRIVNOST SANDRE K. Predstavitel nagrajencev je spremljal krajši umetniški spored.

Ob koncu meseca smo predstavili še dve knjigi iz zbirke Religiozna misel, ki smo ju že dolgo pričakovali. To sta preveda del Nikolaja Berdjajeva O ČLOVEKOVI ZASUŽNJENOSTI IN SVOBODI ter Josefa Pipera RESNIČNOST IN DOBRO - KAJ POMENI FILOZOFIRATI. O prvem je zbranim v Galeriji Družina spregovoril beograjski nadškof dr. Franc Perko, o drugem pa mag. Matija Ogrin, sodelavec Inštituta za literaturo pri SAZU.

Pripravila
Alenka Veber

Predstavitel redne zbirke

Dr. Krašovec in Pravičnost v Svetem pismu

Predstavitel Kesud - in Duhovnika pri barabah ...

Cerkveni očetje v prostorih SSK

Predstavitve Clementovega Taizéja

Kulturni večer ob zbirki ŽERJAVI

Marija Sreš v celjskem Mohorjanu

Gl. urednik revije VZGOJA mag. Silvo Šinkovec in ravnatelj MD na predstavitvi knjige Zmorem, če hočem v Kulturno informacijskem centru Križanke. Mohorjeva revija VZGOJA z veseljem sponzorira in z njo sodeluje, saj bistveno dopolnjuje slovenski šolsko vzgojni prostor.

Kulturni večer z Zorkom Simčičem

Jože Strgar podpisuje svojo knjigo Od vrtnarja do župana na predstavitvi v prostorih SSK.

Na predstavitvi Zgodovine Katoliške cerkve

V DELAVNICO SEM TVOJO ZRL ...

(Veliki knjižni projekti celjske Mohorjeve)

Nove potrebe slovenskih bralcev in spreminjajoče se razmere na slovenskem knjižnem trgu našo najstarejšo slovensko založbo spodbujajo in silijo k temu, da izdaja poleg redne zbirke še celo vrsto zahtevnejših knjig, namenjenih ožjim, strokovno ali interesno bolj specializiranim skupinam bralcev. Takih knjig izdamo okrog trideset na leto in za pripravo nekaterih med njimi je potrebno večletno prizadevanje cele vrste ljudi v založbi in zunanjih sodelavcev, povezano tudi z velikimi stroški. Najširšemu krogu mohorjanov želimo predstaviti nekaj teh »velikih knjižnih projektov«.

1. **Zgodovina Katoliške cerkve** (632 strani povečanega formata, trda vezava) se je pripravljala skoraj tri leta, izšla pa je aprila 1999. Delo skupine avstrijskih zgodovinarjev in teologov je trenutno nekakšen »evropski standard« na tem področju; poleg nemško napisanega izvirnika sta že izšla italijanski in španski prevod, v slovenščino pa sta delo prevedla Marko Urbanija in Jože Lebar. Obsežni priročnik prinaša v strnjeni obliki pregled evropskega in svetovnega krščanstva oziroma katolištva od prvostoletne jeruzalemske skupnosti do danes. Nepristransko skuša prikazati tudi vlogo spornih tokov ali osebnosti in osvetliti bolj senčne strani preteklosti, hkrati pa razbija številne stereotipe (npr. o »temačnem srednjem veku«) ter ostaja ekumensko odprt. Vsebina je razdeljena v tri razdelke, ti pa v 166 paragrafov; prav za slovensko izdajo je dodanih še devet paragrafov, ki sta jih napisala dr. Metod Benedik in dr. Ivan Štuhec in v katerih so obravnavane cerkvene razmere v posameznih obdobjih na današnjih slovenskih tleh.

2. **Ples kot umetnost in gledališče** (250 strani velikega formata, trda vezava). Delo je napisal veliki slovenski in evropski baletni umetnik Pino Mlakar, obravnava pa zgodovino te umetnosti in udeležbo Mlakarjevega plesnega para v njej. Gre za reprezentativno, dokumentarno podprto in likovno bogato opremljeno izdajo, posvečeno 90-letnici Pie Mlakar. Izid knjige (novembra 1999) je finančno podprlo Ministrstvo za kulturo.

3. **Leto svetnikov** Pred tridesetimi leti je Mohorjeva družba (takrat prek Zadruga katoliških duhovnikov) oskrbela Slovencem štiri zvezke Leta svetnikov z življenjepisi najbolj znanih in pomembnih svetnikov. Takrat so v knjige vključili tudi razlago Jezusovih in Marijinih praznikov v cerkvenem letu. Veliko družin ima še zdaj to lepo ilustrirano zbirko, še več pa je takih, ki bi jo radi imeli, zlasti mlajši, vendar je že dolgo ni več mogoče kupiti. Zato se je vodstvo Mohorjeve pred leti odločilo za novo izdajo in jeseni 1999, skoraj sočasno z beatifikacijo škofa Antona Martina Slomška, je izšel prvi zvezek obogatene ponatisa prvotne izdaje.

»Obogaten ponatis« pomeni, da je zunanja razvrstitev dela v štiri zvezke (vsak za eno četrletje) nespremenjena, opremljena pa je z drugačnimi ilustracijami. Besedilo je večinoma ponatisnjeno, ponekod pa okrajšano, da so našli prostor življenjepisi še drugih svetnikov. Ker v Sloveniji deluje vrsta redovnih družb, ki posebej častijo »svoje« svetnike in blažene, so tudi ti predstavljeni vsaj s kratkim življenjepisom. Orisani so tudi cerkveni zavetniki vseh cerkva na Slovenskem. Seveda so svoje mesto dobili svetniki, ki so bili razglašeni v zadnjih desetletjih. Če vemo, da je samo papež Janez Pavel II. razglasil nad tisoč blaženih in svetnikov, je razumljivo, da vseh ni bilo mogoče predstaviti z daljšimi življenjepisi. Prav vsi pa so z imenom, letnico smrti in kratko oznako vpisani pri dnevu svojega »rojstva za nebesa«, kakor rečeno dnevu njihove smrti. Takrat je navadno tudi njihov godovni dan, če je to le mogoče. Zato npr. tudi god blaženega Slomška odsljej praznujemo 24. septembra. Novost nove izdaje je tudi abecedni seznam vseh imen v vsaki knjigi in seveda popolni abecedni seznam na koncu celotne izdaje.

Leto svetnikov je nazore pregled zgodovine Kristusove Cerkve vseh časov do vključno 20. stoletja. Pred nami se odvija življenje Vzhoda in Zahoda, ki nikakor ni bilo vedno samo spodbudno lépo, temveč sta hudo bija in človeška slabost včasih dolgo zakrivali svetniško lepoto. Ob branju življenjepisov se lahko seznanimo tudi, kako se je v stoletjih bogatil krščanski verski nauk, velikokrat celo za ceno krvavih žrtev. V razlagi praznikov cerkvenega leta so razmeroma preprosto, pa natančno prikazane največje skrivnosti našega odrešenja, zato je delo pravi ljudski teološki priročnik. Vse to govori za to, da bo tudi prenovljeno Leto svetnikov našlo svoje mesto v osebnih in družinskih pa tudi v javnih knjižnicah.

4. Filozofija srednjega veka (okrog 1.000 strani povečanega formata v več zvezkih). Po velikem razmahu neotomizma na Slovenskem pred drugo svetovno vojno je postalo to področje po drugi svetovni vojni zelo odmaknjeno, deležno podcenjevanja in celo javnega posmeha. S koncem političnega vsiljevanja totalitarne ideologije se vrača na mesto, ki mu pripada, hkrati pa nam ga to delo predstavlja v razširjeni podobi: medtem ko nam je bilo doslej dostopno in širše znano predvsem zahodnoevropsko sholastično izročilo, nas Filozofija srednjega veka dokaj na široko seznanja tudi s srednjeveško dediščino bizantinskega, islamskega in judovskega modroslovnega umovanja. Zelo zahtevno besedilo je poslovenila skupina prevajalcev (dr. V. Kalan, dr. V. Snoj, V. Velkovrh-Bukilica, M. Repanšek, F. Zore), dr. Janez Juhant pa je v spremni besedi k slovenski izdaji zapisal: »Napatosti med filozofijo in vero, ki izvira iz težnje filozofije po razčlenjeni ureditvi resničnosti in – v določenem smislu tej nasprotne – težnje vere po celovitem sprejetju resničnosti, seveda tudi srednji vek ni mogel razrešiti. Še več, lahko rečemo, da je skušnjava fides quaerens intellectum (vere, ki

išče razumske razloge) pogosto peljala v nerešljive zagate (aporije). Predvsem pa je bilo težko zdržati napetost med spoznanim in v veri sprejetim, ki spoznanje presega in ga šele omogoča. Ravno ta napetost pa tvori dinamiko srednjeveške filozofske misli in ji ne pusti mirovati ali končati v tej ali oni skrajnosti. Nevarnost racionalne poenostavitve se pojavi v pozni sholastiki, ki s tem da tudi podlago enostranskostim novoveških sestavov, da niso več zdržali te celovitosti srednjeveškega duha.« Izid knjige (konec leta 1999) je finačno podprlo Ministrstvo za kulturo.

5. Svobodni v Kristusu (Moralna teologija za dejavno vsakdanje krščansko življenje). Gre za obsežno »tetralogijo« leta 1998 umrlega Bernharda Häringa, enega najvidnejših teologov 20. stoletja, močno angažiranega v koncilskem in pokoncilskem dogajanju v Katoliški cerkvi. Häring ne piše le kot teolog, temveč kot človek, ki je sam v trpljenju doživel temne meje človeškega življenja (rak v grlu). V svojih številnih knjigah se zavzema za sočutno odzivanje na človeške stiske; namesto kazni postavlja v ospredje božje usmiljenje. – Po večletnem prevajalskem prizadevanju, redatorskem (predvsem terminološkem) usklajevanju in lektorskem piljenju pod vodstvom dr. Antona Mlinarja je delo že tako napredovalo, da bo prišlo med bralce v letu 2000.

6. Leksikon cerkva v Sloveniji. S tem raziskovalno-založniškim projektom se celjska Mohorjeva ukvarja že skoraj desetletje. Potem ko je bila sprejeta ideja za tako delo, so prišle vmes bolezni in druge nadloge, spreminjala se je tudi zasnova, prihajali so novi sodelavci, v negotovosti je bila finančna plat projekta. Leta 1999 je delo po novem dogovoru z Ministrstvom za kulturo steklo z večjim zamahom in strokovna skupina pod vodstvom Jožeta Škofljanca je pri računalniško podprtem zbiranju in urejanju podatkov prišla tako daleč, da izid prvega zvezka leksikona (del območja koprške škofije) predvidevamo za začetek leta 2001, izid osmega (zadnjega) pa – če Bog da – za leto 2007. – V leksikonu bo predstavljenih okrog 2.800 sakralnih objektov (župnijskih in podružničnih cerkva ter kapel, ki nastopajo v vlogi podružnic); za vsakega bodo navedeni podatki o zemljepisni legi, nastanku, zavetniku, arhitekturnih, kiparskih in drugih umetnostnozgodovinskih posebnostih, morebitni romarski vlogi idr. To bo eno temeljnih del o naši nepremični in premični kulturni dediščini.

O celotnem programu **dr. Janez DULAR**, glavni urednik
o obogatenu Letu svetnikov pa posebej **dr. Marijan Smolik**

KRIŽANKA BREZ ČRNIH POLJ

VODORAVNO:

- 1 v zadnjih letih ena najpogostejših slovenskih besed
- 2 vzrok za besedo pod 1 vodoravno
- 3 poprava npr. peg in lis na fotografiji, olepšava
- 4 pisec literarnih del, ki prikazujejo mirno preprosto življenje v naravi, zlasti kmečko in pastirsko
- 5 velik afriški ptič, ki ne more leteti – slaba šolska ocena
- 6 rimski cesar (98 do 117 pr. n. št+), po čigar zmagovitih vojnah je imel rimski imperij največji obseg (Marcus Ulpius)

NAVPIČNO:

A tek na kratke proge

B podzemna prometna zveza, tunel

C starorimska provinca, po kateri se imenuje pogorje v Vzhodnih Alpah (v Švici in na Tirolskem)

Č starorimski pisatelj, eden najspretnjših stilistov, avtor romana Metamorfoze ali Zlati osel, v katerem je slovi-ta pravljica o Amorju in Psihi

D pravokotna razdalja vrha od osnovnice ali osnovne ploskve geometrične figure

E gorovje v Burmi ob

Bengalskem zalivu, visoko do 2000 metrov, zelo pogosta beseda v slovenski enigmatiki (po burmansko: Ragaing Taing)

	Š	A	B	C	Č	D	E
1							
2							
3							
4							
5							
6							

MNOŽENJE S ČRKAMI

DVA krat DVA je prav zares ŠTIRI. Račun pa se mora iziti tudi, če črke zamenjate s številkami.

Pri tem velja: enake črke morate zamenjati z enakimi številkami, dveh različnih črk pa ne smete zamenjati z enakima številkama. Isti pogoj kajpak velja tudi za rezultat.

Za lažje reševanje sem pripravil dva lika, v prvem so vpisane črke, v drugega pa sami vpišite pravilne številke.

To je prvo množenje s črkami (oziroma z besedami) v slovenski enigmatiki.

Pa še to: pri seštevanju s črkami je običajno več možnih rešitev, pri temle množenju pa je le ena.

D	V	A	x	D	V	A				x			
D	V	A											
D	T	I	R										
	D	Š	O	I									
Š	T	I	R	I									

MAGIČNI KVADRAT 6 x 6

Vodoravno in navpično:

- 1 konjska nosnica
- 2 oseba, ki nosi naočnike
- 3 človek ali skupina ljudi, ki se kam skrije z namenom, da koga nepričakovano napade ali dobi
- 4 sluzničasto tkivo, ki pokriva del čeljusti ob zobeh
- 5 naselje v Savski dolini s tovarno papirja
- 6 konj črne barve

Š	1	2	3	4	5	6
1						
2						
3						
4						
5						
6						

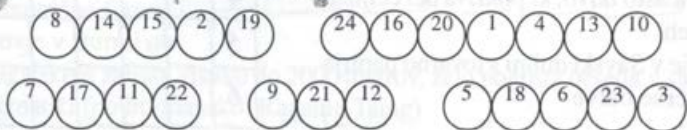
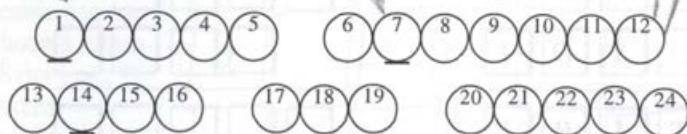
ANAGRAMNA KOMBINACIJA Z ZDRAVILNIMI RASTLINAMI

Uganite imena petih zdravilnih rastlin v prvi, zgornji skupini in jih vpišite v krogec pod njimi.

Potem črke s pomočjo številk prenesite v oštevilčene krogec v drugi, spodnji skupini.

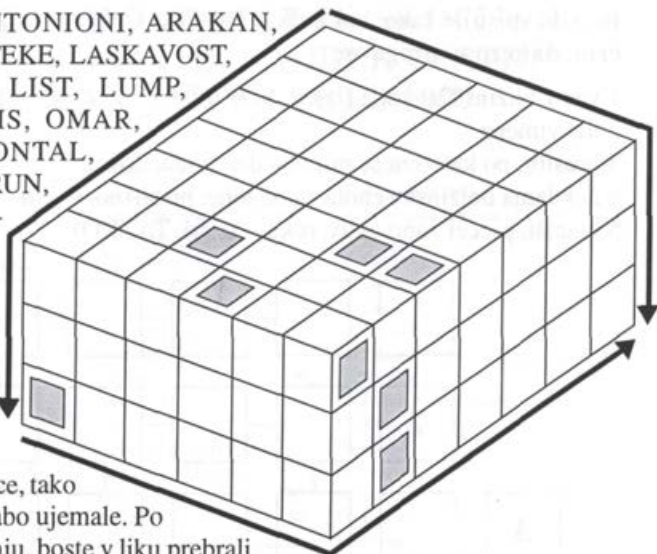
Tu boste prebrali imena petih zdravilnih rastlin, ki so narisane v drugi skupini. Črke, ki pridejo v štiri podčrtane krogec v prvi skupini, dajo ime še ene zdravilne rastline.

Sestavil Jože Petelin

KOMBINACIJSKA TRIDIMENZIONALNA KRIŽANKA

AN, ANIO, ANTONIONI, ARAKAN,
 ARTA, KARTOTEKE, LASKAVOST,
 LASPALMAS, LIST, LUMP,
 MRENA, NEVIS, OMAR,
 ONA, OTO, PONTAL,
 PRELOM, RR, RUN,
 STANISLAV, SI-
 MONE, START,
 T K A N I N A ,
 UKANA, UR-
 NIK, VK.

Gornje besede vpišite v lik križanke v tri smeri, ki jih kažejo puščice, tako da se bodo med sabo ujemale. Po končanem reševanju, boste v liku prebrali tudi najdaljšo besedo, ki je ni na gornjem spisku.

KOMBINACIJSKA KRIŽANKA Z ZNAKI

Tale bo pa malce težja: znake v poljih zamenjajte s črkami, tako da boste dobili križanko. Enak znak pomeni seveda enako črko. Za lažje reševanje so spodaj podane črke, iz katerih sestavite vodoravne besede.

↔	✎	✓	✘	☞	⊙	→	☺
✎	✂	⊙	☞	↔	✘	☺	→
☞	☞	✎	→	☞	↔	✘	☞
→	☺	☞	✎	→	✘	☺	→
		☞	✎	☞	→		

Prva vrsta:
 A D G I N O R V

Druga vrsta:
 A B C I N O R T

Tretja vrsta:
 A Č E I J K N T

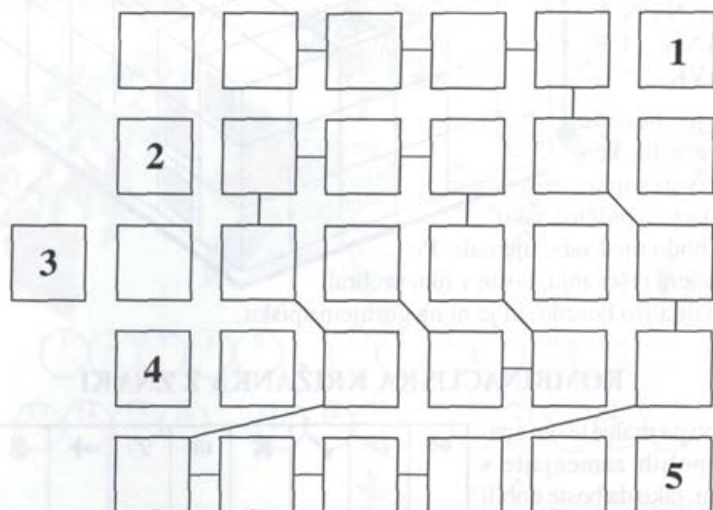
Četrta vrsta:
 A A A D D E I L

Peta vrsta:
 A K O T

IZPOLNJEVANKA S PREGOVOROM

Besede vpisujte tako, kot kažejo številke. Črke na poljih, ki jih povezuje črta, dajo znan pregovor.

- 1 vas v bližini Kobarida (iz črk SOVIN)
- 2 del vimena
- 3 prostor, po katerem se pripelje do vhoda, dovoz
- 4 nekdanja dolžinska enota za tkanine, približno 77 cm
- 5 manjši, precej zaprt zaliv, rokav (iz črk TAZKO)

REŠITVE

Križanka brez črnih polj: sprava, prepir, retuša, idilik, noj, ena, Trajan.

Množenje s črkami: $187 \times 187 = 34969!$

Magični kvadrat: 6 x 6: nozdrv, očalar, zaseda, dlesen, Radeče, vranec.

Anagramna kombinacija z zdravilnimi rastlinami: zgoraj: bezeg, bršljan, lipa, mak, janež. Spodaj: šipek, žajbelj, rman, lan, gabez.

Kombinacijska tridimenzionalna križanka: Laspalmas, Antonioni, Stanislav, kartoteke, Arta, run, vk, lump, Oto, rr, an, Simone, prelom, tkanina, ukana, Arakan, Nevis; laskavost, Antarktika, start, Omar, pontal, ona, Anio, urnik, list, mrena.

Kombinacijska križanka z znaki: Novigrad, obrtnica, tečajnik, Adelaida, kota.

Izpolnjevanka s pregovorom: Svino, sesek, privoz, vatel, zatok – ni vse zlato, kar se sveti. (jp)

SEZNAM NAROČNIKOV MOHORJEVE REDNE LETNE KNJIŽNE ZBIRKE PO ŠKOFIJAH, ARHIDIAKONATIH, NADDEKANATIH IN DEKANIJAH ZA LETO 1999

R SLOVENIJA

LJUBLJANSKA NADŠKOFIJA

I. ARHIDIAKONAT

1. Dekanija Ljubljana- Center – 7 župnij

1. Ljubljana-Bežigrad	36
2. Ljubljana - Marijino oznanjenje	0
3. Ljubljana-Sv. Jakob	6
4. Ljubljana-Sv. Nikolaj	15
5. Ljubljana-Sv. Peter	22
6. Ljubljana-Sv. Trojica	24
7. Ljubljana-Trnovo	-
8. Skladišče in prodajalna Mohorjeve družbe	264

Skupaj 367

2. Dekanija Ljubljana-Moste – 15 župnij

1. Dol pri Ljubljanah	18
2. Javor	7
3. Ljubljana-Črnuče	23
4. Ljubljana-Fužine	10
5. Ljubljana-Kašelj/Zalog	12
6. Ljubljana-Kodeljevo	9
7. Ljubljana-Moste	18
8. Ljubljana-Polje	36
9. Ljubljana-Sv. Križ	36
10. Ljubljana-Šmartno ob Savi	3
11. Ljubljana-Štepanja vas	18
12. Ljubljana-Zadobrova	20
13. Sostro	33
14. Sv. Helena-Dolsko	12
15. Sv. Jakob ob Savi	32

Skupaj 287

3. Dekanija Ljubljana Šentvid

– 13 župnij

1. Ljubljana-Dravlje	42
2. Ljubljana-Ježica	35
3. Ljubljana-Koseze	25
4. Ljubljana-Podutik	6
5. Ljubljana-Stožice	21
6. Ljubljana-Šentvid	80
7. Ljubljana-Šiška	29
8. Pirniče	19
9. Preska	50
10. Sora	34
11. Sv. Katarina-Topol	7
12. Šmartno pod Šmarno goro	43
13. Vodice	80

Skupaj 471

4. Dekanija Ljubljana- Vič/Rakovnik – 13 župnij

1. Brezovica	16
2. Črni Vrh nad Polhovim Gradcem	14
3. Dobrova	15
4. Golo	-
5. Ig	7
6. Ljubljana-Barje	10
7. Ljubljana-Rakovnik	13
8. Ljubljana-Rudnik	-
9. Ljubljana-Vič	81
10. Notranje Gorice	-
11. Polhov Gradec	14
12. Tomišelj	2
13. Želimlje	9

Skupaj 181

II. ARHIDIAKONAT

5. Dekanija Radovljica – 25 župnij

1. Begunje na Gorenjskem	32
--------------------------	----

2. Bled	34
3. Bohinjska Bela	5
4. Bohinjska Bistrica	35
5. Breznica	39
6. Dobrava	-
7. Dovje	20
8. Gorje	27
9. Jesenice	17
10. Jesenice-Koroška Bela	16
11. Kamna Gorica	7
12. Koprivnik v Bohinju	6
13. Kranjska Gora	0
14. Kropa	6
15. Lesce	30
16. Leše	5
17. Ljubno	10
18. Mošnje	15
Frančiškanski samostan Brezje	10
19. Ovsiče	4
20. Radovljica	38
21. Rateče-Planica	9
22. Ribno	8
23. Srednja vas v Bohinju	22
24. Sv. Križ nad Jesenicami	-
25. Zasip	10

Skupaj 405

6. Dekanija Kranj – 11 župnij

1. Besnica	65
2. Kokrica	24
3. Kranj	32
4. Kranj-Drulovka/Breg	38
5. Kranj-Primskovo	45
6. Kranj-Šmartin	69
7. Kranj-Zlato polje	25
8. Mavčiče	26
9. Naklo	46
10. Podbrezje	8
11. Predoslje	24
12. Kranj - F. Kodrič	-

Skupaj 402

<hr/>		19. Zali Log	7	18. Zlato Polje	3
7. Dekanija Šenčur – 10 župnij		20. Žabnica	10	Skupaj	388
<hr/>		21. Železniki	30	<hr/>	
1. Cerklje	54	22. Žiri	40	12. Dekanija Litija – 14 župnij	
2. Jezerško	22	23. Kapucinski samost. Š. L.	11	<hr/>	
3. Kokra	–	Skupaj	493	1. Dole pri Litiji	5
4. Preddvor	45	<hr/>		2. Hotič	5
5. Smladnik	20	III. ARHIDIAKONAT		3. Janče	–
6. Šenčur	37	<hr/>		4. Javorje pri Litiji	–
7. Šenturška gora	–	10. Dekanija Kamnik – 17 župnij		5. Kresnice	15
8. Trboje	6	<hr/>		6. Litija	16
9. Velesovo	26	1. Gozd		7. Polšnik	14
- Voglje/Duhov. urad	18	1. Homec		- Polšnik - M. Kotar	–
10. Zapoge	–	3. Kamnik		8. Prežganje	6
- Hrastje Duhovnija	17	4. Komenda		9. Prmskovo na Dolenjskem	1
- Olševček	16	5. Mekinje		10. Sava	2
Skupaj	261	6. Motnik		11. Sveta Gora	–
<hr/>		7. Nevlje		12. Šmartno pri Litiji	28
8. Dekanija Tržič – 8 župnij		8. Sela pri Kamniku		13. Štanga	5
<hr/>		9. Stranje		14. Vače	15
1. Duplje	10	10. Šmarca-Duplica		Skupaj	112
2. Goriče	15	11. Šmartno v Tuhinju		<hr/>	
3. Kovor	18	12. Špitalič		13. Dekanija Zagorje – 12 župnij	
4. Križe	41	13. Tunjice		<hr/>	
5. Lom	9	14. Vranja Peč		1. Čemšenik	22
6. Trstenik	2	15. Zgornji Tuhinj		2. Dobovec	4
7. Tržič	20	16. Stahovica-Žagar		3. Izlake	11
8. Tržič-Bistrica	6	17. Kamnik-Franč. samostan		4. Kisovec	5
Skupaj	121	Skupaj		5. Kolovrat	11
<hr/>		293		6. Radeče	8
9. Dekanija Škofja Loka – 22 župnij		11. Dekanija Domžale – 16 župnij		7. Sv. Planina	–
<hr/>		<hr/>		8. Svibno	9
1. Bukovščica	22	1. Blagovica		9. Šentgotard	7
2. Davča	–	2. Brdo		10. Šentjurij-Podkum	11
3. Dražgoše	15	3. Češnjice		11. Šentlambert	–
4. Javorje nad Škofjo Loko	18	4. Dob		12. Zagorje ob Savi	30
5. Leskovicica	15	5. Domžale		Skupaj	118
6. Lučine	18	6. Ihan		<hr/>	
7. Nova Oselica	23	7. Jarše		IV. ARHIDIAKONAT	
8. Poljane nad Škofjo Loko	26	8. Krašnja		<hr/>	
9. Reteče	25	9. Mengeš		14. Dekanija Vrhnika – 13 župnij	
10. Selca	63	10. Moravče		<hr/>	
11. Sorica	13	11. Pastoralni center Vir		- Bevke, Duhovnjij. urad	6
12. Stara Loka	40	12. Peče		1. Borovnica	22
13. Stara Oselica	–	13. Radomlje		2. Dolnji Logatec	21
14. Sv. Duh pri Škofji Loki	11	14. Rova		3. Gornji Logatec	13
15. Sv. Lenart	20	15. Šentožbolt		4. Horjul	20
16. Škofja Loka	49	16. Trzin		5. Hotedršica	6
17. Škofja Loka-Suha	12	17. Vrhpolje			
18. Trata-Gorenja vas	25				

6. Podlipa	10	2. Fara pri Kočevju	10	6. Šentjanž	5
7. Preserje	5	3. Hinje	2	7. Šentlovrenc	5
8. Rakitna	4	4. Kočevje	20	8. Šentrupert	19
9. Rovte	19	5. Kočevska Reka	–	9. Trebelno	1
10. Šentjošt nad Horjulom	11	6. Mozelj	–	10. Trebnje	14
11. Vrh - Sv. Trije Kralji	6	7. Osilnica	0	11. Tržišče	4
12. Vrhnika	48	8. Spodnji Log/Nemška Loka	–	12. Veliki Gaber	6
13. Zaplana	4	9. Stara Cerkev	7		
Skupaj	195	Skupaj	39	Skupaj	74
VI. ARHIDIAKONAT					
15. Dekanija Cerknica – 11 župnij		V. ARHIDIAKONAT		21. Dekanija Leskovec – 13 župnij	
1. Babno Polje	–	18. Dekanija Grosuplje – 12 župnij		1. Bučka	7
2. Begunje pri Cerknici	14	1. Grosuplje	13	2. Cerklje ob Krki	14
3. Bloke	20	2. Ivančna Gorica	6	3. Čatež ob Savi	7
4. Cerknica	20	3. Kopanj	1	4. Kostanjevica na Krki	3
5. Grahovo	0	4. Lipoglav	5	5. Krško	6
6. Planina pri Rakeku	19	5. Polica	6	6. Leskovec pri Krškem	38
7. Rakek	13	6. Stična	28	7. Raka	10
8. Stari trg pri Ložu	32	7. Šentjurij-Podtabor	10	8. Studenec	10
9. Sv. Trojica-Šivče	6	8. Šentvid pri Stični	26	9. Sv. Duh-Veliki Trn	9
10. Sv. Vid nad Cerknico	8	9. Škofljica	24	10. Sv. Križ-Podbočje	11
11. Unec	14	10. Šmarje-Sap	10	11. Šentjernej	40
Skupaj	146	11. Višnja Gora	7	Kartuzija Pleterje	0
16. Dekanija Ribnica – 14 župnij		12. Žalna	18	12. Škocjan pri Novem mestu	7
1. Dobrepolje-Videm	40	Skupaj	154	13. Velika Dolina	10
2. Dolenja vas	1	19. Dekanija Žužemberk – 8 župnij		Skupaj	172
3. Draga	1	1. Ajdovec	7	22. Dekanija Novo mesto – 17 župnij	
4. Gora pri Sodražici	–	2. Ambrus	0	1. Bela Cerkev	10
5. Loški potok	18	3. Dobrnič	8	2. Brusnice	5
6. Ribnica	63	4. Krka	16	3. Črmošnjice	–
7. Rob	8	5. Sela pri Šumberku	–	4. Mirna Peč	20
8. Sodražica	11	6. Šmihel pri Žužemberku	–	5. Novo mesto	–
9. Struge	8	7. Zagradec	2	- Kapitelj	75
10. Sv. Gregor-Ortnek	10	8. Žužemberk	8	6. Novo mesto - Sv. Janez	10
11. Škocjan pri Turjaku	7	Skupaj	41	7. Novo mesto - Sv. Lenart	29
12. Turjak	–	20. Dekanija Trebnje – 12 župnij		8. Novo mesto - Šmihel	0
13. Velike Lašče	16	1. Boštanj	4	9. Podgrad	3
14. Velike Poljane	4	2. Čatež-Zaplaz	5	10. Poljane-Dolenjske Toplice	–
Skupaj	199	3. Mirna	3	11. Prečna	4
17. Dekanija Kočevje – 9 župnij		4. Mokronog	0	12. Soteska	–
1. Banja Loka	–	5. Sv. Križ-Gabrovka	8	13. Stopiče	12
				14. Št. Peter-Otočec	12
				15. Šmarjeta	10
				16. Toplice	5

17. Vavta vas 55

Skupaj 250

23. Dekanija Črnomelj – 12 župnij

1. Adlešiči 2
2. Črnomelj 26
3. Dragatuš 5
4. Metlika 8
5. Podzemelj 5
6. Preloka –
7. Radovica –
8. Semič 20
9. Sinji Vrh –
10. Stari trg ob Kolpi 5
11. Suhor 12
12. Vinica 14

Skupaj 97

Ljubljanska škofija vsega 5.266

MARIBORSKA ŠKOFIJA

I. NADDEKANAT

1. Dekanija Dravograd

1. Črneče 20
2. Dravograd 15
3. Libeliče-Horvat –
4. Ojstrica –

Skupaj 35

2. Dekanija Dravsko polje

1. Cirkovce 20
2. Fram 5
3. Hoče 21
4. Majšperk 16
5. Ptujška Gora 10
6. Rače 10
7. Slivnica pri Mariboru 45
8. Sv. Miklavž ob Dravi 1
9. Sv. Lovrenc na Dravskem polju 12
10. Št. Janž na Dravskem polju 0

Skupaj 140

3. Dekanija Jarenina

1. Gornja Sv. Kungota 6
2. Jarenina 6
3. Pesnica 4
4. Spodnja Sv. Kungota 5
5. Svečina 16
6. Sv. Jakob v Slov. goricah 20
7. Sv. Jurij ob Pesnici 5
8. Sv. Marjeta ob Pesnici 4
9. Št. Ilj v Slov. goricah 23

Skupaj 89

4. Dekanija Maribor

1. Kamnica 20
2. Limbuš 0
3. Lovrenc na Pohorju 22
4. Maribor-Brezje 9
5. Maribor-Pobrežje 19
6. Maribor-Radvanje 9
7. Maribor-Sv. Janez Krstnik 40
8. Maribor-Sv. Jožef 11
9. Maribor-Sv. Križ 15
10. Maribor-Sv. Janez Bosko 2
11. Maribor-Sv. Magdalena 9
12. Maribor-Sv. Marija 16
13. Maribor-Sv. Rešnje telo 12
14. Maribor-Tezno 10
15. Ruše 15
16. Selnica ob Dravi 1
17. Sv. Barbara v Slov. goricah 2
18. Sv. Duš na Ostrem Vrh 0
19. Sv. Križ nad Mariborom 5
20. Sv. Marija v Puščavi 50
21. Sv. Martin pri Vurberku 12
22. Sv. Peter pri Mariboru 0

Skupaj 279

5. Dekanija Mežiška dolina

1. Črna 35
2. Javorje –
3. Koprivna –
4. Kotlje 0
5. Mežica 39

6. Prevalje 35

7. Ravne na Koroškem 13

8. Strojna –

9. Sv. Danijel nad Prevaljami 25

Skupaj 147

6. Dekanija Radlje

1. Brezno ob Dravi –
2. Jernej nad Muto –
3. Kapla na Kozjaku 7
4. Muta –
5. Pernice –
6. Radlje 8
7. Remšnik 0
8. Sv. Ožbalt ob Dravi 12

Skupaj 27

7. Dekanija Slovenska Bistrica

1. Črešnjevce 3
2. Gornja Polskava 3
3. Laporje 14
4. Makole 10
5. Poljčane 10
6. Slovenska Bistrica 32
7. Spodnja Polskava 10
8. Studenice –
9. Sv. Martin na Pohorju 2
10. Sv. Venčeslav 0
11. Tinje 5

Skupaj 89

8. Dekanija Stari trg

1. Dolič 12
2. Pameče 10
3. Podgorje pri Slov. Gradcu –
4. Razbor pri Slov. Gradcu 8
5. Sele 3
6. Slovenj Gradec 24
7. Stari trg pri Slov. Gradcu 10
8. Sv. Peter na Kronske gori –
9. Sv. Vid nad Valdekom –
10. Šmartno pri Slovenj Gradcu 14
11. Šmiklavž pri Slovenj Gradcu –

12. Št. Ilj pod Turjakom	38	10. Turnišče	20	- Juršinci	17
13. Št. Janž pri Dravogradu	5	11. Velika Polana	10	10. Sv. Marjeta niže Ptuja	11
Skupaj	124	Skupaj	187	11. Sv. Marko niže Ptuja	8
9. Dekanija Vuzenica		3. Dekanija Ljutomer		12. Sv. Urban	10
1. Ribnica na Pohorju	10	1. Apače	-	- Destnik	10
2. Sv. Anton na Pohorju	4	2. Cezanjevci	-	13. Vurberk	3
3. Sv. Primož na Pohorju	-	3. Gornja Radgona	-	Skupaj	105
4. Trbonje	-	4. Kapela pri Radencih	5	6. Dekanija Velika Nedelja	
5. Vuhred	18	5. Križevci pri Ljutomeru	22	1. Kog	3
6. Vuzenica	15	6. Ljutomer	24	2. Miklavž pri Ormožu	6
Skupaj	47	7. Mala Nedelja	13	3. Ormož	40
II. NADDEKANAT		8. Radenci	-	4. Podgorci sv. Lenart	-
1. Dekanija Lenart v Slovenskih goricah		9. Razkrižje	22	5. Središče ob Dravi	7
1. Marija Snežna	27	10. Sv. Jurij ob Ščavnici	14	6. Sv. Tomaž pri Ormožu	15
2. Lenart v Slov. Goricah	55	11. Veržej	10	7. Svetinje	-
3. Negova	-	Skupaj	110	8. Velika Nedelja	-
4. Sv. Ana v Slov. goricah	17	4. Dekanija Murska Sobota		Skupaj	71
5. Sv. Anton v Slov. goricah	6	1. Bakovci	4	7. Dekanija Zavrč	
6. Sv. Benedikt v Slov. goricah	6	2. Cankova	20	1. Cirkulane	5
7. Sv. Bolfenk v Slov. goricah	5	3. Dolenci	-	2. Sv. Trojica	8
8. Sv. Jurij v Slov. goricah	20	4. Gornji Petrovci	23	- Podlehnik	8
9. Sv. Rupert v Slov. goricah	3	5. Grad	7	3. Sv. Vid pri Ptujju	10
10. Sv. Trojica v Slov. goricah	17	6. Kančevci	1	4. Zavrč	10
Skupaj	156	7. Kuzma	2	5. Zgornji Leskovec	4
2. Dekanija Lendava		8. Markovci	-	Skupaj	37
1. Beltinci	55	9. Martjanci	10	III. NADDEKANAT	
2. Bogojina	27	10. Murska Sobota	15	1. Dekanija Braslovče	
3. Črenšovci	4	11. Pečarovci	1	1. Braslovče	25
- Bogatec	-	12. Pertoča	2	2. Gornjsko	18
- Horvat	12	13. Sv. Jurij v Prekmurju	0	3. Marija Reka	-
- Žerdin	9	14. Tišina	34	4. Prebold	-
- Krampač	-	Skupaj	119	5. Sv. Andraž nad Polzelo	8
- Čurič	10	5. Dekanija Ptuj		6. Sv. Jurij ob Taboru	8
4. Dobrovnik	3	1. Dornava	6	7. Šmartno ob Paki	48
5. Dokležovje	4	2. Hajdina	-	8. Vransko	45
6. Hotiza	3	- Pucko	3	Skupaj	152
7. Kobilje	-	3. Kidričevo	2	2. Dekanija Celje	
8. Lendava	10	4. Polenšak	7	1. Celje-Sv. Cecilija	6
9. Odranci	20	5. Ptuj-Sv. Jurij	13	2. Celje-Sv. Danijel	16
		6. Ptuj-Sv. Ožbalt	14	3. Celje-Sv. Duh	12
		7. Ptuj-Sv. Peter in Pavel	8		
		8. Sv. Andraž v Slov. goricah	3		
		9. Sv. Lovrenc			

4. Celje-Sv. Jožef	9
5. Svetina (eksp.)	-
6. Teharje	10
- Uprava MD Celje	236

Skupaj 289

3. Dekanija Gornji Grad

1. Bočna	-
2. Gornji Grad	4
3. Ljubno ob Savinji	19
4. Luče ob Savinji	20
5. Mozirje	39
6. Nazarje	10
7. Nova Štifta	6
8. Radmirje	20
9. Rečica ob Savinji	20
10. Solčava	10
11. Šmartno ob Dreti	35
12. Šmihel nad Mozirjem	18

Skupaj 201

4. Dekanija Nova Cerkev

1. Črešnjice	10
2. Dobrna	12
3. Frankolovo	5
4. Ljubečna	20
5. Nova Cerkev	28
6. Sv. Jošt na Kozjaku	4
7. Šmartno v Rožni dolini	7
8. Vitanje	22
9. Vojnik	20

Skupaj 128

5. Dekanija Slovenske Konjice

1. Čadram-Oplotnica	-
2. Kebelej	-
3. Loče pri Poljčanah	30
4. Prihova	4
5. Skomarje	-
6. Slovenske Konjice	90
7. Stranice	-
8. Sv. Jernej pri Ločah	5
9. Sv. Kunigunda na Pohorju	10
10. Špitalič	3
11. Zreče	4
12. Žiče	5

Skupaj 151

6. Dekanija Šaleška dolina

1. Bele Vode	4
2. Gornja Ponikva	-
3. Velenje-Sv. Marija	-
4. Velenje-Sv. Martin	15
5. Šentjanž na Vinski Gori	11
6. Šoštanj	52
7. Št. Ilj pri Velenju	8
8. Velenje-Sv. Barbara	-
9. Zavodnje	-

Skupaj 94

7. Dekanija Žalec

1. Galicija	12
2. Gotovlje	14
3. Griže pri Celju	10
4. Petrovče	10
5. Polzela	25
6. Šempeter v Savinjski dolini	-
7. Žalec	12

Skupaj 83

IV. NADEKANAT

1. Dekanija Kozje

1. Buče	-
2. Dobje pri Planini	12
3. Kozje	-
4. Olimje	2
5. Pilštajn	4
6. Planina pri Sevnici	-
7. Podčetrtek	17
8. Podsreda	-
9. Polje ob Sotli	4
10. Prevoje	1
11. Sv. Peter pod Svetimi gorami	10
12. Sv. Vid na Planini	15
13. Zagorje	4

Skupaj 69

2. Dekanija Laško

1. Dol pri Hrastniku	12
2. Hrastnik	6
3. Jurklošter	-
4. Laško	44
- Laško - Lah F.	4
5. Loka pri Zidanem Mostu	10
6. Marija Širje	5
7. Sv. Jedrt nad Laškim	4
8. Sv. Lenart nad Laškim	3
9. Sv. Marjeta v Rimskih Toplicah	11
10. Sv. Miklavž nad Laškim	5
11. Sv. Rupert nad Laškim	6
12. Trbovlje	30

Skupaj 140

3. Dekanija Rogatec

1. Kostrivnica	5
2. Rogaška Slatina	21
3. Rogatec	-
4. Stoperce	10
5. Sv. Ema	-
6. Sv. Florijan ob Boču	-
7. Sv. Peter na Kristan Vrhu	-
8. Sv. Rok ob Sotli	-
9. Žetale	-

Skupaj 38

4. Dekanija Šmarje pri Jelšah

1. Dramlje	13
2. Kalobje	3
3. Ponikva	21
4. Sladka Gora	10
5. Slivnica pri Celju	-
6. Sv. Štefan pri Žusmu	-
7. Šentjur pri Celju	25
8. Šentvid pri Grobelnem	5
9. Šmarje pri Jelšah	-
10. Zibika	-
11. Žusem	-

Skupaj 81

5. Dekanija Videm ob Savi

1. Artiče	32
2. Bizeljsko	35
3. Brestanica	14
4. Brežice	28

5. Dobova	–	9. Gabrovica	–	13. Trnovo ob Soči	–
6. Kapele pri Brežicah	2	10. Hrpelje – Kozina	–		
7. Koprivnica	13	11. Kobjeglava	11	Skupaj	111
8. Pišece	9	12. Komen	10		
9. Razbor nad Loko	6	13. Kostanjevica	–	5. Dekanija Vipavska	
10. Senovo	6	14. Lokev	–		
11. Sevnica	20	15. Pliskovica	–	1. Ajdovščina	11
12. Sromlje	12	16. Povir	–	2. Batuje	13
13. Videm-Krško	–	17. Rodik	–	3. Budanje	16
14. Zabukovje	–	18. Senožeče	23	4. Col	8
15. Zdole	3	19. Sežana	–	5. Črniče	10
		20. Slivje	4	6. Goče	14
Skupaj	180	21. Škrbina	–	7. Kamnje	–
		22. Štjak	6	8. Lokavec	8
Mariborska škofija		23. Temnica	–	9. Lozice	–
vsega	3.368	24. Tomaj	5	10. Otlica	9
		25. Vatovlje	–	11. Planina	10
		26. Veliki Dol	–	12. Podkraj	6
KOPRSKA ŠKOFIJA		27. Vojščica	10	13. Podnanos	16
		28. Vrabče	–	14. Podraga	6
1. Dekanija Koper		29. Vreme	11	15. Slap	20
				16. Šmarje na Vipavskem	4
1. Bertoki	15	Skupaj	95	17. Štomaž	7
2. Sv. Anton	–			18. Šturje	29
3. Izola	–	3. Dekanija Ilirska Bistrica		19. Ustje	–
4. Koper-Stolna župnija	13			20. Velike Žablje	7
5. Sv. Ana	–	1. Golac	–	21. Vipava	–
6. Koper-Sv. Marko	5	2. Harije	–	22. Vipavski Križ	25
7. Korte	6	3. Hrušica	–	23. Vrhpolje	8
8. Krkavče	10	4. Ilirska Bistrica	13		
9. Koštabona	–	5. Jelšane	4	Skupaj	227
10. Lucija	2	6. Knežak	5		
11. Piran	3	7. Podgrad	–	6. Dekanija Postojna	
12. Portorož	10	8. Podgraje	6		
13. Sečovelje	1	9. Pregarje	1	1. Hrenovice	17
14. Strunjan	2	10. Prem	10	2. Košana	9
15. Šmarje pri Kopru	5			3. Matenja vas	10
16. Pomjan	–	Skupaj	39	4. Orehek	3
17. Truške	–			5. Pivka	9
18. Marezige	3	4. Dekanija Kobarid		6. Postojna	4
				7. Slavina	12
Skupaj	75	1. Bovec	12	8. Studeno	5
		2. Breginj	8	9. Suhorje	–
2. Dekanija Kraška		3. Drežnica	24	10. Šmihel	4
		4. Kamno	3	11. Trnje	9
1. Avber	–	5. Kobarid	22	12. Ubeljsko	4
2. Branica	–	6. Kred	6	13. Zagorje	12
3. Brestovica	–	7. Libušnje	16		
4. Brezovica	–	8. Livek	6	Skupaj	98
5. Divača	–	9. Log pod Mangartom	3		
6. Dutovlje	15	10. Sedlo	–	7. Dekanija Šempeter	
7. Gabrje	–	11. Soča	5		
8. Gorjansko	–	12. Srpenica	6	1. Bilje	10

2. Branik	14	34. Šmartno	7	5. Lom	-
3. Brje	-	35. Trnovo	-	6. Most na Soči	18
4. Bukovica	9	36. Vedrijan	-	7. Obloke	-
5. Dornberk	35	37. Vipolže	-	8. Pečine	-
6. Gradišče	-			9. Podbrdo	7
7. Miren	55	Skupaj	211	10. Podmelec	-
8. Mirenski Grad	-			11. Ponikve	-
9. Opatje selo	4	9. Dekanija Dekani		12. Roče	-
10. Prvačina	-			13. Rut	-
11. Renče	15	1. Ankaran	10	14. Stržišče	-
12. Šempeter pri Gorici	40	2. Dekani	5	15. Šentviška Gora	7
13. Šmarje	-	3. Gradin	-	16. Tolmin	18
14. Vogrsko	5	4. Kubed	-	17. Volče	9
15. Vrtojba	13	5. Movraž	3		
16. Zalošče	-	6. Osp	-	Skupaj	73
Skupaj	200	7. Plave	-		
		8. Podgorje	-	Koprska škofija vsega	1.277
		9. Predloka	3		
8. Dekanija Nova Gorica		10. Pregara	-	Skupaj SLOVENIJA	9.911
1. Avče	5	11. Sočerga	-		
2. Banjšice	2	12. Škofije	8	RAZNA DRUGA	
3. Bate	-	13. Tinjan	-	POVERJENIŠTVA	
4. Biljana	13	14. Topolovec	-		
5. Cerovo	-			Ž. U. Roč - Istra	-
6. Čepovan	-	Skupaj	29		
7. Deskle	15			Skupaj	-
8. Fojana	-	10. Dekanija Idrija - Cerkno			
9. Gorenje Polje	13	1. Bukovo	7		
10. Gradno	6	2. Cerkno	12	INOZEMSTVO	
11. Grgar	11	3. Črni vrh	14		
12. Kal nad Kanalom	5	4. Godovič	8	Argentina	7
13. Kanal	14	5. Gore	8	Avstrija	-
14. Kojško	1	6. Idrija	15	Avstralija	2
15. Kozana	-	7. Jagršče	3	Belgija	1
16. Kožbana	4	8. Ledine	5	Finska	1
17. Kromberk	5	9. Novaki	5	Francija	-
18. Levpa	-	10. Orehek	4	Italija	-
19. Lokve	-	11. Otalež	2	Kanada	3
20. Lokavec	-	12. Ravne	-	Nemčija	2
21. Marijino Celje-Lig	4	13. Spodnja Idrija	7	Švedska	-
22. Medana	-	14. Šebrelje	6	ZDA	3
23. Nova Gorica	10	15. Vojsko	9	Nizozemska	-
24. Nova Gorica-Kapela	35	16. Zavratac	14		
25. Osek	7			Skupaj	19
26. Plave	7	Skupaj	119		
27. Podsabotin	-				
28. Ravnica	-	11. Dekanija Tolmin			
29. Ročinj	6			Skupaj vseh naročnikov	
30. Solkan	10	1. Dolenja Trebuša	4	v letu 1999	9.930
31. Sv. Gora	-	2. Gorenja Trebuša	-		
32. Šempas	25	3. Grahovo	10		
33. Šlovrenc	6	4. Idrija pri Bači	-	Celje, 30. 6. 1998	

REDNA ZBIRKA 2000

Jože Rode
SPOPAD PRI MRZLI REKI
Slovenske večernice 150

Spopad med že pokristjanjenim cesarjem Teodozijem in njegovim poganskim proticesarjem Evgenijem leta 394 po Kr. se je odigral pri današnji Ajdovščini. Bitka je s svojimi grozotami do dobra premešala življenjske usode mnogih udeležencev in strašno prizadela tudi civilno prebivalstvo. Ideološko politična, civilizacijska in druga nasprotja svetovnih razsežnosti meljejo družinsko življenje in ljubezenske načrte. V teh razmerah se še posebej pokaže pomen posameznikove človeške zrelosti in dobrote.

Mirko Kambič
DOŽIVETJA SREDI MOJEGA STOLETJA

Pisec v obliki krajših zgodb (črtic) niza spomine na preživljanje udbovskega zasliševanja in zaporne kazni zaradi krivične sodbe, razveljavljene šele leta 1992. Bolj kot zunanjemu dogajanju in politično-ideološkemu razpravljanju se posveča obnavljanju duševne in duhovne podobe ljudi, brez jeze ali maščevalnosti, vendar z jasnimi razločevanjem in vrednotenjem dobrega in hudega.

L. M. Montgomery
ANA Z ZELENE DOMAČIJE, II. del

Pred dvema letoma je Ana z Zelene domačije osvojila srca mohorjanov. Po končanem prvem šolanju pa se njeno življenje v skupnosti šele prav začne. V drugem delu pripovedi jo spremljamo kot mlado učiteljico v domačem kraju, ki poleg otroških težav svojih učencev rešuje tudi čustvene zaplete med odraslimi ljudmi, katerih zaupanje si je pridobila. Sočutno in ljubeče srce, ki ga ne more utišati, jo vodi po poteh razumevanja in ljubezni. Nihče pa ne zmore ves čas popolnoma pozabljati nase.

Tatjana Angerer
MOJ PRVI NARAVNI VRT
(Vrtnarstvo za mlade)

Ko ljudje postajamo čedalje bolj ujetniki hišnega, blokovskega in mestnega okolja, počasi izgubljammo stik z naravo in dogajanjem v njej. Smo del narave. Če se želimo spoznati in znajti v življenju, moramo poznati tudi rastlinski in živalski svet. Mladim in odraslim ne bo odveč, če si obnovimo osnovna spoznanja in jih preizkusimo tako rekoč na domačem balkonu.

MOHORJEV KOLEDAR 2001
s tedenskim NAMIZNIM KOLEDARJEM

Oba koledarja bosta v temelju zvesta svoji dosedanji podobi. Raznovrstnost člankov in kratkih misli bo obogatena še s prijaznimi barvnimi ilustracijami. V nekaterih odlomkih pa bosta izzivala k izvirnemu osebnemu razmišljanju in delovanju.

Vsebina

- Kalendarij 2000 (F. Trunkelj) 4
Navodila za nar. vrtnarjenje (T. Angerer) 4
Sončni, lunarni, časovni podatki 28
Mali kalendarij za leto 2001 30
Prestopno leto 2000 (splošni podatki) 32
Prazniki v letu 2000 (F. Trunkelj, I. Mohar) 36
Mladika neumrljivega življenja (A. Veber) 38
Fotoreportaža z dogodka (A. Veber) 39
Hic est dies ... (Z. Simčič) 42
Slomšek – apostol edinosti (S. Janežič) 44
Cerkev v Sloveniji in po svetu (J. Pavlič) 46
Božji služabnik – ljubljanski nadškof Anton Vovk (I. Merlak) 57
Romanje h krstnemu kamnu knezov Gorazda in Hotimira (J. Pavlič) 61
Trinajst let v Beogradu (F. Perko) 68
Priključitev Prekmurja Sloveniji (J. Smej) 71
Apokalipsa pred letom 2000 (E. Kovač) 74
Ob 10-letnici demokracije v Sloveniji (L. Peterle) 78
- Na kakovostno starost se je treba zavestno pripraviti (J. Ramovš) 84
Apokalipsa ali raj (B. Remše) 99
Upanje umre zadnje (B. Remše) 103
O rasizmu (J. Maček) 109
Smeti, spominki za prihodnost (S. Vodopivec) 115
Mladi in nasilje na SZŠ (M. Novak) 119
Nenasilje – blagor našega časa (V. Grmič) 129
- Altern. zdravljenje raka (M. Debevec) 131
Stopala – ogledalo zdravja (P. Mohar) 134
Srečanje z zeliščarico Terezijo (A. Tomšič) 142
- Prešemovo razmerje do vere (J. Mahnič) 145
Škofja Loka obudila Romualdov pasijon (J. Faganel) 150
- Poročilo o razstavljanju (A. Puhar) 157
Mladost ne pozna meja (A. Angerer) 165
Slovenski večer v Budimpešti (F. Štefanec) 168
Prisega o polnoči (Š. Ledinek) 170
Povest o kruhu in Turkih (I. Voje) 172
Zlata doba dubrovniške diplomacije (I. Voje) 174
Udje Družbe sv. Mohorja na Ponikvi (A. Vovko) 181
- Devetdeset let prof. Vilka Novaka (M. Matičetov) 189
Dr. Franc Perko (R. Valenčič) 194
Prelat Melhior Golob (J. Pavlič) 198
Dr. Maksimilijan Jezernik in p. dr. Pavel Leskovec (J. Pavlič) 203
- Hubert Bergant 1934–1999 (S. Frelj – Mišo) 209
Primož Ramovš 1921–1999 (J. Trošt) 212
Lojze Kozar 1910–1999 (L. Kozar ml.) 215
Zveneča sinjina (L. Kozar) 222
Otmar Črnilogar – In memoriam (F. Kralj) 226
Anici Mikeln v spomin (J. Moder) 230
Mohorjeva na novo (M. Mikeln) 236
- Dialog 1999 (S. Preprost) 242
Iz romana Križev pot (M. Mahnič) 246
Tja čez (T. Gorjup) 251
Gospod kaplan (I. Ožbalt) 253
Gobe (Š. Slak) 259
Na novo pot (I. Žigart) 260
- Novi izzivi (A. Koren) 262
Goriška Mohorjeva (M. Tavčar) 266
Kronika MD Celje (A. Veber) 269
V delavnico sem tvojo zrl - (J. Dular in M. Smolik) 275
Ugankarski kot(l)iček (J. Petelin) 278
Seznam naročnikov MD 283
Napoved RZ MD 2000 291